﴿يَا قَوْمَنَا أَجِيبُواْ دَاعِيَ اللّٰهِ﴾

"Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun."
(Ahkâf,46/31)

Anne-Baba ve Eğitimciler İçin

İDEAL EĞİTİM YÖNTEMLERİ

التربية المثلى

Özgün Adı:
et-Terbiyetu'l-Muslâ
Telif: Nâci b. Dâyil es-Sultân
Yayıncı: Guraba
Çeviri: Ahmet İhsan Dündar
Düzelti: Hüseyin Cinisli
Mizanpaj: Ömer Deniz
Kapak: Nuans
Baskı-Cilt: Step Ajans
Guraba Yayınları: 77
ISBN: 978-975-8810-49-9
Birinci Baskı
M.2008/ H. 1429

GURABA YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sk. Defne Han 27/9
Cağaloğlu – İstanbul
PK. 591 SİRKECİ
Tel: (0212) 526 06 05 Fax: 522 49 98
www.guraba.com.tr
e-mail:guraba@hotmail.com

Anne-Baba ve Eğitimciler İçin

İDEAL EĞİTİM YÖNTEMLERİ

Çocuklarınızın geleceği sizin ellerinizde.
Gençlik toplumun en büyük dilimini oluşturmaktadır.
Bırak çocuğunuz kendi kendine sorumluluk yüklensin.

Hazırlayan
Nâci b. Dâyil es-Sultân

Çeviri
Ahmet İhsan Dündar

الغرباء
guraba

Guraba Yayında Mihenk Taşı

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وعلى آله وسلّم:

«بَدَأَ الإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ» [رواه مسلم]

وفي رواية الترمذي:

«فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي».

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* **şöyle buyurmaktadır:**
«İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya/gariblere!»

(Müslim, Kitâbu'l-İmân)

Tirmizî rivâyetinde:
«Guraba'ya/gariblere müjdeler olsun! Onlar, benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzeltenlerdir.

(Tirmizî, İmân)

بسم الله الرحمن الرحيم

GİRİŞ

Allah'a hamd olsun. İnsanı en güzel kıvamda yaratmıştır. Beşeriyetin öğreticisine ve dosdoğru yola ileten hidayet rehberine salât ve selam olsun. O şöyle buyurmuştur: "Beni rabbim eğitti ve güzel bir şekilde eğitti." Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Ayak direten haricinde ümmetimin hepsi cennete girecektir." buyurdu.

–"Ayak direten kimdir, ey Allah'ın Rasûlü?" dediler.

–"Bana itaat eden cennete girer; bana asi gelen ise ayak diretmiştir." dedi.[1]

Eğitim hakkında çok söz edilmiş, ciltler dolusu kitaplar telif edilmiştir. Çeşitli kısımlara, türlü yol ve yöntemlere ayrılmıştır. Herkes de kendi yönteminin en ideal olduğunu ileri sürmektedir. Eskiden "Herkes Leylâ'ya ulaştığını iddia eder ama Leylâ bunların hiçbirini kabul etmez." denilmiştir. Bu araştırmayı; bazı uygun çözümler de sunmakla birlikte çağdaş İslamî bakış açısından ele almak suretiyle ideal eğitim, ilgili meselelerin tedavisi, değişip duran sorunların etrafındaki görüş ve deneyimlerin sunumuna tahsis ettim. Devasa boyuttaki telifata rağmen ideal eğitime ve en iyi öğretime ulaşmamıza yardımcı olacak

(1) Sahîh-i Buhârî, 6/2655.

herşeyi araştırmayı sürdürmemiz gerekmektedir. Eğitim öğretimin sorunları, ümmetin sorunlarıdır. Ümmetin hep birden, kurumlarını tutup ayağa kaldırması ve sorunlarının çözümü yolunda çaba göstermesi gerekmektedir. Ben de, benden önce bu alanda araştırma yapmış olanlara katılarak şunu dile getiriyorum: Bugün yaşadığımız gerçekliğin delaleti ile çocuklarımızın aldıkları ve almaya devam ettikleri eğitim uygun bir eğitim değildir. Mesajı yerine getirmek ve ümmet için nasihatte bulunmak suretiyle değişim ve eğitim-öğretimdeki bozuklukların ıslahı yönünde elimizi çabuk tutmazsak çocuklarımız ve torunlarımız da ileride aynı şeyi söyleyecekler. Ümit ederim ki Allah kusurlarımızı bağışlar.

Sözün en hayırlısı az ve öz olanıdır. Bu mütevazi araştırmada başında ve sonunda Allah'ın yardımını dileyerek sonra da ister çağdaşlardan ister daha önce yaşamışlardan olsun bu alanda benden önce eser vermiş olanlardan yardım alarak hem eski hem de yeni olandan, başkalarının tecrübelerinden, başarılı uygulama yöntemlerinden istifade etmeye çalıştım. Bunun yanında eğitim-öğretim alanındaki uzun süre bilfiil çalışmış olduğumdan edindiğim tecrübelerden de yararlandım. Ayrıca bu konuyla ilgili işe yarar-yaramaza, iyi-kötü okuduğum eserlerden istifade ettim. Tabii ki biz -müslümanlar- işe yarayanı, şeriatimize uyanı alır; uymayanı terk ederiz. Hatta duvara çarpar iltifat etmeyiz. Çünkü bizim Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i mutahharada izlediğimiz mükemmel bir metodumuz ve ideal bir eğitimimiz bulunmaktadır. Bununla birlikte biyografilerde ve İslam tarihine dair eserlerde yazılmış bulunan ve İslam Dini'nden ve tertemiz yüce öğretilerinden uzak bulunan herhangi bir toplumda çok azına rastlayacağımız ahlak, prensipler, adab ve muamelat konularından yararlandım. İslam'ın bu güzelliklerine dostlardan öte düşman bile tanıktır. "Hak,

düşmanın bile hüsn-ü şehadette bulunduğudur." Birçok halk, dil, lehçe ve sapkın din bulunmaktadır. Birçok İslam ve Arap toplumu da İslam şeriatını ötelemiş, dürülüp sarılmış bir sayfa içinde nisyan alemine bırakmış veya yerin derinliklerine gömmüşlerdir. Bu durum da söz konusu halkların terbiye konusunda bozulmasına, ahlakî seviyesinin düşmesine, davranış bozukluğuna, ekonomisinin gerilemesine, kaos, düzensizlik ve güvenlik sorunlarının egemen olmasına yol açmaktadır. Bu toplumlar içinde güçlü zayıf üzerinde hegemonya kurmakta ve bu da fakirliğin yaygınlaşmasına, korkunun genelleşmesine, düşmanlığın tasallutuna ve tavus kuşu gibi her yanı bürümesine yol açmaktadır. Bunun nedeni; yaşam sebeplerinden tutup büyük küçük demeden herşey için uygun bir çözüm getiren İslam Dini'nden kaynaklanan ideal eğitimin eğilimine göre gelişim ve değişim ile beraber yol alan ideal eğitimin ve yüce İslam ahlakının yokluğudur. Bu yoldan ve bu eğitimden -rabbinin merhamet ettikleri dışında- bütün bir insanlık yüz çevirdiğinde birçok felakete, problemlere, sosyal, ekonomik, eğitim ve öğretimsel çıkmazlara, ailevî dağılmalara maruz kalırlar ve hatta ırza, mala ve cana yönelik saldırılar yol kesen haydutlar vb. suç çetelerinin olmazsa olmaz yeni yol ve yöntemleri haline gelir. Bu türlü suç yöntemlerini kullanan ve tek arzuları, tek gayeleri sonunda ölüm olsa bile emniyet içindeki insanları rahatsız etmek, onlara saldırmak olan insan grupları türemiştir. Bunlar suç fedaileridir. Tek arzuları şeytanî heveslerini gerçekleştirmek, sapkın isteklerini doyuma ulaştırmak, kana susamış canavarlıklarını tatmin etmektir.

Butün bunların sebebi ideal eğitimin olmayışıdır. Suçluların birçoğu ve hatta hepsi dinden, dinin adabından ve ahlakından, teşvikte bulunduğu terbiye ve üstün ahlaktan, tabilerine başkalarına saygı göstermeyi emreden ve hatta vacip kılan,

mallarına, ırzlarına ve canlarına kasdetmeyi haram eden terbiye ve ahlaktan tamamıyla uzaktırlar. "Her bir müslümanın kanı, malı ve ırzı diğer müslümana haramdır."[2]

Peygamberimiz Abdullah oğlu Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashabını üzerinde yetiştirdiği ideal eğitimi hatırlatmak babından bu konuya ilişkin becerebildiğim kadarıyla bir şeyler yazmak istedim: Kitap ve sünnetten, salih geçmişlerimizin (selef-i salihînin) üzerinde bulundukları şeyden kaynaklanan "İdeal Eğitim" konusu.. O selef-i salihîn ki bütün dünyaya ahlak, muamelat, dürüstlük, bütün insanlığın hayrını istemek konularında üzerinde bulundukları o ideal eğitimi ispat etmişlerdir. Öyle ki kafire bile kendisi ile muamele ve davette bulunma yöntemi bakımından yeterli bir fırsat tanımışlardır. Biz müslümanlar, kafir için de hayır murad ederiz. Görmüyor musunuz ki dinimiz bizlere kafirle kafir olduğu halde iyi muamele içinde bulunmayı, antlaşmalı olduğu ve bizimle birlikte yaşadığı sürece onu himaye etmeyi, üzerinde bulunduğumuz İslam nimetine onu da davet etmeyi emretmektedir. Her bir müslüman, bir kafirin kendi eliyle müslüman olmasını ister. *"Yemin olsun ki Allah'ın senin vesilenle tek bir adama hidayet etmesi senin için kızıl develerden daha hayırlıdır."*[3] Müslümanda enaniyet olmaz. Bilakis müslümanlar başkalarının da hayrını istemek, başkalarına da yararlı olmak üzere terbiye almışlardır. "İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olandır."[4]

Bu araştırmayı bir kaç unsura ayırdım. Her unsur ideal eğitimle ilgili kendine mahsus hususları altında barındırmak-

---

(2) Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'den rivayetle gelen uzunca bir hadisin bir parçasıdır. Şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Birbirinize haset etmeyin..." Sahîh-i Müslim, 4/1986.

(3) Sahîh-i Buhârî, 3/1096.

(4) el-Mu'cemu's-Sağîr, 2/106.

tadır. Öncelikle öğretici kardeşlerimin yararlanmasını ümit ediyorum. Çünkü onlar birinci derecede eğitimcilerdir. Sonra genel olarak tüm müslüman kardeşlerimin faydalanmasını umuyorum. Çünkü onlar da birer eğitimcidirler. Oğulları, kızları vardır. Yine ilim talebesi olan, okullarda, enstitülerde, üniversitelerde öğrenci olan kardeşlerimin istifade etmesini ümit ediyorum. Bu çalışma basit bir çabanın ürünüdür. Benim dışımda büyük ilim adamları ve araştırmacılar daha önce bu kapıyı çalmışlar ve ardına kadar açıp içeri girmişlerdir. Ben sadece onların talebelerinden biriyim. Azîm olan Arşın Rabbi Azîm Allah'tan eğitim-öğretim üzerinde çalışanları muvaffak kılmasını, çabalarına bereket ihsan etmesini, bu çalışmayı okuyana, dinleyene yararlı kılmasını dilerim. Muhakkak ki O, herşeye kadirdir. Allah peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salât ve selâm eylesin.

Nâci b. Dâyil es-Sultân

Terbiyenin Anlamı

Terbiyenin birçok tarifi bulunmaktadır. Her müellif ve her düşünür terbiyeyi kendi görüşüne göre tarif etmektedir. Tanım sadece onun kendi görüşünü ifade eder. Aslında bütün tanımlar değiştirilebilir birer teoriden ibarettir. Terbiye kavramı etrafında çeşitli görüşler bulunmaktadır ve insanlar bu konuda farklı anlayışlara sahiptir. Bu farklılığın kaynağı ve sebebi terbiye konusu etrafındaki ve hem hayır hem şer arasındaki insan tabiatının anlaşılması etrafındaki anlaşmazlık olabilir. İlk planda da felsefe ve fikirlerdeki farklılığa veya toplumlar üzerinde gücü bulunan akidevî, felsefî, sosyal, aklî, fikrî vb. kuvvet ve faktörler sebebiyle temayüz eden ve belirginleşen kültürel çevrelerdeki farklılığa dönüktür.

"Her durum, her çevre ve her kültürün içinde eğitim toplumdan izole edilmiş bir birey -insan- ile ilgilenmez. Bilakis aynı anda hem fert ve hem de toplumla ilgilidir. Yada o bireyin toplumuyla olumlu ya da olumsuz biçimde ilişki içinde bulunması, çeşitli şekillerde etkileşim içinde bulunmasıyla gerçekleşir. Buradan hareketle şu önemli sonucu çıkarmaktayız: Eğitim (terbiye) toplumun kültürel mirasının büyükten küçüğe, dededen babaya ve onlardan da evlatlara ve böylelikle nesilden nesile intikal ettirdiği anlayışlar, üsluplar ve uygulamalardır."(5)

Sözü edilen kitabın müellifi daha sonra eğitimin sözlükteki tanımına geçerek şöyle demiştir:

---

(5) Dr. Muhammed Sa'd el-Fezzâz, Salih Ebû Arrâd eş-Şehrî, *el-Mebâdiu'l-Âmme li't-Terbiye, s.11*

"Terbiye sözlükte gelişmek ve artmak manasındadır. Yani gelişmek anlamında artmak. Rabbâ fulânun fulânen denildiğinde bu söz "Biri diğerini besledi, yetiştirdi" anlamına gelir. Terbiyenin üzerinde durup ilgilenmek, ıslah etmek, gözetip kollamak, kefil olmak anlamlarına geldiği de söylenmiştir.

Istılah manası ise; normal olarak sözlük manası dışında değildir. Beşerî canlının -insanın- bedenî, aklî, ahlakî, sosyal, estetik, eğlenceye yönelik, dinî vb. vazifelerinin geliştirilmesidir. Bunun amacı mükemmellik, eksiksizlik derecesine ulaşıp yükselmesidir. Bu da ancak alıştırma, kültür aşılama, güzel ahlak kazandırma, itaatkarlık ve kabiliyete sürekli bir şeyler katma yoluyla olur."[6]

"Gazâlî, *"Eyyuha'l-Veled"* adlı eserinde terbiye anlayışına ilişikin olarak şunları ifade etmiştir:

Terbiye, mahsulünün güzelleşmesi ve mükemmel olarak büyümesi için ekinin arasındaki dikenleri söküp yabancı otları çıkaran çiftçiye benzer. Gazâlî, çocuklar arasındaki farklılıkların gözetilmesi görüşündedir. Çocukların tek yöntemle ele alınamayacaklarına ve aynı muameleye tabi tutulamayacaklarına işaret etmiştir. Aksine mizaçları, tabiatleri, yaşları ve çevrelerindeki farklılıklara göre farklı şekillerde tedavi edilmeleri, farklı terbiye edilmeleri gerekir. Bu hususta şunları söylemiştir: Nasıl ki doktor bütün hastaları tek ilaçla tedavi etmeye kalktığında birçoğunu öldürürse, eğitimci de aynı şekilde öğrencilere tek yönlü bir riyazeti işaret etse onları helake sürükler, kalplerini öldürür. Ancak müridin hastalığını incelemesi, halini, yaşını, mizacını ve nefsinin tahammül edeceği riyazeti gözetmesi ve riyazeti bunun üzerine bina etmesi gerekir.

Rousseu ise eğitimin leziz, ahenkli, dengeli ve faydalı bir

(6) A.g.e s.14

geliştirme işlemi olduğu görüşündedir."[7]

Terbiyenin insanın bedenî, aklî, dilsel, duygusal, sosyal, dinî yönlerden gelişiminin gözetilmesi, ıslah cihetine yönlendirilmesi ve kemale ulaştırılması manasına geldiği söylenmiştir. Terbiye/eğitim aslında üç ana unsura dayanır veya bir başka ifadeyle üç ana direği bulunmaktadır:

1- Öğrenci,

2- Metot,

3- Öğretici. Her ne kadar bu işte köşe taşı ise de bu üçüncü sıradadır.

"Havle't-Terbiye ve't-Ta'lîm" adlı eserin müellifi şunları dile getirmiştir: Eğitim aşamalı hareket etmektir. Eğitim üst üste biriken ve birbirini destekleyen çabalardır. Eğitimin gayelerine ulaşmasında zaman önemli bir faktördür.

Bu husus Arapların terabbâ (eğitim gördü), teneşşee (yetişti) ve tesekkafe (kültür edindi) sözlerinde gayet açıktır. Tenşie (yetişmek), tağziye (beslenmek) ve teskîf (kültür aşılamak) bir seferde aniden olacak bir şey değildir. Birbirini takip eden aşamalardan geçerek gerçekleşir.

Binaenaleyh geliştirme ve aşama takip etme eğitim çalışmalarının doğasına hükmeden en önemli iki kuralı temsil etmektedir.

Herhangi bir gelişim meyvesi vermeyen bir eğitim ile karşılaştığımızda biliriz ki bu kısır bir eğitimdir.

Herhangi bir "şey"in geliştirilmesini hedefleyen fakat merhale takip etmeyen, sürekli ilgiden uzak çabalar gördüğümüzde bu çabaların "eğitim" diye anılmayı hak etmediklerini biliriz."[8]

---

(7) Dr. Ahmed Ali el-Funeyş, *el-Ususu'n-Nefsiyye li't-Terbiye, s.259*

(8) Bkz. Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Ta'lîm.*

Eğitimde Orijinallik

Kitabın adının "İdeal Eğitim" olması hasebiyle normal olarak "orijinal" olmayı gerektirmektedir. Orijinallik büyük bir sözdür. İnsanlara bir orijinallik sunmayacaksa hayatın genişliği içinde zayi olup gideceği hissi vermektedir. Bu nedenle eğitimcilerin ve davetçilerin gençleri eğitirlerken, başkalarına davet ulaştırırken farklılık ve orijinallik arayışı içinde olmaları gerekir. Malumdur ki orijinallik, yeni ideal örnekler veya ideale yakın örnekler çıkaracak şekilde eğitime bir şeyler eklemek veya bir şeyleri değiştirmek demektir. İşte Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ve ashab-ı kiramın imanî, taabbudî, davranışsal, sosyal, yönetimsel ve gelişim bakımından üzerinde bulundukları hal bu idi. Fakat vazgeçilemeyecek bazı sabiteler ve değişmez esaslar vardır. Bunlar: Kitap ve sünnet üzere eğitim vermektir. Eğiticinin talebesini eğitmekte çaba sarfetmesi, içinde türlü problemler, değişiklikler, sorunlar bulunan yaşam savaşına hazırlaması gerekir ki meydana çıktığında zayi olup gitmesin, ayağı sürçmesin. Talebesini eğitmekte çaba göstermezse hayatında başarısız olur; o büyük meydanın ortasında zayi olur gider. Hem toplumu hem de ailesi sırtında bir yük haline gelir.

Çocuğun gönlüne çocuk iken, güzel örneklik sunarak, güzel vasıfları ve erdemli ahlakî özellikleri gözü önünde bizzat uygulayarak güzel vasıfları ve erdemli ahlakî özellikleri aşılamak eğitimdeki orijinalliklerden biridir. Kötü ahlak, sapkın davranışlar, fısk u fücur ve hovardalık seyretmek, küfür, yergi ve lanet sözleri işitmek üzere yetişecek ve bunları

büyüdükten sonra bir daha izalesi zor olacak birer huy ve seciye haline getirecek şekilde alanı boş bırakamayız. Eğitim konusunda orijinallik; özellikleri ve ahlakı bakımından, ameli ve muameleleri açısından, tasarrufları yönünden eşsiz, zulüm ve haksızlık etmekten, başkalarına sıkıntı vermekten tamamen uzak, hak konusunda, acı da olsa hakkı söylemek (Kendi aleyhine de olsa hakkı söyle! Acı da olsa hakkı söyle!) hususunda güçlü, Allah söz konusu olduğunda Allah'tan başka kınayanın kınamasından korkmayan, yaratıcısından başkasından haşyet duymayan, şiarı Allah'ın rızası, örtüsü takva, hedefi İslam'ın ve müslümanların muzafferiyeti olan, sevdiğinde Allah için seven, buğzettiğinde Allah için buğzeden bir nesil oluşturmaktır.

Eğitimde orijinallik; şerî kural ve sabitelere göre müslümanıyla kafiri ile tüm insanlarla muamelede eşsiz bir terbiye oluşturmaktır ki kişi hem kendi sevinsin, hem de müslüman kardeşlerini sevindirsin; kafirin beğenisini kazanıp müslüman olmasına vesile olsun. Aynen başkaları ile muamelelerinde dürüstlük, hüsn-ü muamele ile davranan müslüman tüccarlarda olduğu gibi. O zamanlarda kafirler onların davranışlarını beğenmiş ve birçoğu onların güzel muameleleri sebebiyle müslüman olmuştur. Bu çağımızda da "ideal eğitim" yoksunluğundan dolayı korkunun, endişenin, tedirginliğin, güvensizliğin egemen olduğu, kaosun, fakirliğin ve açlığın yaygınlaştığı, faizli muamelelerin yayıldığı, kapkaççılık, yankesicilik, tecavüz, kandırmaca, aldatma olaylarının çoğaldığı kafir toplumlarda ve hatta bir çok Arap ve İslam ülkesinde bulunmayan, o anlayışları, o eşsiz değerleri taşıyan bir nesil istiyoruz. Devletler, toplumlar ve fertler emniyet, güvenlik ve iyi bir yaşam istiyorlarsa Kitap ve sünnetten kaynağını alan ideal eğitimin pınarlarına geri dönmeleri gerekir.

Batı kültürü, batılı vatandaştan ülkesi içinde belli bir davranışı ve belli bir muamelesi olan; ülkesi dışında da elini çekip, hayır işlerini soyup soğana çevirerek zayıfları kahr u perişan edecek surette başka bir davranış ve muamelesi olan bir insan meydana getirmiştir. Bu durum bugün bazı müslümanları da etkilemiştir. Tarafımıza açılmış ahlakî ve ruhî bir savaşın parçasıdır bu."[9]

İslam'ın kendisine sıkıca sarılmış, hidayetine ittiba eden tabilerini eğitmede orijinallikler ortaya koymuş olduğunu görürken gençleri iffetli ve namuslu olmaya teşvikte bulunmuştur. Bu hususta yardımcı olacak her şeyi, tahrik edici etkilerden ve fitnelerden uzak durmayı teşri kılmıştır. Bunun yanında evliliğin kolaylaştırılmasına, evlilik harcamalarının azaltılmasına teşvikte bulunmuştur. Bütün bunlar iffete bağlı kalmayı kolaylaştırır.

Nitekim gayr-i müslimlerle muamelelere zulüm ve haksızlık içermeyen bir sınır koymuştur. Tarih bu yüce terbiyeye şahittir.

"Eğitim; beden gibi aynı dokuya bağlı olarak değişik yönleri çalışan tek bir iskeletten ibarettir. Bu yönlerin birbirinden dakik bir şekilde ayrılması mümkün değildir. Bu nedenle bir tür tamamen içine nüfuz etmek ve tekrar etmek olması gereken bir şeydir. Yeni yetişmekte olan neslin açık bir aklının bulunması hedeftir. Formasyon işlemi orjinallik ortaya koyabilir. Orijinallik, ölçülebilir şekilde net ve sınırları belli, büyük bir insan grubunun üzerinde çalışmasını mümkün kılan esneklikte ve şeriat-ı ğarranın genel bakış açısıyla ahenk içinde olması gereken bir eğitim hedefidir.

Eğitimde orijinallik; içinde değişimler, sürprizler, büyük

(9) Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Ta'lîm*

olaylar barındıran yeni hayata hazırlanmaları ile güçleri nispetinde muazzam bir şey yapabilen nesil oluşturmaktır. Ashab *radıyallâhu anhum* ve onlardan sonra gelen selef ve halef, bu dini yayma gayretleri çerçevesinde teçhizatlarındaki yetersizliğe, kısıtlı imkanlarına ve düşmanlarının üstünlüğüne rağmen anlatılamayacak derecedeki türlü zorluklara, hayatın sıkıntılarına tahammül etmişlerdir. Bizlere düşen yeni yetişen nesli orijinallik ve bu dini yaymak, savunmak uğrunda tahammül etmek üzere eğitmektir. Çocuklara daha ilk öğretimin başlangıcında zorluklara göğüs germesini, eğitim hedeflerini gerçekleştirmek ve hatta hakka sarılıp şerre direnmek suretiyle bu konuda orijinal şeyler ortaya koymak yolunda ısrarcı ve sürekli olmayı öğretmemiz, bu konuda onları eğitmemiz gerekir. Bizler yeni yetişen nesli şerre, sahtekarlığa, fesada, yolsuzluğa, bu dine karşı çıkanların ve bu şeriatin öğretilerini kâle almayanların önünde kuvvetle durmaya, onlara karşı koymaya ve durdurmaya teşvik edip cesaretlendirmeye çok muhtacız. Münker karşısında susmak hakikatte münkeri pohpohlamak ve ileriye doğru itmek demektir.

Ümmetimiz her ferdi ile eğitim, öğretim alanında atılım ve orijinalliğin, yenilik arayışının dizginlerine sahip olmadan şer akınları önünde duramaz.

Belki burada okullarımızın, üniversitelerimizin, çeşitli ilmî ve eğitime yönelik kurumlarımızın kendileri içinde ilmî şahsiyet oluşturabilecek çevreler oluşturmakta başarılı olamadıklarını itiraf edebiliriz. Ayrıca bu kurumlar talebelerin gönlünde bilgiye iştiyak duyacak meşaleyi de tutuşturamamışlardır. Genel tabiat, ticarî maksatlı telkin ve ezbere yönelik bir tabiattır. Ve dolayısıyla öğrenim diploma için; diploma görev alabilmek ve hayatı kazanabilmek amacıyla yapılır hale gelmiştir. Şunu söyleyebiliriz:

Bizler selefin ihlasını ve izledikleri yolu kaybettik. Günlük hayatımızı düzenleyemez olduk. Ayrıca orijinal şeyler ortaya koyan araştırmacı düşünürler ortaya çıkaramadık. Ve sonuç olarak bizler yitirdiğimiz bir geçmiş ve yetişemediğimiz bir gelecek ile kuşatılmış vaziyetteyiz."(10)

Eğitim-öğretim güzelleşmezse ve pratik olarak semeresini vermezse, gelişemeyen bir çocuğa benzer. Her ikisi de sorunlarla boğuşur.

***

(10) Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Ta'lîm, s. 85-114*

Başlangıç

İdeal eğitim insanın başlamasıyla yani doğumuyla başlar. Hatta ben doğumundan önce başlaması gerektiğini söylüyorum. Çünkü "Vacibin ancak kendisi ile tamam olduğu şey de vaciptir."

Meselâ "namaz" her bir müslüman erkek ve kadın için vaciptir. Ve abdest olmadan sahih olmaz. Öyleyse abdest de vaciptir.

Bebekliğinden itibaren çocuğun eğitimi, bakımı ve gözetiminin vacip olması da aynı şekilde ana-babalara ve eğitimcilere vaciptir. Fakat bu vacibin öncesinde ve abdest-namaz irtibatı gibi onunla irtibatlı bir şey daha var ki o da "iyi bir eş seçimi"dir.

Bir adam eğitimcilerden birine gelip yeni oğlunun nasıl terbiye edileceğini sorar. Eğitimci ona "Çocuğun yaşı kaç?" der. Adam "Bir haftalık" diye cevap verir. Eğitimci "Çocuğun nasıl terbiye edileceğini sormak için çok gecikmişsin." der. Adam garipseyerek dehşete kapılır. "Nasıl olur? Çocuk daha bir haftalık!" der. Eğitimci "Bu soru evlenmeden önce sorulmalıydı ki ideal bir eğitim verebilmek konusunda yardımcı olacak saliha bir hanım seçilebilsin.

Her şeyin başlangıcı zor ve yorucudur. Ağırbaşlı ve hesap ederek hareket etmeye muhtaçtır. Çünkü insan başlangıç yapmadan önce seçimde bulunabilir. Ama ayağı kaydı mı istese de istemese de en sona varmadan duramaz. Ticarî bir proje uygulamak isteyen, bir vazifede çalışmak arzu eden, bir

ülkeden bir başka ülkeye veya bir şehirden diğerine taşınmak isteyen yahut da başka şeyler yapmak isteyen kimseleri görürsünüz.. Gerçekte başlamak zordur.. Azim, kararlılık ve dirayet gerektirir. İşte evlilik de bunlardan biridir. Evlilikte aceleci ve hızlı davranmak, teenni ile ölçüp biçerek hareket etmemek çeşitli sorunlara sebep olur. İslam'ın bağlılık, kardeşlik, karşılıklı sıcak ilişkiler içinde bulunma emrini getirdiği olan ve Kur'an-ı Kerim'de *"Müminler ancak kardeştirler." (Hucurat, 10)*[(11)] ayeti ve sünnet-i mutahharada *"Müslüman müslümanın kardeşidir."*[(12)] hadisi ile kurallarını yerleştirmiş olduğu ailelerin çözülmesine neden olur. Her bir yeni işin ardında sürprizler, hesapta olmayan şeyler vardır. İşte evlilik de bunlardan biridir. Kadın ya da erkek eşler birbirlerinde alışık olmadıkları, yetiştirilme tarzına uymayan bir takım tasarruflar ve davranışlar görebilir. İşte burada her ikisi de hikmete ve o davranışını diğer eşin alışık olduğu duruma doğru değiştirmeye ve bu uyumsuzluklar karşısında aşamalı olarak hareket etmeye muhtaçtır ki böylelikle aralarında karşılıklı anlayış ve ülfet oluşsun. İslam şeriatı daha başlangıcından , bebeklik döneminden itibaren insanın himaye edilmesi, bakımının sağlanmasını belli bir esasa bağlamıştır. "İnsanın gözetilmesi ve himaye edilmesi, daha doğumundan öncesini, iyi bir eş seçimini, isim seçiminde, annenin ve süt annenin sağlam kişilik ve bedene sahip olmasında, yiyecek-içecek seçiminde, sapkın veya pis ortamlardan uzak durmak konusundaki dikkati de kapsamaktadır.

Bunun anlamı şudur: Söz konusu bakım ve gözetim, doğum öncesinden başlayarak ölüm vaktine kadar uzanır...

(11) Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen uzunca bir hadisin içinde yer alır. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Zandan sakının..." *Sünenu'l-Beyhakî el-Kübrâ, 10/230*

(12) *Sahîh-i Buhârî, 2/862*

Sünnet-i mutahhara, daha erdemli bir nesli garantilemek için karı-koca seçimini vurgulayan nass ve tutumlarla doludur. Bu babdan olmak üzere nebevî bir hadis-i şerif şöyledir: *"Nutfeleriniz için iyi seçimde bulunun. Çünkü damar çeker."*(13) Bir diğer hadis de şöyledir: *"Nutfeleriniz için iyi seçimde bulunun ve denk olanlarla evlenin."*(14) Bir diğer hadis de şöyledir: *"Çöplükte yetişen yeşillikten uzak durun. "Ya Rasûlallah! Çöplükte yetişen yeşillik nedir?" denildi. "Kötü yerde yetişmiş güzel kadın."* buyurdu.(15)

Ebû Abdullah'tan rivayet edildiğine göre dedesi Ali b. Ebî Talib şöyle demiştir: "Ahmak kadınları evendirmekten sakının. Çünkü onlarla beraberlik bela; evlatları ise ziyandır."(16)

Öyleyse şunu söylemek istiyorum: Başlangıç güzel olur ve karı-koca din ve ahlak bakımından uygun bir hayat ortağı seçiminde başarılı olursa, sonuç da Allah'ın izniyle övgüye şayan olur. Doğan çocuğun başlangıcı şerefli, yetiştiği ortam düzgün olur. Çünkü böylelikle o imanlı kucaklarda ve her yönden eğitiminde ve gözetiminde titiz davranan, hırs gösteren ana-babanın ilgi ve itinası altında gelişip gençleşecektir. Yeni doğanın eğitimine ilişkin ideal yöntemlerle ilgili detaylar Allah'ın izniyle ilerideki konularda gelecektir.

***

(13) *Musnedu'ş-Şihâb, 1/176*
(14) *el-Mustedrek ala's-Sahîhayn, 2/176*
(15) *Musnedu'ş-Şihâb, 2/96*
(16) *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, s.933'ten.*

Doğan Çocukla Sevin!

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: *"Doğurgan ve sevecen olanla evlenin. Zira ben kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim."*(17) İslam'da evliliğin hedeflerinden biri salih bir zürriyet talebi ve neslin çokluğudur. Bu sebeple zamanımızda ve İslam'ın gelip evliliğe teşvikinden, soy sahibi olmayı talep etmesinden sonra insanın erkek veya kız çocuğunun dünyaya geldiği müjdesini aldığı zaman sevinç duyduğunu görüyoruz. Cahiliye döneminde ise bunun aksine kız çocuğu olduğunda hoş görmezler ve hatta diri diri gömerlerdi.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlardan biri kız çocuğu ile müjdelendiğinde öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki, verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!" (Nahl, 58-59)

Allah'a hamdolsun ki bir çok kimsenin hanımının hamile olduğu ortaya çıktığında ve yavrunun daha doğumundan önce sevinç duyduğunu görmekteyiz. Bunun akabinde de hem annenin, hem de karnındaki yavrunun sağlık yönünden bakım ve gözetimi sağlanmaktadır. Bu bakım ve gözetim, ceninin daha ana karnında iken gelişimini ve sağlığını takip etmek amacıyla resmi veya özel klinikler, hastaneler ve sağlık merkezleri vasıtasıyla yapılmaktadır. Çocuğun dünyaya gelmesiy-

---

(17) Ma'kıl b. Yesâr'dan rivayetle gelen uzun bir hadisten. *Sünenu'l-Beyhakî el-Kübra, 7/81*

le ailesi oldukça sevinmekte ve akrabalarına müjde vermektedirler. Akika, sevinci ifade etmek ve kendilerine böyle bir evlat bahşetmiş olduğu için -çocuğun ileride akıbetinin ailesi ve toplumu için hayır mı şer mi olacağına bakmadan- Allah'a şükürde bulunmak üzere meşru kılınmıştır. Çocuğun ilerideki durumuna ilişkin bilgi Allah subhânehû ve teâlâ katındadır. Bizler beşeriz. Gayba dair hiçbir şey bilmeyiz. Biz şu anki halden başkasını bilemeyiz. Bu sebeple şöyle denilmiştir:

Bugünün ve öncesindeki dünün bilgisine sahibim.
Yarın olacakların bilgisini bilemem ben, körüm.

Biz müslümanlar, bu ceninin yaratılışını, ana karnında geçirdiği evreleri, bir halden diğerine geçişini Allah teâlâ'nın şu sözlerinin delaletiyle yakînî olarak biliriz:

"Andolsun biz insanı, çamurdan bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi alaka yaptık. Peşinden, alakayı bir parçacık et haline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik. Yapıp-yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir." ***(Müminûn, 12-14)***

Hadiste; *"Kırk gün nutfe halinde, kırk gün alaka halinde, kırk gün bir parçacık et halinde sonra ona melek gönderilir. O da onun rızkını, ecelini, bedbaht mı mesut mu olacağını yazar."*(18) Bu hadis bütün dünyanın önünde ana bir kaidedir. Doğan çocuğun rızkı ana-babasına veya bir başka kimseye değil Allah'a aittir. Allah o çocuğun rızkını yazmıştır. Rızkını ve ecelini tamamlamadıkça can vermez. İşte bu, geçim korkusundan, açlık korkusundan, fakirlik korkusundan dolayı doğum kontrolü propagandası yapanlara bir reddiyedir. -Korkakların gözüne uyku girmesin.- Bu sebeple Hak tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

---

(18) *Sahîh-i Müslim, 4/2038.*

"Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'ın üzerinedir. Allah o canlının durduğu yeri ve sonunda bırakılacağı mekanı bilir. (Bunların) hepsi açık bir kitaptadır." (Hûd, 6)

Allah subhânehû şöyle buyurmuştur:

"Evlatlarınızı fakirlik korkusuyla öldürmeyin. Sizin de onların da rızkını biz veririz." (En'âm, 151)

Hadis-i şerifte şöyledir: "Siz Allah'a hakkıyla tevekkül etseydiniz, kuşlara rızık bahşedildiği gibi siz de rızka mazhar olurdunuz. Görmüyor musunuz kuşlar sabah aç gidip tok dönüyorlar." (19)

Avam "Her doğan rızkıyla doğar" der.

Öyleyse çok çocuk sahibi olmaktan dolayı fakirlik endişesi taşımaya gerek yok. Bu ayetler ve bu hadis-i şerifler bu iddiada olanlara da, İslam toplumları içinde bakımına, geçimine, nafakasına güç yetirilemeyeceği gerekçesiyle yaydıkları bazen doğum kontrolü, bazen üremeyi temelli kesme şeklindeki iddialarına ve iftiralarına da reddiye mahiyetindedir. Bunun tek nedeni; dünyadan başka gayeleri olmayan ve doğan çocuğun ne dünyada ne de ahirette yararını ummayan küfür ve ilhad ehli kimselerin taklit edilmesidir.

Biz müslümanlar doğan çocuktan dolayı sevinç duyarız. Çünkü "Ademoğlu öldüğü zaman şu üç şey hariç ameli kesilir: Sadaka-i cariye, faydalanılan ilim, kendisi için dua eden salih evlat."(20) hadisinin delaletiyle kesin olarak biliriz ki Allah, salih bir kimse ise o çocuğu hem dünyada hem de ahirette bizlere faydalı kılacaktır.

Fakat bu çocuk ileride anne-babasına ve toplumuna ya nimet olacaktır ya da nikmet ve bedbahtlık kaynağı olacaktır.

---

(19) Ahmed, *Müsned, 1/52.*
(20) İbn Hibbân, *es-Sahîh, 7/286.*

Kitap, sünnet ve yaşanan vakıadan bu hususa dair deliller meşhur ve malumdur. Çocuğun bazen şakî olacağına dair Kitab'dan delil:

1- Nuh *aleyhisselâm*'ın oğlu. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Gemi dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! Bizimle beraber bin, kafirlerle beraber olma, diye seslendi. Oğlu: Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh): "Bugün Allah'ın emrinden, merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur" dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu." (Hûd, 42, 43)

2- Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ana-babasına: Öf be size! Benden önce nice nesiller gelip geçmişken, beni mi tekrar diriltmekle tehdit ediyorsunuz? Diyen kimseye, ana-babası Allah'ın yardımına sığınarak: Yazıklar olsun sana! İman et. Allah'ın vaadi gerçektir, dedikleri halde o: Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir, der." (Ahkâf, 17)

3- Hızır ile çocuğun kıssası: Hızır çocuğu öldürünce sebebin çocuğun azgınlık ve küfür ile ana-babasına karşı cahilce hareketlere girişmesinden duyduğu endişe olduğunu ifade etmişti. Bu nedenden ötürü ana-babanın çocuğu gözetmesi, ilgilenmesi ve takip etmesi gerekir. Çünkü o küçük bir fidandır. Daha yeni dikilmiş bir ağaçtır. Eksiksiz bir ilgi ve bakım gerekir. Ayrıca bu türden bir ağaç veya bitki türünün gelişimine uygun verimli bir araziye dikilmiş olması, zaman zaman sulanması gerekir ki gelişip serpilsin, köklerini yerin derinliklerine kadar ulaştırsın, dalları da gökyüzüne doğru yükselsin. Ve ardından da sıcak, soğuk, rüzgar vb. değişik hava şartlarına karşı dirençli olabilsin.

Ayrıca yeni doğan çocuk, bedeni ve imanı güçlü, inancı

sabit, bedensel hastalıklara ve yıkıcı akımlara karşı sağlam bir şekilde hayata atılabilmek için daha fazla gözetim ve ilgiye muhtaçtır. Böylelikle kökü yerde sabit, dalları gökyüzünde olan sağlam bir ağaç mesabesinde olur.

Çocuğa bu özeni, bu ilgiyi göstermezseniz, hem dünya hem de ahireti kaybedersiniz. Ve hatta hayatınız boyunca ve ölümünüzden sonra bedbahtlığınızın, mutsuzluğunuzun sebebi olur. Keşke bir çocuğunuz olmasaydı diye temennilerde bulunursunuz. Şu gerçek olay üzerinde düşünün: Bir adam küçük bir ticari taksiye binmiş. Bindiğinde gayet sevinçli imiş. Taksi şoförüne “Müjde, müjde! Bir çocuğum oldu!” demiş. Şoför bir şey dememiş. Adam ikinci kez tekrarlamış. Şoför yine bir şey dememiş. Adam üçüncü kez tekrar edip “Duymuyor musun?” deyince şoför: “Vallahi ilk kez söylediğinden beri duyuyorum.” demiş ve eklemiş “Sen şimdi ard arda gelecek şu çocuk için mi sevinçlisin?” Adam “Evet. Ben bunun için sevinçliyim. Çünkü ilk çocuğum.” demiş.

Şoför: “Seninle beraber evime gidelim istiyorum. Bende beş çocuk var. Dördünü sana vereyim. Sen iyiliksever birisisin. Ama beşinciyi, dünyaları versen de vermem. “Salih biri gibi görünüyor.” demiş.

Evet; küçük yaştaki çocuğun farklı bir sevinci oluyor. Kalpte ona karşı Allah’ın insana ve diğer mahlukata yerleştirdiği bir merhamet duygusu oluyor. Hadiste sabit olduğuna göre Allah teâlâ’nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir rahmeti yeryüzüne indirmiştir. Karşılıklı gösterilen merhamet bu bir rahmetin eseridir. Görmüyor musunuz ki evcil veya yabani bir hayvan yavrusuna basmamak için ayağını kaldırır, onunla ilgilenir ve büyütene kadar besler. Sonra Allah dokan dokuz rahmeti kulları için kendi katında bırakmıştır. O Subhânehû ve teâlâ merhametlilerin en merhametlisidir.

İdeal Yetiştirme Tarzı

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Süs içinde yetiştirilip savaş edemeyecek olanı mı istemiyorlar?" (Zuhruf, 18).

Şair şöyle der:

Gençler yetişir dururlar aramızda,
Babalarının verdiği alışkanlıklarla.

Yetiştirmek, eğitmekle aynı manaya gelir. Yani kazanımla elde edilen düşünce veya uygulamaya ait bir grup adet ile çocuğun gelişimiyle gelişen bir grup ahlakî özellik ve meslekî çalışmalar üzerinde çocuk veya genci yetiştirmek amacıyla yapılan çalışmadır.

Yetişmekte olan nesil ifadesi gençler için kullanılır veya bu ifadeyle gençler kastedilir. Gençler ümmetin hazır kıtası, gücünün esası, izzetinin kaynağıdır.

"Buradan hareketle toplumlarını; esnek, canlı ve açık bir toplum olarak, diğer toplumları etkileyecek ve onlarda var olan hayırdan etkilenecek şekilde harekete geçirmeye, geliştirmeye muktedir olan fertler inşa etmek gerek. Bu da ancak toplumun fertleri dengeli, mükemmele doğru ilerleyen, her yönden gelişmiş fertler olduğunda gerçekleşir. Çünkü beşeri toplumların gücü o toplumları oluşturan fertlerin sayısı ile belirlenmez. Bilakis bu güç birbirini bağlayan bağların sıkılığına nispetledir ve buna göre artar."[21]

---

(21) *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, s.448*

Bu nedenle herkesin, özellikle de babaların ve erkek olsun kadın olsun öğretmen olan olmayan eğitimcilerin gençlerle ilgilenmesi, onları daha çok küçük yaşlardan yani dünyaya gelmelerinden itibaren bedenen, aklen ve ruhen selim bir şekilde yetiştirmeleri gerekir. Burada çocuğu her yönden, sağlık, akıl, nefis yönlerinden yetiştirip ilgilenme konusunda ana-babanın sorumluluğu ve rolü ortaya çıkmaktadır ki böylelikle çocuk bedeni, duyuları, organları sağlam olarak, idraki tam, tasavvuru kapsamlı bir şekilde yetişip büyüsün. Bu iş sadece ana-babalara özgü değildir. Bilakis bu konuda eğitim-öğretim erleri de onlarla ortak hareket ederler. Okullar bu işin büyük kısmını üstlenirler. Cami imamları, hatipler, vaizler, hisbe görevlileri, davetçiler.. Her biri kendine özgü biçimde neslin düzgün ve sağlam bir şekilde eğitimi ve yetiştirilmesi, faziletlerin aşılanması, kötülüklerin sökülüp atılması üzerinde dururlar. Çocuğun yetişmesi, küçük topluluğu olan ailesine ve sonra da büyük topluluğu olan müslümanlar cemaatine mensubiyeti üzerinde dururlar. Ayrıca okullar, görüntülü ve sesli medya ve basın-yayın araçlarının da bu konu çerçevesinde aktif bir rolü bulunmaktadır.[22] Bunlardan istenen, sağlıklı ve sağlam yapılacak eğitim çalışmasına daha fazla ortak olmaları, ahlakı bozacak şiddet içerikli filmlere, şehveti tahrik eden görüntülere, çocukları korkutan sahnelere veya gerçekle alakası olmayan düzmece, hurafe yazı ve romanlara, kafir toplumlara ait davranış tarzı ve adetlere yer vermemeleridir. Yetişen nesli, gençliği sapkınlıktan ve uçurumların aşağısına yuvarlanmaktan korumak amacıyla bütün bunları yayınlamak veya yayınlamamak medyanın elindedir. -Yuvarlanıp gittikten sonra tekrar tırmanmak zordur.-

Ana-babalara, öğretmenlere, medya mensuplarına, cami

(22) Eğitimde medyanın rolüne ilişkin mükemmel bir konu ileride gelecektir.

imamlarına, hatiplere ve vaizlere yeni yetişen nesil hakkında Allah'tan korkmalarını hatırlatmak isterim. Çünkü bu gençler onların boynunda bir emanettir. Çünkü ne yeryüzünde ne de gökyüzünde hiçbir şeyin kendisinden gizli kalamadığı Vahid-i Deyyân karşısında bu nesilden birinci derecede onlar sorumludurlar.

Eğitimin duracağı belli bir sınırı, belli yaşı yoktur.

"Eğitim çalışmasının sürekliliği kesin olarak ferdin yeni, çeşitli ve talebenin geçtiği her merhaleye ve aynı zamanda içinde yaşadığı çağa ve mensup olduğu çevreye uygun bilgi, tecrübe ve beceri kazandırır. Bu durum talebenin varlığını, insan grubu tarafından kabul görmesini, bu veya şu grubun faaliyetlerine katılımını sağlar. Sürekli bir çalışma olma niteliği ile eğitim, okul eğitim-öğretimindeki durumda olduğu üzere ferdin belli bir yaş döneminde öğretimi kesmemesini garantiler. İlkokul seviyesindeki çocuk belli bir yaştadır. Belli seneler süresince devam eder. Bundan sonra bir üst seviyeye çıkarak ilerler. Ama belli bir yaş döneminde okulun veya üniversitenin bitmesiyle eğitim-öğretim de son bulur. Ama eğitim, insanın ömrünün sonuna kadar ilim talebine, bilgi, beceri, bakış açısı vs. kazanması yolunda devam etmesi demektir. Yani sürekli eğitim, insanlar birlikte beşikte başlar mezarda sona erer."(23)

"Dr. Muhammed es-Sabbâğ şunları ifade etmektedir: Allame Malik b. Nebî *rahimehullâh*'ı şöyle anlatırken dinledim: Bir adam henüz yeni doğmuş olan oğlunun veya kızının eğitimi ile ilgili kendisine yol göstermesi için gelmiş. Malik b. Nebi "Yaşı kaç?" diye sormuş. Adam "Bir aylık" demiş. Malik b. Nebi "Tren kaçtı." demiş. Malik b. Nebi şöyle söyledi: İşin başında

---

(23) *el-Mebâi el-Âmme fi't-Terbiye, s.21*

abarttığımı sanıyordum. Ama düşününce sözlerimin doğru olduğunu anladım. Çünkü çocuk ağlayınca anne meme veriyor ve çocuk kendi içinden bağırmanın isteğine ulaşmak için bir vesile olduğunu karakter olarak alıyor. Bu minval üzere büyüyor. Yahudi darbeyi indirince güvenlik konseyinde ağlıyor ve sanıyor ki ağlamakla hakkına ulaşabilecek."[24]

Hoşgörü atmosferi içinde yetişen çocuk, insanları sevmeyi ve onlara iyilikte bulunmayı öğrenir, bu çizgi üzere terbiye alır. Düşmanlık ve çekişme ortamında yetişen çocuk da saldırganlığı ve zulmü öğrenir, bu minvalde eğitim alır. Emniyet ve huzur ortamında yaşayan çocuk itidali, başkalarına karşı hüsnü zan içinde olmayı öğrenir ve bu yönde yetişir. Eleştiri ve kaos havasında yaşayan çocuk da huysuzluğu ve başkalarına karşı sui zan beslemeyi öğrenir ve bu yönde yetişir.

***

(24) *Nazarât fi'l-Usrati'l-Müslime, s.146-147*

Hayata Açılmak

Her insanın başlangıcı dünyaya gelip gözlerini açması ve ilk ağlama seslerini duyurmasıyla başlar. O artık vardır. Gücü kuvveti iyice yerine gelinceye kadar yavaş yavaş gelişip serpilen, eğitilen yepyeni bir yaratıktır. Bu insanı zayıf yaratan ve sonra bu zayıflığa güç veren daha sonra bu gücün ardından bir başka zayıflık ve ihtiyarlık veren Allah tüm noksanlıklardan münezzehtir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Sizi güçsüz yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından kuvvet veren ve sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve ihtiyarlık veren, Allah'tır. O dilediğini yaratır. O en iyi bilen kudret sahibidir." (Rûm, 54).

Hareketlenip hayata açılmaya başlayınca etrafındaki herşeyi ilginç ve yeni görür. Bilinç ve his sahibi olmaya başlar. "Amerika Birleşik Devletleri, Boston Hastanesi, Pediatri Fakültesi'nden Dr. Berry Brasilton da bunu vurgulamaktadır. Çocuk doğumu ile birlikte annesini tam olarak hisseder. Annesiyle karşılıklı duygu ve his alışverişinde bulunur.

Ayrıca bazı deneyler yaptıktan sonra çocuğun doğumunun dördüncü gününde kendisiyle oynayan annesinin sesini tanıdığını, annesine yöneldiğini, onu hissettiğini belirtmiştir. Bu husus, yeni doğanın annesi ile olan ilişkisinin sadece genlerle ilgili olmadığını geçen günlerin ve tutumların desteklediği bir ilişki olduğunu ifade eden bazı bilim adamları-

nın görüşlerine aykırı bir görüş sayılır."[25] Günler geçmesiyle hayata daha fazla açılır. Çevresinde olan şeyleri görür. Sesleri hisseder. Fakat herşey onun için ilginç ve yenidir. Çevresindeki hayatı görmeye başlar. Hareket eden eşyayı görür. Anlamadığı, manasını bilmediği sesler işitir. Fakat "programlamaya", belleğine ileride tekrar ettiğinde, kulağına ve gözüne yeniden çalındığında müracaat edeceği bilgileri alıp depolamaya başlar. Sonra yavaş yavaş eşyayı tanımaya başlar.

Bu hal, yolun başı diye tabir ettiğimiz haldir. Burada çocuğun aşama aşama gelişim evrelerini, her aşamanın özelliklerini dile getirecek değiliz. Psikologlardan bir çoğu bu konuyla alakadar olmuş ciltler dolusu eserler vermişlerdir. Fakat bizi burada ilgilendiren çocuğun, hayata açıldıktan sonra erdemli ahlak ve övgüye şayan nitelikler üzerinde yetişmesi, yetiştirilip eğitilmesidir. Kurtuluş sahillerine ulaşmasını sağlayabilmek için yolun başlangıcından itibaren elinden nasıl tutarız? Başından sonuna dek yürüyüşünde nasıl onunla beraber olabiliriz? Hayat dalgaları birbirini döven bir deniz gibidir. Ancak iyi yüzmeyi becerebilen kurtulabilir. Çocuğu daha yolun başında iken bırakırsak ayağı kayar, şaşırır, hüzne kapılır, acı çeker. Sonra cesaretle kendi yolunu açması, tökezlemeden, durmadan, tereddüt göstermeden, şüpheye kapılmadan ileriye atılıp tam bir güvenle ve önüne çıkacak engellere ve zorluklara dair derin bir idrakle ve herşeyi hesaba kattığından, her soruna bir çözüm bulduğundan dolayı bu engel ve zorlukları alt edecek, üstesinden gelecek gücü kendinde bularak yoluna devam etmesi için kendisini kurtaracak, bu hayattaki doğru yolu, kendisine uygun gidişatı gösterecek, kılavuzluk yapacak birini yanında bulamaz. Yoluna devam ederse rabbinden bir nur üzeredir. Durursa zikir ve tefekkür içindedir.

(25) Muhammed Rifat, *Terbiyetu'l-Evlâd, s.25.*

Ana-baba ve eğitimcilerin yolun başında iken gençlere karşı böyle olmaları, onları şaşkın, ne yapacağını bilmez vaziyette, düşmanları bile olsa her gördüklerinde kurtarması için elini uzatır halde bırakmamaları gerekir. Çünkü hevadan, davranış ve ahlaki bozukluklardan korunaksızdırlar. Düşmanları için birer kolay lokmadırlar. Onları kolaylıkla, basit bir şekilde ve hiç anlamadan avlayıverirler. Boğazlanmaya götürülen koyunun kasabın ardından gitmesi gibi hayatları pahasına da olsa, ucunda ölümde bulunsa her bağırana tabi olur, her sapkının peşinden giderler. Bizler böyle bir yetişme ve eğitim istemiyoruz. Biz onlardan daha işin başında iken hakkı batıldan, hayrı şerden, zararlıyı faydalıdan, kötüyü iyiden ayırt edebilmelerini istiyoruz. Eğitimin başlangıcı bu üslupta ve bu yolda olursa gençler yolun başından sonuna kadar emniyet ve esenlik içinde sağlıklı ve sağlam bir şekilde yetişirler.

***

Yolun Başı

Her yaratılmış için yolun başlangıcı doğduğu ve bu yeryüzünde var edildiği andır. Bu dünyada, sevinciyle hüznüyle, sağlığıyla, hastalığıyla bir hayatın başlangıcıdır. Dünyaya gelen çocuk başlangıçtan itibaren hayatın sonuna dek bunları hisseder. Her başlangıcın bir sonu vardır. Her canlı mutlaka ölecek celal ve ikram sahibi rabbinin vech-i kerimi kalacaktır.

Yolun başı ve hatta her ömrün başı zorlu ve sıkıntılıdır. Görmez misiniz ki yeni doğan çocuk dünyaya geldiğinde doğum acılarından ötürü bağırıp çağırır. O bağırır çağırırken çevresindeki insanlar onun dünyaya gelişiyle, var edilmesiyle, aile kervanına katılmasıyla sevinç ve neşe duyarak gülerler. Ayrıca ilk kez uzak ve tanımadığı bir diyara yolculuğa çıkacak olan kimsenin tasa ve keder içinde, türlü düşünceler içinde olduğunu görürsünüz. Çünkü yolda ya da o diyarda kendisini ne gibi sürprizlerin, beklemediği, hesap etmediği ne gibi maceraların karşılayacağını bilememektedir.

Aynı şekilde insanın yolculuğu ne kadar uzun olsa da mutlaka bir başlangıcı vardır. O başlangıç da dünyadır. Bu yolculuğun bir de sonu vardır ki o da ölüm ve ölümün akabinde gelecek olan ve Kur’an- Kerim ve sünnet-i mutahharada varid olanlar ışığında bildiğimiz ve cennetin vasfına ilişkin olarak “Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir beşerin aklına gelmeyecek şeyler vardır.” hadisinde varid olana göre bilemediğimiz şeylerdir.

Küfür ehli ise ne yolun başlangıcına ilişkin ne de yolun bi-

timine ve ölümün ötesine ilişkin hiçbir şey bilmemektedirler. Bütün bunlar kafirin tamamen cahili olduğu şeylerdir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helak eder. Bu hususta onların hiçbir bilgisi de yoktur. Onlar sadece zanna göre hüküm veriyorlar." (Câsiye, 24).

Dahası kafir, bu hayattaki varlığının sırrını da bilmez. Nitekim bizzat kendilerinden olan biri bu dünyada gidişatlarının nereye varacağını, ne tarafa doğru gittiklerini bilmeden yürüdüklerini söylemektedir. Neden? Çünkü zifiri karanlıklar içinde, küfür, dinsizlik karanlığı içinde ve Allahu azîm'in nurundan uzakta yaşamaktadırlar.

"Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur." (Nûr, 40).

"Bizi bekleyin de nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyecekler. Onlara "Arkanıza dönünde ışık arayın!" denir." (Hadid, 13).

Yeni yetişen nesil için daha başlangıçta iken yolu aydınlatmamız gerekir. Başlangıçta nuru görmeyen, -rabbinin merhamet ettiği haricinde- sonunda ne yapacağını bilmez vaziyette kalır. Yolun başlangıcı zorlu ve gayet mühimdir. Net işaretler koymak gerekir. Açık seçik biçimde yolu, önünden ve ardından batılın ilişemeyeceği Allah'ın dosdoğru yolunu çizmek gerekmektedir. Genç, daha başlangıçta çevresindeki şeyleri ayırt etmesini sağlayacak ve yolu aydınlatacak olan işaretlere ve fenerlere çok muhtaçtır. İdeal eğitim, eğiticinin çocukla daha en baştan, küçük yaşta iken işe başlamasıdır. Böylelikle çocuk önündeki hayatı ahenkli, çelişkiden ve zıtlıklardan uzak olarak görebilir. Bu durumu kendi hissi ve kendi fıtratı ile akranı olan çocuklardan, onların davranış ve sözlerinden idrak

edebilir. Özellikle de kendisiyle aynı yaşta olan çocuklarla konuşmaya, söz, hareket ve davranış olarak onları taklit etmeye başlar. Yolun başında çocuğun zararlıyı faydalıdan, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayırt etmesi gerekir. Bu da ana-babanın güzel şeyler yapan çocuğu cesaretlendirmesi, hoşnutluk ve sevinç göstermesi; çocuğun kötü fiil ve davranışlarını çirkin görmesi ve hoşnut olmadığını ızhar etmesi suretiyle olur.

Tüm bunlar çocuğu daha yolun başından itibaren ifrat tefritten uzak olarak mutedil bir biçimde, sabit adımlarla, köklü bir azimle, engellere aldırmadan, krizler yolundan çevirmeden, zorlu geçitler karşısında şaşkınlık içinde duraksamadan, usandırıcı etkenlerden etkilenmeden yürüyerek yoluna devam eder. Çevresinden öğrendiği ve gördüğü değişim ve tartışma kabul etmeyen imanî sabitelere göre yürür. Çocuk daima gelişim işlemlerinin başında öğrenimi ve bedensel gelişimi esnasında çevresi ile uyum sağlar ve değişikliklerden etkilenir. "Her bir çocuğun ayrıcalıklı bir gelişim yolundan geçmesine rağmen çoğu çocuğun geçmiş olduğu bu yol birbirine çok benzemektedir. Daha başlangıçta olgunlaşma aktörlerinin hükmettiği küçük yaştaki çocuklarda bu husus net olarak görünmektedir. Ancak büyürlerken çevresel deneyimlerden oluşan ve gelecekteki davranışlarının bilinmesini imkansız kılan kompleks bir ağın etkisindedirler. … -Piaget'nin görüşüne göre- çocuk, idrak ettiği yeni uyaranlar ve durumlar ile sahip olduğu önceki bilgi yapıları arasında denge kurma çabası içindedir. Bu yapılar sözkonusu uyaranları ve söz konusu durumları işleyebilirse denge durumu bozulmadan sürekliğini devam ettirir. Ama böyle olmaz da çocuğun sözü edilen önceki bilgi yapıları bu yeni uyaranları ve durumları işleyemezse, dengenin muhafazası için herhangi bir aklî işlem meydana gelmesi gerekmektedir."[26]

(26) *el-Ususu'n-Nefsiyye li't-Terbiye, s. 36.*

Anne-Baba Çocuklarıyla

Kur'an ve sünnette ana-babanın çocukları üzerinde sabit hakları bulunduğu gibi çocuğun da ana-babası üzerinde sabit bir hakkı vardır.

Bu konuda çocukların ana-babaları üzerindeki bedenî, vicdanî, aklî, dilsel, duygusal, sosyal ve ayrıca dinî ve ahlakî bakımdan yetiştirilmeleri ve eğitilmeleri bakımından kısacası çocuğun her yönden gözetilmesi, bu yönlerinin ıslaha doğru yönlendirilmesi ve kemal derecesine ulaştırılması bakımından haklarını ele alacağız. Çünkü ilk çocukluk dönemi hassas temel bir dönemdir. Zira fertlerin ve ardından da toplumun geleceği bu dönem üzerine kurulur. Bugünün çocukları yarının büyükleridir. Çocuklar ümmetin neşeli ümidi, aydınlık geleceği, atan kalbidir. Öyleyse çocukların ana-babaları tarafından gözetilmeleri gerekir. Çocuk gözlerini açar açmaz ana-babasını ve ailesini görür. Onlar arasında yaşar. Ölçüleri, prensipleri ve en yüce idealleri ailesi içinde oluşur. Çocuklar hayır duygularını, imanî tohumları ana-babasının gölgesinde edinirler. Ana-baba bu görevlerinde başarılı olduklarında toplum da başarı elde eder. Ümmet güçlenir ve arzuladığı üstün hedef ve gayelerine ulaşır. Bunun yolu da daha annesinin karnında cenin halinde bulunduğu andan itibaren ve daha sonra doğumunun ardından emzirilmesi, beslenmesi, sağlığına dikkat edilmesi, uyanık ve uykuda olduğu zamanlarda gereken ilginin gösterilmesi, güzellikle karşılanması, oyununa katılım gösterilmesi, keskin ve sıcak cisimler gibi tehlikeli şeylerden korunması, temizin ve kirlinin ne olduğunu ayırt edemediğinden pis şeylerden

muhafaza edilmesi bakımından ana-babanın çaba sarf etmesi ve yardımlaşmasıdır. Ana-babanın gaz, keskin cisimler, zehirli maddeler ve ilaçları çocukların erişemeyeceği yerlerde bulundurmaları gerekir. Büyük kaplar içinde boğulma tehlikesinden dolayı dikkatli olmaları, bazı atık maddeleri çocuğun yakınına bırakmamaları gerekmektedir. Bu gibi şeylerin çocuğun yakınında bırakılması ana-babaların ihmali sayılır. Gelip geçen araçlardan çocuğu korumaları, araca bindiklerinde kapıyı açıp düşmesi tehlikesinden dolayı kapıları ve camları kilitli tutmaları gerekir.

İdeal eğitim, korkudan, öfkeden ve sinirsel gerginlikten uzak bir şekilde yetişmesi için çocuğun bütün yönlerine önem gösterip ilgilenilmesidir. Bu da ancak dinî eğitim üzerine yoğunlaşmakla sağlanabilir. Dinî eğitim, daha küçük yaşlarından itibaren çocuğun gönlüne saf akidenin aşılanması, gelecekte sorumluluk yüklenmesi ile beraber ibadet atmosferine hazırlanmasıdır. Böylelikle çocuk, inanç ve ahlak arasındaki güçlü bağın gözetilmesi ile birlikte İslam inancından kaynaklanan erdemli ahlakla bezenmişlik üzerinde yetişir. İnanç ahlakı güzelleştirip süsler. Gencin gönlüne yüce bir zevk ve selim alışkanlıklar aşılar. Bununla birlikte çocuğun dil öğrenimi, okuma prensipleri, yaşına uygun hikayeler gibi çeşitli beceriler kazanması yönünde alışkanlık kazandırılıp eğitilmesi, doğru düşünme, doğru delil kullanma, uzak görüşlülük konusunda düzenli alıştırma çalışmaları yaptırılması da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yolla çocuk çevresindeki çeşitli etkeni ve bir çok olayı kendi yaşına, aklî gücüne ve düşünsel yeteneğine uygun olarak algılayabilir. Yapılacak bu faaliyetlerin, bilgi ve malumat kazandıracak, sevdirecek bir yöntemle, düşünmeye sevk edecek, bilgiye ulaşma iştiyakı uyandıracak, çevresinde olup biten değişimlere karşı dikkatini uyandıra-

cak bir yolla yürütülmesi gerekir. Hiç şüphe yok ki okul çağına gelene kadar çocuktan birinci dereceden sorumlu olanlar ana-babalardır. "Çocuk okul çağına ulaştığında doğal olarak, faaliyetlerinin sadece evde yoğunlaşmış olduğu bir dönemden davranışlarında ve şahsiyetinde birçok yeni değişikliğin yapılmasını gerektiren bir hayata geçer.

Çocuğun yaşamındaki ilk yıllar bedensel bakımdan veya ana-babanın gözetiminde yeni alışkanlıklar, beceriler ve anlayışlar kazanması bakımından hızlı gelişim safhası olması bakımından bu durum bizleri çocuğun ihtiyaçlarını bilmeye çağırmaktadır ki bu suretle söz konusu ihtiyaçları çocuğa sunabilelim ve bunların salih (elverişli) olanlarına çocuğu yönlendirebilelim. Çünkü eğitim, çocuğun doğumundan başlayıp aşamalı kendiliğinden gelişim işleminden geçen ve ömrün sonuna dek gelişim safhalarıyla içiçe bulunan bir işlemdir. Canlı bir biyolojik varlık olması bakımından çocuk yemeğe, içmeğe, bakıma, himaye edilmeye, emniyete ve istikrara ihtiyaç duyar ki Allah'ın izniyle ana-babanın bakım ve gözetimi altında, özellikle de ömrünün ilk yıllarında titizlik, yönlendirme ve yol göstericilik altında mükemmel, dengeli, sağlam ve sağlıklı bir gelişime sahip olur. Bu ilerleme ve gelişim daha sonra ana-babanın ve öğretmenlerin çocuğun istek ve ihtiyaçlarındaki değişiklikleri algılayamamaları ile atıl kalabilir. Bu nedenle ana-babaların ve öğretmenlerin çocuğun ihtiyaçlarını bilmesi gerekir ki çocuğun bu ihtiyaçları kendisine sunulabilsin, yönlendirilebilsin ve bunlar içinde elverişli olanlara kanalize edilebilsin. Özellikle de bu ihtiyaçların giderilmesinin çocuğun gelişiminin sağlanması ve kişiliğinin mükemmel bir şekilde oluşumu için ne derece ehemmiyetli olduğunu bilirsek bunun önemini anlayabiliriz."[27]

(27) *el-Mebâiu'l-Âmme li't-Terbiye, s. 100.*

Çocuk hareket etmeden veya düşünce üretmeden uzun zaman kalamaz. O yüzden çocuğu başkalarının davranışlarını, hareketlerini ve yapıp ettiklerini izlerken görebilirsiniz. Çeşitli hallerde ve şartlar altında nasıl davrandıklarını, nasıl hareket ettiklerini görmektedir. Ancak gelişim safhaları içinde, düşünsel yönelişlerinin oluşturulmasında, nasıl düşüneceği hususunda çocuk üzerinde en büyük etkisi ve reddedemeyeceği bir gücü bulunan kimseler ana-babasıdır. Çocuk için ana-baba, aralarındaki sıcak ilişki ve fıtrî duygular nedeniyle taklit etmeye, örnek almaya çabaladığı en ideal numunedir. Çocuk için bu durum ve ana-babası, kral ve krallık mesabesindedir. Onlara itaate yönelir. Onlara yakın olabilmek, onlarla ahenk ve uyum içinde bulunabilmek için elinden geleni yapar. Onların küçültülmüş bir kopyaları olmayı umar. O bunları yaparken bilinçsizce, farkında olmadan davranır. Bazen onların aynısı olur. Bazen de onların bir başka yüzü halini alır. Baba ne halde olursa olsun çocuk ondan çok etkilenir ve ondan çok şeyler öğrenir.

***

Anne Bir Okuldur

Çocuk için ilk kucak anasıdır. Anne çocuk üzerinde olumlu ve olumsuz etkiye sahiptir. Nasıl böyle olmasın ki? Çocuk, annesinin karnında gelişimini sürdürür. Onun kanından beslenir. Doğumdan sonra da annesinin sütüyle beslenir. Onun kucağında büyür, yetişir. Annesinin gözü önünde ve bakımı ile hareket eder. Anne çocuğuna, çocuk da annesine bağlıdır. Anne çocuğun ilk çocukluk dönemindeki okulu, öğreticisidir. Gıdasını, öğrenimini, adetleri, davranışları genel olarak ondan alır. Çocuk ilk önce annesini tanır. Çünkü kendisine yiyeceğini, içeceğini veren, sıkıntı verecek şeylerden koruyan annesidir. Çocuk korku veya garip bir şey duyduğunda hemen annesine koşar. Annesini herşey olarak görür. İşte buradan annenin küçük çocuğu karşısındaki rolü ortaya çıkmaktadır. Annenin çocuğun temizliğine, sıkıntı verecek şeyleri gidermeye, her ihtiyaç duyduğunda yiyeceğini hazırlamaya karşı ve dahası bedeninin sağlıklı olması ve gelişimi hususunda da titiz olduğunu görürüz. Çocuğu hastalandığında annenin üzüldüğünü, yemek yemediğinde de üzüntü duyup endişelendiğini görürsünüz. Fakat bazı anneleri, çocuğa hayatında ve ölümünden sonra yararı dokunacak eğitim-öğretim işi ilgilendirmemektedir. Bu konuya hiç önem göstermemektedirler. Sadece bedensel eğitime önem vermekte, yemesine, içmesine, giyinmesine ve bedenî hastalıklara karşı tedavisine önem vermektedirler. Fakat eğitim ve öğretimi bir tarafa terk edilmiş durumdadır. Böyle bir annede şu iki halden biri bulunur:

1- Ya cahildir,

2- Ya da doğru eğitimi önemsememektedir.

Böyle anneler hiç şüphe yok ki Allah teâlâ'nın hidayet etmesi müstesna olmak üzere çocuklarından daha sonraki zamanlarda acı meyveler devşirmektedirler. Çocuk daha çok küçük yaşlarından itibaren imani bir terbiye almazsa, genel olarak toplum içine en azından hırçın, içine kapanık veya gerçeklerden haberdar olmayan bir gafil olarak çıkacaktır. Aldatılıp kandırılabilecek ve türlü tehlikeler içine düşecek, uçurumlardan yuvarlanacaktır. Aannesinin, ailesinin ve hatta toplumunun aşağılanmasına, küçümsenmesine ve ayıplanmasına sebebiyet verecektir.

Annesine eziyet vererek, ona karşı isyankarlığa cüret ederek ve hatta ailesine karşı çıkıp aile içinde hapis veya ölüm yoluyla bir an önce kurtulma temennilerinde bulunulan bozuk bir uzuv haline gelerek asi olan bu çocuk nedeniyle mahrumiyet acısını ilk tadacak olan annedir. Sebep daha işin başında annenin ihmalidir.

Bu hükmü genelleştirmiyoruz. Daha yolun başından itibaren sağlıklı bir eğitim verebilmek için, titiz davranan, özen gösteren anneler bulunmaktadır. Allah bu anneleri dünyada iken evlatlarının yapacakları iyilikler, ilişkileri gözetmek, ihtiyaçlarını gidermek, şefkat göstermek ve iyi davranmakla; ahirette de lehine yapacağı dua, adına vereceği sadaka, vefatından sonra arkadaşlarına yapacağı iyiliklerle mükafatlandırsın. Allah, hayatta iken de ölümünden sonra da anneye bu çocuğun yararlı bir evlat olmasını bahşetsin. Böyle bir evlat kökleri sabit, dalları göğe çıkan bir ağaç gibidir. "Çocuklarının genel ve özel hayatlarındaki başarıları sana bağlıdır. Her ailede temel annedir.

Ufak yaştaki çocuklarının geleceği senin ellerindedir. Do-

layısıyla çocuğun şekil verilmesi kolay yumuşak bir hamura benzediği erken çocukluk döneminde itina ve ehemmiyet göstermen gerekir. Çocuğun aklî ve psikolojik yönü aynı önem derecesine sahiptir. Vaktinin tümünü çocuklarına ayırmakta cimri olma. İşlerinle, telefon görüşmelerinle meşgul olmak, çocukları evde yalnız bırakıp çarşı-pazarda bol bol gezmek, komşuya, akrabaya, arkadaşlara gitmek gibi gerekçelerle çocuklarının eğitimlerini ve onlara gösterilecek özen ve itinayı başkalarının eline bırakma. Çocuk eğitimi zor bir şey değil. Ama kolay değil. Sadece çok sabırlı olmak gerekiyor. Çocuklarının sana olumlu karşlılık vermediklerini gördüğünde onlarla muamele üslubu değiştir. Göreceksin ki çocukların bu yeni üslubuna hemen ayak uyduracaklar."[28]

"el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî" adlı kitabın yazarı şunları ifade etmektedir: "Çocuğu ömrünün ilk yıllarında kucağına alan kadındır. Bu ilk yıllar çocuğun kişiliğini oluşturan yapı taşlarının ilk gerçek tohumlarını temsil etmektedir. Bu durum annenin omuzlarına tehlikeli bir sorumluluk yüklemektedir. O derecede tehikeli bir sorumluluk ki, ileride çocuğun karşılaşacağı toplum, olaylar ve gerçekler gibi etkenlerin ileride yapacakları etkiyi de nazar-ı itibara alarak annenin bu ilk yıllarda vereceği eğitim, kazandıracağı davranış ve düşünme yönelişlerine ilişkin üslubu ile alakalı olduğunu hiç mübalağa etmeden ifade edebiliriz."[29]

Bu husus bizleri, annenin güzel ahlak, erdemlilik, tesettür, hicab, iffete riayet, açılıp saçılmaktan uzak durmak konusunda eğitilmesi ve muhafaza edilmesi bakımından özen gösterilmesi gerektiğine itmektedir bu suretle anneye örnek ve ilk mürebbi olma hususiyeti kazandırabilelim.

(28) *Terbiyetu't-Tıfl, s. 305.*
(29) *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, s. 951.*

Sözü geçen kitabın müellifi yine şunları ifade etmektedir: "Biz şu an her çocuğun hayattaki hukukunun tartışma götürmez bir husus olduğunu kabul ediyoruz. Ama geçmişte bu haklar zayi edilmiş ve sorgu makamına konulmuştur. Çünkü çocuk ana-babasının yaratığı olarak görülür, sonunun hayat mı ölüm mü olacağı ana-babanın imkanı dahilinde kabul edilirdi. Mesela -bazı kimselerin insanık medeniyeti bahçesindeki en canlı çiçek olarak gördüğü- eski Yunan kurallarında ihtiyaç duymadıkları taktirde çocuklarını öldürmenin ana-babanın haklarından biri olduğunu görmekteyiz. "Sparta"da da ana-baba çocuklarının yaşamaına karar vermelerinden sonra dahi devletin zayıf çocukları alıp yok etme hakkı vardı. Sokrat, Eflatun gibi filozofları bu gibi uygulamalarda hiçbir hata görmemişlerdir. Bu davranışın mantıksal olduğu görüşündeydiler."[30]

Böyle bir zamanda, medeniyetin ilerlemesine, insan hakları ve hatta çocuk hakları çığırtkanlarının çoğalmasına rağmen bugün düne ne kadar da benzemektedir. Öldürülen, yurdundan edilen, top sesleri, uçak gürültüleri, füze saldırıları altında korku ve endişe içinde yaşayan nice çocuklar görmekteyiz. Bunun en yakın örneği basın-yayın organlarının hiçbir gücü kuvveti bulunmayan, masum çocukların katledilmesi, yerlerinden yurtlarından edilmesi, korku içinde bırakılması ile ilgili naklettikleri haberlerdir. Hatta çocuklar ana-babalarının, akrabalarının gözleri önünde hunharca ve barbarca katledilmektedirler. Benzeri saldırılar Filistin gibi ülkelerde sıkça görülmektedir. Ayrıca kaçırılıp başka ülkelere götürülen ve hizmetçi olarak satılan, ticareti yapılan çocukları da çokça duymaktayız. Vallahi bu durum geleneklere ve iki kere ölçüp biçen zalim uluslararası anlaşmalara dahi aykırıdır. İslam'ı,

(30) A.g.e, s. 983

İslam'ın o hoşgörülü öğretilerini içinden söküp atan, şeriatı uzaklaştırıp haksızlığa kapı açan beşeri kanunları uygulayan toplumların bu şekilde davranmasında bir gariplik bulunmamaktadır. Zira şeriat insan haklarını da bizzat çocuk haklarını da korur. Dolayısıyla ey anne! Dünyadaki birçok cocuğun başına gelenleri öğrendikten sonra mutlaka ve mutlaka sorumluluk sahibi olman gerekir. "Öyleyse anne, tüm dürüstlüğü, güvenirliği ve samimiyeti ile eğitim ve öğretime direkt olarak el atması gerekir. Çocukları imanî bakımdan terbiye edip gönüllerine güzel ahlak ve başkalarına saygı fidanları aşılar. Yalancılıktan, gıybet etmekten, koğuculuktan, vakti zayi etmekten sakındırmalı, dindarlıklarına güven duyulan salih kimselerle arkadaş olmaya teşvik etmelidir."(31)

Her annenin, çocuklarına karşı kendisinden istenilen rolü ifa etmesi gerekir ki, onların salah ve istikamet ehli olmaları ile meyveleri devşirebilsin. Evlatları için erdemlilik temenni eden nice ana babalar vardır ama heyhat ki heyhat temenni başka bir şey, işe koyulup bir şeyler yapmak başka bir şeydir. Ancak ben şunu söyleyebilirim ki, kim ne ekerse onu biçer. Faydalı, meyveli ağaçlar diken meyvesini toplar. Diken eken, ancak diken toplayabilir. Özetle anne, bir okuldur, öğreticidir. Onu iyi hazırlayıp yetiştirirseniz, asil bir toplum yetiştirmiş olursunuz.

***

(31) *Delîlu'd-Dâiye, s.240* (*Davetçi'nin El Kitabı* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiş ve Yayınevimiz tarafından basılmıştır.)

Baba Çocuklarıyla

Baba çocuklarıyla.. Yani babanın çocuklarıyla, çocukların da babalarıyla olan ilişkileri... İslam hukuku kurallarına ve İslam öğretilerine göre aralarında karşılıklı anlayış nasıl oluşur? İslam hukuku her hak sahibine hakkını zulüm, haksızlık ve kayırmacılık olmaksızın eşit olarak vermiştir. Sorumluluklar dağıtılmış, görevler belirlenmiştir. Her iki tarafa da düşen tek şey bu sorumluluk ve görevleri, söz konusu hakları sahipleri için koruma altına alan, erbabı için özgürlük garantisi veren, özel "kişisel" ve genel hakları koruyan o yüce İslam hukukunda belirtildiği gibi kaçanı göçeni olmadan uygulayıp yerine getirmektir. İslam hukuku karşısında herkes eşittir. Haddi aşan veya başkasına zulmeden kimseden, en yakın akrabanın en yakın akrabaya karşı bir hakkı bile olsa, hak ondan alınır. Bu konuda yaşı büyük veya küçük fark etmez. Babanın evladıyla ilişkisi karşılıklı sevgi ve şefkat ilişkisidir.

Fakat başlangıçtaki -yani çocukluk dönemindeki- baba-çocuk ilişkisi, çocuk büyüdükten sonra farklılaşır. Çocuk ufakken babasına bakar. İçeri girip çıkarken babasını tanır. Babası yanına girdiğinde sevindiğini, yanından ayrıldığında da üzüldüğünü görürsünüz. Üzüntüsünü ağlayarak ifade eder. İşte burada babanın evladını erdemli ahlak, güzel adetler, güzel davranışlar konusunda eğitip düzgün bir şekilde yönlendirmesi ve bunların zıtlarından uzak tutup nehyetmesi konusundaki rolü devreye girmektedir.

Bunun yolu da çocuğun güzel davranışı karşısında cesaretlendirilip teşvik edilmesi; hatalı davranışlarında da razı

olunmadığının gösterilmesidir. Baba acele etmemelidir. Yoksa çocuk, kendini ispat ve kişiliğiyle övünç duymak için olumlu karşılık vermeyebilir. İnatçılık edip reddedebilir. Alışılagelmişin ve vakıanın aksine tutum sergileyebilir. Çocuğun bu davranışı, babanın takibi, özenle ilgilenmesi ve doğru bir şekilde yönlendirmesi sayesinde birkaç gün sonra ortadan kalkar. Çocuk taklitçi ve kopyacı bir yapıdadır. Büyüklerin davranışlarını ve hareketlerini taklit eder. Bu yüzden baba, çocuğun gözleri önünde çocuğun annesiyle veya akranlarından biriyle sık sık tartışmak gibi hatalı davranışlarda bulunmaktan kaçınmalıdır. Çocuk gördüğü halde annesini veya kardeşlerinden birini dövmek ise bundan daha da kötüdür. Bu durumun çocuğun psikolojisi üzerinde çok büyük etkisi bulunmaktadır. Bu etki büyüdüğünde dahi çocukta devam edebili ve bazı psikolojik rahatsızlıklara yol açabilir. Bir ilkokul öğretmeni bana içine kapanık bir çocuktan bahsetmiş ve aklî zayıflığı bulunduğunu söylemişti. Çocuğun velisi, bu durumun sebebi sorulmak üzere okula çağrıldı.

Veli, evlerinde, bu çocuğun terbiyesini üstlenen bir hizmetçilerinin bulunduğu, çocuğun annesinden daha fazla bu hizmetçiye bağlı olduğunu belirtti. Bu hizmetçi büyük bir suç işlemiş ve çocuğun babası da bu hizmetçiyi çocuğun gözleri önünde dövmüştü. Çocuğun babası, bu olaydan sonra çocuğun değiştiğini ve hayata küsmüş ve içine kapanık bir hale geldiğini söylüyor. Daha sonra şunları ifade etti: Çocuğun bu durumunu birçok psikolog vb. doktorlara götürdük ve gösterdik fakat nafile, hiçbir işe yaramadı.

Nitekim baba, anne veya kardeşlerinden biri tarafından on yaşın altındaki çocuğun dövülmesi veya on yaşın üzerindeki çocuğun şiddetli ve sert bir şekilde dövülmesi, gelecekte türlü psikolojik ve bedensel sıkıntılara, zorluklara yol açabi-

lir. Çocuğun hayatını istikrarsız bir hale sokup dengesiz davranışlara itebilir. Bunun sebebi de; daha küçükken kendisine en yakın olan kişilerden, aslında tehlike geldiğinde ya da herhangi bir bir insan veya hayvandan sezinlediği tehlike anında ya da bilmediği korkunç sesler duyduğunda sığınağı, korunağı olan kimselerden görmüş olduğu bedensel veya psikolojik işkencedir.

Bütün ana-babalara öğütlerim ki; çocuk, erken çocukluk döneminde bulunduğu sürece hatası ne kadar büyük olursa olsun dövülmez. Çünkü o daha çocuk.. Bizzat o hatayı işlemeyi kastetmiş değildir. Bu sebeple serbest bırakıldığında çocuğun kesici aletlerle kendisine zarar verdiğini, elini sıcak ve hatta yakıcı şeyler üzerine koyduğunu görebilirsiniz. Serbest bırakılsa ve ailesi tarafından korunup gözetilmese meselâ elini kıyma makinesine sokabilir. Derin bir suyun içine düşebilir. Yüksekten aşağıya düşebilir. Bu nedenle ailelerin ihmali yüzünden çocukların başına bir çok felaketler geldiğini görmekteyiz.

Kendisi ile alakalı olarak bu tür davranışların meydana geldiği kimse her hataya karşılık dövülüyor mu? İdeal eğitim şiddeti ve sertliği kabul etmez, aksine bundan nefret eder ve şiddetle karşı çıkar. İdeal eğitim, ümmetine ve özellikle de çocuklara karşı merhametli olan Rahmet Peygamberi'nin getirdiği eğitimdir. Bir gün ağlayan bir çocuk sesi duyduğunda namazı hafifleterek kılmıştı.

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'de bizler için güzel örnek ve numuneler vardır. Küçük çocuklarla oynaşırdı. Hatta namaz kıldırdığı sırada torunu sırtına binmiş ve o da secdeyi uzun tutmuştu. Namazı bitirince ashabı secdeyi uzatmasının sebebini sormuş o da şöyle demişti: "Oğlum Hüseyin sırtıma bindi, ben de o inene kadar secde vaziyetinde kaldım."

İslam'ın metodundan ve öğretilerinden uzak bütün eğitim teorilerinin üzerinde olan ne üstün bir eğitim! Onu ne kınamış, ne azarlamış.. Hatta iyilikle bile olsa onu sırtından indirmeye çalışmamış, kendi kendine inene kadar olduğu gibi bırakmış. Cahiliyyede ve İslam döneminde şiddetinden ve kuvvetinden korku duyulan bir baba: Ömer el-Faruk *radıyallâhu anh*.. Evinde ailesi ve evlatlarına karşı gayet yumuşak ve kolay davranıyor. Öyle ki oğlu babasının sırtına binip evde gezdiriyor. İşte eğitim bu şekilde nübüvvet kandilinden, ashabın ve salih geçmişlerin uygulamalarından beslenir.

Ali b. Ebî Tâlib *radıyallâhu anh* şöyle der: "Yedi yaşında iken çocuğunla oynaş, terbiye et, arkadaş ol!" İşte ne doğuya, ne de batıya ait olmayan ideal eğitim budur. İslam eğitim yönteminde o kadar çok kural, değer ve eğitim sabiteleri bulunmaktadır ki halef bunlar üzere eğitim görseler selefin sahip olduğu birçok yüce ve üstün ahlak, ilke ve değerlere sahip olurlar. Ancak hali hazırdaki vakıa bazı babaların, sadece konulmuş oldukları ülkelere uygun düşen eğitim hallerinde dahi taklitten hoşlandıklarını ispat etmiştir. (Yürüyüşünde güvercini taklit etmeye çalışıp da beceremeyen ve kendi yürüyüşünü de unutan kargaya benzedik.) İdeal eğitimin köklerine dönerseniz, bunun Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i mutahharada peygamberlerin ve salih kimselerin sözlerinde ve fiillerinde olduğunu görürsünüz. Çocuk eğitiminde etkileyici yönlerden biri de çocuğun, psikolojisinde korkuya sebebiyet verecek ve hayatında güvensizlik hissi uyandıracak ailevi anlaşmazlık ve tartışmalardan uzak eğitilmesidir.

"el-İdaratu'l-Medrasiyye" adlı kitabın müellifi şöyle der: "Her bir fert güven duygusuna muhtaçtır. Gerek duyduğunda, korku hissettiğinde kendisini koruyacak, sığınacak herhangi bir yer veya kişiye mensubiyet hissine ihtiyaç duymaktadır.

Bu nedenle ayrılığın veya uyumsuzluğun hakim olduğu ya da ana-baba arasındaki rekabetin parçaladığı ailelerde doğan çocuklar akrabalar arasında savrulur ve günlerden bir gün sapkın davranışları bulunan kimselerden olabilirler. Sebep ise içinde bulundukları ve kendileri için gerekli huzuru tadamadıkları o kötü şartlardır. Sonra çocukluk devresi biter. Ve bununla birlikte evin etkisi okuldan mezun olduktan sonra ve daha ileride hayat mücadelesine girişene dek üzerlerinde kalır."[32]

***

(32) *el-İdâratu'l-Medrasiyye ve Ta'bietu Kıvâhâ el-Beşeriyye fi'l-Memleketi'l-Arabiyye es-Suûdiyye, s. 162.*

Baba ve İnsani İlişkiler

Babanın insanlarla olan genel ve özel ilişkilerinin çocuk üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Çocuk babasının arkadaşlarından etkilenir. Çünkü çocuk babasının yanına gidip-gelmeleri, onunla oturup konuşmaları, muamele tarzları, birbirlerine ve babasına karşı davranışları sebebiyle onlarla çok karşılaşır. Çocuk babasının arkadaşları olma vasıflarıyla onlara kapıyı açabilir.. telefona cevap verebilir.. babasının arkadaşlarıyla konuşup onlardan birçok şeyler duyabilir. Bu nedenle babanın evlatlarına ancak salih arkadaşlarını göstermesi gerekir. Babanın salih olmayan arkadaşları var ise, evladının kendi bulunduğu bir ortamda dahi onları görmelerinden, onlarla konuşmalarından kaçınması gerekir.

Öyleyse ey değerli evlat babası! İnsani ilişkilerine dikkat et! Bu ilişkilerini şeriatın terazisinde tart! O terazi ki ardından da önünden de batıl ona ilişemez. Ölünceye kadar evinden işine gidip gelen (birçok insanın rutin olarak yaptığı gibi) içine kapanık biri olmanı istemiyorum senden. Salih ve güvenilir arkadaşlar edinmen gerekir. Allah seni vaktin ve ömrünle ilgili sorgulayacak. Allah'ın seni sorumlu kıldığı (evladın ve diğerleri) hakkında hesap soracak. Ayrıca kimlerle oturup kalktığını, arkadaşlarını, aranızda konuştuğunuz şeyleri, planladığınız hayır veya şer işleri soracak. Bütün bunlar rabbimin sapmadığı ve unutmadığı bir kitapta mevcuttur. Evladın senden bir parçadır. Sen onun için hayrı dilersin. O yüzden senden hayırdan başka bir şey görmesin. Arkadaşlarından da hayırlı olanlardan başkasını görmesin. Şayet kötü

arkadaşlar varsa onlardan hemen kurtulmalısın. Onlarla buluşmak, görüşmek gerekirse evde çocukların gözleri önünde olmasın. Zira çocuklar çabuk etkilenir ve süratle kopyalarlar. Sigara içen, sakalı olmayan, kibir içinde giysisini yerlere salan, kötü sözler sarf eden, karakteri hoş olmayan kimselerle karşılaşabilir ve bir müddet sonra bile olsa çocuk böyle kimselerin sıfatlarından veya bu sıfatların bir kısmından etkilenebilir.

Çocuğun ilk tanıdığı kadın annesi, ilk tanıdığı erkek de babasıdır. Daha sonra arkadaşlarını, babasının ve annesinin arkadaşlarını tanır. Daire böylece çevresindeki adamları, kadınları, küçük ve büyük çocukları tanıyıncaya kadar genişler. Böylelikle olanı biteni tanır, ilişkiler kurar, çevresindeki eş, dost ve akrabadan türlü tecrübe ve bilgiler alır. Bağlar kurmaya, programlamaya, gördüğü ve duyduğu şeyleri hafızasına kaydetmeye başlar. Küçüklüğünden ve erken çocukluk döneminden itibaren kazanıp hafızasına kaydettiği bu eksen üzerinde insanî ilişkilerini bina eder. Babanın hayırlı kimselerle olan geniş ilişkileri çocuğa mertlik, yiğitlik, şahsiyet, asalet, cesaret, cömertlik, ikram severlik, insanlarla karşılaşma cesareti, bazı büyük çocukların, yaptığı şekliyle biri kapıyı çaldığında sadece "babam evde yok" deyip bir başka şey yapmadıkları gibi değil babasının varlığında veya yokluğunda başkalarına ikramda bulunma melekesi kazandırır.

***

Örnek Olmak

Soyut ve açık olarak bugün bir çok erkek ve kız evlatlarımızın kimleri örnek aldıklarına baksak.. Favorileri olan örnek şahsiyetleri kimlerdir acaba? Konuşma ve giyim tarzında kimlere benzemeye ve taklit etmeye çalışmaktadırlar? Hatta helal-haram ayırımı yapmadan yeme-içme tarzında dahi kimleri taklit etme sınırına varmışlardır? Mühim olan onlar gibi yeyip-içmek.. onlar gibi giyinmek.. kendini beğenmişlik musibet, kör taklit de helake götüren tehlikedir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: *"İnsanlar iyi davranırsa iyi; kötü davranırlarsa kötü davranan, her konuşana uyan biri olma. Fakat insanlar iyilik etseler de iyilik et! Kötü davransalar da iyilik et!"* *(Sünen-i Tirmizî, 4/364.)*

Mümin uyanıktır, zekidir. Gencin güzel örnek şahsiyetlere sahip olması zeka gereğidir. İslam toplumumuz erkek ve kadın olmak üzere birçok eşsiz şahsiyete sahiptir. Her alanda, her çağda ve mekanda örnek olacak kahramanlarımız bulunmaktadır. Her türlü ilim ve sanat konusunda İslam toplumu örnek alınacak, kılavuz edinilecek yıldızlardan yoksun değildir. Bu nedenle batının ve doğunun ölü veya diri, ahlak yoksunu artist ve aktristlerinin sloganlarını yüceltip parlatmaya, onları kılavuz edinilecek birer yıldız haline getirmeye, medya ve diğer araçlar yoluyla yeni yetişen gençlerin gönüllerine böyle kimselerin sevgisini aşılamaya, onları falan erkek şarkıcıdan, falan kadın şarkıcıdan, altın ayak sahibi şampiyon oyuncudan başkasını tanımaz bir hale sokmaya muhtaç değiliz. Genç erkek veya genç kızlar genel ve özel meclislerinde, gazetelerde ve her düzeydeki medya organlarında bu

kimselerin isimlerini duyup tekrarlayarak yetişmektedirler.

Ashab-ı kiram, ilim adamları, fakihler, Halid b. Velid, İkrime b. Ebî Cehl, Sa'd b. Ebî Vakkas, Salahaddin, Kutz ve diğerleri gibi dünyayı fethedip "Allah-u Ekber" sözleriyle tevhidi neşreden damarlarında bu sözün cereyan ettiği, kalplerine bu sözün yerleştiği büyük önderler ve benzeri İslam kahramanlarına ve eşsiz büyüklerine karşı gaflet var olduğu görülmekteyken –ki tarih ve biyografi eserleri böylesi kimselerin hayat hikayeleri ile doludur- keşke böyle şahsiyetlerin hayat hikayelerinin ortaya çıkarılıp yayınlanması konusunda gayret gösterilse de bu büyük şahsiyetler evden başlayarak, okul ve sonra da sesli, görüntülü ve yazılı medya organları vasıtasıyla, ayrıca toplum yoluyla ve genel ve özel meclisler aracılığıyla yeni yetişen gençlerin örnek alacağı numuneler haline gelse.. Bu çabalar sayesinde Allah'ın izniyle yeni yetişmekte olan neslin salih bir nesil olmasını, sağlıklı bir gidişata sahip olmasını garantileyebilir, Allah'ın izniyle sapkın akımlardan, yıkıcı inançlardan muhafaza edebiliriz. Ve gençlik salih geçmişlerini örnek alarak yetişir. Bu salih geçmişlerin örneği de Yaratıkların Efendisi, Peygamberlerin Sonuncusu Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile O'ndan sonra gelen ümmetin selefi ve halefidir. Örneklik sorumluluğu ve bunun aşılanması başlangıçta ailenin sorumluluğudur. Örneklik fidanını dikecek olan ve daha sonra okul, toplum ve medya ile yardımlaşarak sulayıp besleyecek olan ailedir. Bütün bunlar örneklik mefhumunun yeni yetişen neslin gönlünde yerleşmesinde sorumluluk sahibidirler. İçlerinden biri kusur etse ileride kapatılması zor bir gedik bırakılmış olur. Biz hepimiz biliyoruz ki yeni yetişmekte olan her genç bir numune arar ve buna uymakla iftihar eder. Çocuğun gözü önünde ne zaman böyle bir örneklik mevcut olursa, çocuk üzerinde etki yapar. Çocuk için ilk örneklik baba-anne, sonra kardeşler ve akrabalar sonra da genel olarak bütün ailedir.

Kimle Arkadaş Olacak?

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“O gün, müttaki olanlar dışında dostlar birbirinin düşmanıdır.” (Zuhruf, 67)

Yine şöyle buyurmuştur:

“O gün, zalim kimse (pişmanlıktan) ellerini ısırıp şöyle der: Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım! Yazık bana! Keşke falancayı (batıl yolcusunu) dost edinmeseydim! Çünkü zikir (Kur’an) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı. Şeytan insanı (uçuruma sürükleyip sonra) yüzüstü bırakıp rezil rüsvay eder.” (Furkan, 27-29)

Kitabullah’ta çok sayıda benzer ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde şerli kimselerle arkadaşlık etmek konusunda uyarı ve sakındırma söz konusudur. Çünkü arkadaşın arkadaş üzerinde bir zaman sonra bile olsa etkisi vardır. Ebû Talib’i, İslam’a girmekten, vefatı sırasında kelime-i şehadetleri söylemekten, Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi şer ve küfür dostlarından başkası mı engellemiştir.

Sünnet-i mutahharada da şerli insanlarla dostluk etmenin sakındırılmasına, insanın kıyamet gününde sevdikleriyle beraber haşredileceğine dair rivayetler çoktur. Kim şerli insanları ve kafirleri severse onlarla beraber haşredilir. Kim de hayırlı kişileri severse, Allah’ı ve Rasûlü’nü severse kıyamet gününde onlarla birlikte haşredilir. Bir adam Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’e kıyamet hakkında soru sordu. Rasûlullah sustu sonra “Kıyamet hakkında soru soran

nerede?" dedi. Adam "Benim" dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Kıyamet için ne hazırladın?" dedi. Adam "Allah ve Rasûlü'nün sevgisi.." dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Kişi sevdiğiyle beraberdir." buyurdu. Bir rivayette de "Emanet zayi edildiğinde kıyameti bekle." buyurunca adam "Emanetin zayi edilmesi nasıldır?" diye sorduğunda Rasûlullah "İş ehli olmayana verildiği zaman.." demiştir.[33]

Eserde varid olduğu üzere görülmektedir ki ruhlar bir araya toplanmış destekçilerdir. Bunlardan birbirini tanıyanlar kaynaşırlar; tanımayanlar ise ayrı düşerler. Kalbinde kötülük potansiyeli bulunan kimse şerli insanları sever, habis olan nefsi öyle kimseler yanında rahat eder. Onlarla birlikte bıkmadan, usanmadan uzun vakitler geçirir. İyi, hoş bir nefse sahip olan kimse ise, hayırlı, iyi insanları sever, onlar yanında rahat hisseder ve sıkılmadan, usanmadan vaktinin büyük bir bölümünü onlar yanında geçirir.

Ayırım noktası şu ayet-i kerimededir:

"Allah tek olarak anıldığında ahirete iman etmeyenlerin kalplerini bir sıkıntı basar. Allah'tan başkası anıldığı zaman hemen yüzleri güler." (Zümer, 45).

Bundan sonra arkadaşlık konusunda iş babanın rolüne kalmaktadır. Malumdur ki erkek evlat da kız evlat da hayır ve şerden çabuk etkilenirler. Dolayısıyla babanın işin başında mahallesinde, sokağında, köyünde, mezrasında, oturduğu yerde ve çevresinde bulunan hayırlı insanları, istikamet üzere olmakla, mescidlere bağlılıkla ve beş vakit namazı zamanında kılarak muhafaza etmekle tanınan kişileri araştırıp soruşturması, evladını böyle kimselerle arkadaşlık etmeye, onlarla oturup kalkmaya, gezilere vb. yerlere onlarla birlikte

---

(33) *Sahîh-i Buhârî, 1/33.*

gitmeye, kültürel, sportif, sanatsal ve benzeri faliyetlere onlarla birlikte katılmaya teşvik etmesi gerekir.

Ayrıca baba, çocuğunu, arkadaşlarını bazı geceler eve getirmesi konusunda teşvik etmelidir. Baba tüm bu hareketleri takip eder. Salih karakterli gençlerdir diye işi oluruna bırakmaz. Zira şeytan insanoğlunun kan damarlarında dolaşır. Öyleyse ey evlat babası! Çocukların, gönlünün meyveleri konusunda bir an dahi gafil olmamalısın. Çünkü onlar senin onurun veya bedbahtlığındır. Bu yüzden iplerini başıboş bırakma.

Kız çocuklar ve hanımlar hakkında ise, kendileri ile ilgili insanı terleten, diri kalpleri alevlendiren musibet ve trajedik olaylar duyulduğu için daha fazla dikkatli olmak gerekir. Bundaki sebep kocanın hanımına veya babanın kızlarına ya da erkek kardeşin kız kardeşlerine karşı ihmalkar davranışı ve kızları, hanımları çarşılarda, parklarda ve kadınlarla erkeklerin karışık bulunduğu gezinti mekanlarında mahremsiz olarak tek başlarına ya da birkaç kadın beraberce veya samimi kız arkadaş -bazen bu erkek arkadaş da olabilir- denilen kimselerle birlikte bulunmaları konusundaki ihmalci tutumlarıdır. Kızın erkek kardeşinden veya babasından kendisini ders çalışmak bahanesiyle kız arkadaşının evine götürmesini istediğini çokça duymuşuzdur. Halbuki o kimse kız arkadaşı değil, suç işlemek üzere anlaştıkları başka bir adamdır. Yahut da kadın kocasından kendisini eski ve samimi bir kız arkadaşına götürmesini ister. O zavallı da karısının sözünü dinleyip götürür. Ama bu bir aldatmacadan başka bir şey değildir. İddia ettiği gibi kendisini kız arkadaşına kavuşturmak için kocasını götürdüğü bu yuvada insan kılıklı bir kurttan başkası yoktur. Bununla ilgili birçok olay ve hikaye vardır. Hepsi de ihmal ve gafletin hatta kendi yoluna sağ salim devam eden kadın tara-

fından aldatılarak gafil avlanan babanın, kocanın veya erkek kardeşin gaflete düşürülmesinin bir neticesidir. İdeal eğitim gafletten ve aldatmacadan tamamıyla uzaktır. Hile ve yalan kim olursa olsun öğretmen, baba, koca, büyük kardeş, ideal eğitim almış eğitici konumundaki hiçkimseye yakışmaz. Zeki kimse aldatmaz.. hile hurda, yalan dolan ona yakışmaz. İşin nasıl yapılacağının yolunu yordamını bilir. Ömer el-Faruk *radıyallâhu anh* "Aldatan biri değilim. Aldatan da beni kandıramaz."

Küçük yaştaki erkek ve kız çocuklarının velilerinin evlatları hakkında Allah subhânehû ve teâlâ'ya karşı takvalı olmaları, onlar için iyi ve güvenilir arkadaşlıklar seçmeleri gerekir. Her toplumda iyi de vardır kötü de... Toplumumuz nerede olursanız olun hayrın ve hayra davet edenlerin çokluğu ile ayrıcalık sahibidir. Islah merkezleri, eğitim kursları ülkemizde yaygın olarak bulunmaktadır. Allah'a hamdolsun yurdumuzun her bir caddesinde, her bir köyünde ıslah merkezleri ve eğitim kursları mevcuttur. Resmi ve özel okullar aydınlık ve ıslah merkezleridir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i mutahhara ezber grupları ülkenin başından sonuna yayılmış durumdadır. Kadınlara yönelik Kur'an-ı Kerim hafızlık kursları da yaygın olarak bulunmaktadır. Bunlar içinde en önemli ve en iyi olanları da "mescidler"dir. Islah da, hayır da, ideal eğitim de mescidlerdedir. Babaya ve büyük erkek kardeşe düşen temyiz yaşındaki küçükleri mescide götürmek, orada Kur'an okumak, ezberlemek, Kur'an ehli ile beraber olmaktır. Çünkü onlar ehlullah ve Allah'ın seçkin kullarıdır. Ayrıca babanın yerine getirmesi gereken bir diğer vazife de ders durumunu ve bundan daha önemlisi davranışlarını ve kimlerle arkadaşlık ettiğini takip edebilmek için çocuğunun okuduğu okulla sürekli irtibat halinde bulunmaktır. Eğitiminde veya öğreti-

minde bilinçli okul, hiç kuşku yok ki davranışlarla ilgilenir ve bunu yapacağı işlerin öncelikleri arasına koyar. Zira hem yeni yetişen gence hem de topluma faydalı olan birçok şey davranışlar üzerine bina edilir. İlim, vazife ve sosyal bakımdan önde olanların dengeli davranış ve yüce ahlakla bezenen kimselerden başkası olmadığını görürsünüz. Bu suretle akranları arasında öne çıkmış, akrabası ve hemşehrisi olan arkadaşları ve hatta küfür ehli içinde dahi tebarüz edip yükselmişlerdir. “Adil devlet uzun süre baki kalır kafir de olsa.. Zalim devlet zail olur müslüman da olsa..” denilmiştir.

Buradan hareketle deriz ki: Aileler, evlatları hakkında Allah’tan korkmalı, eğitimlerini, yetişmelerini sokağa, kötü arkadaş eline, ahlaksız TV kanallarına, gazete veya dergilere terk etmemelidirler. Tüm bunlar yetişmekte olan genci savuran, emellerini ve isteklerini yok eden yaygın bir kötülük ve azgın bir sel sayılmaktadır. Öneminden dolayı tekrar ifade etmek istiyorum ki, yetişmekte olan gencin, hayra yardım edecek, destek olup teşvik edecek, hayır işlemeye cesaretlendirecek, şerre engel olacak, şerri işlemekten sakındıracak ve şerrin vahim sonuçlarını kendisine açıklayacak salih bir arkadaşa sahip olması gerekmektedir ki genç, zamanın ve ahvalin değişmesiyle değişmeyen, insanların sabitelerinin ve metotlarının dönüşmesiyle dönüşmeyen, şartlara göre farklılaşmayan, yeryüzü, mal-mülk, makam ve otoritenin elden gitmesiyle kaybolmayan sabit imani esas ve kaideler üzere sağlıklı ve sağlam bir eğitim alabilsin. Çünkü böyle bir eğitim gökyüzü ile irtibatlı, nefsin hevasından ve fani dünyanın geçici metaından çok yüce imani bir eğitimdir.

Ailelerden, okul, cami ve bütün medya organlarının yetkililerinden isteğimiz ciddi eğitim üzere yardımlaşmaları, omuz omuza vermeleridir. Çünkü gençlik toplumun en büyük

dilimini oluşturmaktadır. Toplumların emelleri gençler üzerine bina edilir. Gençlik toplumların gelecekteki güçleridir. Toplum gemisini yürütüp dümeni ele almada en önemli konuma gelmek için yükselen nesildir gençlik..Geminin kaptanı konumundaki gençlik becerikli olursa gemi kurtulur ve sağ salim kıyıya ulaşır. Dolayısıyla babanın ve diğerlerinin kötü eğitimden kaynaklanan bu büyük tehlikeye dikkat etmeleri, uyanık olmaları gerekmektedir. Zaman ve asırlar geçmesiyle nasıl hayırlı bir ümmet olduğumuzu gördük. İdeal eğitim kılavuzumuz iken, hepimizin hedefi iken dünyaya ilimle, ahlakla, kafirlere dahi güzel muamele göstermekle egemen olduk. İdeal eğitim erdemli ahlaka; erdemli ahlak da dine bağlıdır. Din, erdemli ahlakı disipline eden; seviyesizlikten, aşağılık uçurumlarına düşüp gitmekten ahlakı koruyup kollayan güvenilir bekçidir. Dini olmayan kimse, her ne kadar ahlaklı görünmeye çalışsa da ahlaksızdır. Çünkü üzerinde görünen ahlak, yapmacıktır, geçicidir, hedef ve çıkarlara uygun bir ahlaktır. Hedef ortadan kalktığında bu tür ahlak da ortadan kalkar. Çıkar son bulduğunda ahlak da ayağa düşer. Bu nedenle dindar olanların ahlaklı olduklarını görürüz. İman ne kadar güçlü olursa ahlak da o kadar güçlenir. Bu yüzden Allah bu ümmetin Peygamberi'ni, hayatın gerçekliğinde amel ve uygulaması nedeniyle erdemli ahlaklılıkla, yüce ahlaka sahip olmakla vasfetmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki sen muazzam bir ahlak üzeresin." (Kalem, 4).

***

Baba, Beni de Götür!

Masum bir çocuğun söyleyeceği ne güzel, ne tatlı bir söz: "Baba, beni de götür!".. Çocuk yetersiz tecrübeleriyle babanın girdiğini, çıktığını, gittiğini, geldiğini görür. Peki bu durumda babanın rolü nedir?

Babanın, içinde yaşadığı toplum içindeki gördüğü ve duyduğu muameleleri, adetleri ve gelenekleri öğrenip eğitimini alması için uygun mekanlara beraberinde götürmek suretiyle çocuğunun hislerini gözetmesi, hatırını kırmaması, isteğini geri çevirmemesi gerekir. Çocuğunu yanında götürdüğü zaman baba, çocuk çoğu kez öğrenip eğitim alır, büyüklerin algılamalarını ve düşünüşlerini idrak edip tefekkür etmeye çalışır. Büyükleri görür, dinler, onlara benzemeye, taklit etmeye çalışır. Hatta onların sıfatlarına, güzel ahlaklarına bürünmeye gayret eder. Buna ilaveten çocuğun içindeki hislerini ve düşüncelerini söyleme, ifade edip anlatma cesareti oluşur. Utanmadan, korkmadan büyük kalabalıkların önünde akıcı bir şekilde konuşma becerisi gelişir. Adamlarla konuşma, sohbet etme, sorularına zekice ve hikmetlice cevaplar verme yeteneği elde eder. Ayrıca babasının beraberinde götürdüğü çocuk, hikmetli ve akıllı bir şekilde insnalarla muamelede bulunmayı öğrenir. Babasıyla birlikte gittiğinde büyüklerin meclislerinden ve hayat tecrübelerinden bir şeyler öğrenir. Böylelikle bilinç ve idrak sahibi olur. Hilelere kanmaz, insanlarla olan muamelelerinde aldanmaz, şerli kimselerle arkadaşlık etmez. Genel ve özel mekanlara babasıyla beraber gitmesi sayesinde koruyucu bir kale edinmiş olur ve insanları güzel bir şekilde

tanır. Babası ona iyiyi, kötüyü, yararlıyı, zararlıyı, zehiri, balı, cenneti, cehennemi, hayrı ve şerri öğretir.

İdeal eğitim babalara böyle bir çağrıda bulunur. Çocuk yumuşacık bir hamur gibidir. İstenen her halde ve her nitelikte kolayca şekillenebilir. Daha işin başında iken ve idrak etmeye başladığı sıralarda çocuğu beraberinde götürmek gerekir. Baba, "Çocuğa yakışmayacak şeyleri arkadaşlarımla konuşurken yanımda nasıl götüreyim?" diyebilir. Çocuğunun, kendi tutum ve davranışlarından bazısını, söylediği çirkin sözlerini öğrenmemesini isteyebilir. Birçok baba çocuğunu yalnızca kahvaltı sofrasında görebilmektedir. Başka hiçbir yemekte görememektedir. Baba işiyle, uyumakla, gece mesaisine, görevine veya ticarethanesine gitmekle meşguldür. Yahut da arkadaşlarıyla ve dergilerle iştigal etmektedir. Hergün bir randevusu, hergün bir yerde bir görüşmesi vardır. Ailesini ve çocuklarını çok nadir görebilmektedir. O yüzden çocuk "Baba, beni de götür!" demektedir. Baba da bazen yumuşaklıkla, bazen de şiddetle ve sertlikle karşılık vermektedir. Çocuk da, babasının sertlik ve şiddetinden dolayı bir daha ömrü boyunca bu sözü tekrar etmemektedir.

Böyle bir babaya şunu söylemek isteriz: Ey evlat babası! İdeal eğitim seni çocuğunu da beraberinde götürmeye davet etmekte, bunu sana görev olarak vermektedir. Tabii ki o bahsettiğin yerlere değil.. Boş iş ve konuşmaların, dedikodunun, laf taşımanın olabileceği ve sanki bunlardan başka bir şeyin olmadığı yerlere de değil.. Sadece güzel sözler söyleyen, hayırlı işler işleyen dost ve akrabaların sayısı toplum içinde Allah'a hamd olsun ki çoktur. Aynı şekilde komşuların da birbirlerine yakınlık, devamlı ilişki ve kolay ulaşılabilme dolayısıyla birbirleri üzerinde güzel etkileri bulunmaktadır. Bu kimseler yüce bir davranış ve ahlak derecesinde iseler baba,

o kimselere yemek vb. bir vesile ile giderken çocuğunu yanında götürebilir. İdeal eğitimi çocuğunda uygulamak isteyen bir babanın kötü meclisleri ve kötü arkadaşları terk etmesi, onların yanına gitmemesi, çocuğunu da oralara götürmemesi gerekir. Öyle kimselerle görüşmemesi, birbirlerini görmemeleri hem baba için hem de çocuğu için daha hayırlıdır. Şerli kimselerden şerden başka bir şey çıkmaz. Aynı şekilde hayırlı kimselerden de hayırdan başkası görülmez. "Senin dinin üzere olmayan sana yardımcı olmaz." "Her kap içindekini sızdırır." denilmiştir.

Çocuk terbiyesi ile ilgili olarak Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'de bizim için güzel örneklik bulunmaktadır. Bu eğitim, gerçekten hiçbir eğitimin üzerine çıkamadığı ve hatta ne kadar modern de olsa imandan yoksun ise hiçbir eğitimin denk olmadığı ideal eğitimdir. İmandan yoksun olduğu takdirde eğitim ruhsuz bir beden gibidir. Gerçekten de öyledir. Çünkü böyle bir eğitim bedene önem verip ruhu ihmal etmektedir. İnsan, malum olduğu üzere, ruh ve bedenden oluşmaktadır. Dolayısıyla eğitimin hem bedeni hem de ruhu gözetmesi gerekir ki denge ve itidal olsun, hayat Allah teâlâ'nın menheci, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in terbiyesi üzere istikrar bulsun. Çünkü O, bu ümmet içinde eğitimcilerin ilki ve en hayırlısıdır. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ve Hüseyin'i bazen beraberinde götürürdü. Bazen heyetlerin önünde ve hatta mescidde Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gelirlerdi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* onları hoş karşılar neşelenirdi. Bazı cahillerin çocuklarına karşı davrandığı gibi onları terslemez veya kötü davranmazdı. Hasan veya Hüseyin Rasûlullah'ın yanına gelmişti. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* onu öptü. el-Akra' b. Hâbis garipsedi ve "Siz çocuklarınızı öper misiniz?" dedi. Rasûlullah "Evet" dedi. El-Akra' "Benim

on çocuğum var. Ama hiçbirini öpmedim." dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz." buyurdu.(34)

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilir ki oğlu Hüseyin, Cuma günü mescidde safları aşarak yanına gelmişti. Bir başka olayda da Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* insanlara namaz kıldırdığı sırada secdede iken sırtına binmişti. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de secdesini uzun tuttu. Ashab bunun hakkında sorduğunda da Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Oğlum Hüseyin, üzerime bindi ben de onu rahatsız etmek istemedim." buyurdu.

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* çocuklara selam verir onlarla oynaşırdı. Nuğayr kıssası malumdur. Beraberinde kuş olan bir çocuk görmüştü. Aynı çocuğu bir başka sefer yine gördü ama bu kez yanında kuş yoktu. "Ey Umeyr, ne yaptı nugayr?" dedi. (35) Çocukları bineğinin arkasına alır, onlara bir şeyler öğretir, bazı yerlere onları da götürürdü. Bunlardan biri İbn Abbas'tır. Rasûlullah bir merkebin üzerinde onu yanına almış ve "Ey çocuk! Sana bazı sözler öğreteceğim. Bunları koruduğun sürece Allah da seni korur..." buyurmuştu.

Sen de ey evlat babası! İdeal eğitim ve doğru terbiyeden ayrılmamalısın. Böyle bir eğitim gün ortasındaki güneş gibi açık ve nettir. Herkes bu eğitimi Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in siyerinden okur ve bilir. Bu metot üzere olmayan her eğitim başarısız, sonu yok oluş, yıkım ve çöküş olan eğitimdir. Zayıf bir yere yapılan bina çabuk çöker. Babanın oğlunu da götürmesi, yanında, beraberinde olması ile çocuk üstün hasletler üzere yetişir, yolculuk anında veya yolculuk hali dışında

---

(34) Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'tan gelen uzunca bir hadisten. *Sahîh-i Buhârî, 5/2235*

(35) *Sahîh-i Buhârî, 5/2270.*

babası ile beraber olmaya alışır. Hatta seferlerinde ve seferleri dışında, sağlık ve hastalık halinde babasından ayrı kalmamaya alışır. Babasından cömertlik, mertlik ve üstün hasletler öğrenir, bunlara alışır. Çocuğun misafire karşı güleryüzlü olmak, ikramda bulunmak konusunda babasını taklit ettiğini görürsünüz. Hatta babasının olmadığı zamanlarda bile misafire karşı böyle davranır; evine ziyaret için gelenlere babası gibi ikramda bulunarak, hoşnutluk içinde muamele eder.

Fakat buna mukabil olarak rüşd yaşına ulaşmış bazı gençler görüyoruz. Ne adamları karşılıyorlar, ne onlarla beraber oturuyorlar, ne de onlarla konuşabiliyorlar. Hatta utanıp çekindikleri için içlerindekini bile ifade edemiyorlar. Biri kapıyı çalsa çekinerek kapıya çıkıyor ve gelen kişi "baban nerede?" demeden konuşmuyor ve sadece "babam evde yok" deyip "buyur içeri gir" bile demiyor. Babası beraberinde gitmesini, yanında götürmeyi istese şiddetle reddediyor. Belki de kadınların yanında ve küçük çocuklarla beraber çokça kalmaya alışmıştır. Mertliğe, erkekçe tavırlara ve adamlarla karşılaşmaya alışmamıştır. Reşit olmuş ama düşüncesi ve aklî melekesi bakımından hâlâ çocuk. Sebebi de çocukluğundan beri elinden tutup yanında götürmeyen, erkeklerin olduğu meclislerde ilim, edep ve ahlak bakımından toplumun önde gelen şahsiyetlerinin bulunduğu meclislerde pratik olarak, anlatılanı dinlemek, cömertlik, eli açıklık, cesaret ve ileri atılmak gibi karakterleri edinmek hususunda eğitmeyen baba veya velidir.

***

Onlara Danış

Geçen konu olan “Baba Beni de Götür!” konusunda, babanın çarşı-pazara, akraba ziyaretine, gezi, araştırma veya Allah’a davet amaçlı bazı yolculuklarına, eğitim alması ve öğrenmesi amacıyla çocuğunu da götürmesinin zaruretine işaret etmiştik. Bu aşamada babanın rolü her türlü yenilikle çocuğu zenginleştirmek, yaşına ve seviyesine uygun konularda onunla istişare etmek, görüşünü almak ve uygun ise bu görüşü uygulamaktır. Uygun bir görüş değilse bu durumda baba, delil ve gerekçe göstererek çocuğu bu görüşün yarayışlı olmadığına ikna etmelidir. Baba, çocuğun ikna olması şartıyla uygun bir gerekçe sunmalıdır. Görüşünü çocuğuna dayatması, istemediği veya gücünün yetmediği bir şeye zorlaması doğru değildir. Böyle bir tutum ideal terbiye değildir. Bilakis çocuk için zararlıdır. İleride çeşitli sorunlara yol açabilir.

Mesela baba çarşıya gittiğinde çocuk daha ilk andan itibaren gördüğü herşeyi almak, gördüğü tüm oyuncaklarla oynamak ister, ayrılmak istemez. Sertlikle çocuğu çekecek olsa bağırır. Bu, öfkesini ve rahatsız olduğunu ifade edeceği tek silahıdır. Bu durumda babanın rolü çocuğa karşı sükunet içinde muamele etmek, ona danışıp görüşünü almak ve ikna etmeye çalışmaktır. Çocuk çabucak ikna olur. Uygun bir oyuncak almasında, çocuğun bizzat kendisinin seçeceği bir tür şekerleme almasında da bir engel yoktur. Çocuğun kardeşleri veya akrabaları da var ise onlar içinde alır. Baba ve anne, çocuktan bunları akranlarına dağıtmasını istemeliler. Çünkü böyle bir davranışta, cömertlik ve eli açıklık bakımından ideal bir eğitim söz konusudur.

Ayrıca babanın oğlunu beraberinde götürmesi çocuğu eğitir, alış-verişe alıştırır. Böylelikle çocuk kandırılmamayı öğrenir. İyi, kaliteli ve kalitesiz ürünleri tanır. Çarşı-pazara, alış-veriş mekanlarına götürmekle çocuk deneyim kazanır. Ticaretle ilgili mevzularda bilgi sahibi olur. İyi ile kötüyü birbirinden ayırt eder. Satıcıların hilelerini, bazen izledikleri eğik bükük tutumlarını görür, öğrenir. Kaçınıp sakındığı için kendisi aldanmaz, başkasını da aldatmaz.

Çocuğun ilk eğitimcisi olan babanın çocuğu yaptığı işe teşvik etmek, desteklemek ve gönlünü rahat etmek suretiyle kendine güven duygusu ve davranışlarının düzgün olduğu hissi ile yetiştirmesi gerekir. Meselâ Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh*'ın, oğlu Abdullah ile arasında geçtiği gibi. Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabına *"Herşeyiyle yararlı ve sene boyu yaprağınbı dökmeyen ağaç nedir?"* diye sormuştu. Abdullah b. Ömer küçük yaştaydı. Ashabın büyüklerinin meclislerine katılırdı. Abdullah b. Ömer babasına "Ben o ağacı bildim. Hurma." dedi. Babası da "Oğlum neden söylemedin ki ashabın önünde başım yücelirdi." dedi.

Ayrıca babanın, çocuğun gönlüne güven tohumları ekmesi gerekir. Hata ederse düzeltmeli, doğrultmalıdır. Çünkü hata doğruya giden yoldur. Ayrıca babası bazı konuarda kendisi ile istişare edip hislerine ve duygularına ortak olduğunda çocuğun kendine güveni gelir. Böylelikle çocuk ideal ve sağlıklı bir eğitim alarak büyür. Başkalarına saygı gösterir, onların maslahatlarını gözetir, haklarına tecavüz etmez. Yaşına uygun olan konularda çocukla istişare etmek çocukta ümit meydana getirir. Kompleks ve problemlerden uzak, mutlu bir hayata sahip olma duygusu uyandırır. İstişareye alışması ve bunun eğitimini alması suretiyle insanlarla olan alış-verişini, muamelelerini birçok konuda kendisinin görüşünü alıp istişare eden

babasından aldığı istişare eğitim ve öğretimine göre yürütür. Kendi görüşünü dayatmaz. Herhangi bir konuda tutucu davranmaz. Bilakis müslümanların cemaati ile uyum içinde olur. Çünkü Allah'ın eli cemaat ile birliktedir. Kim ayrı düşerse ateşe düşer. İhtilaf kötü bir şeydir. Bir görüşü dayatmak musibettir. Bir düşünceye, şahsa veya cemaate hiçbir ayırım yapmadan körü körüne bağlılık ideal eğitimde kusur olarak görülür. Çocuğunu terbiye eden ve eğitimini basamak basamak götüren birinde bu şekilde kör bir taassup bulunması mümkün değildir. Bu nedenle toplumdan topluma, çevreden çevreye ve hatta aileden aileye ve fertten ferde farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Biz toplumumuzdan, ashab ve tabiîn oluşturduğu ilk İslam toplumlarında net olarak görüldüğü gibi ideal eğitimi istiyoruz. Öyle bir ideal eğitim ki Araplar da Arap olmayanlara da onun vesilesi ile efendi oldular. Davranışlarında ve muamelelerinde bu görülüyordu. Nitekim bu hususu bazı ailelerin arasında da net olarak görmekteyiz. Bazı ailelelerde fertlerinin küçüklükten itibaren yetişme tarzları öyle olduğu için aralarında sevgi, şefkat, yardımlaşma ve karşılıklı anlayışın hakim olduğunu görmekteyiz. Buna mukabil diğer bazı ailelere de ayrılığın, kavganın, kötü ahlakın, başkalarına ve hatta birbirlerine karşı saygısızlığın hakim olduğunu müşahede etmekteyiz. Bu durum eğitim ve istişaredeki şiddetli ihmalkarlıktan kaynaklanmaktadır.

Evlat sahibi babalar, erkek olsun kız olsun çocuklarının cinsiyetlerine uygun eğitimden mahrum bırakıp ihmal etmemeliler. Herkes için uygun bir eğitim ve istişare mevcut bulunmaktadır ki böylelikle yeni yetişen gencin gönlünde iman, dayanışma, kendine güven, eylemlerine tam olarak güvenme ruhu geliştirebilelim. Ve bu suretle genç, dengeli bir şekilde yetişsin ki bu hayatı problemlerden, anlaşmazlıklardan uzak

bir şekilde izzet ve mutluluk içinde geçirsin. Dengeli insanların davranışlarına sahip olup insanlar arasına karışsın, onlarla dikkatli bir şekilde muamelelerde bulunsun. Yapmaya azmettiği her iş için istişarede ve istiharede bulunsun. İstiharede bulunan zarar görmez, istişarede bulunan pişman olmaz.

"et-Taksîr fî Terbiyeti'l-Evlâd" adlı eserin müellifi şöyle demektedir: "Ev ile veya başka konuyla alakalı bazı hususlarda çocuklarla istişare etmek ve sahip oldukları düşünceleri ortaya çıkartmak gerekir. Meselâ nereye ve ne zaman gidileceği konusunda fikirlerini almak gibi. Bu gibi tutumlar sayesinde çocukların gönüllerine nice güven tohumları serpilir. Değer ve kıymet sahibi oldukları kendilerine ne kadar hissettirilmiş olur. Zihinleri hareket ettirilip çalıştırılmış olur. Görüşlerini ifade etme alıştırması yapılmış olur."[36]

***

(36) Muhammed b. İbrahim el-Hamed, *et-Taksîr fî Terbiyeti'l-Evlâd, s.73*'ten

Sorumluluk Almak

İdeal eğitimin hedeflerinden biri de çocuğun sorumluluk alma, sırtına yüklenen sorumluluğu yerine getirme konusunda güçlü ve güvenilir olma hususunda yetişmesidir. Dağların bile yüklenmekten kaçındıkları nice sorumluluk ve görevler bulunmaktadır ki bunları insan yüklenmiştir. Çünkü o çok zalim ve cahildir. Erkeğiyle kızıyla gençlik, sorumluluk almak, felaketlerin, problemlerin ve musibetlerin karşısında Allah'tan bir çıkış yolu gelene dek cesaretle, sabır ve tahammülle sağlam bir şekilde durmak konusunda eğitim almalıdır. Biz burada musibet ve felaketlerin karşısında ellerimiz bağlı duracağımızı, müslümanlar olarak başımıza gelenleri çözmek için kafir devletlere gideceğimizi, başımıza gelenlere ağlamak, şikayette bulunmak üzere birleşmiş milletler adı verilen birliğe başvuracağımızı, sihirli bir çözüm beklentisi içinde hiçbir şey yapmadan hareketsizce kalacağımızı söylemiyoruz. Sözü edilen konulardaki eğitim, fertler, gruplar veya devletler düzeyinde de olsa başarısız bir eğitimdir.

Sorumluluk üstlenmekteki ideal eğitim, müslüman fert medana getirip ondaki erdemleri, Allah'tan sonra kendine güvenme duygusunu, şerri def edip hayrı celbetmek konusunda sebeplere sarılmayı eğitip geliştirmektir. İzlenecek yöntem budur. İdeal eğitimi murad edenler için ideal eğitim işte budur. Genç bir saldırı ile karşılaştığında kendisini savunma yolunu öğrenerek sorumluluk bilinciyle yetişir. Zayıfa ve mazluma destek olup yardım etmek üzere eğitildiği gibi ikrah, saldırıya karşı koymak ve başkalarına haksızlık etmek üzere de eğiti-

lir. “Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et!” “Ey Allah’ın Rasûlü!” dediler, “Mazlum birine nasıl yardım edeceğimizi biliyoruz. Peki ya zalim birine nasıl yardım edeceğiz?” “Onu zulmünden engelleyerek..” buyurdu. İşte gençlerimizin üzerinde yetişmesi, tam anlamıyla iyice kavraması, manasını ve maksadını idrak etmesi, çocuğa daha küçük yaştan itibaren peygamberlik kandilinden kaynaklanan bu eşsiz hakikatlerin telkin edilmesi gereken eğitim gerçekleri bunlardır.

Namaz, zekat, oruç, hacc, bunlardan teferru eden cihad, sadaka, ihsan/iyilik, Allah’a davet, marufu emretmek, münkeri nehyetmek gibi müslüman erkek ve kadına vacip kılınmış olan şerî mükellefiyetler her bir müslüman boynunda bir mesuliyet ve emanettir. Gençler bu eredemler üzerinde yetişip bütün rezilliklerden ve noksanlıklardan uzak kaldıklarında hem kendi içlerinde mutlu olurlar hem de başkalarını mutlu ederler. Ayrıca yararları herkesi, ana-babalarını, akrabalarını, komşularını, toplumu ve hatta bütün bir ülkeyi ve büyük İslam dünyasını kuşatır.

İdeal eğitimde buna riayet edilmesi, hedefin gerçekleşmesi ve erkeğiyle kızıyla gençlerin bütün hareketlerinde uygulanan gerçek birer davranış olarak eğitimi görebilmek için ideal eğitimin doğru hedeflerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Şu an görebildiğim kadarıyla eğitim gerçekte tatbik edilmemektedir. Ağız dalaşı, çarşı-pazarda ve yollarda gelip geçene sıkıntı vermek gibi gençlerde gördüğümüz sorumsuz davranışlar ve çirkin hareketler büyük bir tehlikeyi ve gençleri böyle bir yola girmiş olan, bu türlü uygunsuz davranışlar sergileyen ümmeti bekleyen karanlık bir geleceği haber vermektedir.

Eğitimle herhangi bir alakası bulunan herkes tehlikeli ve hatta ümmetin ahlakını ve dinini yıkan bu durum karşısında dikkatli olmalıdır. Şöyle denilmiştir:

Baki kalır ancak ahlaklarıyla toplumlar,
Çürürlerse, ahlakları sonra kendileri gider.

Sorumluluk birinci derecede babaların ve velilerin omuzlarına sonra öğretmenler, okul yöneticileri ve okullarla ilgili bulunan diğer kişilerin sırtına binmektedir. Bu konudaki en büyük sorumluluğu medya taşımaktadır. Sorumluluktan hiçkimse kaçamaz. Medya organları yirmi dört saat boyunca yayın yaparken herkes ya ideal eğitimi izlemekte, dinlemekte veya okumakta ya da eğitimi ve ahlakı yıkan unsurları.. Yıkım; dünyanın küçük bir köy haline geldiği bu zamanda medya organlarının baskın özelliği haline gelmiştir. Batıya, Yahudiye veya daha başkalarına ait kanallara çevirip yayınlanan şeylere bakabilirsiniz. Her eve giren bu büyük miktardaki yayınlar hiç şüphe yok ki yeni yetişmekte olan gençler üzerinde çok büyük etkiye sahiptir.

Bu yüzden medya organlarındaki yetkililerin genel olarak ve özellikle de bizim medya organlarımızdaki yetkililerin, vatan evlatları hakkında, ciğer pareleri için Allah'tan korkmaları, sadece yararlı ve eğitici yayınlar yapmaları, boş işlerden, ahlaksız yayınlardan uzak durmaları gerekir. Allah'a yemin olsun ki bu insanlar Rabbimin ne şaşırdığı ne de unuttuğu kitaba göre topluma sundukları hayırdan da şerden de mesul-dürler.

"Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulduğu günde (insan) isteyecek ki kötülükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunsun. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor." (Âl-i İmrân, 30).

Sorumluluk yüklenmek şunları kapsar:

1- Emirleri yapıp, yasaklardan kaçınmak suretiyle rabbi önünde sorumluluk taşımak.

2- Ana-babası karşısında sorumluluk taşımak.

3- İlim, amel, ilme davet, ilmi öğrenmek ve öğretmek ve ilim hususunda gelecek sıkıntılara sabır göstermek karşısında sorumluluk taşımak.

4- Komşular, komşu hakları ve görevleri konusunda sorumluluk taşımak.

5- Akrabalık ilişkilerini gözetmek konusunda sorumluluk taşımak.

6- Hayrıyla, şerriyle musibetlere karşı tahammül ve sabır göstermek.

7- Zenginlik ve fakirliğe karşı tahammül ve sabır.

8- İçinde yaşadığı toplumu ve devleti[37] savunma sorumluluğu taşımak.

9- Kalem ve kılıçla büyük İslam ümmetini savunma sorumluluğu taşımak.

10- Dini, İslam vatanını ve yeryüzündeki tüm müslümanları savunmak konusunda komuta ve liderlik sorumluluğu taşımak.

11- Hikmet ve güzel öğüt ile Allah'a davet sorumluluğu taşımak.

12- İyiliği emretme, kötülüğü nehyetme sorumluluğu taşımak.

13- Başkalarına karşı ayrıcalıklı eğitim üslubu ile muamelede bulunma sorumluluğu taşımak.

14- Allah, peygamber, Kitab'ı, müslümanların öncüleri ve geneli için nasihatleşme sorumluluğu taşımak.

---

(37) Müslüman olması ve Allah'ın emir ve yasaklarına uyması şartıyla.

15- Aldatmacadan, kandırmacadan ve zulümden uzak, nezih bir alış-verişte bulunmak konusunda sorumluluk taşımak. (Bizi aldatan bizden değildir.)

16- Ülkesini bırakp küfür ve fısk u fücur beldelerine gittiğinde hem kendisini hem de beraberindekileri muhafaza etmek konusunda sorumluluk taşımak.

17- Son olarak acısıyla, tatlısıyla hayat yükünü omuzlamak ve sıkıntılara karşı sabretmek, rahatlık karşısında şükretmek üzere yetişmek.

(Bu maddeleri detaylı olarak yazamıyorum. Çünkü her biri başlı başına özel bir kitap gerektirmektedir.)

İşte biz ideal eğitimden toplumu böyle ahlak ve erdemlerle süslemesini, bunların kalıbına dökmesini istiyoruz. Bunlar öyle erdemlerdir ki hidayet ışıkları saçan açık-seçik işaretlere sahip olan bu yolda, İslam yolunda ilerleyenlerin önünde görüşü gayet netleştirmektedir. Başka yollarda gidenler ise birbirine geçmiş ve elini çıkarsa dahi neredeyse göremeyecek derecedeki karanlıklarla boğuşmaktadırlar. Allah kim için bir aydınlık var etmemişse, o kimse için hiçbir aydınlık yoktur.

***

Eğitim Teknikleri

Birçok kimse eğitim hakkında eser kaleme almış ve saha deneyimleriyle belli bir grup içindeki öğrenci dilimi üzerinde yapılan anket çalışmaları doğrultusunda oluşan bakış açısına göre eğitime yönelik yeni araç ve teknikler ortaya çıkarmışlardır. Araştırmacı genellikle eğitimsel raporlarını üzerine bina ettiği bir takım sonuçlar çıkarır. Fakat bu tecrübe ve teknikler bir topluma uyum sağlarken gelenek ve göreneklerdeki farklılıklardan ötürü bir başka topluma uymayabilir. Toplumlar çevreye göre farklılık arzederler. Bir topluma uyan bir başka topluma uymayabilir. Tartışma, anlaşmazlık ve eğitim sorunlarına ilavelerin önü daima açık kalacaktır.

"Herhangi bir toplumun evlatlarına sunduğu eğitimin mahiyetini kontrol eden birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar bir belde veya zamanda söylenebilecek olan şeyleri bir başka belde veya zamanda söylenemez kılarlar. Fakat bununla beraber hayat görüşümüzle, insanın doğası ile ve ispat edilip kesinleşmiş genel sonuçlarla bağlantılı olan ve inceleme, araştırma ve beşeri tecrübelerin genel anlamda çıkış noktası olan genel ilkeler ve düşünceler var olacaktır."[38]

Bununla birlikte eğitimciler tarafından kaleme alınanların hepsi yazarın kendi perspektifinden hareketle içinde eser telif ettiği toplum için güzel, başarılı ve faal bir katılım sayılır. Başka toplumlarda da bunlardan veya bir kısmından yararlanmak mümkündür. Çünkü adetler, gelenekler ve inançlar bakımından farklılıkları olsa da toplumların ve çevrelerin

---

(38) Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Ta'lîm, s.49*

arasında bazı ve hatta birçok ortak payda bulunmaktadır. Çünkü herkesin gözetmesi ve üzerinde yopğunlaşması gereken ortak eğitim –öğretim teknikleri mevcuttur. Belli bir halka, kabileye, şehre veya köye mahsus olanların sayısı ise oldukça azdır. Eğitimcinin bunları da göz önünde bulundurması, özel olarak açıklaması gerekir.

Ayrıca eğitim yöntem ve teknikleri, fertlerin ve sahip oldukları farklı akıl ve psikolojilerindeki çeşitlik ve benzerliğe göre farklılık arzeder. Biri için elverişli olan ötekine elverişli olmayabilir. Aynen bir doktor gibi. Aynı hastalığa sahip iki hastaya da birbirinden farklı reçeteler verebilir. Çünkü bünyeleri aynı değildir. Birinin yapısı belli bir ilacı kabul edebilir iken diğerinin yapısı aynı ilacı kabul etmeyebilir. Eğitimci de doktor mesabesindedir. Eğittiği kimseleri, akıllarına, anlayışlarına ve algı kapasitelerine uygun yol ve yöntemlerle gözetir. Eğitimci verdiği doğru bir pratik eğitimin kabul edilebilmesi için uygun zamanı, uygun mekanı ve uygun atmosferi iyi seçer. Başkalarıyla muamelede belli bir türün, belli bir tarzın veya belli bir yöntemin kabulü, iyice yer etmesi ve küçüklükten itibaren çocuğa bu yönde alışkanlık kazandırılması için uygun zamanın ve huzurlu uygun bir atmosferin kollanması gerekir. Eğitimci talebesinden veya evladından bunları pratik olarak uygulamasını talep etmelidir ki kavrayıp ikna olduğu anlaşılabilsin. İşte bu yolla ey eğitimci, talebenin gönlüne bir fazilet fidanı dikmiş olursun. Aynen bu şekilde her gün düzenli olarak talebeye yudum yudum bir şeyler ver. Bu yudumlar aynen ilaç gibidir. Nasıl ki ilaç bir defa da alınmıyorsa ve bir kerede alındığında ölüme neden olma ihtimali taşıyorsa aynı şekilde eğitimci de eğitim çalışmasında tedricîliği gözetmelidir. Verilmiş olan şeyler iyice kavranıp tatbik edilmeden bir başka şey vermemelidir. Yemek üstüne yemek yemek ka-

çınılmaz bir zarar getirir. Sağlıklı kimselerin mideyi bedene getirebileği vahim zararlardan korumak için yediklerini tamamıyla hazmetmeden başka bir şey yemediklerini görüyoruz. Hanif dinimiz bizleri böyle yönlendirmiştir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den sabit olduğuna göre şöyle buyurmuştur: "Bizler acıkmadıkça yemeyen, yediğimizde de iyice doyana kadar yemeyen bir toplumuz."[39]

Eğitimcinin rolü işte bu sözü edilenlere riayet etmektir ki çalışmasında başarı kaydedebilsin, eğitiminde faydalı olabilsin. Eğitim-öğretim henüz yeni çıkmış ekin gibidir. Sulayarak, ayrık otlarını temizleyerek ilgilenirseniz gelişir, gövdesi güçlenir. Sulamada kusur gösterildiğinde veya ayrık otu gibi zararlı bitkilerin temizlenmesinde ihmalkâr davranıldığında ekin zayıf düşer ve ürün vermez. Hatta hastalıklara maruz kalır. Belki de sahibine hiçbir fayda sağlamadan ölür gider. Eğitimci de böyledir. Ekin eken çiftçi mesabesindedir. Ekin de yetişmekte olan gençlerdir. Ekin için su ne ise yetişen genç için eğitim odur. Zarar vermemesi, zayıf düşmemesi veya ölmemesi için ayrık otlarının ekin içinden temizlenmesi ve uzak tutulması şerli insanlara benzemektedir. Eğitimcinin kötü kişileri yeni yetişmekte olan bu körpecik gençlerden uzak tutması gerekmektedir. Kötü kimselerin henüz bünyeleri körpe olan bu gençlere karışması, zararlı otları ekinle beraber kalması gibi vahim bir tehlikedir. Her eğitimcinin, her babanın ve Allah'ın eğitim sorumluluğu nasip ettiği herkesin bu tehlikelere karşı, gelişip güçlenmeden önce daha işin başından itibaren uzak edip temizlemek amacıyla dikkat göstermeleri gerekmektedir. Daha sonra eğitimcinin bu olumsuzlukları söküp atması gittikçe zorlaşır. Çünkü artık iyice kök salmış, gövdesi sağlamlaşmıştır. Pişmanlığın fayda vermediği acı bir

(39) Uzunca bir hadisten. Ahmed, *Müsned, 6/455.*

felaket halini alır. Aynen evlatlarına iman etmesi için ısrar eden ve Kur'an-ı Kerim'deki gibi *"Yazıklar olsun sana! İman et!" (Ahkâf, 17)* diyen ana-baba gibi. Nuh *aleyhisselâm* da oğlunu gemiye binip kurtulması için davet etmiş fakat oğlu boğulmaktan kurtulacağı zannıyla bu çağrıyı reddetmişti.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kafirlerle beraber olma! diye seslendi. Oğlu: Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh): "Bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur" dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu." (Hûd, 42, 43).

Günümüz gençlerinden birçoğu -Allah'ın merhamet ettikleri müstesna- boğulmuş olanlardandır. Şevetler içinde, şüpheler, kanallar, ahlaksız dergiler içinde boğulanlar mı istersiniz.. İyiyi bilmeyen, kötüyü reddetmeyen aşk denizinde boğulanlar mı istersiniz.. Tek gayeleri karınlarını doyurmak, cinsel arzularını tatmin etmektir. Cinsellik ve modanın peşi sıra koşarlar. Caddeleri ve oyun salonlarını doldururken camilerde ve zikir halkalarında az görünürler. Namaza ancak tembel tembel gelirler. İstemeye istemeye infak ederler. Bütün bunlara rağmen ümitsiz değiliz. Allah'a hamd olsun ki Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* ümmeti içinde hayır mevcuttur. İşte mescid müdavimleri, zikir ve Kur'an ezber halkaları katılımcıları devamlı bir artış içerisindedirler. Toplumun bu kimselerle iftihar etmesi gerekir. Bunlar gerçekten seçkin kişilerdir. Başına bir şey gelecek olursa vatanın koruyucuları ve bekçileridirler. Sıkıntılar önünde kaya gibi duran, mallarını, zamanlarını ve hatta canlarını, ülkelerini ve kutsallarını müdafaa yolunda feda eden de bunlardır. Düşman tahrip et-

mesin, kirletmesin diye dinlerini, inançlarını ve mukaddesatlarını savunma uğrunda kelle koltukta bedenleri ile düşmana karşı dururlar. Tüm erdemlerden ve değerlerden uzak, birçok ahlaksızlığa bürünmüş olan gençlik, karınlarını haramla doldurmuş, cinsel arzularını haram yolla tatmin etmişlerdir. Günah karanlıkları gezer tepelerinde. Masiyet zilleti kuşatır çevrelerini. Düşmanı kovmayı nasıl becerebilsinler ki?! Ya da düşmanın defedilmesine nasıl bir katkıda bulunsunlar ki?! Meydana gelen bazı felaketlerdeki tecrübeler ilgili birer şahittir. Bu felaketlere karşı duranların inançlı gençler olduğunu görüyoruz. Masiyet ehli, şarkı ve uyuşturucu müptelası olanlar ise (Allah sizi aziz kılsın) çil yavrusu gibi kaçışmaktadırlar. Burada eğitime yönelik bazı pratik yöntem ve tekniklere özetle işaret etmek istiyorum.

1- İdeal eğitim sabırla beklemek ister. Çünkü eğitim, ruha ve özgür iradeye sahip canlı bir yapıyı ele alır. Bir de buna ilaveten bir tek etki eden eğitimci değildir. Genç üzerinde tesiri olan birçok unsur bulunmaktadır.

2- İdeal eğitim, genci her konuda itidal üzere eğitir. Bu da çocuğun doğasını görmezden gelmeden toplumla kaynaştırmak suretiyledir ki kolay bir iş değildir.

Çocuğun bembeyaz bir sayfa olduğuna dair sözümüz, onu tam anlamıyla şekillendirebileceğimiz anlamına gelmez. Çocuğun da kendine has doğası ve tearüs ettiği özellikleri bulunmaktadır. Öyleyse burada murad edilen çocuğun esnek yapısı, büyüklere nazaran şekillendirilmeye daha fazla kabiliyetli olmasıdır.

İnsanlığın tecrübeleri çocuk eğitiminde iki unsurun bir araya getirilmesi gerektiğine işaret eder: Çocuğa sevgi duymak, hislerini gözetmek, bazı isteklerine cevap vermek unsuru, yönlendirme, sistem ve engelleme unsuru.

3- Çocuğu kuşatan çevre üzerinde etki eden ideal eğitimdir. İdeal eğitim sahipleri çevrede bulunan ve İslam terbiyesine aykırı olan her gelenek, görenek ve davranışların etkisinde kalmazlar.

Bazen eğitimcilerde gördüğümüz hayal kırıklığı ve ümidin boşa çıkması gibi duyguların sebebi genellikle çevrenin gencin prikolojisinde bırakmış olduğu büyük etkiyi idrak edememeleri, vermeye çalıştıkları eğitim mesajının ortak toplumsal hayat içerisinde çevrenin gönderdiği mesajlar yanında çok sönük kalmasıdır.

Çocuk kendisi için en üstün örnek gördüğü kimsenin davranışlarıyla çevresinden ve toplumundan gördükleri ve duydukları arasında bir karşılaştırma yapar.[40]

Bütün bunlar eğitim projesinin ümmet projesi olması gerektiği manasına gelir. Ayrıca eğitim kurumlarının dalgaları birbirini döven denizin ortasında izole adalar gibi olacağı anlamına gelmez. Herhangi bir kurumun izole olması imkan dışıdır. Önümüzde bazı üstün ve yüce unsurlar üzerinde yoğunlaşma çabası göstermekle birlikte genel atmosferi daha da güzelleştirmek için çalışmaktan başka bir şey yoktur.

4- İdeal eğitim daha fazla eğitim isteği uyandırır.

Açık ve Kur'an'ın nuru ile, peygamberlerin en hayırlısının hidayeti ile aydınlanmış olan akıl şeriata uygun olan yeni şeyleri kabul eder ve hatta arar, özlem duyar.

(40) *et-Terbiye* adlı kitabın müellifi dipnotta şöyle bir yorumda bulunur: "Biri bana anlattığına göre küçük kardeşinin uygun olmayan bazı davranışlarda bulunduğunu görmüş. Nasihatte bulunduğunda "Babam da yapıyor." demiş. "Kardeşime babası bile yapsa bunun bir hata olduğunu anlattım." Açıklamalardan, soru-cevaptan sonra kardeşine "Bütün bnlardan sonra benim söylediklerimden ne anladın?" diye sormuş o da şöyle cevap vermiş: "Anladım ki bu yaptıklarım şu an uygun değil. Babam gibi büyüdüğüm zaman uygun olacak."

5- İdeal eğitim sözün pratikle uyum içinde olduğu eğitimdir. Eğitimcinin birçok şey söylemesi, birçok şeye dikkat çekmesi imkanı dahilindedir. Ancak söylediklerine icabet edilmesindeki nihaî mihenk taşı konuştukları ile şahsiyetinin birbirine uymasıdır. Yani eğitimcinin sahip olduğu genel haldir. Çocuklar zannedildiğinden daha zekidirler. Farkında olmadıklarını sandığımız birçok şeyin farkındadırlar. Tecrübeler bize göstermiştir ki büyüklerin taşıdıkları değerler eğitim emeklerimizin birçoğunu boşa çıkarmaktadır. Genç öğrenimini bitirip de iş hayatına atıldı mı kendisini sapma ve kötülüğü işlemeye mecbur görmektedir. Dersini gördüğü, eğitimini aldığı şeylerle, dinlediği nasihat ve yönlendirmelerle çelişen yollara girmeye kendini mecbur hissetmektedir. Çünkü henüz zayıf bir unsurdur. Bu genç tutunacak ve zaman geçtikçe kanıksayacak ve sorunun bir parçası haline gelecek ve hatta sorunu besleyecektir!!

6- İdeal eğitim değişkenlerle uyum içinde hareket etme, meydana gelen değişimlere yönelik uygun çözümler üretebilme gücü oluşturan bir eğitimdir.

Bu da eğitimcilerin İslamî kültür hakikatlerini idrak etmeleri ve gelecek nesillerin bu rabbanî yol üzere yürüyüp yetişmelerinin sağlanması ile mümkündür.

Daha iyiye doğru değişim amacıyla eğitim, aile, okul ve toplum planında bütüncül bir dayanışmaya muhtaçtır.

7- İdeal eğitim, müşterek konularla alakadar olmak duygusunu aşılamaya, bencillik ve kendini beğenmişliği söküp atmaya çalışan bir eğitimdir.

Fertlerinden her biri, genele yönelik konulara aldırış etmeden kendi özel işleri ile ilgilenen toplum, toplum değildir. Toplum ancak fertleri salah ve ıslah üzere yetişmiş olandır.

Dayanışma ruhunun; ortak çıkarlar, herkesin rahatını, başka insanların himayesini, rahat ve huzurlarını, his ve çıkarlarının korunmasını, gençlerin ortak duygu etrafında yetiştirilmesini titizlikle sağlama meselesini aşması, ötesine geçmesi gerekir.

8- İdeal eğitim, öze dönüş, öz eleştiri ve bunu tüm geniş gönüllülükle kabul edebilme üzerine yetiştiren bir eğitimdir.

9- İdeal eğitim, gençleri başkalarına ve sahip oldukları hususiyetlere saygı üzere yetiştirmektir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir."[41]

Böylelikle çocuk başkalarının özel hallerine saygı duymak, kendisini alakadar etmeyen konulara girmemek terbiyesiyle yetişir.[42]

10- Anne olacak eş seçiminde aceleci davranmamak. Zira kadın hadis-i şerifte de varid olduğu üzere dört şey için nikahlanır: "Kadın dört şey için nikahlanır: Dini için, güzelliği için, soyu-sopu için, malı için.. dindar olanı seç ki elin bereket görsün."[43]

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Hadrâ-i deminden sakının!"[44] buyurdu. "Hadrâ-i demin nedir, ey Allah'ın Rasûlü?" dediler. "Kötü bir yerde yetişmiş güzel kadın." buyurdu. Biz hem kendi toplumumuzda hem de başka toplumlarda gördüğümüz ve boşanma ile sonuçlanan uyumsuzluğun, baktığında kişiye sevinç veren, emrettiğinde itaat eden, yokluğunda malını ve namusunu muhafaza eden saliha eş seçiminin iyi yapılmamasının kaçınılmaz sonucu olduğunu görmekteyiz.

Eksem b. Sayfî oğluna şöyle demiştir: "Yavrum! Kadınla-

(41) *Sahîh-i İbn Hibbân, 1/466; Ahmed, Müsned, 1/201.*
(42) Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Talîm, s.49*'dan özetle.
(43) *Sahîh-i Buhârî, 5/1958.*
(44) Uzunca bir hadisin bir bölümü. *Müsnedu'ş-Şihâb, 2/96.*

rın güzelliği seni kandırıp soyun asaletinden etmesin. Değerli evlilikler şerefe giden yoldur."[45]

Ebu'l-Esved ed-Duelî oğullarına "Ben küçüklüğünüzde de, büyüdüğünüzde de, doğumunuzdan önce de size iyi davrandım." dedi. "Biz doğmadan önce bize nasıl iyi davrandın?" diye sordular. "Analar içinden kendisi sebebiyle sövgüye maruz kalmayacağınız birini seçmek suretiyle…" dedi.[46]

11- Çocuğu ilk kucaklayan yuvasıdır. Hayırdan başka bir şey duymaz; hayırdan başka bir şey görmez. Annenin çocuğa Lâ ilâhe illallâh sözünü öğretmesi ve tekrarlatması gerekir ki çocuğun ilk konuştuğu, ilk söylediği söz bu muazzam kelime-i tevhid olsun.

12- Çocuk eğitiminde yardımcı olacak yol ve yöntemlerden biri de saliha eş seçimidir.[47] Saliha eş Allah'tan sonraki en hayırlı yardımcıdır.

13- Salih bir nesil dilemek. Bu konuda duayı elden bırakmamak. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Orada Zekeriyya, Rabbine dua etti: Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin, dedi." (Âl-i İmrân, 38)

14- Temyiz çağından sonra babanın oğlunu, bazı ziyaretlere, yolculuklara yanında götürmesi, ilim adamları, erdemli kimseler gibi toplumun önde gelen şahsiyetlerinin meclislerinde birlikte bulunması gerekir. Böylece çocuk ilimleri ve ahlakları bakımından o kimseleri örnek alacaktır.

15- Çocuğu camiye götürmeli ve hemen yanı başında bulunmalıdır ki çocuk daha küçücük yaştan itibaren camiye alışsın.

---

(45) *Âdâbu'd-Dünyâ ve'd-Dîn, s.129.*

(46) *Âdâbu'd-Dünyâ ve'd-Dîn, s.132.*

(47) Daha önce de geçtiği üzere.

16- Baba bazı namazları, özellikle de sünnet ve nafileleri evinde çocuklarının yanında kılmalıdır. Böylece pratik bir eğitim sağlanmış olur.

17- Baba eve geldiği zaman sevinmelerine, babalarının gelişini dört gözle beklemelerine vesile olan -şeker, oyuncak gibi- bir hediye getirmelidir.

18- Eğitimdeki önemli yöntemlerden biri de çocukların hayırdan başka bir şey duymamaları, görmemeleridir. Eşler arasındaki tartışma ve anlaşmazlık yetişmekte olan çocuğun ahlakını bozar, psikolojisini olumsuz etkiler.

19- Çocuk eğitimi konusunda Allah'ın yardımını dilemek. Çocuklar için dua etmek. Onlara beddua etmekten kaçınmak.

20- Çocukların benliklerine iman ve akideyi yerleştirmek. (Bununla ilgili açıklama ileride gelecek.)

21- Övgüye şayan değerler, ve güzel ahlakı çocuklara aşılayıp kötü ve çirkin huyları nefislerinden uzaklaştırmak. Sabrı, iyiliği, akraba ilişkilerini gözetmeyi, cihadı, ilmi, büyüklere saygıyı, giriş ve çıkışlarda büyüklerin önüne geçmemeyi, hatta herhangi bir mecliste ön kısmı büyüklere vermeyi, konuşanın ve bir mecliste insanlara hitap edenin sözünü kesmemeyi veya yandan lafa karışmamayı çocuklara öğretip sevdirmelidir.

Ayrıca çocuk yalancılığı, hainliği, hasedi, kini, gıybeti, kovuculuğu, hırsızlığı, ana-baba sözü dinlememeyi, akrabalık ilişkilerini kesmeyi, korkaklığı, kendini beğenmişliği ve buna benzer kötü ahlakı hoş görmemek, sevmemek üzere yetiştirilmelidir.

22- Hapşıranın *Elhamdulillâh*; bunu duyanın *Yerhamukellâh* denmesi, zerrelerin etrafta oturanlara saçılmaması için hapşırırken ağzın kapatılması veya başka tarafa dönülmesi gibi adabın çocuklara öğretilmesi gerekir. Önünde ye-

mek varken hapşırıp da zerreciklerin yemeğin üzerine saçılması daha çirkin bir haldir. Yemek esnasında hapşıracak olduğunda başka bir tarafa dönmek gerekir. Yemek adabını da öğretmek, alıştırmak gerekir. Sağ elle yemek, önünden yemek, yemekten önce besmele çekmek gibi. *"Ey çocuk! Allah'ın adıyla başla, sağ elinle ye ve önünden ye!"*(48) Ayrıca esneme sırasında da ağzını uluorta açarak esnememesini, ağzını kapayarak esnemesini öğretmek gerekir. Çünkü uluorta esnemek diğer insanların nefretini çeker. Ve esneyen kişiye de şeytan girebilir. Selam alıp-vermeyi öğretmelidir. İhtiyaç gidermekle ilgili adabın, ihtiyaç gidermeden önce ve sonra meşru şekilde dua etmenin de öğretilmesi gerekir.

Ana-baba çocuklarına telefona cevap verme, misafirleri karşılama, onlara ikramda bulunma, yanlarında oturma adabını da öğretmelidirler. Misafirlerin istediği kahve, çay, su vb. şeylerin sunum şeklini, bunları nasıl götüreceğini de göstermeleri gerekir. Çocuk küçüklüğünden itibaren bu adap, ahlak ve güzel davranışlar üzere yetiştirildiğinde alışkanlık kazanır ve artık bunlar kendisinde bir karakter halini alır. Nitekim şöyle denilmiştir:

Bizim içimizde gençler davranırlar,
Babalarının verdikleri alışkanlıklara göre.

23- Ailenin çocuklarına kabul edilebilir ve hoş sözler, ifadeler kullanmaya ve hakaret, sövgü, lanet, düşmanlık içeren, eşek, köpek gibi kötü ve ahlaksız sözlerden de kaçınmakta titizlik göstermesi gerekir. Çünkü çocuk bu ifadeleri hafızasına kaydeder ve gördüğü insanlara hatta kendi ana-babasına dahi söylemeye başlar.

24- Çocuk güzel bir davranışta bulunduğu zaman cesaret-

(48) *Sahîh-i Buhârî, 5/2056.*

lendirici, teşvik edici sözler söylemek. Ayrıca ana-babaların çocuğun hatalı davranış ve tutumları karşısında rıza göstermediklerini belli etmeleri gerekir.

25- Çocukların Allah'ın kitabını ezberlemelerinde hırslı olmak. Çünkü hafızlık en faziletli amellerdendir. Ayrıca çocukların zamanları da, kendileri de zayi olmaktan ve sapmaktan Allah'ın izniyle muhafaza edilmiş olur.

26- Sabah duaları, akşam duaları, uyku duası, helaya giriş duası gibi şerî zikirlere ve bunları uygulamaya alıştırılmalıdırlar. Bu da ana-babanın takibiyle olacaktır.

27- Çocuk hızlı bir taklitçidir. Dolayısıyla ana-babanın dürüstlük, doğru sözlülük, istikamet, güzel konuşma, güzel tutum ve davranış sergileme, sözle eylemin çelişmemesi bakımından çocuğa örnek olmaları gerekir.

28- Sadaka vermeyi, akrabalık ilişkilerini gözetmeyi, konu-komşuya saygı göstermeyi çocuklara sevdirmelidir. Bu da ana-babanın çocuklarının gözü önünde fakirlere tasaddukta bulunmaları ile sağlanabilir. Keşke çocuğa bir miktar para verilse de cömertlik ve eli açıklığı öğrenmesi için zaman zaman bunu tasadduk etmesi sağlansa. Akrabalık ilişkilerini gözetmek konusunda çocuğun eğitilmesi hususunda ise ana-babanın, akrabalarını ziyaret etmeleri, onları çocukların duyacağı şekilde övgüyle anmaları gerekir. Yoksa bazı kimselerin yaptığı gibi çocuğun yanında yakınlarını, amcalarını, dayılarını sövgü ve yergiyle anmamalıdır. Bu gayet kötü bir eğitim olur. Bu yolla çocuk akrabalarına karşı sevgisiz, soğuk ve buğz içinde büyür. Ana-babalar bu durumdan kaçınmalıdırlar.

29- Münkerlerin ve fesat cihazlarının çocuklardan uzak tutulup uygun alternatiflerinin konulması.

30- Cinsel bozguna yol açacak nedenlerden çocukların uzak tutulması gerekir. Bu da fesat aletlerinin, aşk hikayelerinin, ahlaksız dergilerin çocuklardan uzak tutulması, şarkı-türkü dinlemelerine, cinsel içerikli kitaplar okumalarına, kimin yanında, kiminle birlikte oldukları bilinmeden uzun süre evden ayrı kalmalarına müsaade etmemekle sağlanabilir. Sapma nedenlerinin bazıları bunlardır.

31- Mertlik ve zorlu hayat eğitimi verilmesi. Aşırı süslenmek, aşırı koku sürünmek, açıklık-saçıklık, çıplaklık, Allah düşmanı kafirlere benzemek gibi ölümcül gevşekliğe ve iradesizliğe kapılmalarına müsaade etmemek.

32- Çocuğun eğilimini gözleyip kontrol etmek, evden-okula dek becerilerini uygun şekilde geliştirip yönlendirmek.

İbnu'l-Kayyım *rahimehullâh* şöyle demiştir: "Çocuğun durumuna, nasıl bir işe yetenekli, becerikli olduğuna bakılması ve ne için yaratılmış olduğunun bilinmesi gerekir. Şerî bakımdan sakıncası bulunmadığı sürece becerisi olandan başka bir işe sevk edilmemelidir. Yetenekli olmadığı bir işe sevk edildiği takdirde başarılı olamaz ve becerisi olan işi de elden yitirir. Güzel bir anlayışa, sahih bir algılama gücüne, kaliteli bir hafızaya ve bilince sahip olduğu görülüyorsa bunlar o çocuğun, bembeyaz bir sayfa gibi olduğu sürece ilmi gönlüne nakşetmeye hazır, ilme yetenekli ve ilmi kabul edebilir olduğunu gösteren işaretlerdir. Ticarete, alış-verişe veya bir başka mübah sanata meyyal olduğu görülüyorsa, o alanda kendisine imkan tanınmalıdır. Herkese yaratılmış olduğu şey daha kolay gelir."(49)

33- Çocuğun bazı sorumlulukları yerine getirmeye alıştırılması. Meselâ ev reisinin olmadığı zamanlarda aileyle ilgi-

(49) *Tuhfetu'l-Mevdûd, 147-148.*

lenmek gibi. Çocuğun mali bağımsızlığa ve harcamada bulunmaya da alıştırılması gerekir.

34- Çocuklar sosyal katılıma alıştırılmalı, bu yönde eğitilmelidir. Bu da çocukların dinlerine, Müslüman kardeşlerine ya Allah yolunda cihad ile ya Allah'a davet ile, ya yardıma muhtaçlara yardım eli uzatmakla, fakire fukaraya yardım götürmekle veya hayır kurumlarıyla dayanışma içerisinde bulunmakla yahut da diğer çeşitli hayır işlerini gerçekleştirmekle hizmete katılımlarını sağlamakla elde edilebilir. Bir diğer yöntem de ev işlerini çocuklar arasında bölüştürmektir. Böylelikle hizmetçilere de gerek kalmaz; şerlerinden de korunulmuş olur.

35- Karar alma alıştırmaları yaptırmak. Meselâ baba oğlunu uygulama makamına koyar, kesin ve acil karar verilmesi, verilen kararın da sonuçlarına katlanılması gereken zorlu durumlara sokar. Çocuk aldığı kararda isabet ederse baba cesaretlendirerek elini güçlendirir. Hata ederse de yumuşaklıkla ve ustalıkla düzeltir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin." (Nisâ, 6)

36- Ana-baba ve eğitimcilerin çocukların yaşlarına ve gelişim aşamalarına göre tabiatlarını ve psikolojilerini anlamaları, özellikle ergenlik döneminde mümkün olduğunca aşırı karşı çıkmamaları, şiddete yönelmemeleri gerekir.

37- Babanın ve annenin çocuklarla beraber oturması, zaman zaman oyunlarına katılması, gereksinim duydukları hususları kendilerine öğretmeleri, eğitici hikâyeler anlatıp şakalaşmaları gerekir.

Burada babaları ve anneleri evlatlarına ilgi göstermeyip başka şeylerle meşgul olmaktan, uzun süre evin dışında çocuklarından uzakta kalmaktan sakındırmak isterim. Çünkü bu tür davranışların etkilerini çocukları üzerinde göreceklerdir. Çocukları önünde dünya kararacak hayatla nasıl mücadele edeceklerini bilemeyecekler, yolu şaşırıp sapacaklardır. Belki de bu durum çocukların ana-babalarına karşı sevgisizliğine sebep olabilir. Hatta belki de çocuk evden kaçarak fesat çukuruna yuvarlanabilir. Allah'tan afiyet ve selamet dileriz.

38- Eğitim konusundaki pratik yöntemlerden biri de çocuklar arasında, duygu ve nafaka bakımından güzel bir şekilde, marufa uygun olarak adaleti gözetmektir.

39- Başka şeylerle uğraşmak yerine konuştukları zaman çocuklara kulak vermek, sözlerinin önemli olduğunu kendilerine hissettirmek. Böyle bir davranışın çocuklar üzerinde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları:

a- Bu davranış çocuğa konuşurken güler yüzlülüğü öğretir.

b- Fikirlerini düzene koyup belli bir sıra oluşturmasına yardımcı olur.

c- Başkalarının konuştuklarına kulak vermeye ve söylediklerini anlamaya alıştırır.

d- Çocuğun şahsiyetini geliştirip parlatır.

e- Hafızasını güçlendirip geçmişi kolayca hatırlamasına yardımcı olur.

f- Ana-babasına daha da yakınlaştırır.[50]

40- Eğitim konusundaki pratik yöntemlerden biri de çocukların namaz, abdest gibi taabbudî şiarları yerine getirmediklerinin kontrol edilip denetlenmesi, ev telefonunun ve cep

(50) Muhammed Reşid el-Uveyd, *Muşkilât Terbeviyye fî Hayâti Tıflik, s.37-41.*

telefonunun kontrolde tutulması, cep telefonunun çok aşırı zorunluluk olmadıkça çocuklara verilmemesi, odalarının ve içindekilerin kontrol edilmesi, arkadaşlarının kimler olduğunun sorulması, okudukları şeylerin kontrol edilmesi, dinlerini ve ahlaklarını bozabilecek kitaplardan sakındırılmaları ve faydalı eserlere yönlendirilmeleridir.

41- Çocuğun iyi, salah ehli arkadaşlarına ikramda bulunulması, çocuğun onlarla arkadaşlık etmeye teşvik edilmesi ve bununla birlikte çocuğu kötü arkadaşlardan kurtarmak konusunda hikmetinde gözetilmesi gerekir.

42- Bazı ciddiyetsiz davranışlarını, hoppalıklarını -hiç görmemek değil- görmezden gelmek gerekir. Hataları büyütüp kocaman hale getirmekten azami uzak durulmalıdır. Her evde az ya da çok muhakkak hata bulunur.

43- Eğitimle ilgili pratik uygulamalardan bir diğeri de esneklik gösterilmesidir. Anne sert davrandığında baba yumuşak davranır. Baba sertlik gösterdiğinde de anne yumuşak yaklaşır.

44- Eğitimdeki bir diğer pratik uygulama da ceza yoluyla eğitimdir. Her ne kadar çocuklara karşı muamelelerde yumuşaklık istense de çok sınırlı şartlar altında cezaya başvurulabilir. Ancak cezanın bilgisizce veya öfkeye kapılarak ve çocuğun daha ilk işlediği hatasına karşılık uygulanmaması şarttır. Çocukta zaten bir iç sızısı meydana getirmiş olan hataya karşılık onu cezalandırmamalıdır. Cezanın başkalarının önünde uygulanmaması gerekir. Verilen ceza çocukta yara-bere, kırık-çıkık ve hastalıklara yol açmamalıdır. Psikolojik cezalandırma da bir ceza çeşididir. Meselâ övgüyle anmamak, razı olunmadığını çocuğa hissettirmek, kınamak ve harçlığını kesmek gibi.

45- Eğitim teknik ve yöntemlerinden biri de: Hata ettikleri zaman çocuklara düzeltme fırsatı verilmesidir. Ana-babanın çocuğu bu hata ile sıfatlandırmaması, ayıplamaması gerekir. Meselâ bir kere bir şey çaldı diye düzeltme fırsatı tanımadan hırsız olarak adlandırması gibi.

46- Eğitimde uygulama yöntemlerinden bir diğeri de: Eşler arasında karşılıklı anlayışın bulunması, uyum içinde bir hayatı imkansız kılan aşırı zaruretler ve şiddetli sıkıntılar haricinde boşanmaya sığınılmamasıdır. Bununla birlikte çocuklar hakkında takvaya da riayet etmek gerekir. Çocukları ana-babanın kavgalarına, anlaşmazlıklarına kurban etmemek gerekir. Her iki taraf da birbirine kanmamalıdır. Bilakis üzerlerine düşen görev bütün hayırlı işler konusunda evlatlarına yardımcı olmaları, çocuklarına ana-babaları ile aralarını bozmayı, tahrik etmeyi, itham etmeyi değil onlara iyi davranmayı öğütlemelidirler. Hiç şüphe yok ki -genellikle- kaçınılmaz son, çocukların herkese karşı asi olmalarıdır. Bunun nedeni de ya hem anne hem baba ya da sadece ikisinden biridir.

47- Eğitimdeki tekniklerden biri de çocuklar için uygun eğitimciler ve uygun okullar seçmek ve okuldaki durumlarını takip etmektir.

48- Çeşitli İslamî kasetlerin de bulunduğu bir ev kütüphanesi oluşturmak. İlmî ders halkaları, ev içi kültür yarışmaları düzenlemek.

49- Kız çocuklarına hicabı, tesettürü, bu konuda ihtiyaç duydukları din ve dünyaya ait meseleleri öğretmek. Dışarıya yalnız başlarına veya yanlarında bir mahremleri bulunmadan çıkmalarına izin vermemek. Kız çocukların erkeklere, erkek çocukların da kızlara benzemelerine engel olmak. Hem erkeklerin hem de kadınların kafirlere benzemelerine mani olmak.

Kadın ve erkeklerin karışık vaziyette bulunulmasına müsaade etmemek. Hatta kız ve erkek çocuklar özellikle temyiz çağına geldiklerinde yattıkları yerin ayrılması gerekir. Dolayısıyla kardeşler arasında da ihtilata izin verilmemesi gerekir.

50- Eğitim tekniklerinden bir diğeri de erkek çocuklar rüşt çağına ulaştıklarında güç yetiyorsa evlendirmeye çalışmaktır. Yoksa oruç tutmaları gerekir ki oruç onlar için kalkandır. Nitekim evlenmeyi emreden hadiste varid olmuştur. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Ey gençler! Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa evlensin. Güç yetiremeyen ise oruç tutmalıdır. Çünkü bu onun için bir kalkandır."*[51] Bununla birlikte kız çocuklarını da ahlakından ve dininden hoşnut olunan biri talip olduğunda evlendirmeye çalışılmalıdır. *el-Fikru't-Terbevî el-'Arabî el-İslâmî* adlı eser çocuk eğitimine ilişkin bazı teknikler zikretmiştir ki bunları biraz tasarrufla burada zikretmek istiyoruz:

51- Eğitimin öğrencinin anlayış gücüne uygun olması. Gazâlî şöyle der: "Azmini kırar endişesi ile aklının ermediği şeyleri ona vermemelidir. Bu konudaki önder peygamberimiz Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'dir. Şöyle buyurmuştur: "Biz peygamberler insanların seviyesine inmek ve onlarla akılları kadarınca konuşmakla emrolunduk." [52]"

52- Tekrar ve uygulamalı alıştırma yaptırmanın zarureti ve Salih bir örneğin bulunmasının önemi.

53- Eğitimdeki başarılı tekniklerden biri de işe çocuğa erken yaşlarından itibaren, özellikle evde kısa sûreleri, bazı faydalı duaları, yazı ve çizim prensiplerini öğreterek başlanmasıdır. Daha sonra Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i mutahharanın öğretildiği ders halkalarına katılır. Bu da babaya ve çocuğun kabiliyeti-

(51) *Sahîh-i Buhârî, 5/1950.*
(52) *Sahîh-i Müslim, 1/6; Ebû Ya'lâ, Müsned, 8/246.*

ne kalmıştır. Fakat bazıları beş, altı, yedi ve bazen de dört yaşın uygun olduğu görüşündedirler. Halifeler babaları, çocuklarını ders halkalarına göndermekte özgür bırakmışlardır.

54- Terbiye ile ilgili başarılı tekniklerden biri de erkek ve bayan öğreticinin öğrenci ile olan muamelelerinde babanın oğluna gösterdiği şefkat, yumuşaklık ve yufka yüreklilik gibi samimi davranmasıdır.

55- Başarılı yöntemlerden bir diğeri de birçok düşüncenin çocuklara vicdanî katılım sağlayacak olan hikaye yöntemiyle sunulmasıdır. Eğitimcilerin Kur'an-ı Kerim kıssalarını, ashab-ı kiram ve selef-i salih ile ilgili kıssaları, savaşlar ve ayrıca gazvelerle ilgili kıssaları kullanmaları daha iyidir. Çünkü bu kıssalar hem eğlenceli olur hem de örnek bir eğitim içerir.

56- Başarılı tekniklerden biri de çocuğun fıtrî yeteneklerini, tabiî meyillerini gözetmek ve uygun görülen, çocuğun tebarüz ettiği sanat ve meslek dallarına yönlendirmektir.

57- Ana-babaların ve eğitimcilerin toplum içinde üstün bir konumda aileye mensup dahi olsa çocuğu, herkese karşı alçakgönüllü olmak konusunda alıştırmaları gerekir. Asil bir aileye mensup oluşunu, isteklerini gerçekleştirmeye bir vesile olarak kullanıp da akranlarına zulmedip mallarına haksızca el uzatmamalıdır. Çocuğun babasının sahip olduğu makam veya otorite ile övünç duymamak ve bütün arkadaşlarıyla iyi ilişkiler içinde bulunmak üzere yetişmesi gerekir.

58- Konuşmanın, hem büyüklerin hem de küçüklerin alıştırılması gereken adabı bulunmaktadır. Meselâ az konuşmak ve cevap vermek için konuşmak gibi. Kendisinden büyük biri geldiği zaman kalkıp meclisin ön kısmında ona yer vermesi, konuştuğunda sözlerini dinlemesi gerekir. Ayrıca çocuğun kötü ve boş sözler söylemesine engel olunmalı, güzel ve ne-

zaketle konuşmaya, bazı edep kurallarına riayet etmeye alıştırılmalıdır. Yanında biri varken tükürmemeli, burnunu karıştırmamalıdır. Esnerken ağzını eliyle kapamalı, otururken ayak ayak üstüne atmamalıdır. Sırtını yanında oturan birine dayamamalıdır. Çocukların küçüklükten itibaren bütün bu edepler üzerine alıştırılmaları gerekir ki bunları alışkanlık haline getirsinler ve günlük hayatlarında uygulasınlar.(53)

59- Çocuğun gelişimi sırasındaki bedensel ve aklî ihtiyacını da unutmamalıyız. Şöyle ki böyle bir gelişim, çocuğun yaşına ve sağlık durumuna göre yeterli, uygun ve sağlıklı beslenmesine önem vermeyi gerektirir. Ayrıca uyku, huzur, açık havada oynamaya ilave olarak çeşitli aşılar gibi sağlık gözetimini de gerekmektedir. (Bununla ilgili açıklama ileride gelecek.)

60- Pratik eğitimi esnasında çocuğun kişisel bağımsızlık ve özgürlüğüne ana-babası veya öğretmeni tarafından özen gösterilmelidir. Çocuk da canlı bir yapıdır ve diğer yaratılmışlar gibi o da alışılan ve bilinen maruf sınırları çerçevesinde özgürlük ve bağımsızlık ister. Duygularını ve hislerini ifade etmek, bunlar üzerine konuşmak istediğini görürüz. Ayrıca oyun oynamak, çizim yapmayı, rol yapmayı ve benzeri hobi ve becerilerden de hoşlanır.

61- Pratik yöntemlerden biri de çocuk daimi bir yönlendirme ve gözetime muhtaçtır ki bunu okulda görür, arkadaşları ile beraber uygular.

Tabii ki burada özgürlük derken okulda başıboş ve disiplinsizce davranması kastedilmiyor. Bu manadaki özgürlük yıkıcı ve öldürücüdür. Fakat burada kastettiğimiz özgürlük dengeli, oturaklı, kurala, kaideye, şerî standart ve ölçülere bağlı bir özgürlüktür.

---

(53) Bkz. *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, el-Usl ve'l-Mebâdi*, Tunus, s.994-1000.

62- Başarılı yöntemlerden biri de çocuğa emniyet hissi verilmesi, güven tohumlarının gönlüne dikilmesidir. Zira çocuk emniyete, güvene, himayeye ve gözetime yaşça ve makamca büyüklerinden daha muhtaçtır. Çocuğun başına herhangi bir tehlike gelmesi durumunda otomatikman bu tehlikeyi savabileceğini zannettiği kişinin yanına sığınır.

63- Eğitimde başarılı tekniklerden bir diğeri de eğitimcinin çocuğa sevgi ve şefkat göstermesidir. Bu eğitimcinin baba, anne veya öğretmen olması fark etmez. Çocukluk çağındaki sapmalar genellikle çocuğun ev içinde ana-baba, okulda da öğretmenin sevgi ve şefkatinden yoksun olmasından kaynaklanmaktadır.[54]

64- Eğitim tekniklerinden biri de öğrenciye kendisinin küçük bir araştırmacı, hocasının öğretmen ve okutman olmaktan çok denetmen ve yönlendirici olduğu hissi verilmesidir. Böylelikle öğretmeni her bir araştırma ve deney konusuna dahil eder.

65- Öğrencilere fizik, kimya vb. bilim dallarında çeşitli deneyler yaptırmak ve bu deneylerle ilgili teorik açıklamalarda bulunmalarını istemek.

66- Öğrencilerin bir kitabı özetlemelerini ve öğrencinin kişiliğini yansıtacak bir üslupla kitap hakkında sunum yapmalarını istemek.

67- Öğrencilere bazı kitaplar okutup bu kitapları tenkit etme veya başka yeni fikirler ekleme çalışması yaptırmak.

68- Öğrencinin bazı tarihî, sosyal, ekonomik eski sorun ve problemleri sunmasını ve bunlar arasında bir tercihte bulunmasını istemek.

---

(54) Bkz. Muhammed el-Kazzâz, Sâlih eş-Şehrî, *el-Mebâdiu'l-Âmme li't-Terbiye,* s.101-103

69- Öğretmenin ilmî, sosyal veya idarî bazı sorunları öğrencilere sunması ve bu sorunlar etrafında bilgi, istatistik toplamalarını ve anket düzenlemelerini isteyerek bundan sonra da söz konusu problemlerin çözümünde katılım göstermeye yönlendirmek.

Eğitimle İlgili Temel Meselelerden ve Tekniklerden Diğer Bazıları Şunlardır:

70- Baba, anne veya öğretmen olan eğiticinin, yetişmekte olan gençlerdeki fikrî buzları eritmesi, düşünce gücünün bağlarını çözmesi ve gençlerdeki davranışları düzeltmeye çalışması gerekmektedir.

71- Hata korkusundan kurtulmak: Eğitim, ürkütüp korkutmak suretiyle değil ikna ve rıza yoluyla olmalıdır. Hata ederse diye korkulmamalıdır. Zira hatanın düzeltilmesi kolaydır. İdeal eğitim -ki bu İslamî eğitimdir- kişileri hataya düşme korkusundan kurtarır. Buradan hataya davetiye çıkarılıyor anlamı anlaşılmamalıdır. Fakat hatadan korkmamamız ve onu hemen bilgi ve ikna yoluyla tedavi etmemiz gerekir. Bir İslam hukuk kuralı şöyle der: “Kim içtihat eder ve isabet ederse iki ecir; hata ederse bir ecir kazanır.”

Bu sebeple ashab “Bu gökten gelen bir vahiy mi? Yoksa görüş ve istişare sonucu mu?” derlerdi. Kocası terk etmesi ve Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şefaati hakkındaki Burayde kıssası buna misaldir. Burayde hak konusunda cesur idi.

72- Eğitim; nefislerin arındırılması, kinden, hasetten, kıskançlıktan ve çekememezlikten uzak durup kalbin tefrikaya ve parçalanmaya sebep olan bu sıfatlardan arıtılmasıdır. Böylelikle kalp insanın hayatı boyunca etrafa arılık, duruluk ve sevgi saçar.

73- Hissedebilme melekesinin gelişmesi: Bu melekenin imanî manalarla ilişkisi bulunmaktadır.

74- Yetişmekte olan çocuğun önünde gelecekte gerçekleşmesi mümkün konularda hayal ufuklarını açmak. Böylelikle onun ne yapacağını düşünmesini sağlamış oluruz. Öğretmen mi, mühendis mi, pilot mu ya da başka bir şey mi olacak?

75- Çocuğu kendinizin bir kopyası yapmayın. Çocuğun kopya haline getirilmesi ve bunun etrafındaki destekleyen veya karşı çıkan fikirleri işitiyoruz. Şu da malumdur ki bu husus yasak ve hatta haramdır.

İdeal eğitimin sabitelerinden biri de eğitimcinin öğrencisine kendi fikir ve eğilimlerini ilzam etmemesi, bilakis öğretmeninkinden farklı bile olsa talebedeki yeni şeyler ortaya koyma, yeni fikirler üretme yeteneğini gözetip geliştirmesi gerekir. Çocuğuna karşı baba da aynı durumdadır. Baba, mesela kendisinin iyi yaptığı bir mesleği çocuğuna dayatamaz. Aksine yenilikler ortaya koyabilmesi için çocuğunu serbest bırakmalıdır.

Babanın ve öğretmenin her türlü alan için birer anahtar olmaları gerekir. Sizin tanımadığınız ama onun istediği bir alana doğru çocuğa destek olun, onu o ayrıcalıklı ve faydalı alanda yararlanacağı biçimde yönlendirin. Öğrencinin türlü yetenekleri varsa onu durdurmayın. Bilakis yönlendirin. Allah onun önünde müslümanlara faydalı olacağı yollar açacaktır.

Eğitimcinin öğrenciye geçmişten bahsettiği gibi şimdiden de bahsetmesi, şu an olanlara karşı rolümüzün ne olduğunu ve nasıl karşı koyacağımızı anlatması gerekir.

76- Eğitimcinin yetişen gence ilim adamlarına sevgi ve saygı duymayı öğretmesi, bunun tohumlarını onların gönül-

lerine dikmesi gerekir. Alimler yanında oturma, onlarla konuşma adabını da öğretmelidir. Ayrıca kendisinden yaşça büyük olanlara özellikle de kendinden büyük akrabalarına karşı saygılı olmayı, içeri girerken veya konuşma sırasında onun önüne geçmemeyi, yer vermek gibi edepleri öğretmelidir. “Küçüklerine merhamet eden, büyüklerine saygı gösteren bir topluma Allah rahmeti ile muamele etsin!”

77- Erkek çocukların namazlara özellikle Cuma namazlarına, ilim adamlarının derslerine, konferanslarına katılmalarını alışkanlık haline getirmek, bu konuda onları teşvik etmek.

78- Alimlerin yanında bulunulduğu sırada çocuğun yaptığı bir hatayı işaret yoluyla uyarmak; yalnız kalınca da hatayı anlatarak uyarıp doğruya teşvik etmek.

79- Cuma hutbesinden veya konferans ya da dersten sonra konuşmada geçen edepler ve faydalar üzerine çocukla konuşmak, bunların neler olduğunu ortaya çıkarmak ve çocuklar için yararlarını anlatmak.

80- Toplum içinde talebelere karşı tabii olmayan bazı sorun ve olayları ortaya atıp bunlar için çözümler bulmaya çalışmak.

Sınıfların birinde bir öğretmenin ders anlatım tekniği hoşuma gitmişti. Bu ders birinci sınıfta idi. Buna rağmen bir öğrenciye öğretmenlik yaptırarak ders anlattırıyor ve arkadaşlarına sorular sorduruyordu. Arkadaşları da onun sorularını cevaplıyorlardı. Bu öğrenci arkadaşlarının cevaplarını düzeltiyor, değiştiriyor, cevap veren olmazsa tam bir güven ve cesaretle kendisi cevaplıyordu.

Uyarı!!!

1- “Babaları ve öğretmenleri ümitsizliğe kapılmaktan sakındırmak isterim. Baba çocuğunda ya da öğretmen öğrencilerinde çocuğun yüz çevirme, soğukluk veya hatada ısrar gördüğü zaman nasihat ve yönlendirmede bulunmakla beraber salaha ulaşıp istikameti bulacakları konusunda ümitsiz olmamalıdır. Allah’ın rahmetinden ümit kesmek müminlerin sıfatlarından değildir. Bilakis Allah azze ve celle’den gelecek bir kurtuluşu beklemelidir. Umulur ki Allah onu rüşdüne geri döndürecektir.

2- Nasihat etmekten usanmamalıdır. Ana-babaların ve öğretmenlerin yapılan nasihatin kesinlikle zayi olmayacağını iyi idrak etmeleri gerekir. Nasihat tohum gibidir. Yağmur geldiği zaman yeşerir, yapraklanır, gelişir ve rabbinin izniyle her an yemişini verir. İnsan evladına nasihatte bulunmaz, hidayetleri ve salahları için titizlik göstermezse, bu konuda Allah karşısında bir mazereti olmaz. Nasihatin semeresi her halükarda garantilenmiştir. Ya çocuklar hemen o an istikameti bulur düzelirler veya istikamet üzere olmayı düşünürler ya da nasihat sebebiyle batıldan geri dururlar.

3- Çocukları bırakıp iyilik konusunda onlara yardımcı olmamakla ilgili sakındırma. Ana-babaya iyilik, çocuklar üzerine bir vecibe ise de ana-babaların bu konuda evlatlarına yardımcı olmaları gerekir. Onları iyi davranmaya teşvik etmeli ve çocukların önünde engel teşkil etmemeliler.

4- Çocukların gerçekleştirdiği güzellikleri zayi etmemek, bunları anmamak ve unutmak konusundaki uyarı. Ana-babaların ve öğretmenlerin yapacağı güzel davranışlardan biri de

çocukların yapmış oldukları güzellikleri unutmamaları, bu yüzden onlara teşekkür etmeleri, hatırlatmada bulunmalarıdır. Böylelikle çocukların gönlünde iyilik, bağlılık ve ihsan sevgisi oluşturulup bu şekilde devamlılıkları sağlanabilir.

5- Eğitim konusunda babanın ve eğitimcinin kendi görüşü ile yetinerek istişarede bulunmaması ile ilgili uyarı. Öğretmenlerin ve ana-babaların, ilim adamlarının, davetçilerin, büyük eğitimcilerin ve uzun süreli bir uzmanlığa sahip kişilerin eğitim, çocuğun iç dünyasının tanınması, içinde bulunduğu halin anlaşılması, kendisini çevreleyen şüphe ve arzuların, zihinlerinde dolanan fikirlerin veya sapkın düşüncelerin öğrenilmesi konusunda görüşlerini almaları, onlarla istişare etmeleri gerekir. Böylece bu yabancı olgular ana-baba ve öğretmenler tarafından izale edilebilir.

6- Eğitimle ilgili konularda sadece zihinde var olanlara dayanmak konusunda uyarı. Ana-babaların ve öğretmenlerin eğitimle ilgili faydalı eserleri okumaları gerekir. Bu kitaplar çocuk eğitiminde yardımcı olacak unsurlardandır. Çünkü tecrübe, uygulama ve uzmanlıktan kaynaklanmaktadırlar. Bu eserlerden bazıları:

a- Tilavet ve tefsiri ile Kur'an-ı Kerim,

b- Sünnet-i mutahhara,

c- *Havle't-Terbiye ve't-Ta'lîm*, Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr,

d- *Kitâbu'l-Iyâl*, İbn Ebi'd-Dunyâ,

e- *Tuhfetu'l-Mevdûd fî Ahkâmi'l-Mevlûd*, İbnu'l-Kayyım,

f- *el-Mesûliyye fi'l-İslâm*, Dr. Abdullah Kâdirî,

g- *Eseru't-Terbiyeti'l-İslâmiyye fî Emni'l-Müctema',* Dr. Abdullah Kâdirî,

h- *Tezkîru'l-İbâd bi Hukûki'l-Evlâd*, Şeyh Abdullah Cârullah rahimehullâh,

i- *el-Evlâd ve Terbiyetuhum fi'l-İslâm*, Muhammed el-Mukbil,

j- *Nazarât fi'l-Üsreti'l-Müslime*, Dr. Muhammed b. Lutfî es-Sabbâğ.

7- Eğitimin dünya ve ahiretteki faziletlerinin unutulmaması yönünde uyarı. Ana-babaların ve öğretmenlerin, eğitimin faziletlerini, faziletinin büyük olduğunu, eğitim çalışması karşılığında Allah tarafından muazzam bir ecir verileceğini devamlı akıllarında tutmaları faydalıdır. Bu hususun bilinmesi eğitim esnasında sabır ve tahammül göstermeye yardımcı olacaktır. Evlatlar salih olduğu takdirde dünyada ana-babaları için birer göz aydınlığı, ölümünden sonra da ecir kazanmaya sebep olurlar. Baba veya anne o korkunç makamda kendilerine ulaşacak tek bir sevaba ve bu sevap nedeniyle Allah'ın cennetteki derecelerini yükseltmesine veya kabir azabından ve cehennem azabından korumasına o kadar muhtaçtırlar ki!

8- Çocuk eğitiminde ihmal ve tefrit hususunda uyarı. İleriye erteleme ve ihmal hem baba üzerinde hem de toplum üzerinde vahim sonuçlar doğurur."(55)

9- Çocuktaki büyüklük taslama ve inatlaşma tutumlarının ihmal edilmesine karşı uyarı.

"Gazâlî, çocuğun işlerini idare eden babası veya öğretmeni olan velisinin, çocuğu, kötü ahlaktan azarlamak ve kınamak yoluyla değil dolaylı yollardan ve merhametli bir üslupla alıkoymasını ister. Bu konuda o (Gazâlî), insanda -özellikle de çocuktaki- büyüklenme, inatlaşma ve yasak olana merak duyma şeklindeki fıtrî eğilim bir yana kötü ahlaka azarlayarak direkt bir şekilde engel olmaya çalışmanın çocuğu babasına ya

---

(55) Bkz. Muhammed b. İbrahim el-Hamed, *et-Taksîr fî Terbiyeti'l-Evlâd, s.91*. Tasarruf edilerek aktarılmıştır.

da öğretmenine karşı doğru olmayan söz ve fiillere girişmesi yönünde cesaretlendirmeye sevk etme ihtimaline dayanmaktadır.

10- Çocukların öğretiminde sertlik ve şiddet kullanılmaması yönünde uyarı. Zira böyle bir davranış kişiliği zayıflatır, öğrencinin azmini kırar ve onu korkaklığa, yaltakçılığa, zelilliğe ve sönük kişilikli olmaya alıştırır. Ve çoğunlukla bu durum azim zayıflığı ve kindarlığa sebep olur.

11- Çocuğun derslerini bitirdikten sonra bıkkınlık, yorgunluk ve bitkinlik hissettiğinde oyun ve eğlenceden men edilmemesi yönünde uyarı. Çünkü çocuk, zor oyunlarla kendisini yormamak şartıyla canlılığını tekrar sağlamak üzere rahatlamaya, harekete ve eğlenmeye ihtiyaç duyar. Çocuğun zor oyunları oynamasına müsaade etmemek kendisi için daha hayırlıdır.

12- Yapılan davranışları karşılıksız bırakmamak yönünde uyarı. Ana-baba ve öğretmenlerin iyi yapana "aferin"; kötü yapana da "iyi etmedin" demesi gerekir. Sevap ve ceza prensibi budur. Terğîb (teşvik) ve terhîb (korkutma) yöntemi eğitimcilerin hiçbir zaman ve mekanda vazgeçemeyecekleri doğal yöntemlerdendir. Muhalif kimseler salih müminlerin yolundan başka bir yolu izlemeye ısrar gösterirler, inatlarında devam ederler ve sırat-ı müstakimden yüz çevirerek nefsin hevasını tercih ederlerse cezalandırmak ve hesaba çekmek gerekir ki akıllarını başlarına alsınlar ve yanlıştan dönsünler. Daha sonra eserin müellifi ebeveynlerin ve eğitimcilerin riayet etmeleri gereken bazı te'dip şartlarını zikretmiştir:

a- Öfke halinde vurmamak,

b- Baş, yüz, göğüs ve karın gibi sıkıntı verecek bölgelere vurmamak,

c- İlk kez verilen cezalarda şiddetli ve acı verecek şekilde vurmamak; ele veya ayaklara vurmak,

d- Çocuğa şu hadise tutunarak on yaşına ulaşmadan önce vurmamak: "Çocuklarınıza yedi yaşında iken namazı emredin. On yaşında iken namaz dolayısıyla dövün ve yattıkları yeri ayırın."(56) (57)

Ayrıca ana-babaları ve öğretmenleri şiddetli zaruret bulunmadıkça ve engelleyici tüm girişimler sonuçsuz kalmadıkça cezaya yönelmemek konusunda uyarmak isterim. Hemen cezaya yönelmek ve fazlaca cezalandırmak çocukta kin ve hoşnutsuzluk meydana getirir. Biliyoruz ki erkek çocuk genellikle babasını ve öğretmenini taklit eder. Onların veya onlardan birinin kişiliklerine bürünür. Çünkü çocuk babasında açıkca himaye ve gözetime güç yetirebilen bir kişilik görür. Ayrıca çocuklar babalarını eşsiz, biricik, çocuklarına karşı şefkatli ve duygulu bir insan görürler. Babalarında Antere'nin yenilmez gücünü, İbrahim *alehisselâm*'ın cömertliğini, el-Ahnef'in hilmini ve Halid b. Velid'in cesaretini görürler.

Bu nedenle babanın, çocuklarına bu zikredilenlerin aksi yönde görünmemesi gerekir. Ey evlat babası! Çocuklarının camiye senden önce gitmeleri, namazı sen evde kılarken onların camide kılmaları konusunda dikkatli olmalısın. Düşmanlar, haddi aşan kimseler, zalimler ve haksızlık edenler karşısında çocuklara zayıflık hissettirmekten sakın. Hak konusunda ve güçsüze destek çıkmak konusunda güçlü ol.

Çocuklarını daha önce geçtiği gibi cömertliğe ve sadakaya alıştır. Onların gözleri önünde dilenci birini geri çevirmekten kaçın. Seni uyarmak istediğim hususlardan biri de cimrilik-

(56) *Sünen-i Ebî Dâvûd, 1/133.*
(57) *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî, s.1001*, Tunus

tir. Kapını çalan birini geri çevirmen de bir çeşit cimriliktir. Bundan daha da kötüsü çocuğuna “Git, babam evde yok de!” demesi veya telefona bakan ve “Kim arıyor?” diye sorulduğunda “Falanca arıyor” diyen çocuğuna “Babam evde yok” dedirtmesidir. Bu davranış, çocuğun yalancılık üzerine kötü bir şekilde eğitilmesidir ki bundan sakınılmalıdır. Bu münasebetle Riyad’da oturan ve Kur’an ile tedavi eden birini anlatmak istiyorum. Uygun olan veya olmayan vakitlerde kapısı çokça çalınan biridir. Evin odalarında levhalar üzerine “el-Muzahimiye”, “el-Harac”, “ed-Dir’iyye” gibi şeyler yazıp asmış. Kapı çalındığında bu odalardan birine gidiyor ve çocuğu kapıdaki kişiye meselâ “Babam, ed-Dir’iyye’de” diyor. Bunu bir tevriye olarak görüyor. Halbuki bu bir yalan. Ben böyle bir davranışın caiz olmadığını söylüyorum. Tevriye ile de uzaktan yakından hiçbir alakası yoktur.

14- Ayrıca babanın ailevî tartışma ve çekişmeleri çocukların gözleri önünde yapmamaya dikkat etmelidir. Özellikle de çocukların önünde annelerine şiddetli sözler söylememelidir. Bundan daha kötüsü çocukların gözü önünde annelerine vurmamalıdır. Tüm bu davranışların, büyüdükten sonra bile çocuğun psikoloji üzerinde olumsuz etkileri ve vahim sonuçları bulunmaktadır. Sevgi, sıcaklık ve dayanışmanın egemen olduğu, tartışma ve anlaşmalıklardan uzak dengeli bir ailede yetişen çocuk birbirinin boğazına sarılan, anlaşamayan ana-baba arasında yetişen çocukların aksine dengeli, mükemmel güçlere ve mükemmel bir yetenek şekline sahip olarak yetişir. Başkalarıyla güzel biçimde tanışır, anlaşır. Bana anlatıldığına göre bir baba oğlunu bir gün işyerine götürmüştü. Bir devlet dairesinin şefiydi. Çocuk babasının oradakilere emirler verdiğini, yasaklamalarda bulunduğunu ve herkesin babasının sözünü dinleyip itaat ettiklerini ve hatta babasından

korktuklarını gördü. Çocuk tüm masumiyetiyle şöyle demişti: “Herkes babamdan; babam da annemden korkuyor.”

15- Çocuğunuzun sizi Allah’a karşı yapılan bir masiyeti işlerken veya bir vacibi terk ederken görmemesi konusunda uyarırım. Meselâ şeytana itaat edip de sigara, nargile ya da tütün veya benzeri sarhoş edici, uyuşturucu yada uyarıcı maddeler kullananlar gibi. Bu maddelerden sakınmalısın. Çünkü bunlar yaşamını yerle bir eder, ahiretini tarumar eder. “Dünyada ve ahirette zarara uğradı. İşte bu apaçık bir hüsrandır.” İmkan olduğunca bunları terk etmeyi bunlardan uzak durmayı dene. Güç yetiremez de hevana ve şeytana mağlup olursan, bu münkerleri işlerken çocuklarının seni görmemesine dikkat et. Vacibin terk edilmesine misal de namazın, orucun ve benzeri vecibelerin terk edilmesidir.

16- Ayrıca ey evlat babası! Çocuklardan birini diğerlerinden üstün tutmak veya diğerlerine vermeyip sadece içlerinden birine hediye ve harçlık vermekten sakındırırım. Böyle davrandığın takdirde bir gün mutlaka patlayacak olan tehlikeli bir mayını evlatların arasına yerleştirmiş olursun.

17- Ey evlat babası! Ey evlat annesi! Çocukları cinlerden ve bazı hayvanlardan(58) korkutmanız konusunda sizi uyarırım. Bundan daha kötüsü çocukların öğretmenden, hocadan, okuldan, doktordan vb. şeylerden korkutulmasıdır.

18- Baba, anne ve öğretmen olarak ey eğitimciler! Sizleri de yetişmekte olan erkek ve kız çocuklarını düşünmeden konuşmak, laf salatası yapmak, başkalarına kafa tutmak ve bunu cesaret diye adlandırmak üzere eğitmekten sakınmalısınız. İradesizlik, lüks, refah, üstün bir yaşam tarzı, zevk ve

(58) Köpek, kedi, kertenkele gibi çeşitli hayvan ve böceklerden korkutmamalıdır ki çocuk korkak ve ürkek yetişmesin.

sefa hayatı üzere yetiştirilmemeleri gerekir. Zevk-sefa sürenler şeytanların kardeşleridir. Çocukları böyle yetiştirmenin yolu özellikle de ağladıkları zaman eli bol davranmak ve her istediklerini vermekten geçer. Bu tip çocuklar aynen deve yavrusuna benzerler. Başını kaldırınca anasından süt emer, eğdiğinde önünden ot yer. ("Yediği önünde yemediği arkasında." "Bir dediği iki edilmez.")

19- Çocuklara, babaya, anneye veya öğretmene karşı nefret uyandırıcı ve düşmanı bile olsa yanında yumuşak ve hoş davranışlar bulacağı alternatifler aramaya yöneltici sertlik ve şiddet uygulamaktan da sakındırırım. Küçüklükten itibaren sevgi ve şefkatten mahrum edildiklerinden böyle alternatifler arayabilmekteler.

20- Burada bir uyarıda ana ve babanın çocuklarına karşı aşırı biçimde hüsn-ü zan ve buna zıt olarak abartılı biçimde su-i zan beslemeleri ya da muamele ve verilen harçlık vb. konularda aralarında ayırım yapılması yönündedir.

21- Baba ve anneleri çocuklarına beddua etmemek konusunda uyarmak isterim. Ana-babalar bilmezler ki bu dua icabet anına denk gelir de dilek yerini buluverir ve sonra pişman olurlar. Ama pişmanlık vakti çoktan geçmiştir. Denilir ki "Dualar, atılan taşlar gibidir. Kimi hedefi tutar; kimi ise ıskalar. Hepsi de Allah'ın takdiri iledir."

22- Çocukların gözleri önünde sigara içmek, sakalı kesmek, ahlak dışı dizi ve filmler izlemek, kadının çocuklarının gözü önünde açılıp saçılması ve sık sık evin dışına çıkması münker fiillerin işlenmesi konusunda uyarırım.

23- Ayrıca babanın bazı münkerleri eve getirmemesi konusunda uyarırım. Çünkü çocuklar bu minvalde yetişirler. Özellikle de cinsel içerikli ahlaksız filmler izlemek, seviyesiz

dergilere bakmak, cinsel içerikli kitaplar okumak gibi. Bunlar gençteki akide ve ahlakı yıkıp yerle bir eden araçlardır.

24- Ebeveynleri çok sorun çıkarmaktan da sakındırırım. Çünkü çokça problem çıkarmak genç üzerinde olumsuz etki eder. İlle de tartışma ve anlaşmazlık veya karşılıklı anlama çabası olacaksa çocuklardan uzak olmalıdır.

25- Ana-babaları, çocuklarına dürüstlüğü emrederken kendileri yalan söylemeleri gibi kendileri ile çelişmekten de sakındırırım.

26- Annenin, çocukların eğitimini hizmetçilere, dadılara bırakmaması konusunda uyarıda bulunmak isterim. Bu durum gerçekten oldukça tehlikelidir. Özellikle de hizmetçi veya dadı küfür ehli ise…

27- Kız çocuklarının veya hanımların şoförle veya mahrem olmayan akrabalarla, komşularla birlikte çarşıya veya okula gitmelerine müsaade etmemek. Çünkü aşırı temas hissiyatı yok eder. Şair şöyle der:

Vahşi arazide habersizsen güttüğünden,
Aslanların eline geçer çobanlığın.

28- Ana-babaları evdeki telefonu kontrolsüz bırakarak ihmal etmemeleri hususunda uyarırım. Bundan daha tehlikesi her çocuğun odasına özel telefon hattı çekilmesi veya her birine bir cep telefonu alınmasıdır. İşte bu en büyük felakettir. Çünkü ne kollayan ne kontrol eden vardır.

29- Ana-babaların çocuklarından gafil kalmaları veya onları tahkir etmeleri, yetersiz teşvikte bulunmaları veya konuştukları zaman susturmaları, yanlış konuştukları zaman çirkin görmeleri, alay etmeleri, düzelttikleri zaman küçümsemeleri gibi yanlışlar konusunda uyarmak isterim.

30- Sorumluluk üstlenmemek, daha iyiye doğru düzeltmek ve değiştirmek için fırsat tanımamak üzere eğitmekten de sakındırırım. En ufak bir hata veya basit bir yanılgı sebebiyle bazı ana-babaların çocuğunu aşağıladığını, kınadığını, belki de sövüp küfrettiğini, azarladığını veya dövdüğünü görebilirsiniz. Çocukların psikolojilerini ve mizaçlarını tanımak gerekir. Kimisi çabuk öfkelenir, kimi daha soğuk davranır. Kimi de mutedil bir mizaca sahiptir. İşte bu noktada çocuklara kategorilerine ve tabiatlarına göre davranmak gerekir. Ayrıca ana-babaları imtihana dûçar olan kimseleri; Allah'tan sağlık ve afiyet dilemek yerine kınamamak ve ailelerini eğitimlerinde kusur ettikleri şeklinde itham etmemeleri konusunda uyarırım. Nitekim şöyle denilmiştir: Kardeşine gülme ki Allah ona afiyet bahşeder de seni imtihana tabi tutar.

31- Babanın çocuğunu yabancı okullara göndermemesi konusunda uyarıda bulunmak isterim. Hatta baba çocukları için en güzel okulu seçmeli ve okulda çocuğun durumunu takip etmelidir. Bazı ana-babalar çocuklarının hangi okulda okuduğunu ve hatta kaçıncı sınıfta olduklarını dahi bilmemektedirler ki bu bir musibettir.

32- Babanın çocuğunu, onun huzurunda ve özellikle okulda bazı hatalar yaptığı zaman savunması konusunda uyarmak isterim.

33- Çelişki konusunda uyarı: "Bilginin yaygınlaşması ve bir yönde işleri doğru atılım göstermesi ve bunun yanında yeni neslin şahsiyet oluşumundaki zafiyetin artması, bilge insanların, ileri görüşlü basiret sahibi kişilerin azalması bir trajedidir. Bunun sebebi, mantıksallığı ve ahengi kaybetmeye, parçalanma ve çatışma içine düşürmeye neden olan eğitim faaliyetlerimizden bir çoğunun en büyük hedefler yörüngesinden uzaklaşmasıdır.

Bu sebeple üstün eğitim, bir takım erdemleri, hikmetleri, nasihatleri insanların önüne serip bırakan bir eğitim değil, nurdan bir ipliğe sahip olarak tüm söylemlerini dizerek bunları ferdin bilincine, fikrî yapısının derinliklerine ve anlayış gücüne nakşeden bir eğitimdir.

Bu da eğitim, medya ve kültür araçlarının tümünün bir nevi kaynaşması hakim olarak sağlanmadan gerçekleşemez.

Misal: Gençleri yirmi yıl boyunca eğitim ve öğretime tabi tutsak ve sonra da bu gençliğin makul olmayan gelişi güzel ve tecrübeden yoksun hükümler verdiğini görsek, bu eğitimin en önemli hedeflerinden birini ıskaladığı manasına gelir. Ve böylelikle de değer ve ehemmiyetinden bir parçayı yitirmiş olur.

"Eğitimimiz kız ve erkek talebelerimizin büyük bir bölümüne hüküm çıkarma esnasında kazandırması gereken mantıksallık ve bilgi eksiğini kapama kudretine sahip kılamamaktadır." şeklindeki sözler beni gerçekten üzmektedir.[59]

34- Ana-babaları sertlik kullanmaktan sakındırırım.

Sertlik kullanmak, asi olan, düzene karşı gelen, bazı tabiî olmayan davranışlar sergileyen veya giyiminde, saç şeklinde küfür ehlini taklit eden çocuğu kovmak suretiyle olmaktadır. Bu davranış, çocuğu kuşatıp kontrol altına almaları için cin ve ins şeytanlarına yardımcı olur. Bundan sora da çocuk bozguncuların, kindarların ve tahripçilerin kervanına katılır. Bu durumda da çocuğu doğru yola çekmek güçleşir ve hatta insan ve cin şeytanları tarafından kapılıp yutulması, şerre iteklenmesi, teşvik edilmesi ve yardımcı olunması dolayısıyla ailesi ve akrabaları için rahatsızlık kaynağı, dahası güven içindeki insanlar için tahrip ve korku kaynağı olabilir. En sonunda da

(59) Prof. Dr. Abdulkerim Bekkâr, *et-Terbiye ve't-Ta'lîm*

küfre çekip götüren masiyet denizinde boğulur.. dünyası da ahireti de hüsrana uğrar. İşte apaçık hüsran budur. Bunun nedeni babanın çocuğu evden kovarken gösterdiği öfke halidir. Bu hal çocuğu cürüm işleyenlere, uyuşturucu kullanıcılarına muhtaç bırakır, onlara sığınmasına, onlarla beraber yaşamasına ve onların yolunu izlemesine neden olur. Sonunda da ayağını kaydırıp dünya ve ahiret saadetini yok ederler. Bir kez daha sebep babadır. Serserilik eden, mahrumiyetin acısını tadan, yol kesen suç çetelerinin bir ferdi haline gelen her gencin bu durumunun sebebi evden kovulması, sığınacak, geçimini, yemesini, içmesini sürdürecek bir yuvası olmamasıdır.

Baba “Ne yapayım?” diyebilir.

Sana şunu söylemek isterim, ey evlat babası! Sabretmen, özellikle gece ortasında daima dua etmen gerekir. Rabbin sana yakındır. Dua ettiği zaman da edenin duasını kabul eder. Hem ayrıca ümitsizliğe kapılmadan çocuğunu daima yönlendirmelisin. Fakat en güzel şekilde yapmalısın bunu.. Bir de Allah’tan sonra yoldan sapmış gençlerle ilgili tecrübesi olan kişilerin yardımına başvurmalısın. Kesinlikle ve kesinlikle ümitsiz olma. Çünkü kapının tokmağına vuranların çoğu içeri girebilir.

***

İmanî Eğitim

İmanî eğitim, toplumların emniyet vanasıdır. Allah'a ve peygamberlerine imandan uzak olan her türlü eğitim fert ve toplum için tehlikeli olan bir eğitimdir. Bu nedenle toplumların ve halkların bu alanda farklı farklı olduklarını görmekteyiz. İmanî eğitim ne kadar derin olursa fert o kadar mutedil, toplum o kadar güvenli olur. İmanî eğitim ne kadar az olursa veya hiç bulunmazsa emniyet de o derece yok olur ve korku o derece yaygınlaşır. İmanı olmayanın emniyeti de olmaz. Dinini ihya etmeyenin dünyası da olmaz. İmanı az olan kimsenin davranışları da ahlakı da imanındaki eksiklik oranında bozulur. İmanı olmayanın ahlakı da olmaz, davranışları da bütünüyle kötüleşir. Hatta insanlar ve yerel otoriteler dışında hiç kimseden korkmadan ve içi ürpermeden talan eden, çalan, çırpan, öldüren, zina eden, yıkıp döken azgın bir vahşiye dönüşür. Allah'tan çok insanlardan korkar. Bu yoldan sapmışların davranışlarına engel olacak kimse de yoktur. Böyle kişiler emniyet içinde yaşayan insanlar için korku ve rahatsızlık kaynağıdırlar. Ekinleri, ürünleri ve nesilleri helak ederler. Öyle ki bunlar istediklerini elde ettiklerinde merhametsizce ve hiç göz kırpmadan azabın en kötüsüne sevk ederler. Çünkü kalpleri taş gibi hatta taştan da daha sert kesilmiştir. Nefisleri pislik içindedir. Bedenleri yabanileşmiştir. Yaptıkları çirkin eylemleri, garip davranışları, başkalarına verdikleri sıkıntıları, masum insanları katletmelerini hiç de garip karşılamazlar. Hatta bu mücrimlerden bazısı düzgün tabiat sahiplerinin, sağlıklı nefislerin nefret ettiği, hatta beğenmeyip iğrendiği, derileri ürperten böyle çirkin ve pis işlerden lezzet

bulur, zevk alır. Böylesi büyük musibetlerden toplumları ve halkları kurtaracak nedir öyleyse? Gerçek ve dürüst olarak bu sorunun cevabı: "İmanî eğitim"dir. Küçük yaştan itibaren büyüyene dek, çocukken, gençken ve gençlik dönemi sonrasında ana-babalar, öğretmenler ve eğitimciler tarafından bu eğitim üzerine yoğunlaşılması, bu eğitim fidanının çocuğun derinliklerine dikilmesidir. Beşikten mezara kadar sürecek iman üzere bir eğitimdir bu. Bu eğitime bu şekilde, güçlü bir şekilde yoğunlaşılmasını, evde, okulda, üniversitede, sokakta ve medyada bu eğitimin vesilelerinin sağlanmasını, herkesin yardımlaşmasını, çabalarını bu tarafa kanalize etmelerini istiyoruz ki eğitim rabbinin izni ile meyvelerini her an verebilsin. Bu yönde çaba gösterilmesi ve herkesin yardımlaşması gerekir ki engel ve eksiklerden uzak sahih bir İslamî eğitim garantilenebilsin. Bazı makamların imanî eğitim konusundaki önemsemez gecikmeleri ve kusurlarının toplum üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Mesela evin kusuru, okulun kusuru, medyanın ve yayınlamakta olduğu sesli, görüntülü ve yazılı programların kusuru yetişmekte olan genç üzerinde tehlikeli bir aksi etki yapar. Dolayısıyla sorumlu olan kesimlerin kendilerinden herhangi bir kusur sadır olmaması için azami dikkat etmeleri gerekir. Sahih imanî eğitim ancak toplumun tüm kuvvetlerinin bu noktaya kanalize edilmesiyle gerçekleşebilir.

Herkesin iyice kavraması, gençlerin üzerinde eğitilmeleri, ana-babaların ve eğitimcilerin önemsemesi gereken en önemli sabit kural ve esaslardan bazıları şunlardır:

1- İslam inancı, dinin mertebelerin ilk sırasında gelir. Çünkü İslam inancı birçok konuyu gerektirir ve dinin sabitelerinden, kurallarından biridir.

2- Salih amel işleme sevgisi üzere eğitim. Amel-i salih iman kavramına dahildir. Dolayısıyla iman ile birlikte salih amel de gereklidir. Buna göre iman itaat ile artar, masiyetle azalır. Bu anlayışa göre ana-babaların çocukları eğitme ve yetiştirmeleri bu yöntem üzere olmalıdır.

3- İmanî eğitim şunları gerektirir: Allah için kulluğun gerçekleştirilmesi ve O'nun için ihlaslı olunması. Öyleyse bunun eğitimciler tarafından yetişen gençlerin zihinlerinde ve anlayışlarında yerleştirilmesi gerekir. Böylece çocuk Allah ve Peygamber sevgisi ile yetişecek ve bu, ders ne olursa olsun eğitim yönteminin ana eksenlerinden birini teşkil edecektir.

4- İman mefhumlarına dair bilincin derinleştirilmesi. İman salih ameli kapsadığı gibi ibadetleri de, muamelatı da kapsar. Muamelat, sadece insanoğlu ile olan muameleleri kapsamaz. Bilakis canlı-cansız tüm varlıkları, hayvanatı ve kuşları içine alır. Hadis şöyledir: "Bir kadın, karnını doyurmadan, su vermeden hapsettiği ve yerin otlarından yesin diye de serbest bırakmadığı bir kedi yüzünden cehenneme girmiştir."(60)

Ayrıca imanî eğitim hayrı başkalarına ulaştırmayı garantilemektedir. Bu kabilden olarak sıkıntı verecek şeyi yoldan gidermek sadakadır. Hadiste şöyle varid olmuştur: "Bir adam yolda yürürken yol üzerinde dikenli bir dal buldu ve onu kenara itti. Ve Allah onun şükrünü kabul edip mağfiret eyledi."(61)

Gençlerin bu anlayış üzere yetiştirilmesi onları toplum içinde salih kişiler kılacaktır ki hayırları çoğalsın, şerleri azalsın ve kendilerinden istifade umumileşsin.

Allah ve Rasûlü sevgisi üzerine eğitim son derece önemli bir eğitim hedefidir ki özellikle bu çağımızda çocuklar, şüphe

---

(60) Muttefekun Aleyh. *Buhârî, 3318; Müslim, 2242.*
(61) Muttefekun Aleyh. *Buhârî, 654; Müslim, 1914.*

yaymak, saptırma ve teşvik yoluyla şehveti süslemek gibi her türlü araç ve taktikle gençlerin kalplerinden imanın sökülüp atılmasına götüren çetin bir düşünce savaşının hedefi haline gelmişlerdir. Sonunda da yavaş yavaş -Allah muhafaza- dini sevmeyen, Allah yolundan sapan, Allah'ın hidayetini istemeyen fertlere dönüşmektedirler.

Allah ve Rasûlü sevgisi cennete girme sebeplerinden biridir. Enes b. Mâlik radıyallâhu anh'tan rivayete göre bir bedevi Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e "Kıyamet ne zaman?" dedi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Onun için ne hazırladın?" diye sordu. Adam "Allah ve Rasûlü'nün sevgisini…" dedi. Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Sen sevdiğinle berabersin." buyurdu.[62] Buna mukabil kim kafirlere sevgi beslerse, onlarla beraber haşredilir. Kim bidat ve sapkınlık ehlini severse, onların fiillerini işlemese bile onlarla beraber haşredilir. Sevmek de Allah içindir. Buğzetmek de Allah içindir.

5- İmanî eğitim selef-i salihi sevmeyi, onları örnek almayı, ümmetin geçmişindeki ve bugünündeki salih kişileri sevmeyi gerektirir. Eğitim, onların özellikle ashab-ı kiramın (Allah onlardan razı olsun) sevgisinin Allah ve Rasûlü'nün sevgisinden olmasından dolayıdır.

6- Ashab sevgisi etrafında imanî eğitimde orta yolluluk ve itidal. Bu konuda aşırılık ve tefrit olmamalıdır. Aşırılık bulaşmış olan dindarlık taassubu ve fasit tevillerle, tiksindirici abartılarla İslam yönteminden ayrılmayı doğurur. Hafife almak ve gereken değeri vermemek de aynıdır. Böyle bir belaya dûçar olan önemli işler ortaya koyamaz.

7- Çocukların dostunu-düşmanını tanıyacak (velâ-berâ) şekilde yetiştirilmesi ve dostluğun da düşmanlığın da Allah

(62) Muttefekun Aleyh. *Buhârî, 6167; Müslim, 2639.*

için olduğu öğretilerek eğitilmesi. Sosyal ilişkilerini bu esas üzere kurması. Eğitimci; çocukların huzurunda müminlere sevgi gösterir, onlardan razı olduğunu izhar eder; her ne kadar akrabaları da olsa küfür ve ilhad ehline, fasıklara ise hoşnutsuzluk duyduğunu belli eder. Bu babdaki ayet ve hadislerin sayısı oldukça fazladır. İçinde bulunduğumuz çağda kafirlere gösterilen dostluğun türlü şekilleri bulunmaktadır ki yetişmekte olan genç farkında olmadan bunların içine düşebilir. Meselâ küffarın ulaştığı uygarlık seviyesine içindeki kötülük ve zararlarla birlikte meftun olmak, çeşitli sanat ve spor dallarında yıldız namıyla anılan kişilere tutkunluk, onları taklit etmek, onlara yakın olmayı, kardeşleri olmayı temenni etmek vb. gibi.

8- İmanî eğitim cihad sevgisini, Allah'a davet sevgisini, hikmet ve güzel öğüt ile marufu emretme-münkeri nehyetme arzusunu, Müslümanların işlerine önem vermeyi, sıkıntı ve mahrumiyet içindeki kimselere yönelik yardım çalışmalarında bulunmayı gerektirir. Hadiste şöyledir: "İman altmış küsur şubedir. En faziletlileri "Lâ ilâhe illallâh" sözü, en alt derecesi de sıkıntı veren bir şeyi yoldan gidermektir." Bir rivayette de "Hayâ imandan bir şubedir."[63]

9- İmanî terbiye dünyanın hakikatini tanımayı ve dünyaya tutkun olmamayı; ahireti de tanıyıp salih amellerle ahirete yönelik sıkı bir çalışma içinde olmayı gerektirir.

10- İmanî terbiyede nefsin taatler yoluyla arındırılması söz konusudur. Çünkü nefis imanî terbiye ile hayrı ve taatleri seven, bunları işlemeye atılan, küfrü, fıskı ve isyanı sevmeyip nefret eden ve hatta bunlardan kaçarak uzaklaşan arı-duru bir hale gelir.

(63) Muttefekun Aleyh. *Buhârî, 9; Müslim, 35.*

11- İmanî eğitim gençlere Yaratıcı'nın haklarını ve yaratılmışların haklarını açıklar. Allah'ın hakkı kendisine hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadet edilmek; yaratılanın hakkı ise dilinden ve elinden selamette olmaktır. Hadiste şöyledir: "Müslüman; Müslümanların dilinden ve elinden selamette oldukları kimsedir. Mümin; insanların ırzları ve malları hususunda kendisinden emin oldukları kimsedir."[64]

12- İmanî eğitim psikolojik dengeyi gerektirir. Bu da imanın etkilerinden, Allah'ın kulları üzerindeki nimetlerinden biridir. Çünkü imanî terbiyeden yoksun olan kimse çoğunlukla korku ve tedirginlik içindedir. Stres ve insomnia (uykusuzluk) rahatsızlığına yakalanabilir. Ve sonunda mide ve uçkurdan başka bir şey düşünmeyen hayvanlara dönüşür.

13- Gençlerin benliklerine övgüye şayan değerler ve kıymetli hasletler fidanını dikmek. Dolayısıyla ana-baba ve öğretmenler çocukları takva, hilm, dürüstlük, eminlik, iffet, sabır, iyilik (birr), akraba ilişkilerini muahfaza, cihad, faydalı ilim talebi konusunda eğitmede titiz davranırlar ki çocuklar böylece yüce değerler ve üstün ahlak sevgisi içinde kahramanlığa susamış olarak yetişsinler.

14- Çocukların kendi içlerinde rezil ve çirkin ahlaktan uzak durup kaçınmak yönünde eğitilmeleri. Çocuklar; yalancılığı, hıyaneti, hasedi, kindarlığı, gıybeti, kovuculuğu ve diğer seviyesi olmayan ahlaksızlıkları hoş görmeme terbiyesi ile yetişirler.

15- İmanî eğitim çocuklara güzel şeyler öğretip bunlar üzerine eğitilmelerini gerektirir. Meselâ; hapşırana teşmitte bulunmak, hapşırma esnasında ağzı bir şeyle kapamak, uluorta esnemeyip gizlemek, sağ elle yemek, def-i hacet edep-

---

(64) Muttefekun Aleyh. *Buhârî, 10; Müslim, 40; Tirmizî, 2627.*

leri, selam verme ve alma edepleri, telefona bakma ile ilgili edepler, misafirleri karşılama ve ikramda bulunma ile ilgili edepler gibi. –Bunlar daha önce geçmişti.-

16- İmanî eğitim ahlaksız söz ve amelden uzak durmayı gerektirmektedir. Ana-babaların ve eğitimcilerin sövmekten, çirkin sözler etmekten uzak durmaları gerekir. Herkes çocuklarla konuşurken seviyesizlikten uzak, tatlı, makbul ve güzel ibareler seçmelidir ki çocuklar hayırdan başka bir şey duymasınlar. “Maşaallah”, “sübhanallah”, “aferin, Allah seni mübarek kılsın” … sözleri gibi.

17- İmanî terbiyeyi kökleştiren hususlardan biri de çocuklara Allah’ın Kitabı’nı ezberletmektir. Allah’a hamd olsun ki bu ülkenin (Suudi Arabistan’ın) dört bir yanında Kur’an ezber halkaları yaygındır. Bayanlara yönelik Kur’an ezber kursları da aynı şekilde yaygındır. Bu halkalara ya da kurslara yakın olmayan veya bir başka ülkede yaşayan ve böyle bir imkanı bulunmayan kimselerin de çocuklarına evlerinde, bazı kısa sûreleri bile olsa Kur’an-ı Kerim’i ezberletmek konusunda titiz olmaları gerekir.

18- Şerî zikirler yoluyla çocukların korunmasını sağlamak. Çünkü bu zikirler Allah’ın izniyle onları cin ve insan şeytanlarından muhafaza edecektir.

19- Örneklik yoluyla çocukların eğitimlerine titizlik göstermek. Dolayısıyla ana-babalar ve öğretmenler dürüstlük ve istikamet bakımından çocuklara örnek olmalılar. Ana-babanın namazı çocukların gözleri önünde kılmaları hoş bir davranıştır. Böylelikle çocuklar namaz kılmayı ana-babalarından pratik olarak öğrenirler. Öfkeyi tutmak, misafirleri güzel bir şekilde karşılamak, ana-babaya iyi davranmak, akraba ilişkilerini muhafaza etmek, yakın ve uzak akrabaları çocukların

önünde hayır ve övgüyle anmak, akrabalar arasındaki anlaşmazlıkları küçük çocuklara belli etmemek gibi davranışlar da bu kapsamdadır. Akraba arasındaki anlaşmazlıkları çocuklara belli etmek, çocukta akraba ve yakınlarına karşı bir sevgisizlik meydana getirip bu şekilde yetişmesine neden olabilir.

20- Verilen söze vefa gösterme konusunda çocukları eğitmek. Herhangi bir şey almayı ya da parka ya da pikniğe götürmeyi söz verdiği zaman vefa gösterip yerine getirmelidir ki çocuk bundan dürüstlüğü, doğru sözlülüğü ve sözünde durmayı, vefayı öğrensin.

21- Çelişkiye düşmekten sakınmak gerekir. Ana-babanın çocuğa bir şey emredip de her ikisinin veya sadece birinin bunun hilafına davranması yakışık almaz.

22- İmanî eğitime yardımcı olacak hususlardan biri de her türlü münkeri ve fesat aletini çocuklardan uzak tutmaktır. Dolayısıyla ana-babaların çocuklarını münkerlerden korumaları ve evlerini bu münkerlerden temizlemeleri gerekir. Böylelikle çocuklarını bu ölümcül zehirlerden koruyabilirler. Fakat babanın hem eğlenmeyi hem de faydalılığı bir arada barındıran oyunlar ve cihazlar gibi uygun ve mübah alternatifler oluşturması gerekir ki çocuklar boş zamanlarını değerlendirecek bir şeyler bulabilsinler. -Bu hususu da daha önce açıklamıştık.-

23- İmanî eğitim çocukları cinsel bozguna ve diğer ahlaksızlıklara düşmekten uzak tutar. Çünkü iman, sahibine engel olur ve üzerinde masiyetin bütün şekillerine ve tonlarına düşmekten muhafaza eden koruyucu bir duvar ve zırh meydana getirir.

24- İmanî terbiye, sahibini aşırı derecede ve müsrifçe süslenmekten, iradesizlikten uzak tutar. Basit yaşam tarzına,

mertliğe, ciddiyete, çalışkanlığa alıştırtıp tembellikten, lüks ve müreffeh bir hayat sürmekten, işsizlik ve ataletten kaçındırır.

25- Oldukça önem arzeden hususlardan biri de daha küçüklükten itibaren camiye gitmeyi çocuklara özendirmek ve büyüdüklerinde de namaza götürmektir. Çocuk küçük ise velisinin beraberinde ve hatta yanında olması şartıyla..

26- İmanî terbiye ile ilgili hususlardan biri de çocukları zikir/ilim meclislerine, genellikle camilerde ve diğer mekanlarda yapılan konferanslara, panellere götürmektir.

27- İmanî eğitim çocukta geniş bir ufuk ve bu kainat hakkında düşünme kapasitesi geliştirir. Bu da özellikle çocukların Allah teâlâ'nın yemyeşil bir giysi ile örttüğü güzel gezinti yerlerine, yumuşacık manzaraları olan bölgelere gezi ve ziyaretlerde bulunmak, mukaddes beldelere (Mekke, Medine ve Kudüs'e) seyahatler düzenlemektir.

28- İtidal ve dengelilik eğitimi. İmanî eğitim itidal ve denge üzerine oturur. Bu, hiçbir şeyin dışında kalamayacağı genel geçer bir kuraldır. Güneş, yıldızlar, gezegenler, yerküre hepsi bu temel üzerine oturmaktadır. Aşırılık ve aykırılık kaynağı ne olursa olsun çirkindir.

İmanî eğitim yetişen nesle, tıp, mühendislik vb. zanaat ve meslekî eğitime ek olarak şerî ilmi öğretmeyi de gerektirmektedir. Çünkü şerî ilimler kişiyi yalnızca Allah'a kulluğa hazırlar ki bu kulluğun öğrenilmesinin tek yolu şerî ilimden geçer. İlim sahibinin ayağının kaymasına, haram ve münkerlere düşmesine mani olur.

İmanî eğitim, sahibinin öncülüğünde, başkanlığında ve iradesinde itidalli olmasını sağlar. Bu herkesin sahip olamayacağı bir vasıftır.

İmanî eğitim, sahibine sürekli bir ittiba, tüm amellerinde ve davranışlarında da Allah için ihlaslı olmayı gerektirir.

İmanî eğitim, sahibine, insani ilişkilerinde bir genişlik kazandırır. Çünkü sahip olduğu ahlakî nezaket, güzel davranış ve muamele, başkalarına gösterdiği saygı ve iyilik sayesinde insanlarla sağlam ilişkiler kurma gücü kendinde oluşur. Herkes tarafından sevilen, nerede ve ne zaman olursa olsun faydalı olan birisidir.

29- İmanî eğitim sünnete önem vermeyi ve Mustafa *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bazı hadislerini ezberlemeyi gerekli kılar.

30- Çocukların ana-babaları ve öğretmenleri tarafından faydalı kitaplar okumaya teşvik edilmesi ve bunun takibinin yapılması.

31- İmanî eğitim, eğitimcinin çocukları eğitirken Allah'ın yardımını dilemesini gerektirmektedir. Allah işleri konusunda kula yardım etti mi onun eksiklerini giderir, muvaffak kılar, başarıya ulaştırır. Yardımsız kalırsa kul, kendi kendine havale edilir, hüsrana ve başarısızlığa uğrar.

32- İmanî terbiyeye yardımcı olan unsurlardan biri de çocuklar lehine dua etmek, beddua etmekten kaçınmaktır.

33- İmanî eğitime yardım eden bir diğer husus da kız çocuklarının yalnız başlarına çarşı-pazara, doktora, okula vb. yerlere gitmelerine engel olmaktır. Ayrıca kız çocuklarının erkeklere, erkek çocuklarının da kızlara benzemelerine, hepsinin özellikle de kız ve erkek çocuklarının temyiz çağına girdiklerinde karışık halde, ihtilat halinde bulunmalarına engel olmaktır. Rüşd çağına ermiş olan erkek çocukları da evlendirmeye çalışmalıdır.

34- Çocuk eğitiminde göz önünde bulundurulması gereken bir husus da acil sonuç alınmasını beklememektir. Anababaların ve eğitimcilerin imanî eğitim konusunda ellerinden geleni yaptıktan sonra neticeyi acilen almayı beklememeleri gerekir. Bilakis sabır göstererek çocukları için daima dua etmeliler. Belki de çocuk bir süre sonra çağrıya olumlu karşılık verecek ve bir müddet sonra öğüt alacaktır.

35- Ümitsizlikten sakınmalıdır. Ana-baba çocuklarının yüz çevirdiğini veya soğukluk olduğunu ya da kötülük içinde devam ettiğini gördüklerinde salah ve istikamete kavuşacaklarından ümitsiz olmamalıdırlar. –Zira Allah'ın rahmetinden ümit kesmek müminlerin sıfatlarından değildir.- Daha önceki sayfalarda geçtiği üzere Allah teâlâ'dan bir kurtuluş beklemelidir. Belki Kerim-i Rahim'den gelecek bir esinti çocuğun aklını başına almasına, içinde bulunduğu o kötü halden kurtulmasına sebep olacaktır. Bu nedenle ana-babalar ve eğitimciler şunu bilmeliler ki, nasihat zayi olmaz. Öğüt her halükarda garanti altında olan bir semeredir. Çocuklar ya o an istikameti bulur düzelirler ya bunun düşüncesi içinde olurlar ya bu nasihat sebebiyle bâtıl içinde sürekli bulunmayı azaltırlar ya da insan Allah'a mazeret sunar.

Bu zamanda birçok ana-baba çocuklarının asiliğinden, bozukluğundan, onları kontrol edemediklerinden, yönlendiremediklerinden dert yanmakta ve bunun sebeplerini sorup durmaktadırlar. Biz de bizim dışımızdaki başkaları da ifade etmektedir ki, bu durum -genellikle- küçüklükteki kötü eğitimden kaynaklanmaktadır. Eğitimciler de ifrat ve tefrit arasında bulunmaktadırlar. En hayırlı olan orta yollu olandır. Birçok ana-baba, hatta eğitimli olanları bile çocuklarını güzel yetiştirememekte ve önemli bir konudan gafil kalmaktadırlar ki bu önemli konu "imanî eğitim"dir. İnsan beden ve ruhtan

oluşur. Genellikle bedene önem verip bedenle ilgilenirken ruhu ihmal etmektedirler. Böylelikle çocukların bedenleri güçlenirken ruhları ölmektedir. Sonunda da diri olsalar da ölüler safında yer almaktadırlar. Nitekim şair şöyle der:

Ölüp rahata eren ölü değil aslında,
Canlı cenaze, işte odur asıl mevta.

Bu konunun sonunda İbnu'l-Kayyım el-Cevziyye'nin eğitim hakkındaki kıymetli bir sözüne yer vermek istiyorum:

a- İmam İbnu'l-Kayyım *rahimehullâh* şöyle diyor:

"Çocuğunun eğitimini ihmal eden kimse çocuğuna faydalı olmamış, gayet kötü davranmış olur. Çocukların birçoğunun kötülükleri, ana-babaları tarafından, onların çocuklarını ihmal etmesi, dinin farzlarını ve sünnetlerini öğretme hususunu kendi haline bırakmalarından kaynaklanır. Daha küçükken onları zayi etmişler böylelikle çocuklar büyüdüklerinde ne kendilerine, ne de ana-babalarına faydalı olmamışlardır. Nitekim bir çocuk babasını şöyle diyerek ayıplayıp azarlamıştır: "Sen küçükken beni ihmal ettin ben de büyüyünce sana asi oldum. Sen beni küçükken zayi ettin ben seni ihtiyarlayınca zayi ettim.

İbnu'l-Kayyım daha sonra şunları ifade etmiştir: "Çocuğun en çok ihtiyaç duyduğu şey ahlakına özen gösterilmesidir. Zira çocuk eğitimcinin küçüklüğünde kendisini alıştırdığı şeyler üzere, öfke, husumet, acelecilik, hafiflik, umursamazlık, hiddet, açgözlülük gibi haller üzere yetişir. Büyüyünce de bunları telafi etmesi zorlaşır ve bu ahlaklar onda artık ayrılmaz birer sıfat, adet halini alır. Bunun nedeni kendisine verilmiş olan eğitimdir. Bu sebeple çocuğun akletmeye başladığında eğlencenin, batılın, şarkı-türkünün olduğu meclislerden, ahlaksız

sözleri, bidatleri ve kötü konuşmaları işitmekten uzak tutulması gerekir. Çünkü böyle şeyler kulağına takıldığı zaman büyüyünce bunlardan ayrılmak zorlaşır. Velisinin de çocuğu bunlardan kurtarması güç hale gelir. Ayrıca velisinin çocuğu başkasından bir şeyler almaktan gayet uzak tutması, sakındırması gerekir. Çünkü çocuk almayı alışkanlık haline getirirse artık bu onda bir tabiat halini alır ve verilmeden alarak yetişir. Yalan söylemekten ve hıyanetten en ölümcül zehirden sakındırdığından daha fazla sakındırmalıdır. Kolaylıkla yalan söylemeye ve hainlik etmeye başladığı an dünya ve ahiret saadeti bozulur ve bir çok hayrı yitirir.

Tembellikten, avarelikten, lüks ve müreffeh yaşantıdan uzak tutmalı bunların zıtlarına tutunmalıdır. Çocuğu gecenin sonunda uyanmaya alıştırmalıdır. Çünkü bu vakit, ganimetlerin pay edildiği, ödüllerin dağıtıldığı bir vakittir. Kimi çok alır kimi de az… Daha küçükken bunlara alışırsa büyüyünce daha kolay olur. Çocuğu aklına ve bedenine zarar veren yiyeceklerden, içeceklerden, okuduğu, dinlediği ve gördüğü haramlardan da uzak tutmalıdır. Çünkü bunlar dünya ve ahirette helakine sebeptir." İbnu'l-Kayyım daha sonra çocuğun yeteneği olan ilim ve işlere yönlendirilmesi gerektiğini herkese yaratılışına uyan şeyin kolay geldiğini zikretmiştir.

b- İmam Gazâlî *rahimehullâh*'**ın sözleri:**

"Şunu bilesin ki; çocukların eğitilmesine giden yol en önemli ve en güçlü konulardandır. Çocuk ana-babası yanında bir emanettir. Onu hayra alıştırır, öğretirse, bu hal üzere yetişir ve dünyada da ahirette de mesud olur. Sevabına anababası ve eğitim-öğretimine katkısı olan herkes de ortak olurlar. Şerre alıştırır ve çocuğu hayvanların yaptığı gibi ih-

mal ederse bedbaht olur, helake dûçar olur. Bunun günahı velisinin boynunadır."

c- Allame İbn Haldun'un sözleri:

"Eğitimde gösterilecek sertlik, öğrenciler ve özellikle de yaşı küçük olanlar için zararlıdır. Şiddet ve baskı yoluyla eğitilen kimsede tembellik, uyuşukluk halleri ortaya çıkar ve bu durum o kişiyi yalan söylemeye, hileciliğe, kandırmacaya sevk eder. En sonunda bunlar onda birer âdet ve ahlak halini alır. Başkasının sırtından geçinen bir asalağa döner. Hatta bir takım erdemler ve güzel ahlak sahibi olmak konusunda nefsi tembelleşir."[65]

İbn Haldun bu sözlerine delil olarak zorba ve diktatör kimselerin tasallutu altındaki toplumlarda olanları göstermiştir. Böyle toplumlarda nifak, iki yüzlülük, aldatma, hilecilik, kandırmaca, rüşvet gibi olumsuzlukların değişik ve birçok tekniği görülür. Öyle ki bu özellikler birer âdet ve huy halini almıştır. Kalpte hamiyet, nefsi ve yuvayı müdafaa duygusu ölmüş başkası üzerinden geçinen asalağa dönmüştür. Dahası nefisler bir takım erdemleri ve güzel huyları kazanmak konusunda bile tembelleşmiştir. Duraklamış, gerilemiş ve aşağıların en aşağısına dönmüştür.

İşte buradan hepimiz anlıyoruz ki babanın ve öğreticinin en güçlü vecibelerinden biri olan imanî eğitim görevi, çocuğun kendisinin, ana-babasının ve toplumunun yararına olacak şekilde herkesin üzerine düşeni yerine getirmesi ile eğitiminin sağlanmasıdır.

***

(65) Muhammed el-Musnid, *Akvâl fî Terbiyeti'l-Evlâd.*

Bedenî Eğitim

Malumdur ki insan ruh ve bedenden oluşmaktadır. Her ikisi de bakım ve itina gerektirmektedir. Bir terazinin iki kefesi veya bir kuşun iki kanadı mesabesindedirler. Birini ihmal ederken sadece diğeri ile ilgilenip itina göstermek her ikisi için de yıkımdır. İşte bu noktada üzerinde düşünmeye ve kafa yormaya gerek duyulan bir soru ortaya çıkmaktadır: Ruh ve bedenden hangisi hangisini taşımaktadır? İdeal eğitim ruh ve bedenin eğitimine eşit derecede önem veren, ruh ve beden arasında itidal ve dengeyi sağlayan eğitimdir. Bedenin besine ihtiyaç duyması gibi ruh da duyar. Acaba ruhun ve bedenin gıdası nedir?

Ruhun gıdası ve hayat kaynağı bütün çeşitleri ile ibadetlerdir. Namaz, dua, hac, zekat, oruç, Kur'an tilaveti ve zikir gibi diğer nafile ameller ve hayırlı işler. İslamî terbiye Allah'a hamd olsun ki söz ve amel olarak bunlara ehemmiyet vermiştir. Bütünün ikinci yarısı olan "bedenî eğitim" konusu kalmıştır. Bu konuya ilişkin teşvikte bulunan veya hakkında bir şeyler yazan birini bulamayabilirsiniz. Konunun önemsizliğinden dolayı değil ama insan fıtratı icabı acıkınca yer, hasta olunca ilaç ve tedavisini arar ve hatta bu konuda çaba sarf eder. En becerikli doktorlara gider, sağlığını korumak için en pahalı ilaçları alır. Özellikle bazı mevsimlerde herhangi bir hastalığa karşı aşı yaptırmak için klinikler önünde biriken kalabalıkları görmüyor musunuz? Buna rağmen konu hakkında denge ve itidal babından olmak üzere ve beden gıdasında aşırı gidip israfa yol açılmasın diye bir şeyler yazmaya karar verdim.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“De ki: Allah’ın kulları için çıkardığı süsü ve rızkın temiz olanlarını kim haram etti?” (A’râf, 32)

“Yiyin, için ama israf etmeyin.” (A’râf, 31)

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: “Bizler, acıkmadan yemeyen, yediğinde de iyice doymayan bir toplumuz.”

Mikdâd b. Ma’dikerib ‘den rivayete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Ademoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Ademoğluna belini doğrultacak kadar bir şeyler yemek yeterlidir. İlle de yapacaksa (midesinin) üçte biri yemek, üçte biri içecek, üçte biri de nefesi için (olmalıdır).”[66]

Yemede, içmede itidali ve israf etmemeyi emreden, savurganlık yapanların şeytanların kardeşleri olduğunu niteleyerek israftan sakındıran daha başka ayet ve hadisler de bulunmaktadır. Bir diğer niteleme de Allah’ın müsrif kimselere sevgi duymayacağı şeklindedir. İsrafa karşı en büyük nefret uyandıran hususlardan biri de budur. Çünkü Allah zalimleri sevmez. Kafirleri sevmez. Müsrifleri sevmez. Nimetlerin bol olduğu, yiyecek ve içeceklerin insanın lezzet bulduğu, hoşlandığı türlü çeşitlerinin bulunduğu bu çağda ki, bu hususun en iyi göstergesi alış-veriş merkezleri (özellikle de gıda maddeleri satan marketler), ülke içinden veya dışından, hatta deniz aşırı ülkelerden gelen her çeşidi ve rengi ile sebze-meyve satan manavlardır. Bu nimetler sebebiyle bir çok kimse bolca, açgözlü bir şekilde ve müsrifçe yeyip içer hale gelmiş ve bu nedenle de çoğu insan obezite (şişmanlık) hastalığına veya başka kronik hastalıklara yakalanarak tıbbi bir rapor ile evin-

(66) *Tirmizî, 9/224; Hakim, el-Müstedrek ala’s-Sahîhayn, 4/397*’de rivayet etmiştir.

de ve sofrasında bulunduğu halde bu nimetlerden mahrum edilmiştir. Ülkemizde var olan bu nimetler belki de birçok dünya ülkesinde mevcut değildir. Hatta Afrika'da bazı bölgelerde erkeklerin açlıktan kaçıp ülkelerini terk ettiklerini ve geride sadece kadınlarla çocukların kaldığını duydum. Dahası bana anlatıldığına göre bazı kadınlar, bir avuç hububat bulup hep birlikte yiyebilmek için karınca yuvalarını kazıyorlarmış. Çünkü bundan başkasını bulamıyorlar.

Buna mukabil bu günlerde, 7.3.1422 h. tarihinde bir kurbanlık almak üzere Riyad'da hayvan pazarına gittim. Kesimhane en modern cihazlarla donatılmış ve tertemiz idi. Bir günde çok sayıda kesim yapıldığından hayvanların sağlıklı olup olmadığını kontrol eden veterinerler bulunmaktaydı. Boğazlanıp yüzülmüş bir koyun gördüm. Tamamen sağlıklı ve aynı zamanda da semiz bir hayvandı. Kart da değildi. Aldığım habere göre sahibi ondan vazgeçip bırakıp başka bir hayvan almak üzere gitmişti. Sebebi de ne biliyor musunuz? Bu koyun dişi idi, adam koç almak istiyordu? Hayvan asılı vaziyette kalmıştı. Kasap Mısırlı idi. Az bir pahaya açık mezat satışa sunmuştu. Ben işimi bitirdiğimde o hayvan hâlâ oradaydı, satılmamıştı. Çöp bidonlarına atılan yiyeceklere, etlere ek olarak bu yapılan israf değil mi? Haksızlık değil mi? Nankörlük değil mi? Dünyadaki birçok Müslüman tek bir lokma dahi bulamayarak açlıktan kıvranmakta. Hatta içerde ve dışarıda birçok beldede ve birçok şekilde kendisine yardım olarak gelen yiyecekleri alabilecek birçok kimse bulunmaktadır. Elindeki yiyecekleri ve eşyaları fakirlere ve yoksullara direkt olarak kendin ulaştıramıyorsan bile yaşadığın şehirde, semtte bulunan hayır kuruluşlarından biriyle irtibata geçmelisin. Onlar sana gelirler, cömertçe vermek istediğin şeyleri alırlar ve üstlendikleri rol gereği hak sahiplerine dağıtırlar. Bazı kimseler bu bölümün

konusu olan "bedeni eğitim" dışına çıktığımı sanabilirler. Tekrar başa dönerek diyorum ki insan bedenine itina ve ilgi gösterilmesi gerekir, diyorum. "Güçlü mümin Allah'a karşı zayıf müminden daha hayırlı ve daha sevimlidir. Hepsinde de hayır vardır."(67) Bir atasözünde "Sağlık, sağlıklı kimselerin başında öyle bir taçtır ki değerini hastalardan başkası bilmez." denilmiştir. Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur. Bedenin sağlığına dikkat etmek gerekir ki hayattaki rolünü ifa edebilsin. Çünkü hasta ve türlü hastalıklara, rahatsızlıklara yakalanmış olan beden bazı sorumlulukları yerine getirmekten aciz düşer. Bedenin sağlıklı oluşu ideal eğitim açısından önemli bir husustur. Çünkü ideal eğitim dengeyi bozmadan hem bedene hem de ruha eşit derece önem veren bir eğitimdir. İnsanın açlık grevi yapması, kendisini öldürmesi, bedeninin bir yerini yaralaması, helal tedavi yollarını aramadan hastalığı kendi haline bırakıp bedenini bitirmesine göz yummak veya ibadet maksadıyla helal olan temiz yiyecekleri terk etmek gibi bir hakkı yoktur. Meselâ yayan olarak hacca gitmek gibi, uzun süre güneş altında kalarak oruç tutmak gibi veya gecenin tamamını namaz kılarak geçirmek gibi nefsini ibadetle yorma hakkı da yoktur. "Üç kişi Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e gelmiş O'nun ibadetinden sual ediyorlardı. Sanki O'nun ibadetleri karşısında kendi yaptıklarını azımsıyorlardı. Birincisi 'Ben iftar etmeden oruç tutacağım.' dedi. İkincisi 'Ben de hiç uyumadan namaz kılacağım.' dedi. Üçüncüsü de 'Kadınlarla evlenmeyeceğim.' dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bunu öğrenince onları yanına çağırttı ve "Şöyle şöyle söyleyenler sizler misiniz?" dedi. "Evet" dediler. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Ben oruç da tutarım, iftar da ederim. Namaz da kılarım, uyurum da. Kadınlarla da evlenirim. Kim benim sün-

(67) *Müslim, K. Kader, No: 2664.*

netimden yüz çevirirse, benden değildir.”[68] İşte müslümanın itidal ölçüsü budur. Zarar vermek de yok, zarar görmek de… İslam’da ruhbanlık yoktur. Her hak sahibine hakkını ver. Bizzat bu çağda birçok müslümanın ruhu geri planda bırakıp bedene ehemmiyet verdiklerini görüyoruz. Birinin Allah’ın nimetlerinden lezzetli ve hoş olanlarını yediğini, ama masiyetleri içinde boğulduğunu görürsünüz. Göbek yapana, obezite hastalığına dûçar olana kadar yer de *-Rabbinin merhamet ettikleri müstesna olmak üzere-* muhtaç durumdaki kardeşlerini unutur. Biraz geriye dönsek İslam’dan önce Arapların da bedene önem verdiklerini görürüz. Nitekim İslam da bunu desteklemiş ve haram yiyecek, haram içecek gibi zarar verici şeyleri uzak tutarak düzene koyacak hususları eklemiştir ki beden sağlıklı olsun, çetin çöl yaşamına, Arap kabilelerinin katlandıkları savaşlara, parçalanmalara ve göçlere karşı koyabilecek gücü edinsin. Sonra İslam’ın gelmesinin ardından Allah subhânehû ve teâlâ’ya karşı ibadetlerini tam bir kuvvet ve canlılıkla yerine getirebilmek için bedene daha fazla itina göstermek gerekiyordu. Çünkü müslümanın karşısında kafir ve mülhid Allah düşmanları vardı ki bunları bastırmak, güçlerini kırmak gerekmekteydi. Yoksa -şimdi olduğu gibi- Müslümanlar cihadı terk edince Müslümanlara musallat olup en kötü azabı tattırırdılar. Hatta cihad öldürülüp birçok müslümanın kalbinden sökülüp atılarak üzerine cenaze namazı kılındı ve defnedildi. Bu bir ümitsizlik veya ümitsizlik aşılamak da değildir. Biz Müslümanlar, kabirde yatanların yeniden diriltilmesi gibi cihadın da yeniden canlanmasıyla Allah’tan bir kurtuluş bekliyoruz. Müslümanların gönüllerinde cihadın dirilip canlanmasını bekliyoruz ki bu dinin yücelmesi ve izzet ile izzetlerini, şereflerini ve değerlerini yeniden kazanabilsin-

(68) *Sahîh-i Müslim, 9/176.*

ler. Tüm kaynaklar, bütün toplumlar ve halklar bedenî eğitim üzerinde görüş birliği halindedirler. Fakat Araplar nezdinde bedensel eğitim, yeni yetişen nesli zorlu hayat şartlarına hazırlamak olarak ortaya çıkmaktadır. Mekke halkı çocuklarını hemen doğumları akabinde çöllerde yaşayanların yanına gönderirlerdi. Bir süt-anne gelir emzirmek üzere çocuğu alır, çölde onu eğitirdi. Çocuk o tertemiz havayı solur, bedeni çölün çetin şartlarına, sıcağına, soğuğuna vb. zorluklarına karşı alışkanlık kazanırdı. Bunlardan biri de Sa'd kabilesinden olan Halime'nin nasibi, peygamberimiz Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* idi. Taif'in güneyinde Sa'doğulları arasında büyüyüp yetişti. Orada çocuklar bedenin gücünü, türlü vazifelerini ve hareket kabiliyetini artıracak ve bununla irtibatlı olarak belli hareket becerilerini kazanmak, sağlık ve sağlamlık hedefleyen adetlere uymak gibi türlü bedensel faaliyetleri düzenli olarak yapıyorlardı. Bunun amacı hayatın gereklilikleri ile uyum sağlamak idi. Araplarda çocuk maişet temini, giyim kuşam edinme ve mesken sahibi olma konusunda ve düşmanlara karşı koyabilmek ve yaban hayvanları ile mücadele edebilmek hususunda genellikle babasının yaptığı işler üzere alıştırma yaparak yetişiyordu. "Hayatlarına hakim olan ve egemenliği, başkanlığı ele geçirmek veya yıkıp yağmalamak yahut öç ve intikam almak ya da düşmanı geri püskürtmek gibi karşılaştıkları tehlikeler, savaşlar ve saldırılar yüzünden İslam'dan önceki Araplar nezdinde bedenî eğitim büyük bir yere sahipti. Bu nedenle binicilik, diğer sportif faaliyetleri arasında üstün bir yere sahip olmuştur. Ayrıca Araplar güreş de yapmaktaydılar. Güreş konusunda ün salmış olanlardan biri de mağlubiyet bilmeyen Rükâne idi. Saîd b. Cübeyr'den rivayetle geldiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Bathâ'da idi. Yanına Rükâne geldi. Beraberinde kendisine ait davarla-

rı vardı. "Ey Muhammed!" dedi, "Benimle güreşir misin?" Rasûlullah "Yenersem ne vereceksin?" dedi. "Davarlarımdan bir koyun.." dedi. Güreştiler ve Rasûlullah onu yenip koyunu aldı. Rükâne "Tekrar yapar mısın?" dedi. Rasûlullah "Yenersem ne vereceksin?" dedi. "Bir koyun daha…" dedi. Bunu birkaç defa söyledi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* onunla güreşti ve her defasında yendi. Rükâne "Muhammed! Vallahi senden başka hiç kimse beni tuşa getiremedi. Beni yıkıp yenen sen değilsin." dedi ve Müslüman oldu. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* davarlarını ona geri verdi."[69] Allah bu insanı yeryüzünde halife olarak yaratmış ve diğer yaratılmışlar üzerinde mükerrem kılmıştır. Allah subhânehû ve teâlâ'nın yaratıp kendi eliyle suret vermiş olması bile bu beden için şeref olarak yeter. Malumdur ki bir sanat kadrini, kıymetini ustasından alır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ona şekil verdiğim ve ona ruh üflediğim zaman siz hemen onun için secdeye kapanın." (Hicr, 29)

Allah'ın kendi eli ile en güzel biçimde şekillendirdiği bu beden; bir insanın, bazı işleri en güzel şekilde yapabilmesine ehil kılan belirli bedensel güç imkanlarla bir diğeri karşısında üstün görülmesinde bir ölçüdür. Bu hususu Allah subhânehû ve teâlâ'nın sahip olduğu güçlü ilim ve vücuttan dolayı İsrailoğullarına kral olarak seçtiği ve onlar karşısında üstün kıldığı Talut kıssasında görmekteyiz. Allah kime faydalı bir ilim ve güçlü bir beden bahşetmişse, işte terkim ve velayete en fazla o hak sahibidir.

"Ücretle istihdam edeceğin en iyi kimse güçlü ve güvenilir olandır." (Kasas, 26)

---

(69) *Ebû Dâvûd, s.33, 34* (el-Merâsîl'de -çev.-). Bkz. *el-Fikru't-Terbevî, s.534* (Beyhakî, No: 19546'da rivayet etmiştir. -çev.-).

İslam'ın insan bedenine ve bedenî eğitime verdiği önemin göstergelerinden bazısı:

1- İslam, insana daha ana karnında cenin halinde bulunduğu andan itibaren ehemmiyet vermiştir. Anasına iyi beslenmesini, sigara içmek, zararlı iğneler yaptırmak gibi zarar veren şeylerden kaçınmasını, ağır bir şey kaldırıp taşımak, sürekli yorucu bir iş yapmak gibi etkileyici güç sarf etmemesini emretmiştir. Ayrıca İslam, anneye psikolojik reaksiyonlardan, sinirsel sarsıntılardan ve benzeri şeyleri yasaklamıştır.

2- Annenin çocuğu tam iki yıl emzirmesini vacip kılmıştır. Annenin, rahat etmek veya zarafetini yitirmemek için emzirmekten geri durması helal değildir. Ancak şerî bir mazeretten dolayı emzirmeyebilir. Ayrıca babaya da, annenin mazeretinden dolayı emzirememesi halinde bir başka kadın vasıtasıyla emzirme işini yaptırmasını vacip kılmıştır.

3- İslam, çocuğun süt emme dışındaki ihtiyaçları ile de ilgilenmiştir. Buna göre çocuğun uyku-uyanıklık, açlık-tokluk vakitlerinin kapsamlı bir şekilde gözetilmesi, temizliği, oyunu, şefkat gösterilmesi ve sıkıntı verecek şeyleri kendisinden uzaklaştırılması gibi konularla alakadar olunması gerekir.

4- İslam, sütten kesildikten sonra da çocuğun beslenmesine ve aşamalı olarak uygun yiyecekler verilmesine ehemmiyet vermiştir.

5- Ana-babanın, özellikle de sorumluluklarından biri de bir yaşına veya o çağlara gelmiş olan çocuğu hareket etmeye ve yürümeye alıştırmaları, ateş, bıçakla oynamak gibi düşmesi muhtemel tehlikelerden korumaları, suya düşmekten, trafik tehlikesi olan yerlerde caddeye, sokağa çıkmaktan sakındırmaları ve buna benzer birçok şeydir.

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, tehlikeye düşmeden

önce, aile gözetim prensiplerinden biri olan koruma ve tedbir ilkesine tutunmaya yönlendirmiştir. İslam tedbir almaya ve koruyucu tedbirlere tutunmaya irşad eder. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Uyuyacağınız zaman ateşi söndürün.. kapıları kapatın.. testilerin ağzını örtün.. yiyecek ve içeceklerin üzerini –sanırım şöyle dedi- üzerine konulan bir çubukla bile olsa örtün."(70) Bir diğer hadiste şöyledir: "Güneş battığı zaman hayvanlarınızı ve çocuklarınızı gecenin ilk karanlıkları gidinceye kadar dışarıya salmayın. Zira şeytanlar güneş batınca gecenin ilk karanlıkları gidinceye kadar yayılırlar."(71)

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu değerli yönlendirmesinde çocukların, tecrübesizliklerinden, idrak edememelerinden, oyuna daldıklarından dolayı kolay birer av olabilecekleri hastalıklara ve tehlikelere karşı koruma ve tedbir söz konusudur. Bu tedbirler Allah'ın izniyle tehlikelerden ve kötü şeylerle yüz yüze gelmekten koruyacaktır. Yiyecek ve içeceklerin üzerlerinin kapatılması, kapıların kapanması, testilerin ağızlarının örtülmesi konusunda Nevevî şunları söylemektedir: "Bu tedbirlerde bir takım necasetlerden, pisliklerden, haşere ve böceklerden korunmak söz konusudur. Belki de bunlardan biri kabın içine düşer de insan farkında olmadan veya geceleyin içip de zarar görür. Ayrıca bu tedbirlerde şeytandan korunmak da söz konusudur. Çünkü şeytan örtüyü açamaz, bağı çözemez."(72)

6- Sağlığa dikkat edilmesi: İslam sağlığa dikkat edilmesini, insanın hastalıklardan korunması, bedenin zararlardan muhafaza edilmesi için yeme-içme konusunda sağlıklı uy-

(70) *Buhârî, No: 5624; Müslim, No: 2012.*
(71) *Buhârî, No: 3280; Müslim, No: 2013.*
(72) *el-Minhâc Şerhu Sahîh-i Müslim, 13/195*

gulamalara yönlendirmiştir. Yemekten önce ve sonra ellerin yıkanmasını emretmiş; bir şey içerken kabın içine nefes verilmemesini veya üflenmemesini, testi vb. bir şeyin ağzından içilmemesini emretmiştir. İslam, ifrat ve tefrite dalmadan, israfa ve el sıkılığına gitmeden kişinin ihtiyacı kadarını almasına yönlendirmiştir. İslam, bedeni korumak ve hastalıklara karşı muhafaza etmek için pis şeyleri haram; temiz olanları da helal kılmıştır. Çocuk da ana-babası yanında bir emanet ve ödünçtür. Güçlü bir yapıya, sağlam duyulara ve üstün bir akla sahip olabilmesi için sağlığıyla ilgilenmeden, sağlıklı bir şekilde beslenmesini sağlamadan kendi haline bırakılması, ihmal edilmesi caiz değildir. Ayrıca annenin, doğumundan okula başlayana dek çocuğun alacağı aşıları muhafaza konusunda kabul edilir bir seviyede olması gerekir.

Koruma tedbirlerinden biri de çocukların özellikle sabah, akşam, uykuya yatarken, helaya girerken şerî virdlerle muhafaza edilmesidir. Çocukları koruyup muhafaza etmek amacıyla virdleri, nebevî duaları ezberlemek ve bunları nazardan, hasedden, sihirden Allah'ın izni ile korumak ve her türlü hastalık ve zarar verici şeylerden onlara şifa aramak için çocuklara ezberletmek annenin sorumluluklarındandır.

7- Babanın çocuklarına karşı görevleri: Babanın görevlerinden biri çocukların hem fıtrî hem de geçim ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ayrıca dengeli bir şekilde sağlık ve öğrenimleriyle ilgilenmek de görevlerindendir. Ayrıca çocukların özellikle bayramlarda ve benzeri münasebetlerde eğlenme ve dinlenme ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bunun yanında aşırı ihmalkarlıktan, fazlaca korumacı olmaktan veya çocuğa baskı ve otorite gösterip buna alıştırmaktan kaçınarak psikolojisini de gözetmek gerekir.

"Tuhfetu'l-Mevlûd" adlı kitabın müellifi şöyle der: "Çocuğun kendisine korku ve rahatsızlık veren, çirkin ve gürültülü seslerden, korkunç görüntülerden, rahatsızlık verici hareketlerden korunması gerekir. Muhtemelen bu durum çocuğun akıl gücünün zayıflamasına sebebiyet verecektir. Büyüdükten sonra da hiçbir faydasını görmeyecektir. Çocukta böyle bir hal zuhur ettiği zaman hemen zıddı ile telafi edilmesi ve hemen emzirmek ve sarılmak suretiyle onu unutturacak bir şeyin yapılması gerekir ki rahatsızlık verici o hal ortadan kalksın ve çocuğun hafızasında nakşedilip izalesi zor bir hal almasın.

Babanın görevlerinden biri de çocuklara bazı meslek ve becerileri öğretmektir. Böylelikle çocuk dilenmekten, başkalarına el-avuç açmaktan korunmuş olur. Başkasına yük olmadan dinine ve toplumuna hizmet eder. Ayrıca babanın, çocuklarına, içki, heykel, faiz yemek, faizli muamelede bulunmak, faizin olduğu bir işte çalışmak, yiyecek stokçuluğu yapmak, yalan yere yemin etmekle mal alıp-satmak, hilekarlık gibi alınıp satılması, edinilmesi ve yapılması haram olan şeylerle caiz olan şeyleri öğretmesi gerekir. Dürüstlüğü, dürüstlüğün faziletini, alış-verişte hoşgörü ve geniş davranışın faziletini de öğretmelidir.

8- Uyku.. Uykunun öneminden dolayı İslam insanı uykuya özellikle de gece uykusuna yönlendirmiştir. Yoksa başkalarının yaptığı gibi gece uyumayıp gündüz uyumak değil.

9- Temizlik: Bedenin sağlığı bakımından İslam, bedenin ve giysilerin özellikle de her namazda, yemek öncesinde, sonrasında, ihtiyaç giderirken devamlı temiz olmasına, Cuma günlerinde ve cünüplükten dolayı gusletmeye teşvik etmiştir. Bütün bunlar İslam'ın temizliğe ve beden sağlığına verdiği öneme ilişkin açık bir delildir.

10- Bedenin için ihtiyaç duyduğu yiyecek, içecek ve giysiyi sağlar ve bedenin maslahatı bulunan hususların gerçekleşmesi için bunların düzenlenmesine çağrıda bulunur.

11- İslam, yiyecekten büyük bir fayda sağlanması için birtakım yönlendirme ve irşadlarda bulunmuştur. Bunun anlamı sınırsız ve kayıtsızca yiyip içmek değildir. Bedene zararı olan bazı yiyecek ve içecekler bulunmaktadır. Bu nedenle şeriat, bu gibi şeylerin yenmesini ve içilmesini haram kılmıştır.

Ayrıca İslam, başlıca sebebi yeme ve içmede israf (yani haddi aşmak) olan şişmanlıktan ve göbeklilikten sakındırmıştır.

12- Tedavi: Her Müslüman, mübah yollarla tedavi olmak ve şifayı Allah subhânehû ve teâlâ'dan talep etmekle memurdur. Hadiste "Hastalığı da tedaviyi de Allah indirmiştir. Her hastalık için bir tedavi yolu yaratmıştır. Tedavi olun.. Haram ile tedavi olmayın."(73) der.

13- Ayrıca İslam, Müslümana koşu, binicilik, güreş, yüzme, atıcılık, eksersiz gibi bedensel sporları yapmayı mübah kılmıştır. Bedeni canlandıran, kan dolaşımını harekete geçiren sportif hareketler, eskrim, güreş, halter, koşu ve mübah oyunlar da bu kapsamdadır.

el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî adlı eserin müellifi bedenî eğitimin bazı hedeflerine ilişkin olarak şunları kaydeder:

"1- Hayatta faydalı olacak hareket becerileri ve bedensel maharetler kazanılması.

2- İnsan bedeninin sağlık, sıhhat ve bakımının sağlanması.

3- Boş zamanı fayda sağlayacak olan bedensel bir faaliyet ile değerlendirmek.

---

(73) *Ebû Dâvûd, es-Sünen, 4/7*

4- Arzu edilen nefsî nitelikler kazanmak. Zafer anında tevazu, sonuca razı olmak, cüret, cesaret, kendine güven gibi.

5- Toplum fertleri arasındaki sosyal ilişki ve bağları güçlendirmek."[74]

6- Bedenî eğitim, Allah'a itaat ve Allah düşmanlarına karşı koymak kasdıyla yapıldığında ibadettir.

7- Bedenî eğitim, güzel örneklik ve bu husustaki şerî kurallara bağlılıkla gerçekleşir.

Bedenî eğitimle alakalı olarak; şeriat bu eğitimi muhafaza ederek beşerî sistemlerin ve geleneklerin ulaşmasının mümkün olmadığı bir düzenlemeye tabi tutmuştur. Bu beşeri sistem ve gelenekler haram yemek, haram içmek, rejim adı altında kilo vermek amacıyla yapılan bedene zararı olan faydası dokunmayan iş ve egzersizleri yapmak veya insanın yerinde hareket ettiği sporlar, ağırlık kaldırmak, boğa güreşleri, gibi vücut için fayda sağlamayan zarar veren iş ve hareketleri yapmak suretiyle beden eğitimi konusunda dahi rabbani yöntemden uzak kalmıştır. İslam beden eğitimini getirmiş, teşvikte bulunmuş ve beden eğitiminde var olan sağlık ve sevaba özendirmiştir. Bu eğitimden olarak; yüzme, atıcılık, binicilik, basit bir yaşam, lüks ve refahtan uzak durmak, çocukların tabiatle içice eğitilmesi sayılabilir. -Malumdur ki korunan ağaç ile açık arazide yetişen ağaç birbirinden farklıdır.- Beden için yararlı olan sporlardan biri de bol bol yürümektir. Ayrıca meşru olan ibadetler de spor ve beden sağlığı için en iyi eğitimdir. Namaz, oruç ve hac gibi. Bu yüce ibadetler bedeni ve ruhu eşit olarak takviye eder.

---

(74) *el-Fikru't-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, Tunus, s. 557*

Düzenlilik Eğitimi

Müslüman bir düzen içinde yaşar. Her işinde, hareketlerinde, oturuşunda, kalkışında, duruşunda, muamelelerinde, ibadetler, sosyal hayatla alakalı işlerinde, başkalarıyla olan ilişkilerinde bütün bu konularda diğer fikrî sistemlerden ayrılan özel bir sistem içinde disipline edilmiş olarak davranır. Çünkü tüm fikrî düzenler çıkarcı ve maddecidir. Dünya ve ahiretin imarı için çalışan ve müslümanın *"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım."* *(Bakara, 30)* ayetinden hareketle kendisini, yeryüzünü imar edecek, hem kendisi için, hem de başkaları için ıslah edecek bir halife olarak hissettiği İslamî muamelelerdeki gibi yüce bir hedefe de sahip değillerdir. Müslüman Allah teâlâ'nın yeryüzündeki halifesidir. Allah yeryüzünde onu halife olarak seçmiştir. Dolayısıyla insan yeryüzünde kendisini halife olarak belirleyeni öfkelendirecek hareketlerde bulunamaz. Kafir ise bu dünyada hoşuna gittiği gibi, maddi çıkarlarına nasıl uyarsa öyle davranır. Ahiretten de hiçbir nasibi yoktur.

İdeal eğitim, gelişim ve medeniyete eşlik eder ve hiçbir şekilde bunlara muhalefet etmez. Hatta müslümanın bütün yaşamı düzendir ve düzenlilik üzere pratik bir eğitimdir.

Müslümanın Allah'a olan ibadetlerini belli sayıda ve belli vakitte düzen içerisinde yaptığını görüyoruz: Meselâ beş vakit namaz. Uygulamalı eğitime dayalı bir düzen ile alakalı bir güzellik ve mükemmellik olduğunu görüyoruz. Namaz kılan kişinin namazını belli bir vakitte kıldığını görüyoruz. Vaktinden önce ya da sonra kılacak olsa namazı kabul edilmeyecek

hatta sahih de olmayacak. Ayrıca namaz, belli sayı ve keyfiyet ile de disipline edilmiştir. Kasıtlı olarak değiştirilecek olsa, arttırılsa veya eksiltilse kişinin namazı batıl olur. Müslüman diğer insanlarla İslam'ın öğretilerine ve şeriatın kurallarına göre muamelede bulunur. Bu muamele ana-babaya, komşulara, arkadaşlara ve hatta tüm insanlara uygulanır. Bu kimselerin haklarına tecavüz ederse veya haklarında eksiltmeye giderse şerî olarak cezalandırılır.

Hikmetli şeriat, müslümanın doğumundan itibaren hayatının tümünü, hayatı süresince ve hatta ölümünde ve ölümünden sonra da belli bir düzen ile disipline etmiştir. Bütün bunların şeriat tarafından açıklanmış olan özel bir sistemi bulunmaktadır. Şeriat bu düzen için Allah'ın yeryüzüne ve üzerindekilere mirasçı olacağı zamana dek günlerin, yılların, asırların geçmesiyle değişmeyeceği, dönüşmeyeceği kural ve sabiteler koymuştur. Çünkü bunlar bu ebedi dinin kuralları, esasları ve düzenleridir. Bunlar da bu din ile birlikte ebedi ve kalıcıdır. Müslüman, hayatı içerisinde yaptığı işlerde, muamelelerde, ticarî faaliyetlerde ve görevlerinde bu düzeni yaşar. Yaptığı ve terk ettiği her işte Allah'ı gözetir. Çünkü bu İslamî düzeni koyan Allah'tır. O gaflete düşmeden gözetleyen, ilminden ve işitmesinden yerdeki ve gökteki hiçbir şeyin kaçamadığı gözetleyici (Rakîb) Allah'tır. Bu hususta gerçekten çok sayıda delil bulunmaktadır.

Müslüman doğduğu andan öleceği ana kadar bir düzenin hükmü altındadır. Evinde ailesi ile beraber ailesine mahsus bir düzen içinde gider. Caddede, sokakta lehine ve aleyhine bir takım hakların bulunduğu bir düzen içindedir ki kendi haklarına sahip olması gerektiği gibi başkalarının haklarını da yerine getirmek zorundadır. Öyle ki yolda oturduğu zaman yola bile hakkını vermelidir. Gelip geçenin selamını alır,

gözünü haramdan korur, sıkıntı vermez, emr-i bi'l-maruf, nehy-i ani'l-münkerde bulunur. Oturur da yolun hakkını vermezse günaha girer ve yolun özel nizamına muhalefet eder. Müslüman oturuş kalkışlarında, geliş gidişlerinde, ibadet ve muamelelerinde hep düzen içinde hareket eder. Bütün bunlar belli bir düzene bağlıdır. Namaz ruhu ve bedeni terbiye eder. Hatta namaz kılan kişi öncülük eğitiminin ve fertleri söz dinleyip itaat etme üzere eğitmenin pratiğini yapar. Görürsünüz ki adet ne kadar fazla ya da az olsa da namazı kıldıran yine tek kişidir. Hepsi o bir kişiye tabi olurlar. Hatta namazda imama muhalif davranan kimse için en çirkin ve en çetin ceza varid olmuştur ki hiç kimse muhalefet etmeye yeltenmesin. Müslüman, günlük işlerini evde de, işte veya sokakta da olsa daima özel bir düzen ve sağlam bir tertip içinde yerine getirir. Müslüman tüm işlerinde Rabb subhânehû ve teâlâ'yı gözetir. Çünkü O onu görür, işitir ve nefsinin kendisine fısıldadığı hayrı da şerri de bilir. İnsanları gözetip duran, onlardan korkup da Allah'tan korkmayan kimse ise bunun hilafınadır. Bunlar diledikleri şeyi hiçbir insanın bilemeyeceği şekilde gizlice yaparlar. Ama bu tür insanların istikrarsız bir hayat içinde olduklarını görürsünüz. İnsanlara karşı bir yüz takınırlar Allah'ın haramları ile baş başa kaldıklarında da deler geçerler. İnsanlara riyakarlık yapar Allah'ı çok az zikrederler. Rabb subhânehû ve teâlâ'yı gözeten kişinin ise, hayatında istikrar vardır, gizlide de açıkta da işleri düzenli ve tertiplidir. Vakıa bunun en iyi şahididir.

Düzenlilik üzere eğitim, fertler ve aileler arası dayanışmayı garantiler. Küçüklüğünden itibaren her şeyi yerli yerine koymak şeklinde düzenlilik içinde yetişmiş olan çocuk, hayat boyu böyle devam eder. Bu hal evlerde de görülür. Kimi evi tertipli, zarif ve düzenli görürsünüz. İnsanın hoşuna gider,

sevindirir. Son derece tertiplidir. Aileye özgü bir düzen hakimdir. Çocuklar da bu minval üzere yetişirler. Kullandıkları şeyi yerli yerine koyarlar ve böylelikle herkes o şeyin yerini kolaylıkla bilir. Nerede olduğunu arayıp bulana kadar zaman kaybetmezler. Bazı evlerde ise her şeyin dağınık olduğunu, bir şeyle işi bitenin o şeyi olduğu yerde bıraktığını görürsünüz. Öyle ki meyve suyu şişeleri bile içindeki artıklarıyla birlikte evin köşesine bucağına yayılmıştır. Bu olumsuz eğitim okula ve hatta daha da ilerisine akseder. Çünkü çocuklar birbirlerini taklit ederler. Birçok öğrencinin ve hatta yaşı büyük olanlarının dahi yedikleri şeyden geri kalanı yere attıklarını veya içtikleri bir içecekten arta kalanı yere döktüklerini görebilirsiniz. Bunun sebebi evde düzene ve tertibe alıştırılmamasıdır. Daha küçüklükten itibaren bu doğrultuda yetiştirilmemesidir. Sayıları az olan bazı öğrencilerin ise gayet edepli olduklarını, yiyip içtiklerinden geride kalan çöp vs. şeyleri bu iş için ayrılmış özel yerlere koyduklarını görürsünüz. Hatta bu öğrenciler arkadaşlarından kalan çer çöpü de toplayarak uygun yere atabilirler. Böyle bir öğrenci, evde aldığı tertiplilik eğitiminden ve bunu arkadaşlarının ekmek parçalarıyla bile oynadıklarını, uygunsuz şeyler yaptıklarını görmesine rağmen okulda uygulamasından dolayı okul tarafından teşekkürü ve teşviki hak eder. Çocukların bu olumsuz tutumları bir musibet ve nimete nankörlüktür. Gençlerin nimete saygı ve artıkları özel yerlere koymaları üzere yetiştirilmeleri gerekir. Ayrıca ana-babaların ve eğitimcilerin yetişen gençleri takip etmeleri, düzen ve tertibe alıştırmaları ve hatta boyun eğip uymadıkları takdirde buna zorlanmaları gerekir ki herkes eşsiz İslamî düzenin gölgesinde huzurla yaşayabilsin.

Liderlik Eğitimi

Ana-babaların ve eğitimcilerin çocukların gönlüne liderlik terbiyesi fidanlarını dikmeleri gerekir. Liderlik eğitiminin okul müfredatının bir parçası olması gerekir. Öğrencinin liderlik sevgisi ile yetişmesi, güzel davranış, insanlarla iyi muamele ve güzel ilişki kurma becerileriyle eğitilmesi gerekir. Aksi halde bu eğitim başarılı olamaz. Bizler, her taraftan düşmanların üzerimize çullandıkları bir çağda bulunmaktayız. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisi tam bize uygundur ya da neredeyse bizim halimize uyacak durumdadır: *"Yemek yiyenlerin birbirlerini davet etmesi gibi toplumların birbirlerini sizin aleyhinize davet edecekleri zaman yakındır." "Ya Rasûlallah! O gün bizim sayımızın azlığından dolayı mıdır?" dedik. "Hayır.. Bilakis çok olacaksınız. Fakat sel üzerindeki çer çöp gibi (ağırlıksız) olacaksınız." dedi…"*[75]

Tarih tekerrür ediyor. Hak-batıl arası mücadele devam etmiş ve bundan sonra da Allah yeryüzüne ve yeryüzündekilere mirasçı oluncaya dek devam edecektir. Bundan dolayı liderlik eğitimi öğretimin gereklerinden biridir. Hatta toplumsal bir zaruret halini almıştır ki bu sayede İlk Öğretmen ve Eğitimci Peygamberimiz Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in zikretmiş olduğu "çer-çöp" halinden çıkılabilsin. Nebevî liderlik yöntemi üzere yetişen kimse, nebevî eğitime ait hayret uyandırıcı bir çok ilginç hadise ve muazzam, büyük mucizeler görür. Talebe bu eğitim içerisinde Allah'a iman, Allah'a ibadet tutku ve duygusu arasında yetişir. Yaşları küçük-büyük her-

(75) *el-Mu'cemu'l-Kebîr, 2/102; Ahmed, Müsned, 5/278*

kes bu liderlik eğitiminden kopup gelen kokular miskler arasında hareket ederler. Sahih ve yeni eğitim ruhu ile doyuma ulaşır ve öğrenci kendisine yararı dokunacak azığı, liderliğe sevk edecek yükü ve hakka iletecek parlak nuru yüklenmiş olarak mezun olur. Bu sadık yönlendirme, Müslüman bir eğitici-öğreticiden ihlas ve itidal ile sadır olursa öğrencilerin gönüllerinde muazzam bir değere sahip olur. Müslümanı iç yenilgiden ve düşmana uşaklık etmekten koruyacaktır.

Herhangi bir okulda veya üniversitedeki Müslüman öğretmen, içinde yaşadığı dünyanın özellikle de din düşmanlarından kaynaklanan endişe, şaşkınlık, telaş, kargaşa ve yalan-dolan çağı olduğunun iyi farkında olmalıdır. Dolayısıyla eğitimcinin; sahibinin hayatında sabit adımlarla ve güçlü bir yakîn ile yürümesini sağlayan eşsiz bir liderlik eğitimi ile öğrencilerini bu korku ve endişe durumundan koruyup muhafaza etmesi gerekir. Liderlik eğitimi bu liderliğin sözünü dinleyip itaat edecek fertlere muhtaçtır. Aksi halde sözü dinlenmediği sürece bir liderliğin hiçbir rolü kalmaz. Şunu ifade etmek istiyoruz: Tolum;

a-) Liderlik b) Fertlerden oluşmaktadır.

"Fertlerin liderliğe olumlu karşılık verebilmeleri için birtakım şartların ve standartların gerçekleşmesi gerekir. Liderlikteki şartlar ve fertlerin kendilerindeki şartlar. Bütün bunlar her iki taraf arasında karşılıklı etkileşime ve ahenge götürür. Değişik liderlikler vardır: Öğretmenin dersliğindeki liderliği, müdürün okuldaki, annenin evindeki, başkanın/şefin dairesindeki/fabrikasındaki liderliği, köy hocasının köyündeki liderliği gibi."(76) Liderlik, piramidin en tepe noktasından temeline kadar her şeyi kapsar. Devletin genel yöneticisi genel lider

(76) Muhammed el-Mısrî *(rahimehullâh)*, *Terbiyetu'l-Kâde, s. 18*

sayılır. Sonra bakanlar, çeşitli devlet dairelerindeki, askerî, sivil ve ticarî kurum ve kuruluşlardaki başkanlar, müdürler gelir. Bu liderliklerin kendisine tabi fertler üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Burada şunu ifade etmek isterim: Yeni yetişen gençler üzerinde liderlik alametlerinin yerleştirilmesi, geliştirilmesi ve düzgün bir şekilde yönlendirilmesi gerekir ki gelecekte bunlardan istifade edilebilsin. Liderlik eğitimine önem verilmesi, bunun için bir program belirlenmesi ve herkes tarafından takip edilmesi gerekir. Bu söylediklerimiz şöyle bir misalle daha iyi anlaşılacaktır: Çocuğunda liderlik ve öncülük isteğini oluşturmak isteyen babanın, evdeki bazı özel işlerin sorumluluğunu vermek ve bunları yerine getirip getirmediğini takip etmek suretiyle bu özelliği çocukta geliştirmesi gerekir. Evin bazı işleri ile ya da küçük kardeşleri ile ilgilenme, onları takip etme gibi işlerin sorumluluğunu çocuğa verebilir. Bazı meselelere onu da katabilir. Bir takım problemlerin çözümüne onu da ortak edebilir. Bu davranışlar çocukta sağlıklı bir liderlik ruhu oluşturacaktır. Böyle bir öğrenci karşısında öğretmenin rolü ise de oldukça önemlidir. Böyle liderlik vasfı taşıyan bir öğrencinin sadece öğretmeninden değil okul idaresinden de ilgi, alaka görmesi, önem verilmesi gerekir. Böyle bir öğrenciden okul faaliyetlerine katılması istenerek arkadaşlarına başkan seçilebilir. Sınıf başkanı da yapılabilir. Ayrıca hitabet ve metin derslerinde sınıf önünde konuşma yapmaya alıştırılmalıdır. Öğrencinin öğretmen yerine konup arkadaşlarına ders anlattırılması, kalabalığın önünde, özellikle de namazdan sonra veya okul törenleri esnasında okul konuşmaları ve yayınları üzerine eğitilmesi, cesaret, liderlik ve düzgün davranışlar edinmesi için sahneye çıkarılması da güzel olur. Her şey için işlerini düzene koyan, kontrol eden bir liderlik olması gerekir. Peygamber *sallallâhu*

aleyhi ve sellem şu sözü ile buna irşad buyurmuştur: *"Üç kişi kendileri için bir emir belirlemeden yolculuğa çıkmasın."*(77) Herkes liderlik için elverişli değildir. Nitekim Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ebû Zerr'e şöyle demiştir: *"Ey Ebû Zerr! Emirliği kabul etme! Sen zayıf bir adamsın."*

Daha önce geçtiği gibi liderlik için sözü dinlenen ve itaat edilen bir lider gerekir. Hikmetli bir liderlik, söz dinleyen ve liderlerine itaat eden fertlerle bu bütün tamamlanır.

Ayrıca liderlik tasallut ve zorlukla, şiddetle disiplin kurmak değildir. "Önderlik demir ve ateş kullanarak olur." denildiği gibi de değildir. Bu kabul edilmeyen bir sözdür. Vahim ve tehlikeli sonuçları bulunmaktadır. Dolayısıyla eğitiminin tasallut, baskı ve zulüm çeşitlerinin tümünden uzak durması gereklidir. Yetişen nesil herkese, hatta Müslüman olurlar ümidiyle güzel muamele içinde bulunmak suretiyle kafirlere bile sevgi, şefkat ve merhamet üzere yetişmelidir. Kafir birinin İslam'a girmesiyle sevinç duyarız.

Öyleyse liderlerin insanlara karşı güzel bir siyaset izlemek üzere eğitilmeleri gerekir. Eğitimcinin kıymetli ve cesur bir kişiliğe sahip olması gerekir ki talebeleri de onun ahlakı ile yetişsinler, sahip olduğu güzel vasıflardan nasiplensinler.

Fertlerin, Allah subhânehû ve teâlâ'ya itaat olan konularda söz dinlemek ve itaat etmek hususunda yetiştirilmeleri gerekir. Ama lider Allah'a masiyet olacak bir şeyi emrettiği takdirde ya da Allah'ın şeriatına muhalif bir kanun koyduğu veyahut da Allah ve Rasûlüne karşı muharebe, Allah'ın şeriatına karşı bir saldırı ihtiva eden bir düzeni onayladığında da ferdin masiyet içeren yerlerde söz dinlememek ve itaat etmemek üzere eğitilmesi gerekir. Fertler arasında bilincin yaygın

(77) *Sünen-i Ebî Dâvûd, 3/36*

hale getirilmesi gerekmektedir. Ana kaide, dayanak noktası fertlerdir. Fertler çadırlardaki bağlantı ipleri mesabesindedir. İpler ortadan kaldırılınca direkler kalsa bile çadır çöker. Bunun benzeri Dördüncü Halife Ali b. Ebî Tâlib *radıyallâhu anh* zamanında olmuştur. Yönetimine karşı bazı fertler tarafından isyan ve başkaldırılar çoğalmış ve hatta tebasından bazı fırkalar kendisini tekfir etmişlerdi. Bir adam Ali *radıyallâhu anh*'a gelerek "Ey Ali! Senin döneminde ihtilaflar, ayrılıklar, parçalanmalar çoğaldı. Bunun sebebi nedir ey Müminlerin Emiri?" dedi. Ali *radıyallâhu anh*, şöyle dedi: "Benden önce benim gibilere valilik yapan biri vardı. Ben ise senin gibilerin valisiyim." İki unsurun, liderin ve fertlerin uyumlu olması, kaynaşması gerekmektedir. Bu da ancak liderin de fertlerin de nübüvvet metodu üzere ve Allah'ın şeriatına bağlılık üzere aldıkları ideal eğitimle mümkündür. Liderin fertler üzerinde, ferdin de lider üzerinde hakları vardır. Her iki taraf muhatabına karşı hukuku yerine getirirse güven ve emniyet oluşur, huzur yayılır. İnsanlar canları, namusları ve malları konusunda güven içinde olurlar. Dünya ve ahiret saadetine nail olurlar.

Öyleyse "Şu sebeplerden dolayı okulların her aşamasında liderlik eğitimi verilmesi gerekmektedir:

1- Müslümanlar bütün bir dünya için liderlik konumuna yerleştirilmişlerdir. Dolayısıyla liderlik eğitiminin programlara konulması ve eğitimde önemli bir parça olarak görülmesi gerekmektedir. Bu anlayış ve verilecek önem her bir öğretmende, babada ve eğitimcide eşit seviyede bulunmalıdır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz." (Âl-i İmrân, 110)* Bu ayrıcalık müslümanın, yeryüzünün varisliğine, yeryüzü halifeliğine ve insanların liderliğine, işlerini idare etmeye yetkin olabilmek için yücelik ve üstünlük sahibi olmasını gerektirir. Allah subhânehû ve

teâlâ liderlik öğretim ve öğreniminde dürüst ve ihlaslı olan kimselere yeryüzü halifeliğini ve hatta temkini (dini yerleştirmeyi) vaat etmiştir. Yeryüzü Allah'a aittir. Kullarından dilediğini yeryüzüne mirasçı kılar. Hayırlı son muttakilerindir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslam'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vadetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkar ederse, işte bunlar asıl büyük günahkarlardır." (Nûr, 55)

2- Müslümanlar en şerefli mesajı taşımaktadırlar. Bu mesaj, en son ve ebedi mesajdır. Bu nedenle bütün dünyanın liderliği Müslümanlarındır. Çünkü onlar *-daha önce de geçtiği üzere-* en hayırlı ümmettirler. Bu yüzden dünya liderliği onlarındı ve yine öyle olacak inşaallah. Rabî b. Âmir, Pers komutanı Rüstem karşısında Sa'd b. Ebî Vakkas'ın elçisi olarak bulunduğu ve ordular savaş için karşı karşıya gelmeden önce İslam'a davet ettiği sırada bu mesajı en net biçimde anlamıştı. Rüstem, Rabî'ye "Siz, ancak açlık çıkarmıştır." dedi. Rabî "Bu öncedendi. Ama şu anda bizler içimizde Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* peygamber olarak gönderildikten sonra insanları kullara kulluktan Allah'a kulluğa; dünyanın darlığından genişliğine; dinlerin zulmünden İslam'ın adaletine çıkarmak için geldik." dedi. Görüldüğü üzere bu mesaj, en zirve noktalarında Rabî b. Amir ve beraberindekilerin almış olduğu liderlik eğitimini taşımaktaydı. Müslümanların görevi insanları Allah'ın haklarında hiçbir delil indirmediği ve dünyaya egemen olan putçuluk, bidatçilik ve hurafeler gibi her türlü-

sü ile, her tonu ile şirkten kurtarmaktır. Bu takdirde insanlık izzetini ve değerini yeniden kazanır. Dolayısıyla imanî liderlik eğitimi üzerinde yoğunlaşmak gerekmektedir ki böylece ümmetlerinin azmini taşıyan ve bu azmi hayatları boyunca İslam ümmetini ve inancını savunarak, arka çıkarak yaşatan gençler meydana getirebilelim. Liderlik eğitimi müslümanın, Müslüman kardeşinin yarasını sanki kendisi yaralıymış gibi hissetmesini sağlar. Kardeşlerinin acılarına ortak olur.. hüzünlerine üzülür.. sevinçlerine sevinir.. Bizim eğitimimiz işte böyle olmalıdır. Bizler vahyin iniş yerinde, ışıklarını tüm alemin karanlıklarını yarıp aydınlatmak, doğru yola iletmek üzere buradan, Haremeyn-i Şerifeyn'den saçmaya başlayan risaletin başlangıç noktasında yaşamaktayız.

3- Lider mesajı taşıyanlar içinde en dürüst, en doğru sözlü olandır. Dürüstlük, Müslüman bir lider için ayırıcı bir vasıftır. Kalbi bu vasıfla dopdoludur. Mesajı sırtlananların ve onu temsil edenlerin en doğru sözlüsü, en ihlaslısıdır.

4- Liderlerin aynı yöne yönelmek üzere eğitilmeleri gerekir. Mesaj sahibi kimsenin gönlüne mesajı hakim olduğunda tüm duyguları ve eğilimleri bu mesaja boyun eğer. Öfke duyar, korku hisseder. Ama mesajı uğrunda öfkelenir, mesajı için korku duyar. Mesajı sırtlanırken kendisine yardımcı olanlara, mesajına hizmet için yardım toplayanlara sevgi duyar. Mesajına düşman olanların karşısında durur.. kardeşlerine mütevazı davranır.

"Müminlere karşı alçakgönüllü, kafirlere karşı izzetlidirler." (Mâide, 54)

5- Lider dur-durak bilmez.. Uzanmak, bıkmak nedir tanımaz.

6- Lider mesajı sırtlanıp taşımak üzere yetiştirilmelidir.

Mesajı taşımak da liderin öğretmen tarafından üzerinde yetiştirileceği gıdaya ihtiyaç duyar. Fikir, vicdan, ilim ve kendilerini İslam'a nispet eden Kadıyaniler, Rafıziler gibi birçok grubun içinde bulundukları hatalara karşı dikkatli olma yönündeki daimi gıda…

7- Liderlik eğitimi, eğitimciden, talebelerine, tahrik ve teşvik edici ne kadar etken olursa olsun, ne kadar tehditlere maruz kalınırsa kalınsın ilkelerinden vazgeçmeden ve yerlerinden kıpırdamadan mesajı yüklenip taşıma ve savunma eğitimi vermesini gerektirmektedir. Prensiplerinden, inançlarından ve mesajından vazgeçmez. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'de bizim için en yüce bir örnek vardır. Şöyle buyurmuştur: "Vallahi bu işi terk etmem karşılığında sağ elime güneşi, sol elime de ayı koysalar, Allah zafer nasip edene veya uymayanları helak edene kadar terk etmem."[78]

8- Liderlik eğitimi, öğretmenin talebesini bıktırıcı durumlar karşısında sabır göstermek, engeller, musibetler ve belalar karşısında sebat etmek üzere eğitmesini gerektirir. Sıkıntılı durumlar söz konusu olduğunda Allah'tan yardım geleceği ümidi ve güveni ile, Allah'ın destekleyeceği mutmainliği içinde sabretmek ve sebat göstermek liderlik eğitiminin gereklerindendir. Tüm bunlar en büyük saadeti hissetmekle birliktedir. Mesaj sahibi, en kötü işkenceye de uğrasa mutludur. Cahiller ve alaycılar çevresini kuşatsa da gönlü huzurludur, razıdır.

9- Liderlik eğitimi, öğretmenin talebelerini ağırbaşlılık, tavırları ve olayları tam ve eksiksiz olarak incelemek, sahip olduğu mesaj yolunun maruz kalacağı sorunları tam olarak bilmek, mesajın hedef ve maksatlarını gerçekleştirecek yön-

---

(78) *es-Sîretu'n-Nebeviyye, 2/101.*

tem ve vesileleri araştırmak, talebelerdeki potansiyeli ve becerileri ortaya çıkarmak, bunları geliştirmek, ileriye doğru götürmek ve her şeyi yerli yerine koymak hususunda eğitmesini gerektirir.

10- Fertlerin, öğrencilerin liderliğe ehil olarak yetiştirilmesi. Bir başka ifadeyle; bütün fertlerde, özellikle de liderlik özelliği taşıyanlarda ve liderlik yükünü taşıması umulanlarda güven ve mesuliyet taşıma ruhunun oluşturulması.

11- Liderlik eğitimi diktatörlükten ve demokrasiden tamamen uzaktır. Çünkü birincisinde fertler tamamen birer uşak olarak kör bir itaat üzere yetiştirilirler. Bu durum bariz bir şekilde komunist rejimlerde görülmektedir.

İkinci tür, yani "demokratik" eğitim ise.. batı rejimlerinde bilindiği üzere fertler için tam bir özgürlük ve eşit fırsatlar tanındığı vb. şeyler iddia ederler. Biz de diyoruz ki: Ne bu ne de o.. ne doğulu, ne de batılı olanı değil İslamî olanı istiyoruz. Çünkü İslamî liderlik birinci ve ikinci tarz eğitimden tamamen uzaktır.

12- Liderlik eğitimi, liderde ve fertte, fertler hakkında ve hatta Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şahsı hakkında bile aşırı gitmeme duygusu geliştirir. Çünkü Müslüman zamanın ve fertlerin değişmesiyle değişmeyen kurallar üzerinde ve İslamî yöntemi takip ederek yürür. Lider ölse de daha önceden hazırlanmış olan bir başka lider onun yerine geçer. Liderlik eğitimi fertlerle değil doğru yöntem ve yüce mesajla alakalıdır. Liderin tebası tarafından sevilmesini, itaat edilmesini ve saygı görmesini bir nevi kutsallık verilecek şekilde aşırı tazim gösterilmesinden ayırt etmeliyiz. Birincisi övgüye şayan ve talep edilen bir şey iken ikincisi kabul edilmemiş ve hatta İslam'da reddedilmiş bir tutumdur.

13-Liderlik eğitimi talebeyi sorumluluk üstlenmek üzerine yetiştirir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabını sorumluluk almak ve buna tahammül etmek üzere yetiştiriyordu ki kendisinden sonra liderlik işini sırtlanabilsinler. Her münasebette kendileriyle istişare ediyordu. Uhud ve Bedir gazvelerinde ve Ahzab Gazvesi'nde neredeyse Ğatafan Kabilesi ile Medine'nin üçte bir ürünleri karşılığında barış anlaşması yapılacağı sırada olduğu gibi çoğu kez kendi görüşünden vazgeçip onların görüşüne yöneliyordu. Burada Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in siyresinden *Terbiyetu'l-Kâde* adlı eserden güzel bir bölüm aktarmak istiyorum.

1- Lidere saygıda aşırı gidilmemesi ve masum olduğuna itikad edilmemesi.

2- Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* de beşeri sıfatlara sahip bir insan idi; ama ona vahyedilmekteydi ve bu yüzden masum idi.

3- Liderin henüz hayatta iken tebasını mesuliyet yüklenmeye alıştırıp eğitmesi gerekir ki kendisinden sonra da bunu taşıyabilsinler. Bu nedenle Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabına danışır, istişare eder ve doğru olduğu takdirde onların görüşlerine dönerdi. Kendisini onlardan ayıran çok özel meziyetler yoktu.

Dolayısıyla öğretmenin ve eğiticinin, hata ettikleri takdirde bunu itiraf etmeleri gerekir. Maalesef toplumumuzda ilmî öncülük mertebesine ulaşmış olan kimseler bu manaların birçoğunu unutmuş ve tabilerini kendilerine aşırı saygı gösterme, her ne kadar şerî kaidelere aykırı dahi olsa işledikleri hataları ve yaptıkları davranışları arkasında tabilerin yetersiz akıllarının idrak edemeyeceği türlü sırlar ve hikmetler bulunduğu şeklinde tevil ve tefsir etme eğitimine tutunmuş-

lardır. Bu yolla tabiler, şeyhlerinin hata etmeyecekleri, çünkü türlü derecelere vasıl oldukları sonucuna ulaşmaktadırlar."[79]

Müellif daha sonra Arap ülkelerindeki birçok öğretmende bulunan bir olguyu, hatalı olduklarını ve bu hatanın öğrenciler tarafından düzeltilmesini kabullenememe olgusunu zikretmiştir. Yazar şöyle demiştir: "Bana göre bizim ülkelerimizde yaygın olan bu tür eğitim, düzeltilmesi gereken hatalı bir eğitimdir."[80]

Daha sonra şunları ifade etmiştir: "Öğrencilerimizi, kendilerine sunulan her şeyi alacak şekilde alıştırmamız iyi değildir. Öğretmenin, kendisine ne verilirse alan, itiraz etmeyen sessiz sakin talebelerin varlığından dolayı sevinç duyduğunu; çok soru soran, daha fazla açıklama isteyen öğrencilerin varlığından ise hoşnut olmadıklarını görmekteyiz. Kargaşa çıkartmak için, arkadaşlarının gözünde itirazcı olarak görünmek amacıyla soru sorup duran bir öğrencinin ıslah edilmesi gereken bir halde bulunduğunda tabii ki şüphe yok. Fakat çocuklarımızı kendilerine verilen her şeyi sormadan, sorgulamadan kabul etmeye alıştırmamız iyi değildir. Bu mana, psiko-ahlakî bir eksiklik haline uygun düşer ki bundaki âmil, çocukta kabullenme yeteneğinin gelişimi ve eleştiri ruhunun dumura uğraması olabilir. Buna iten faktör iki yüzlülük de olabilir... Öğrencinin hocasına saygı duyması gerekir. Ama aynı zamanda da zihninde dolaşan soruları da edepli bir şekilde, dürüstçe ve samimiyetle sorabilmelidir. Maalesef Müslümanlar, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ashabını yetiştirmiş olduğu manadan sapmışlardır ki bu mana: Hak ve hakkın ilanı, dürüstçe ve samimiyetle hakkın haykırılması konusundaki cüret ve cesarettir. Büyük Akabe Beyati'nde

(79) Dr. Muhammed Emin el-Mısrî, *Terbiyetu'l-Kâde, s. 40*.
(80) A.g.e. s. 42.

ashabdan almış olduğu söz, nerede olurlarsa olsunlar hakkı söylemeleri ve hak konusunda hiçbir kınayanın kınamasından çekinmemeleridir. Hak kelimesini söylemek hususunda ağızlar suskun bir hal aldığı, Müslüman çekinceli bir vaziyet aldığı zaman hak söz bu ümmetten çekilip alındı ve bizler bugün şu iki tip insandan biri haline ulaştık:

Hakkı istemeyen, hayrı aramayan muhalif,

Kalbiyle inanmadığını diliyle söyleyen yapmacık iki yüzlü riyakar.

Üçüncü sınıf ise gerçekten çok çok nadirdir."[81]

Liderliğin, eğitimcinin dikkat etmesi ve gençlerde geliştirmesi gereken bir takım özellikleri ve vasıfları bulunmaktadır. Meselâ; kuvvet, emanet gibi.

"Ücretle istihdam edeceğin en iyi kimse güçlü ve güvenilir olandır." (Kasas, 26)

Liderlik üzerine eğitilen ve liderlik ruhunun geliştirildiği kimsede bulunması gereken vasıflardan bazıları şunlardır:

Yeterlilik,

Çevresindekilere sevgi duyma,

Bu işi, liderliği sevmesi,

Sağlamlık, dayanıklılık,

Karar alabilme,

Öfke anında kendini tutabilmesi,

Erdemli ahlaka sahip olmak,

Akıl, siyaset ve hüsn-ü tasarruf,

İnsanlara saygı ve tevazu,

(81) A.g.e. s. 45.

Sabır ve tahammül gücü,

Ahde vefa,

Şecaat ve yardım,

Bedensel liyakat, vücudun çeşitli hastalık ve ayıplardan salim olması,

Güzel arkadaşlık ve ilişki kurabilme,

Genel kültür ve olup bitenler hakkında bilgi sahibi olma,

Karşılıklı sevgi,

Espritüel bir ruh, psikolojik denge, ileri görüşlülük, güçlü şahsiyet,

Eğitimcinin bu vasıflara riayet etmesi ve bu vasıfları veya bir kısmı kimde var ise bunları geliştirmesi gerekir.

Müslümanın hayatında önemli bir yeri olan bu konu, liderlik eğitimi ve önemi konusuna ilişkin son olarak; üniversite veya yüksek lisans eğitimlerini bitiren ve hatta çeşitli İslam üniversitelerinde hocalık da yapmış olan alimlerin herhangi birisinden insanlara camide imamlık yapmaları talep edildiği zaman yapamadıklarını; ya da genel bir ortamda nasihatvari bir konuşma yapmaları istendiği zaman iyi derecede ilim sahibi olmalarına rağmen beceremediklerini görmekteyiz. Buradaki sebep bu hususta eğitilmemeleridir. İlk, orta ve lise hatta üniversite eğitimleri boyunca bu türlü bir faaliyete katılmamışlardır. Bir gün olsun okul sahnesinde veya okulda bir öğle namazı sonrasında arkadaşlarının huzuruna bir nasihat konuşması yapmak üzere çıkmamışlardır.

Bu eğitime, liderlik eğitimine öğrenci ve diğer insanlar huzurunda pratik olarak uygulamak suretiyle özen gösterilmesi, dikkat edilmesi gerekmektedir ki öğrenci korku ve utanç

duymadan konuşma yapabilmeye alışsın. Böyle bir uygulama çocukta liderlik ruhunu geliştirecek, korku ve çekingenliğini giderecektir. Ve ileride bir gün talimat vermesi, beyanatta bulunması ya da beraberinde çalışanlara yönelik yönetmelikler ilan etmesi gerektiğinde bu işin üstesinden gelebilir. Yahut da camisinin cemaati kendilerine vaz etmesini, imamlık yapmasını ya da bir Cuma veya bayram hutbesi vermesini istediklerinde çekinip sıkılmadan becerebilir.

***

Cihad Eğitim[82]

"İslam ümmeti bugün zorlu bir merhaleden, çetin şartlardan geçmektedir. Düşmanlar üzerine çullanmış İslam'a ve ehline savaş ilan ederek uzak yakın her yerden birbirlerine çağrıda bulunmaktadırlar. Bu çalışmalar hırçık bir kampanya ve gizli bir kindarlık içinde yürütülmektedir. Bu çalışmaların ardındaki gaye İslam'ı müslümanların gönlünden söküp atmak, müslümanları kendilerinin uydusu haline getirmektir. Bizimle aynı kökten olan münafıklar da bu konuda onlara yardımcı olmuşlardır. Ve ümmetin hem içinden hem dışından savaş başlamıştır. Hak-batıl arası çatışmanın kaçınılmaz olduğuna inanmamıza rağmen, küffara karşı cihad fitne olmasın diye dini ve ırzı korumak amacıyla müslümanlar üzerine bir fariza olmasına rağmen İslam ümmeti kuvvet sebeplerine sarılmamıştır. Bu sebeplerden biri de gençlerin cihad üzere, cihad sevgisiyle eğitilmeleri, nefislerin gafletten kurtulmaları için, gençlerin nefislerinde cihad ruhunun ihya edilmesi ve fani dünyaya meyledip güvenilmemesi için ilmî ve pratik programların hazırlanmasıdır.

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Savaşmayan, savaşmayı gönlünden geçirmeyen kimse münafıklıktan bir şube üzerine ölmüştür."[83]-[84]

---

(82) Bu kitabın 1422 h. yılında dizgisinin yapılmasından sonra bu başlık altında kıymetli bir kitap buldum. Yazarı Abdulaziz el-Celil idi. Konuya ilişkin daha fazla ve detaylı bilgi edinmek, şerî köklere ulaşmak isteyen bu esere müracaat edebilir.

(83) *Müslim, 2190*

(84) Abdulaziz el-Celil, *et-Terbiye el-Cihadiyye, s. 4.*

Yazar insanları ikiye ayırmıştır:

Bu yöndeki hazırlık konusunda tefritte ve gaflette olanlar.

Kapsamlı bir hazırlıkları olmaksızın silahı eline alıp çatışmakta aceleci olanlar.

Daha sonra yazar şunları zikretmiştir:

"Cihad eğitiminin özelliklerinden bazısı şunlardır: Gençlerin evlerde ve okullarda cihadın Allah'a bir ibadet olduğu, mücahidin en muazzam bir ibadeti gerçekleştirdiği bilinciyle yetiştirilmesi. Cihadın "İslam'ın en yüksek zirvesi" olduğunu görmüyor musunuz? Daha sonra gençlere cihad ahkamı ve cihadın kısımları açıklanır ki körü körüne hareket edilip ayak kaymasın, Aceleci davranılmasın. Bu da rabbani alimler tarafından yapılmalıdır.

Gençlerin cihad sevgisiyle yetiştirilmeleri. Çünkü cihad, yeryüzündeki tüm insanların özgürlüğünün sağlanmasının yoludur. Bu da insanları kullara kulluk etmekten çıkarıp tek olan, hiçbir ortağı olmayan Allah'a kulluk etmeye yönlendirmekle mümkündür. Bu gerekçeler Müslümanların gönüllerinde yer etmelidir. Müslüman bir mücahid'e, "Hangi sebebin kendisini cihada çıkardığı" sorulduğunda "Tehdit altındaki vatanımızı savunmak için çıktık.", "Pers veya Rum düşmanlarımıza karşı koymak üzere çıktık." ya da "Topraklarımızı genişletmek ve daha fazla ganimet kazanmak için çıktık." dememişlerdir. Onların tek söyledikleri Rabî b. Amir, Huzeyfe b. Mihsan ve el-Muğira b. Şube'nin *-Allah onlardan razı olsun-* hep birden Pers ordusu komutanı Rüstem'e Kadisiye'de söyledikleri gibi söylerler. Rüstem onlara savaştan önce üç gün peş peşe tek tek "Sizi buraya getiren nedir?" diye soruyordu. Aldığı cevap "Allah bizi buraya, dilediği kimseleri kullara kulluktan çıkarıp sadece Allah'a kulluk etmeye yöneltelim; dünyanın

darlığından genişliğine, dinlerin zulmünden İslam'ın adaletine çıkaralım diye gönderdi. Allah elçisi ile dinini insanlara göndermiştir. Kim bizden bunu kabul ederse biz de onu kabul ederiz, onu ve topraklarını bırakarak geri döneriz. Ayak direyenle ise cennete veya zafere ulaşana kadar savaşırız.."

"İslam'a düşman olan kamplara öyle bir zaman gelecek ki, kendi bölgesel sınırları dahilinde İslam'ın onları insanın insana kulluk etmesine göz yumması karşısında İslam'a saldırıda bulunamayacaklar…"

"Fakat İslam bu durumda da önüne hiçbir maddi engel çıkartmaksızın kapılarına İslamî davete açmayı garantilemek üzere cizye ödeme şeklinde İslam'ın otoritesine teslimiyetlerini ilan etmedikçe onlarla savaşsızlık anlaşması yapmayacaktır."

"İslam'ın bu tabiatı tasavvuru ile, kendi bölgesel veya etnik sınırlarına çekilmiş, saldırı korkusundan başka bir şeyin harekete geçiremediği şeklindeki tasavvuru arasında fark bulunmaktadır. Bu son tabloya göre İslam, harekete geçme konusundaki özgün gerekçelerini yitirmektedir."[85]

Yeni yetişen neslin cihad eğitimi, fertler, toplumlar ve hatta devletler için emniyet vanasıdır. Öyleyse İslamî bir devlette cihad eğitiminin önemli bir yere sahip olması ve öncelikleri arasında bulunması gerekir. Çünkü cihad, İslam'ın zirve noktasıdır. Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i mutahhara herkesçe bilinen birçok ayet ve hadiste cihada teşvikte bulunmuştur. İslam hukukunda da "cihad, hükümleri, İslam ümmeti fertlerine ne zaman vacip, ne zaman sünnet olur?" adında bir bab açılmıştır. İslam uleması gayet tafsilatlı bilgiler vermiştir. Detaylı bilgi almak isteyen İslam fıkhındaki cihad babına,

(85) Abdulaziz el-Celil, *et-Terbiye el-Cihadiyye, s. 26-27, 31.*

sünnet-i mutahharaya ve Kur'an-ı Kerim ayetlerine müracaat edebilir. Herkes şunu bilmelidir ki İslam ümmeti ibadet için yaratılmıştır. Cihad da ibadettendir ve hatta -geçtiği üzere- İslam'ın zirvesidir. Hak-batıl mücadelesi kıyamet saatine kadar sürecektir. Bu mücadele görünüşte şerdir. Ama akıbeti itibarıyla Müslümanların hayrınadır. Bu suretle Müslüman iki güzellikten birine nail olur: Ya zafer ya da şehadet.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Umulur ki siz bir şeyi kötü görürsünüz de o sizin için hayırdır. Ve umulur ki siz bir şeyi hayırlı görürsünüz de o sizin için kötüdür. Allah bilir; siz bilmezsiniz." (Bakara, 216)

Bu yüzden müslümanların tüm savaşlarında ölüm korkusu duymaksızın ileri atıldıklarını görürsünüz. Düşmanları ise bunun tam tersi yöndedir. Savaş morallerini olumsuz etkileyen bir korku ve tedirginlik içerisindedirler. Çoğunlukla da Allah'ın az sayıda da olsa müminlerden oluşan ordusu karşısında hezimete uğrayıp giderler.

Öyleyse ana-babaların ve eğitimcilerin çocuklarına cihad eğitimi vermeleri, gençlere cihad sevgisi aşılamaları ve daha küçüklükten itibaren gönüllerine bu fidanı dikmeleri gerekmektedir ki küffarın saldırısı altında kalan canlarını, ırzlarını ve vatanlarını savunabilsinler.

Öğretmenlerin, ana-babaların ve eğitimcilerin cihad sevgisini yetişmekte olan neslin gönlüne aşılamaları gerekir. Hatta İslam ümmetinin karşı karşıya kaldığı bu sıkıntılı şartlar altında cihad için genel bir çalışma yapılması gerekir. Liderlerin de fertlerin de bilincine varmaları gerekir ki cihad eğitimine, cihad sevgisine sahip değillerse ve bunun Allah için bir ibadet olduğu ayırımında değillerse, kafir düşman onları istila edecek ve sonra azabın en acıklısını tattırarak ekini de,

nesli de helak edecektir. Allah fesadı, bozgunculuğu sevmez. Rab subhânehû ve teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bir mümin hakkında ne ahit tanırlar ne de antlaşma. Çünkü onlar saldırganların ta kendileridir." (Tevbe, 10)

"Kalpleri ile istemezken sizi dilleriyle hoşnut etmeye çalışırlar." (Tevbe, 8)

"Dinlerine uymadıkça Yahudiler de Hıristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır." (Bakara, 120)

Cihad eğitimi, genel seferberlik, cihada teşvik ve faziletlerinin özellikle de düşmanların çullandığı ve İslam'a ve ehline karşı tek saf olduğu bu şartlar altında açıklanması Müslümanların ilim adamlarının ve liderlerinin görevidir.

"Dedelerimiz kendi çağlarında, toplumlarında bir an olsun yok olmayan cihad sayesinde izzetli, güçlü ve zengin olarak yaşadılar. Ne zaman ki Müslümanlar cihaddan soyutlandılar, varlıklarını ve yapılarını kaybettiler işte o zaman düşman güç buldu, merhamet etmeyen, korku duymayan insanlar musallat oldular."(86)

---

(86) Bu savaşın hedefleri, Filistin topraklarının gasp edilmesinin ardından İsrail'in kurucusunun "en büyük korkum bir Arap liderin/komutanın ortaya çıkmasıdır." sözleriyle aleni ve apaçık bir şekilde belirginleşmiştir. Daha sonra "Arap medeniyetinin kökünü kurutmadığımız sürece zafere ulaşmış sayılmayız." demiştir. Bir başkası da Yahudi askerlerine hitabı sırasında şöyle demiştir: "Düşmanlarınızı öldürürken kalpleriniz acı duymasın. Şefkate ve merhamete kapılmayın. Arapların burnunu sürte sürte teslim olmaya razı etmek gerek." Bkz. Gen. Muhammed Cemaleddin, *Kitâbu'l-İstirâtîciyye.*
Bizzat kendi kulaklarımla Fransa'nın şu anki cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın Dışişleri Bakanı iken şu sözleri söylediğini duydum: "En çok korku duyduğumuz saatli bomba: İslam bombasıdır. Paris sokaklarındaki patlayıcılardan daha da tehlikelidir." İşte bunlar bugün Afganistan'ı, Irak'ı işgal ederek, Kuveyt'i, Katar'ı sömürgeleştirerek Arap ve İslam devlerini boyun eğdirmektedirler. Allah teâlâ'nın düşmanların yayılmasını durdurması, birliklerini bozması ve aralarına çekişme sokması durumu müstesna olmak üzere diğer ülkeler de sıradadır.

"Müslüman Araplarla, Arap olmayan Müslümanların geçmişlerini, şu anlarını ve geleceklerini hedef tahtasına koyan bu medeniyet çekişmesindeki cihadları sahih akideye dayalı bir medeniyet sıçramasına ve kapsamlı bir cihad hareketine muhtaçtır. Bununla birlikte tüm ilerleme ve yenilik sebeplerine sarılmalı, taklidi, doğuya ya da batıya bağımlılığı bir kenara bırakmalıdırlar. Allah teâlâ'nın hikmeti İslam ümmetinin izzetli ve cihad ehli bir ümmet olmasını gerektirmiştir. Zillete ve horlanmaya boyun eğmemiş, rıza göstermemiştir. Kendi uğrunda cihadı Allah, insanlar için çıkartmış olduğu en hayırlı bir ümmet olan bu ümmete vacip kılmış, onurlu bir vazife olarak belirlemiştir. Bu şiarın eğitimi ve uygulaması gerçekleştirilmiştir."

"İslamî askerî okulda Ümmetin Öğretmeni ve Komutanı *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in eliyle komutanı ve neferi ile ilk Müslümanlar komutanlık sanatını öğrenmişler, öğretilerini, ilkelerini ve teorilerini Allah yolunda Allah'ın kelimesini yüceltmek için yürütülen savaş meydanlarında pratik olarak uygulamışlardır. Savaş yeterliliği, şecaat, cesaret ve kahramanlık bakımından atasözlerine konu olacak hale gelmişlerdi. Sonuçta Müslümanlar birçok savaşta -savaş teorileri için gerçek bir mihenk taşı olan savaşlarda- düşmanlarına karşı zafer elde ettiler.

İslam komutanlığı, peygamberlik asrından sonra aynı anda iki ayrı stratejik cephede, o zamanın iki süper gücü olan Perslere ve Rumlara karşı savaşı idare edebileceğini ispatlamıştır. Müslümanlar bütün güçleriyle yeni bir alana, deniz savaşı sahasına da dalmışlar Persleri ve Rumları liderlik ve güçlülük tahtından indirmiş ve hatta bu kafir tahtları yıkmışlardır. Zalim, facir ve kafir tağutların, yöneticilerin gölgesindeki o halkların içinde bulunduğu zulüm ve haksızlık yerine adalet ve eşitliği yerleştirmişlerdir."[87]

---

(87) *A.g.e. s.16.*

Tarihimiz her alanda kahramanlık ve zaferlerle doludur. Allah'a hamdolsun ki cihad kapısı açıldığı zaman bu kahramanlıkları yine tatmaktayız. Klasik ve modern tarih ispat etmiştir ki Müslümanlar küfürle karşı karşıya geldiklerinde, mücahidlerin önünde küfrün daima beli kırılmış hezimete uğramıştır. Çünkü mücahid başkalarına nazaran daha güçlü bir azme, daha fazla atılganlığa ve cesarete sahiptir. Ayrıca güçlü bir manevi ruha da sahiptir. Her iki halde de kazançlıdır: Ya zafer ya da Allah yolunda şehadet.

Sadık mücahid, "Ölüm talebi sana hayatı bağışlayacaktır." kaidesinden hareketle daima sonuncuyu talep eder. Maalesef modern eğitimimiz öğretim ve eğitim bakımından cihad eğitiminden yoksun durumdadır. Belli başlı askerî bölümler olarak bazı özel sınıflar bundan müstesnadır. Biz bütün yeni yetişen gençlerin hepsinden cihadî askerî öğretim ve eğitimden geçmelerini, İslam hukuku açısından savaş ahkamını öğrenmesini, savaş ve barış anında düşmanla nasıl muamele edeceğinin yollarını öğrenmelidir ki aşırılığa meyledip şaşırmasın. Gençlerin zihinlerindeki cihad eğitiminin doldurması gereken yerler boş kaldığından dolayı bazılarında cihadın manası ve ne zaman vacip olduğu, ne zaman müstehab olduğu, ne zaman bazı kimselerin ne zaman herkesin savaşması gerektiği konusunda hatalı içtihatlar oluşmuştur. Tüm bu sorular ve benzerleri ümmetin ilimlerine güvendiği rabbani alimler tarafından gençler için açıklanmalıdır. Böylelikle fertlerden hatalı içtihatlar zuhur etmez. İdeal eğitim gençlerin her yönden mükemmel olmasını gerektirir. Bir yön diğeri üzerine baskın çıkmamalıdır. Ümmet, düşman saldırısı, baskını ve bu dinin yayılmasını engellemesi karşısında üzerine düşen görevin ne olduğu konusunda aydınlatılmaya, basiret kazandırılmaya muhtaçtır.

İdeal eğitim, kendilerinde liderlik özellikleri bulunan ki-

şilere önem verir ve onlardaki cihad sevgisini ve Allah yolunda ordu komuta etme kabiliyetini eğitir. Sonra "nefer" olan fertlerde de cihad sevgisini, Müslüman liderin sözünü dinleyip itaat etme, sözüne karşı gelip tartışmama eğitimi vermesi gerekir. *"Birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da gücünüz gider."* *(Enfâl, 46)*

İdeal eğitim kanatları arasına savaş liderliği (komutanlık) eğitimini de almalıdır. Çünkü böyle bir eğitim özellikle de içinde bulunduğumuz böyle bir zamanda Hanîf Şeriat'ın vacip kıldığı bir zorunluluk halini almıştır. Bir cemaat olup da hatta küçücük bir cemaat olup da liderinin olmaması düşünülemez. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Üç kişi bir yolculuğa çıktığında içlerinden birini emir tayin etsinler."*[88]

İslam bir çok Kur'an ayetinde ve hadis-i şeriflerde lidere/komutana değer vermiş ve itaat edilmesini vacip kılmıştır. Öyleyse eğitimcilerin eşsiz bir askeri liderlik meydana getirmeye önem vermeleri, liderler ortaya çıkarmaları, yetişen neslin herhangi birinde liderlik vasıflarının tümünü veya bir kısmını gördüklerinde gönlüne liderlik tohumları ve sevgisi dikmeleri ideal eğitimin gereklerindendir. Sonra da fertler söz dinleyip itaat etmek ve ihtilafın net sonuçlarını açıklamak üzere eğitilir. Daha önce de geçtiği üzere lider olmadan fertler; fertler olmadan da lider olamaz. Modern eğitim yetişen nesli, liderin fertlerle aynı safta, aynı yönelişlerle kaynaşması esasında yetiştirir. Çünkü hepsi İslam'ın gölgesinde ve sancağı altında aynı rabbe, aynı akideye inanmaktadırlar.

İçinde bulunduğumuz çağda cihadın zincirlere bağlanıp zindanlara atıldığı, hiç kimsenin cihadı göremez duyamaz olduğu, yetişen neslin cihadla alakadar olmadığı yönünde bazı şeyler duyuyor ve görüyoruz. Cihad gözlerden ıraktır. Hatta

---

(88) Tahrici daha önce geçmişti.

birçok ülke nazarında suçlu ve itham altındadır. Onlar nazarında cihad, terör, masum insanları korkutmak ve katletmek demektir. Küfür içindeki bir toplum cihadı hiç duymak istemez. Cihad bu topluma korku salar. Yatağında rahat uyku uyumasına müsaade etmez. Böyle kafir toplumlar yetişen neslin cihadı öğrenmesini ve hatta cihad hakkında herhangi bir şey duymasını istemezler. Çünkü cihad azırı küffarın çetin bir düşmanı, yolları üzerinde sapasağlam duran tek engeldir. Bu sebeple cihad aleyhine müebbet hapis cezası hükmünü yakıştırmışlardır. Fransa Dışişleri Bakanı -şu anki cumhurbaşkanı- Jaques Chirac "Patlamasından en çok korktuğumuz saatli bomba bu, yani İslam'dır. Paris sokaklarındaki patlayıcılardan da tehlikeli bir bombadır bu." diyor. -Daha önce dipnotta bu söze yer vermiştik.-

İşte bunlar biz Müslümanları ve özellikle de eğitimcileri dine ve kendi aleyhlerinde tek tehlike olarak gördükleri değerlere karşı kindar yaklaşımları olan bu küffara karşı durabilmek için cihad eğitimini üstlenmeye çağırmaktadır. Biz Müslümanlar soruyoruz: Acaba İslam'dan neden korkuyorlar? Halbuki İslam, bütün toplumlar için rahmet dinidir. Ama buradaki sebep: Katıksız cehalet, hakka karşı sağırlık, körlük ve düşünemezlik ve dahası kibir, gurur, "Bizden daha güçlü kim var ki" diyebilecek seviyeye varan yenilmez bir kuvvete sahip olma şuurudur.

1- İslam, tüm toplumlar için barış dinidir.

2- Bu dine girmek için bir zorlama söz konusu değildir. *"Mümin olsunlar diye insanları zorlayacak mısın?" (Yunus, 99)*

3- İslam'da savaş, hırstan, aşağılamaktan, kadınları, çocukları, yaşlıları ve savaşmayan "sivilleri" öldürmekten uzaktır. Yani İslam'da savaş, yaş kuru demeden her şeyi kuşatan, merhametsizce ve gaddarca ekini de nesli de helak eden günümüzün zalim savaşları gibi değildir.

4- İslam'da savaşın meşruluğu bu dinin yayılması, dine davet, dini ve din özgürlüğünü savunmak içindir.

5- Savaş için hazırlık yapmak, bu dine davetin yolunu kolaylaştırmak, Allah'a davet yolunda engel olmamasını sağlamak amacıyla kafir düşmanı korkutmayı ve burnunu sürtmeyi amaçlar.

6- İslam'da savaş barışın istikrar bulmasını ve herkesin huzur ve emniyet içinde yaşamasını hedefler.

7- Allah yolunda cihad İslam'ın temel ilkelerinden biridir.

8- Cihad Allah'ın ümmeti mükerrem kıldığı en şerefli vazifedir.

9- Cihad inancı, hedef netliği -ki bu hedef Allah'ın kelimesini yüceltmektir- ayrıcalığına sahiptir.

10- Cihadın imanla irtibatı bulunmaktadır. Şöyle ki cihaddan kaçmak, geri durmak imanı izale eder.

11- Cihad, barış halinde de savaş halinde de hazırlık yapmak, hazırlanmak ve sürekli uyanık kalmak suretiyle vardır, kâimdir.

12- Cihad, iki şeyi garanti eder: Zafer ya da şehadet.

13- Güç yetirildiği halde cihaddan geri durmak, Tebuk Gazvesi'nden geri durup da haklarında ayet nazil olanların kıssasının delaletiyle İslâmî bir prensibe karşı çıkmak demektir.

14- Cihad hem askerî hem de terbiye yönü olan bir inançtır. Çünkü düşmanla cihada ek olarak nefis, şeytan ve heva ile cihadı da kapsar.

15- Cihad, ümmetin yapısını ve emniyetini muhafaza eder. Hazırlıklı olmak konusunda ordu ve halk arasında fark bulunmamaktadır.

16- Cihadda adalet vardır. Çünkü savaşmayan masum insanların, zayıf kimselerin canlarını, mallarını ve varlıklarını garanti eder. Evlerin ve ekili alanların tahribine mani olur.

17- Cihad esirlere güzel muamelede bulunmaya yöneltir. Esirlere ya serbest bırakmak ya da iyi davranmak şeklinde muamele edilmesini sağlar.

18- Cihad düşman tarafın elçilerinin can güvenliğini, ahde vefayı, barışa daveti, düşman barış yapmaya meylettiğinde savaşı bırakmayı temin eder.

19- Cihad; küfür beldesinde dahi olsa bir müslümana ya da bir Müslüman beldeye saldırıda bulunduğu zaman kafir düşmanı el çektirip müdahale etmeyi hedefler. Tüm Müslümanların düşmana karşı koyması vacip olur.

20- Cihad düşmana korku salmak, tedirgin etmek ve İslam karşısında boynu eğik olarak kalması için güç gösterisi yapmaktır.

21- Cihad, tebasına imkan nisbetinde üretim ve silahlanma için ciddi bir çalışma içerisinde bulunmayı vacip kılar.

22- Savunma amaçlı cihaddan müslümanın kafir saldırısını öylece beklemesi anlaşılmamalıdır. Bilakis müslümanın saldırı için teçhizat hazırlaması ve saldırı gücüne sahip olması gerekir.

23- Güç hazırlığı yapmak İslam ümmeti için güven ve izzet getirecektir. Özellikle de bu güç hazırlığı, su ve gıda temini ile birlikte ümmetin hep birlikte daimi hazırlığı şeklinde tüm unsurlarıyla gerçekleştirilirse…

24- Ülke içinde veya dışında İslam’a aykırı güçlerin önüne geçmek.

25- Mümkün olduğunca direkt askerî olmayan yollarla,

yani barışçı yol ve araçlarla hedeflerin gerçekleştirilmesi yönündeki stratejiler yoluyla cihad etmek ve müslümanları savaş sıkıntılarından uzak tutmak.

26- İslam'da cihad hedeflerin ve zaferin, en az can ve ekipman kaybıyla ve mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, kazanılmasına yöneliktir. Bu husus savaş operasyonları planlaması ve maharetle, yüksek yeterlilikle idare edilmesi olarak adlandırılır.

27- Mücahid, düşmanın mücahidlerin maneviyatlarını zayıflatmak için yaydığı psikolojik savaştan etkilenmez. Çünkü mücahid açık ve net bir hedef uğruna çaba gösterir. Bir üçüncüsü olmayan iki güzellikten, zafer ya da şehadetten birini elde edeceğini kesin bilir.

28- Cihad bilinçli olmayı, istihbarata karşı koymayı, düşmanın elindeki imkan ve planlardan haberdar olmayı gerektirir. Ayrıca cihad, Müslümanların uyanık olmasını ve düşmanın beklenmedik sürpriz çıkışlarını engellemeyi gerektirir. Bu da erken uyarı cihazlarıyla, sınırlarda, çeşitli mevki ve tesislerde, hayatî önemdeki yapılarda daimi gözetleme ve koruma timleri ile sağlanır. Hadis-i şerifte şöyle geçer: *"Ateşin dokunmayacağı iki göz: Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah yolunda bekçilik yapan göz."*

29- Cihad eğitimi emniyet tohumlarının fertlerin gönüllerine, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarıyla, savaşçıların gücünü zayıflatması kaçınılmaz konulara girilmemesi suretiyle ekilmesini gerektirmektedir.

30- Cihad eğitimi, öğretmenin İslam'ın savaş konusundaki yönlendirmeleri üzere eğitim vermesini gerekli kılar.

31- Cihad eğitimi, eğitimcinin dayanışma ruhu yaymasını gerektirir.

32- Cihad eğitimi, eğitimcinin sıkıntılı ve çetin şartlarla karşılaşıldığında ve özellikle de düşman karşısında sabır ve sebat göstermeye teşvikte bulunmasını gerektirir. Hatta imanlı bir kalp, sadık bir azim, sabır göstermek, sabır tavsiyesinde bulunmak gerekir. Çünkü cihad, piknik ya da seyahat değil bir imtihandır, sınamadır.

33- Mücahidin, savaş sıkıntısına göğüs geren tek kişinin kendisi olmadığını bilakis düşmanının da aynı sıkıntıya maruz kaldığını iyi idrak etmesi gerekir.

"O (düşman) topluluğu takip etmekte gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız onlar da, sizin çektiğiniz gibi acı çekmektedirler. Üstelik siz Allah'tan, onların ümit etmedikleri şeyleri umuyorsunuz." (Nisâ, 104)

34- Cihad eğitiminin yetişen neslin gönlüne, eğer bu savaşta zafer elde edemezse Allah'ın izniyle bir başkasında muzaffer olabileceği duygusunu aşılamalıdır. Üzüntüye, çaresizliğe, boyun eğmeye yer yok. Zafer ya da şehadete ermek için yeniden güç toplayarak savaş iradesi üzerinde kalmak gerek.

35- Cihad eğitimi, kesinlikle kaçışın ve teslimiyetin olmadığı konusunda fertlerini yetiştirir. İzin verilen hal, geri çekilip savaşı elverişli kılan bir başka yere intikal etmek veya bir grubun gücünü diğer grubun gücüne katmaktır.

36- Cihad eğitimi fertlerini savaş esnasında düşmana korku salmak ve bir daha saldırı girişiminde bulunmaktan el çektirmek üzere şiddet ve sertlik üzere yetiştirir.

37- Cihad eğitimi fertlerini savaş alanında Allah'ı bol bol zikretmek, çokça dua etmek üzere terbiye eder. Çünkü dua zafer kazanmanın en muazzam vesilelerinden biridir. Çünkü duada tevekkül vardır, kesinlikle alt edilemeyecek en büyük güce, yerleri ve gökleri yoktan var edenin gücüne dayanmak vardır.

38- Cihad eğitimi, mücahidi ilmî bir yöntemle, sahih akide ile yapılandırır, pratik olarak savaş eğitimi ve manevi bir ruh ile, tek takım ruhu ile bezenecek şekilde erdemli ahlakî özelliklerle disipline olma alıştırmaları yaptırır."(89)

Buradan hareketle; yeni yetişen neslimizi İslamî hedef ve disiplinlerle lider, birey, asker, sivil herkes için cihad eğitimi esası üzere yetiştirmek konusunu yeniden gözden geçirmemiz gerekir ki hedefi ıskalamayalım. Hedef; emniyetin yayılması, düşmana engel olunması, düşmana korku verilmesi, evrensel dinin yayılması ve bütün halklara ulaştırılmasıdır. Böylelikle beşeriyet bu dinin nimetine kavuşabilir, meyvesini tadabilir, gölgesinde ve adaleti altında hayat sürebilir. Bu din yayılmadan insanlığa rahat yoktur. İslam'a karşı savaşılırken beşeriyete emniyet yoktur. Bu dinin sahipleri ondan, hükümlerinden ve nizamlarından uzak dururken insanlığa huzur yoktur. Bu din ehlinin büyük çoğunluğu zayıf düşmüş, gevşekliğe dûçâr olmuştur. Öyle ki ezilmekte olan kardeşlerine dahi destek olma duygusunu kaybetmişlerdir. Sanki kardeşleri üzerinde uygulanmakta olan bu zulüm onları uzaktan yakından hiç alakadar etmiyormuş gibi. Kardeşim zulme uğruyor; öldürülüyor; sürgün ediliyor. Ama sana da yarın aynısı ve daha şiddetlisi yapılacak.

Savaş konusunda bizler Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hidayetinin, uygulamasının neresindeyiz. *"Zalim de olsa, mazlum da olsa kardeşine destek ol!"*(90)

Dahası bizim için şu atasözünü kullanmak yakışır olmuştur: "Ben zaten beyaz boğanın yenildiği gün yenilmişim."

Son olarak yetişmekte olan neslin gönlüne cihad sevgisinin aşılanmasına ilişkin belli başlı bazı vesileleri zikretmek istiyorum:

(89) *A.g.e, s. 494-507.*

(90) *Sahîh-i Buhârî, 2/863*

1- Gençlerin benliklerinde tevhid akidesinin yerleştirilmesi. Çünkü inanarak savaşan kimse diğerlerine nazaran daha cesur, daha dirençli, daha fedakâr olur. İnancı bozuk dahi olsa bu böyledir. Bir de yenilmez veya alt edilemez olan En Güçlü Azîm gücünü alan sahih akideden hareketle savaşanı düşünün.

2- Kanına, damarlarına, tüm benliğine, yapısına işleyecek şekilde yetişmekte olan nesle cihadı aşılamak ve gerçekleştirecekleri kahramanlıklara, cihad çalışma ve eğitimlerine cesaretlendirmek.

3- İçinde her türlü silahın bulunduğu oyuncaklar satın almak. Bu suretle daha küçüklükten itibaren bunlarla oynayıp alışkanlık kazanmasını sağlamak.

4- Baba, anne ve öğretmenin yönlendirmesi, yol göstermesi ile birlikte bazı oyuncakları iyi bir şekilde kullanmaya, söküp söküp takmaya teşvik etmek. Gerektiğinde yardımcı olmak. İlk Müslüman kahramanların, komutan ve liderlerin hikayelerini okumayı özendirmek.

5- Müslümanların kafir düşmanlarına karşı eskiden veya sonraki zamanlarda kazandıkları zaferleri içeren savaş hikayeleri ve kıssaları anlatmak.

6- Çocuğun bedeninin ve aklının ana-baba ve öğretmenleri tarafından eşit olarak cihada hazırlanması, bu konuda yardımcı olunması ve ilgilenilmesi.

7- Kaza ve kader inancının, insanın hiçbir tasarrufu olmadan herşeyin Allah'ın kaza ve kaderi ile meydana geldiği, inancının aşılanması. *"Muhakkak ki biz her şeyi bir kader ile yarattık." (Kamer, 49)* Bu nedenle müslümanın Allah'ın kaza ve kaderine rıza göstermesi gerekir. Biz Müslümanların başına bir yenilgi gelecek olsa teslimiyet göstermez, zillete kapılmayız. Aksine kesin olarak biliriz ki bu durum bizim kendimiz-

den, zafer için gerekli olan sebeplere sarılmada gösterdiğimiz kusurdan kaynaklanmaktadır.

"(Bedir de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor!" dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır." *(Âl-i İmrân, 165)*

8- Daha küçücük yaştan itibaren yeni yetişen nesle tüm insanlık için hatta düşmanlar için bile hayrı isteme duygusu aşılamalıdır ki savaşın bir intikam almak, öfkesini boşaltmak ve kan akıtmak maksadına dayalı olmadığı bilinsin. Tek hedef bu dinin zafer kazanması ve insanlar arasında yayılması olmalıdır. Düşmanlarımızdan veya bize karşı savaşanlardan dahi olsa kim bu dine girerse, o bizim kardeşimizdir. Bizim lehimize olan onun da lehine; bizim aleyhimize olan onun da aleyhinedir.

9- Öğretmenin dayanışma, sevgi, hakkını geri alıp vermek ve zulme engel olmak suretiyle mazluma destek olmak gibi duyguları yetişmekte olan neslin benliğine yerleştirmesi gerekir. "Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine destek ol." Ayrıca öğretmenin yetişmekte olan o körpe nesle böbürlenmeyi, kibirlenmeyi, kabalığı, katı kalplilik ve gaddarlığı kötü gösterip bunların Müslümanların ahlakından olmadığını açıklaması gerekir.

10- Yetişen nesli yüzme, atıcılık ve binicilik konusunda eğitmek gerekir. Müminlerin Emiri Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh* şöyle der: "Çocuklarınıza yüzmeyi, atıcılığı öğretin ve emredin de atın üzerine bir kerede sıçrasınlar."

Ârş-ı Azîm'in Rabbi Allahu Azîm'den bu İslam ümmetini taat ehline izzet; masiyet ehline zillet kazandıran, marufun emredildiği münkerin nehyedildiği bir duruma kavuşturmasını dilerim. Muhakkak ki O, duaları işiten ve icabet edendir.

İlginç Bir Olgu

Bazı toplumlarda ortaya çıkan ve ateşin çalılıkta yayılması gibi yayılan ve hatta daha da ileri giderek o toplumun yerilen gelenek-göreneklerinin bir parçası haline gelen kötü bir olgu bulunmaktadır. Daha körpecik bir gonca misali oldukları çağlarda çocuklara acı verilip işkence edilmesi, kalplerinden merhametin sökülüp alındığı kimselerin tasallutu altında kalmalarıdır. Samimi davetçiler, hisbe erleri, emniyet güçleri ve toplumun ihlaslı fertleri bu ve benzeri olguları ortaya çıkarıp tedavi etmek suretiyle engel olmazlarsa, kurunun yanında yaş da yanar gider. Ekin ve ürünler de, nesiller de yok olur gider. Bu olgu çok çirkin bir cürüm, gerekçesi olmayan apaçık bir düşmanlıktır. Biraz geriye dönelim ve bu kötü olgunun ortaya çıkışını öğrenelim:

1- Tarihçiler nazarında ilerilik ve gelişim konusunda ulaştığı medeniyet seviyesi örnek gösterilen -kendi iddialarınca- uygar (!) Grek dönemi ki tarihçiler bu dönemi insanlık medeniyeti bahçesindeki en güzel çiçek olarak görürler. *el-Fikr et-Terbevî* adlı eserin yazarı o döneme ilişkin olarak şunları ifade etmektedir:

"Grekler döneminde çocuk ana-babası tarafından yaratılmış olarak görülürdü. Çocuğun hayat ya da ölüm olarak geleceğini belirlemek onların elindeydi. İhtiyaçları olmadığında çocukları öldürmek ana-babaların haklarındandı. Sparta kentinde, zayıf çocukları imha etmek devletin bir hakkı idi. Sokrat ve Eflatun gibi büyük filozofları, düşünürleri ve âkil adamları böyle bir uygulamada hiçbir hata görmemişlerdi ve

düşüncelerine göre bu uygulama gayet mantıklı idi."[91]

Arap cahiliyesi döneminde de Arapların namus endişesinden dolayı kız çocuklarını diri diri gömdükleri bilinmektedir.

"Onlardan birine kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın ki, verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!" (Nahl, 58-59)

"Diri diri toprağa gömülen kıza, sorulduğunda, Hangi günah sebebiyle öldürüldü? diye." (Tekvir, 8-9)

Bu tablo, İslam'dan önceki toplumun yeni doğan bir kız çocuğu olduğu durumdaki halini yansıtan incelikli bir tablodur. Bu toplumun bazı fertleri sırf kız çocuk dünyaya getirdi diye hanımını terk edecek seviyeye ulaşmıştır.

Bunlardan biri Ebu Hamza ed-Dabbî'dir. Kız çocuk dünyaya getirdi diye hanımını terk etmiş ve komşularında yatıp kalkmaya başlamıştı. Bir gün evine uğradığında hanımının şu sözlerle şarkı söylediğini duydu:

Ne oldu Ebû Hamza'ya
Gelmez oldu yanımıza,

Hemen yanımızda,
Evde kalıp durur ama,

Kızgın mı acaba
Erkek çocuk vermediğimize,

Vallahi değil ki bu bizim elimizde,
Ne verilirse alırız biz,

Çiftçinin arazisi gibiyiz biz.
Ekilen neyse onu bitiririz biz.

---

(91) *el-Fikr et-Terbevî el-Arabî el-İslâmî, Tunus, 1987*

İçinde bulunduğumuz endüstriyel kalkınma ve uygarlık asrında, bu asrın tüm bilimsel ve maddi verileri ile birlikte çocukların herhangi bir hakkı olduğunu göremiyoruz. Çocukların hakları heder edilmiş; sorunları atıl bırakılmış hatta üzeri örtülmüş durumdadır. Çünkü dünyadaki mücrimler öldürmek, hapsetmek, korkutmak, sinirleri boşaltmak gibi her türlü azabı çocuklara tattırmışlardır. Hatta çocuğu daha anasının karnındayken çıkarıp annesiyle birlikte acımasızca, merhametsizce öldürecek kadar rezil ve aşağılık bir derekeye varmışlardır. Gördükleri, müşahede ettikleri vahşiyane işlenmiş, insana utanç veren ve ihlaslı kimselerin ciğerini paralayan cürümlerin dehşetinden dolayı korku, endişe ve tedirginlik çocuklara egemen olmaktadır. Maymunlar ve domuzlarla kardeş Yahudilerin -Allah'ın laneti üzerlerine olsun- istilasından bu yana mübarek Filistin topraklarında çocuklar ve kadınlar dizleri üzerinde toplu katliama maruz kalmaktadır. Aynen bu katliamın bir benzeri Müslümanların yaşadığı Çeçenistan, Bosna, Keşmir, Filipinler vb. birçok ülkede meydana gelmektedir. Ama garip odur ki Müslümanlar bu olayları sadece seyretmekle kalıyorlar. Sanki bu olaylar onları uzaktan yakından alakadar etmiyor. Hatta sanki bu olayları tebrik ediyor ve destekliyorlar. Allah düşmanlarına karşı ambargo, kınama, ilişkileri kesme, çocuklarını ve hanımlarını savunmaları için Müslüman mücahidlere yardım etmek gibi hiçbir karşı girişimde bulunmuyorlar. Yapılabilecek en basit icraat bu olmasına rağmen maalesef ki bu bile hatta bundan daha azı bile yapılmamakta. Nerede kaldı velâ ve berâ? Nerede kaldı Allah için sevmek, Allah için buğzetmek? "Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine destek ol!" hadisinin, "Müslümanların işleriyle ilgilenmeyen onlardan değildir." hadisinin neresindeyiz biz? Din için hamiyetperver olmak ölmüş. İşkence altındaki kardeşlerimiz için yiğitlik ve mertlik göstermek ölmüş. Ben bu acıklı olayların hem bizler için hem de işkence altındaki kardeşlerimiz için birer imtihan

ve sınama olduğu düşüncesindeyim. Bu zorlu durum karşısında acaba sabır gösteriyorlar mı? Sevabını Allah'tan bekliyorlar mı? Yoksa yıkılıp dökülerek sabırları tükeniyor da kendilerine düşman olan kimselerin himayesine mi sığınıyorlar? Kendilerini onların kucağına mı atıyorlar? Toplumlar ve idareciler, yönetenler ve yönetilenler olarak biz Müslümanlar için imtihan vesilesi olması da; bizler acaba onlara yardımcı oluyor muyuz? Yardım ve destek elini onlara uzatıyor muyuz? Yoksa hiçbir sınır ve kayıt tanımadan azabın en kötüsünü tattırsın, katletsin, yaksın, yıksın, yağmalasın, hapislere atsın diye düşmanın ellerine mi bırakıyoruz onları? Hal bu minvalde gidecek olursa benim en büyük korkum, gelecek cezanın umumi olması, onlara isabet edenin bizleri de vurması, onların başına gelenin bizim de başımıza gelmesidir. Allah subhânehû ve teâlâ ihmal etmez, imhâl eder (mühlet verir). Sözleşilen vakit sabahtır. Sabah yakın değil mi?

Çocuklara yapılan zulmün çeşitlerinden biri de kaçırılıp köle ve hizmetçi olarak satılmalarıdır. Bu da suskun kalınmaması, bunu işleyen mücrimlere karşı sessiz olunmaması gereken bir zulüm ve suçtur. Bazı kimseler insan haklarından, çocuk haklarından dem vurup duruyorlar. Realiteyle alakası olmayan kağıt üzerinde bir mürekkepten ibaret. Maalesef insanların işlerini idarede söz sahibi, yetkili kişiler birçok dünya devletinde, ölüm misali derin bir uyku içerisindedirler. Ne uçak sesleri, ne mermi vızıltıları, ne top gürültüleri onları uyandırmaya yetmemektedir. Çocukların bağırış çağırışları, evlatlarını yitirmiş anaların sesleri, yaralıların, felakete maruz kalmış insanların iniltileri de bu insanların kalplerini uyandıramamaktadır. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.(92) Çocuklara eziyet etmek, sıkıntı

(92) *Ehdâfu'l-Usra fi'l-İslâm* adlı eserin yazarı Muhammed Yusuf, s.130'da; bir çocuğun fiyatının 1000 Pound'u aşmasının ardından, Avrupa ve Amerika'da anneleri tarafından satışa sunulan çocuklar bulunduğunu dile getirmektedir. Şu sıralarda bu tehlikeli hadisenin İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda ve

vermek evrensel bir olgu haline gelmiştir ki, buna en çok İslam ülkeleri yabancıdır. Bu bulaşıcı hastalık bizim Suudi toplumumuza da ulaşmış durumdadır. Zira çocuklara eziyet verilmesi bazı bireylerin özellikle de çocukların, en yakınlarından dahi görebildikleri kötü muamele sebebiyle karşı karşıya bulundukları sorunlardan biri haline gelmiştir.

Eziyet türlerinden bazıları:

1- Ana-babanın ihmali: Çocukların evde tek başlarına bırakılması,

Eğitim-öğretimlerinin ihmali,

Duygusal ihmal,

Zararlı şeylerden korumayla alakalı ihmal,

Tıbbî yönden ve beslenmesiyle alakalı ihmal gibi.

2- Çocuğa fiziksel şiddet uygulamak: Dövmek, vurmak, tehdit, korkutma, cinsel taciz, kesmek, yakmak, bastırmak veya mahrum bırakmak gibi.

3- Psikolojik şiddet: Çocukta psikolojik acıya sebep olacak yöntemler kullanmak. Alay etmek, kardeşlerinden veya arkadaşlarından farklı bir muameleye tabi tutmak gibi.

4- İlgi-alaka göstermeden eğitimi hizmetçilere bırakmak.

5- Psikolojik işkencenin bir şekli de bazı davetiyeler üzerine “Beraberinde çocuk getirilmesi yasaktır” ibaresinin yer alması ve ayrıca çocukların resmi hastanelerde bulunan yakınlarını ziyaret etmelerinin yasaklanması da psikolojilerinde olumsuz etkiye ve hastane kapılarında bırakılmalarıyla kaybolmalarına sebebiyet vermektedir.

Amerika’da yaygınlaşması etrafında, Londra’da özel bir doğum hastanesi sahibi olan Dr. Sang tarafından yürütülen araştırmalar yapılmaktadır.

Çocuklara Verilen Eziyetin Kaynakları

Çocuklara yönelik eziyet ana-babalar, büyük kardeşler, evde çalışanlar, öğretmenler veya büyük arkadaşları tarafından kaynaklanabilir. Meselâ Kuveyt'te Ahmed el-Kattan şöyle bir olay anlatmıştı: Baba işten dönünce ev döşemesinin ve yeni kanepenin küçük yaştaki oğlu tarafından bıçakla kesildiğini gördü. Bu baba çocuğun ellerini sıkıca bağlamaktan başka bir şey yapmadı. Çocuğu öylece bağırırken kendi haline bıraktı. En sonunda çocuk bağıra bağıra baygın düştü. -Baba, anneyi de çocuğun ellerini çözmemesi konusunda uyarmış, aksi halde boşayacağını söylemişti.- Daha sonra çocuğu hastaneye götürdü. Doktor çocuğun ellerini kesmeye karar verdi. Yavrunun elleri cerrahi bir operasyonla kesildi. Çocuk iyileşince babasına "Baba ellerimi geri ver, bir daha yapmayacağım!" diyordu. Fakat heyhât ki heyhât! Pişmanlık zamanı çoktan geçip gitmişti.. İşte bir ihmalkâr anne.. İhmalinden dolayı yavrusunun elleri et ile birlikte kıyma olmuş ama farkında bile değil. Çalışanlardan kaynaklanan olaylar da sayılamayacak kadar çok sayıdadır. Öğretmenlere duyduğum saygı ve hürmetle birlikte bazılarından kasıtlı veya kasıtsız bu tür hadiseler sudur edebilmektedir.

Korunma yolları:

1- Bu konunun önem ve boyutlarının okul çalışanlarınca, öğrenci velilerince ve yerel toplum tarafından iyi idrak edilmesi, herkesin dayanışma içinde bulunması, güç birliği yapılması, yerel ve okulların basın-yayın organlarının bilinçlendirme yolundaki rollerinin öne çıkarılması, "Çocuklara Yönelik Şiddet Olgusu"nun korunmak ve yaygınlaşmasın önüne geçmek amacıyla aydınlatılması.

2- Korunmak amacıyla bu olgunun tehlikesini, cami imamları, Cuma ve bayram hatipleri, vaizler, düşünürler ve büyük eğitimciler aracılığıyla ve konuya ilişkin çeşitli araştırmalar ve eserler kaleme alıp yayınlamak suretiyle açıklamak.

3- Öğrencilere, velilerine ve öğretmenlere çocukların bakım, gözetim teknik ve yöntemlerini, onlarla Hanif İslam dinimizden kaynağını alan merhamet ve şefkat temelli nasıl muamele edileceğini öğretmek.

4- Ana-babaların ve öğretmenlerin çocukların benliklerine kendilerine güven duygusu aşılamaları.

5- İyi arkadaşlıklar kurmaları için çocuklara yardımcı olmak.

6- Çocukları, başlarına herhangi bir şekilde gelen herhangi bir türdeki şiddeti okul idaresine, öğrenci danışmanına veya babalarına bildirmeleri yönünde yüreklendirmek, teşvik etmek.

7- Şerli kimselerin çocuklara şiddet veya kötülük dokundurmak amacıyla uygulayabilecekleri yol ve hilelere çocukların dikkatini çekerek basiret kazandırmak.

8- Cinsel taciz, gasp, darp gibi tehlikelerle karşılaştıklarında kendilerini nasıl savunacaklarının ve her türlü tehdide maruz kalmaktan nasıl korunacaklarının yöntemlerini çocuklara göstermek.

9- Çocukların cinsellik ve şiddet içeren filmler izlemesine engel olmak. Çünkü çocuk hızlı bir taklitçidir.

10- Çocuk için güven ve huzurun sağlanması.

11- son olarak ki en önemlisi ve hatta Allah’ın izni ile şiddetten, sıkıntıdan, saldırıdan ve diğer şeylerden koruyacak olan budur: İmanî eğitim. Bu konuya ilişkin önceki satırlarda özel bab tahsis edilmişti.

Çocuklarla Muamelede Eğitim Esasları

Çocuğu muhafaza bakımından ailenin çocuğu Allah'a iman üzere eğitmesi gerekir. Bunun yolu da akideyi, küçüklüğünden itibaren tevhid akidesini "Lâ ilâhe illallâh" "Allah-u ekber" sözlerini söylemeye alıştırarak çocuğa aşılamaktır. Ayrıca ailenin çocuğu, annenin namazları çocuğun önünde kılması, babanın sünnetleri evinde çocuğun göreceği şekilde kılması suretiyle örneklik yoluyla eğitmesi gerekir. Bu durumda çocuk, evde gördüğü görmüş olduğu hayrı ve şerri taklit edip kopyalamak konusunda gayet hızlıdır. Bu nedenle bazı çocukların "Lâ ilâhe illallâh" "Allâhu ekber" sözlerini ezberlemiş olduklarını, rablerini, dinlerini, peygamberlerini tanıdıklarını, bazı sûreleri ezberlediklerini görürüz. Buna mukabil bazı çocukların da sövmekten, azarlamaktan, kötü söz söylemek ve lanet okumaktan başka bir şey bilmediklerini, bazı şarkı-türkü sözlerini ezbere bildiklerini görürüz. Şu atasözü tam bu hale uygun düşmektedir: "Kap içindekini sızdırır."

Biz Müslümanlar, Allah'a hamd olsun ki bir boşluk içerisinde yaşamıyoruz. Çocuklara yönelik eğitimimiz doğudan ya da batıdan kaynağını almıyor. Gayr-i Müslim dünyanın tüm eğitimlerinin üzerinde yer alan ideal bir eğitime sahibiz. Halis bir kaynağımız var: Taşıdığı tüm semavî değer ve ilkelerle birlikte İslam terbiyesi. Bu terbiye hakikaten, takipçisi olmak isteyenler, kendilerini ve evlatlarını terbiye etmek isteyenler için ideal bir eğitimdir. Nübüvvet kandilinden kaynağını alan arı-duru tatlı mı tatlı bir yöntemdir. Hz. Peygamber *sallallâhu*

aleyhi ve sellem küçük çocuklarla oynaşır, onlara selam verirdi. Yanında kuş olan bir çocukla karşılaşmıştı. Daha sonra aynı çocukla tekrar karşılaştığında bu kez çocuğun yanında hiçbir şey yoktu. Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Umeyr! Ne oldu Nugayr?[93]" diye takıldı.[94]

Hz. Hasan ve Hüseyin'den -Cennet ehlinin gençleri- biri mescide girer, elbisesini takıla takıla, safları aşarak giderdi. Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* minberden inerek elinden tutardı. Bazen de ikisinden biri Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* secdede iken sırtına binerdi. Hatta ashab-ı kiram Rasûlullah'a secdeyi neden uzun tuttuğunu sorarlar O da "Oğlum Hüseyin beni binek yapıp üzerime bindi. Ben de onu rahatsız etmek istemedim. O yüzdn inene kadar secdede kaldım." derdi.

Mümin olandan başkası çocuklara merhamet etmez, onlara şefkat göstermez. Fasık olandan, kalbi katılaşmış, merhametten ve hatta her türlü faziletten yoksun olandan başkası da çocuklara her türlü eziyeti yapmaktan geri durmaz. Merhamet sahibi insanlara kıyamet gününde Merhametlilerin En Merhametlisi de rahmet eder.

İşte bunun içindir ki Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* "Benim on tane çocuğum var ama tek birini dahi öpmedim" diyen adama "Rahmet senin kalbinden sökülüp alındıysa ben ne yapabilirim ki?" demiştir.

Son olarak çocuklar babalarının, eğitimcilerinin ve tüm toplumun boynundaki en büyük emanettir. Dolayısıyla çocuklara karşı şiddet diye bir olgunun kökten yok edilmesi, şefkat

(93) Borazancı kuşu (Trumpeter finch). Fotografı için bkz. http://alsirhan.com/trumpeter_finch.htm (çev.)

(94) Tahrici daha önce geçmişti.

ve merhamet gösterilmeye teşvikte bulunulması ve genellikle çocuklara sıkıntı yaşatmaya neden olan ihmalkârlığın bırakılması gerekir. Çünkü çocuklar herkesin boynunda bir emanettir. Büyüyüp güçlü kuvvetli olana ve hayattaki yolunu tam bir güven ve huzur içinde kendi başına çizecek kıvama erişene dek sürekli ilgi ve alaka gösterilmeye muhtaçtırlar. Böylece Allah onu kendi kendine, ana-babasına ve toplumuna faydalı kılar. Allah en iyisini bilir.

***

Eğitimi Etkileyen Faktörler

Eğitimi olumlu veya olumsuz yönden etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Fakat bu faktörlerin şu şekilde sayılabilecek bazı kaynakları mevcuttur:

1- Ev, **2- Çevre,** **3- Toplum,**

4- Arkadaşlar, **5- Medya,** **6- Okul,**

7- Öğretmen.

1- Ev:

Çocuğun yetiştiği, eğitildiği, geliştiği, adetleri ve gelenekleri öğrendiği ilk kucak evidir. Çocuk evinde, ana-baba ve ailesi tarafından tam bir ilgi ve özen ile çevrelenmiş meltem esintilerinin etkili olduğu yumuşacık, sıcacık bir yuvadadır. Çocuk bu yuvanın yeni bir misafiri, onurlu bir yolcusudur. Malum ki bir evde ana-baba ve çocuklar bulunur. Bazı hallerde evde dedenine, amca-hala gibi daimi ikamet eden akrabalar da mevcut olabilir. Evdekilerin hepsi çocuğun, özellikle de hayatının ilk çağlarında sosyal gelişimine katkı sağlarlar. Psikologlar ve pedagoglar bu ilk yılların çocuk için ne kadar büyük öneme sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Olumlu ya da olumsuz olarak hayat boyu kendisi ile birlikte olacak şahsiyetinin oluşum ve şekillenmesinin bu yıllarda gerçekleştiğini belirtmektedirler. Çocuk ilk yuvasında dil, adetler, gelenekler, hayatta izlenecek yönler, kavramlar, anlayışlar ve çeşitli davranış temellerini aileden gördüğü gibi öğrenir. Ailenin bunu iyi anlaması gerekmektedir. Çünkü topluma şunları kazandıran ailedir:

“1- hayata hazırladığı toplumun küçük fertleri,

2- Acısıyla, tatlısıyla hayatın tüm veçheleriyle yüz yüze gelmeye çocukları hazırlamak,

3- Çocukların toplum içinde kendilerine yetecek derecede donanım ve tekniğe sahip kılınması,

4- Kendilerine her türlü maddi-manevi desteğin verilmesi,

5- Sevgi ve şefkat gösterilmesi.”[95]

Bir soru akla geliyor: Eğitim kalıtıma mı yoksa kazanıma mı dayalı bir pratiktir?

el-Mebâi el-Âmme li’t-Terbiye adlı eserin yazarının da dediği gibi eğitim; “Kalıtıma değil kazanıma dayalı bir pratiktir. Fertlerin baba veya anne ya da her ikisi arasında egemen olan özellikler yoluyla alınan niteliklere dayanan genetik kanunları uyarınca tevarüs ettikleri kalıtımsal bir hadise değildir. Çünkü eğitim; taklit ve kopyalama yoluyla fertten ferde aktarılan, öğrenilen kazanımla elde edilen tecrübe, beceri ve yönelişlerin toplamıdır. İnsan bunları hemcinseleriyle beraberce sürdürdüğü yaşamından, içinde bulunduğu sosyal çevre ile etkileşiminden edinir.”[96]

Buradan biliyoruz ki eğitim; 1- Ev, 2- Okul ve 3- Toplum arası dayanışma çalışmasıdır.

Çocuğun geçirdiği bu üç hal ve merhalenin eğitim bakımından olumlu ve olumsuz yönde derin etkisi bulunmaktadır. *el-İdâratu’l-Medrasiyye* adlı eserin yazarı şunları söylemektedir: “Bencillik, dağınıklık, kendine güvensizlik, sorumluluk hissi olmaması, ikiyüzlülük, münafıklık, yalan gibi ahlakî hastalık-

(95) *el-Mebâi el-Âmme li’t-Terbiye, s.73*
(96) *A.g.e. s. 23.*

ların ilk mikropları evde yaygınlaşır; okul ve toplumun bu hastalıklar iyice yerleşip müzminleşmesinden sonra üzerinden atıp kurtulması da zorlaşır. Normal olarak bu unsurlar nereye giderlerse, nerede bulunurlarsa oraya da hastalık taşırlar. Bu nedenle uyumsuzluğun, kavganın hakim olduğu veya ana-baba arasında rekabetin bulunduğu evlerde doğan çocukların dağınık olduğunu görürsünüz. Ve bir gün sapkın gidişata sahip kişilerden olması muhtemeldir. Sebep, içinde var oldukları zorlu şartlar ve çocukluk dönemlerinde gördükleri huzursuzluktur. Bununla birlikte okula daha sonra da yaşam mücadelesine giriştiklerinde evin etkisi üzerlerinde kalır."[97]

Bu durumda ana-balara düşen vazife çocuk üzerinde, çocukları sırasında olumsuz etkide bulunacak bütün faktörlerden kaçınmaktır. Çünkü çocuk ev içinde gördüğü ve duyduğu şeylerden çabucak etkilenir. Ana-babasından dinlediği şeylerin manasını hemen emer ve tepkilerinde onlara ortak olur. Annenin öflemeleri ve kırgınlıkları çocuk üzerinde büyük etki bırakır. Çocuğun gönlünde ilk anlamlar böyle oluşur. Maalesef çocuk daha küçüklükten itibaren ana-babasından da, toplumundan da kahramanlık, cihad ve Müslümanların ilk asırlarındaki kahramanlıklarına ilişkin şeyler duymuyor. Bunun aksine ileri sürdükleri gibi arkasından biraz nimet, daha fazla servet çekip getirecek olan yüksel diplomalar, sertifikalar uğrunda öfleme, ahlama ve kırgınlık sesleri duyuyorlar.

2- Çevre:

Çevrenin tanımı: Çevre yeryüzü ve üzerindeki inişler, çıkışlar, hakim olan atmosferdir. Toplum da -ileride geleceği üzere- bu yeryüzünde yaşayan nüfustur.

(97) Süleyman el-Hukayl, *el-İdâratu'l-Medrasiyye, s.162-163.*

Yazar şöyle diyor: “Doğal çevre, Afrika ve diğer dünya anakaralarındaki beşerî dinamizmi yönlendiren başlıca etken sayılmaktadır.”(98)

Daha sonra yazar şunları ifade etmektedir: “Çevre, o çevre üzerinde yaşayan insan toplumu üzerine direkt bir etkide bulunur. Dağlık, çöllük, medenî ve köylü gibi değişik çevreler vardır. Meselâ dağlık bir çevrede yaşayan insanların adetler ve gelenekler bakımından kendilerini diğer herhangi bir toplumdan ayıran tabiat ve özellikleri bulunur. Bizim Suudî toplumu da diğer toplumlardan bu mübarek topraklar üzerindeki insan hayatını düzenleyen çevre ve şerî hükümler bakımından ayrılırlar.”(99)

Bu tanımdan sonra anlaşılmaktadır ki çevrenin eğitimde büyük bir rolü vardır. Yer; üzerindeki nüfusa çevresel şartların üstesinden gelebilmeleri, çevreye ve şartlarına uyum sağlayabilmeleri için belli bir hayat modeli kazandırır. Hatta çevre ten rengi ve görünüşünü de etkiler. Aynı çevrede yaşamakta olanların lehçeleri ile ten renklerinin de birbiriyle aynı olduğunu görürsünüz. Her beldeden birer şahıs toplayıp bir araya getirsek, renk, beden yapısı, dil veya yerel lehçe bakımından aralarında büyük farklılıklar olduğunu görürüz. Tek yapacağınız Mısır’dan, Suriye’den, Fas’tan, sudan’dan, Irak’tan, Suudi Arabistan’dan, Yemen’den yaşları, kültürel seviyeleri aynı olan ve ülkelerinden başka bir yere gitmemiş, etki altında bırakan başka çevrelere karışmamış birer kişi getirmek. Aralarında çok açık bariz bir fark bulunduğunu, içinde yetiştikleri çevreden aldıkları ve benliklerinde kök salmış ve kurtulmaları mümkün olmayan sabite ve ilkelerden dolayı çeşitli farklı fikirlere sahip olduklarını göreceksiniz. Bu du-

(98) Bkz. *Cuğrafyâ Afrîkâ, s. 71.*
(99) A.g.e. s. 221.

rum bir şeye delalet ediyorsa şayet, o da çevrenin, o çevredeki insanlara, içinde yaşayanlara olumlu ya da olumsuz yönde etkide bulunduğudur. *el-Fikr et-Terbevî* adlı eserin yazarı şöyle demektedir: "İnsandaki duygular; kişinin tabiatına, yapısına dönük iç faktörlerin ve çevreyle, sosyal yetişme tarzı ile bağlantılı dış faktörlerin etkisi altında aşamalı olarak gelişir."(100)

Kitabın yazarı, şöyle diyerek çevrenin bir tanımını eklemektedir: "Çevre kelimesi ile sözlük anlamı bakımından üzerinde bulunulan yer veya hal kastedildiğini söylemek mümkündür. Lehçe dilden farklıdır."(101)

Meselâ Suudi Arabistan'da birçok lehçe bulunmaktadır. Cizan, İhsâ, Kasim, Hicaz, Riyad, Eflac veya Vadi Devasir'de yetişen biri detayına girmeye gerek olmayan birçok konuda diğer yerlerde yetişen kimselerden tamamen farklıdır.

"Mekanın, çevre ve içerdiği şartlar olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın çevresi bu manada insanlık hayatının bütün ufuklarını kapsayan genişliktedir. İnsanın içerisinde yaşadığı toplumla sınırla olan çevresini kapsadığı gibi bu çevrenin doğadaki boyutlarını ve kendisini çevreleyen uzay boşluğunu da kapsar. Bu çevreden bahsetmek, maddi-manevi tüm boyutlarıyla insandan bahsetmektir."(102)

Bu manasıyla çevre, insanın bedenen, aklen ve madden gelişimdeki direkt ve etken unsurdur. Nitekim *Kitâbu'l-Menâhic ed-Dirâsiyye* adlı eserin yazarı şöyle der: "Eğitimsel çevre dolaylı ya da dolaysız olarak eğitim ve öğretimin pratik yeterliliğinde, eğitim hedeflerini gerçekleştirme boyutlarında etkilidir. Eğitim ve öğretimdeki en önemli etken unsurlar şunlardır:

(100) *el-Fikr et-Terbevî el-Arabî, s. 500.*
(101) *A.g.e. s. 933.*
(102) *A.g.e. s. 933.*

1- Meskenin ve okul binasının bulunduğu yer ve bunların sahip oldukları elverişli çevre nitelikleri.”(103)

2- Çevre, uygunluğu veya uygunsuzluğu.

3- Çevre ve içerdiği zorlu ya da uygun inişler-çıkışlar, çukurlar-yükseltiler. Mesela yağmurun az yağmazı, yerin tarım ürünlerine elverişli olmaması, o bölgede şiddetli soğuğun aşırı sıcağa dönmesi gibi çevresel değişimlerin olması gibi. Bu şartların eğitim-öğretim üzerinde olumsuz tesirleri bulunmaktadır.

3- Toplum:

Önceki konuda çevreden söz edilmişti. Burada da topluma ilişkin kapsamlı bir tanım, toplumun eğitim üzerindeki etki boyutlarını açıklayacağız. Daha önce de geçtiği üzere çevre bir nüfusun üzerinde yaşadıkları yeryüzüdür. Toplum da hayat tarzı, gelenekleri ve görenekleriyle belli bir yerde yaşayan insan grubudur. Yahut da ferdin karşı çıkamadığı dinî ve sosyal sistemleri, düzenlemeleri içeren devlet de denilebilir. Buna dair en yakın misal Arap Yarımadası’ndaki kabile toplumu gösterilebilir. Kabile, hayatın ekseni, düzenin kaynağıdır. Ferd -düzen batıl dahi olsa- bu düzene saygı gösterme, değer verme ve savunma eğitimi ile yetişir. Bu yüden Durayd b. es-Samme şöyle demiştir:

Ben Gaziyye’den değil miyim?
O saparsa ben de sapar, yolu bulursa ben de bulurum.

Kabile ile bir olmak, kabileye mensubiyet İslam’dan önceki Arap eğitiminin ayırıcı özelliklerinden biriydi. İslam’dan önceki eğitimin ilk hedefi kabile ile aynı ve bir olmak idi. Kabile için kılıçlar çekilir, kanlar akıtılırdı. Cahili toplumun genel özellikleriydi bunlar.

---

(103) Dr. Hasan Şehhâte, *el-Menâhic ed-Dirâsiyye, s. 209.*

"Genel özellikleriyle ve eğitimi ile cahili toplum kabileci ve erkek egemen bir toplumdur. Bu da yazarın, toplumun belli bir yeryüzü parçası üzerinde yaşamını sürdüren nüfustan ibaret olduğu yönünde görüş belirttiğinin açık bir delilidir."(104)

Buna göre ihtiva ettiği geleneklerle birlikte toplumun eğitim üzerinde direkt bir etkisinin bulunduğunu söylememiz mümkündür. *"Binâu'l-Muctema ve Nuzumih"* adlı esrin yazarı şunları ifade etmektedir:

"Toplumun ve kurumlarının, düzenlerinin inşasına dair araştırma içinde bulunduğumuz çağdaş realite bakımından özel bir önem arzetmektedir. Bunun nedeni de genel olarak toplumlara egemen olan hayatın maddi ve manevi tüm cephelerini kuşatan ve etki ve sonuçlarını gözle görülür biçimde ifade edecek şekilde izler bırakan hızlı bir sosyal değişimdir. Açık ve net bir hal alan husus, değişime dair araştırmaların toplumun ve kurumlarının sosyal yapısının doğasının, bu yapıyı meydana getiren, toplumun yaşam tarz ve hedeflerinde toplumda meydana gelen değişim hareketine, rotasına ve yönelişlerine göre oluşan değişikliklere etki eden faktörlerin doğasının keşfedilmesi ile yan yana yürümesidir."(105)

Eğitimcinin yaşam tarzlarını ve toplumda hakim olan kurumları, fertleri bu düzenlemeler ve gelenekler üzere yetişmiş ve yaşamlarından bir parça haline gelmiş olan toplumlarda bu gelenek ve düzenlemelerin İslam'a uygun olanlarını kabul edip geliştirebilmek, İslam'a aykırı olanlarını da gidermek amacıyla tanıması gerekmektedir. Köklerini yerin derinliklerine kadar salmış ve sağlamlaşmış olan bir ağacın sökülmesi sıkı bir çaba sarfetmeyi gerektirir. "Müslüman ferdin yetiştirilmesi ve fertlerden meydana gelen bu toplumun

---

(104) Dr. Mustafa Alemuddin, *el-Muctemeu'l-İslâmî Kable't-Tekvî, s.11*
(105) Dr. İsmail Hasan, *Binâu'l-Muctema ve Nuzumih, s.11*

bir elemanı olması için hazırlanması gayesiyle”[106]

İslam toplumunun meydana getirilmesi için çalışmak da böyledir. Ağaç kesilse de kökü tamamen kuruyuncaya dek uzun bir süre kalacaktır. Herhangi bir toplum veya herhangi bir halk ya da herhangi bir devletteki durum da aynıdır. Fesat ve bozgunun kökünden kurutulması için uzun bir çaba ve zaman gerekmektedir ki toplum fertleri erdemli ahlak ve dengeli bir davranış içerisinde yetişebilsinler. Böylece eğitimci başarı sağlamış, o toplum içindeki emeklerini meyvelerini vermiş sayılır. Çünkü eğitim, toplumlarla ve toplumlar içinde yer alan unsurlarla sıkı bir bağa sahiptir. Toplumlar gelişmiş ve medeni iseler eğitim de gelişmiş ve kalkınmış olur. Toplumlar durgun ve gelişmemiş iseler bu hal eğitime de yansır.

“Çünkü eğitim toplumsal bir çalışma veya toplumsal bir olgudur. Yani eğitim insanın varlığıyla birlikte vardır. Eğitim boşlukta -yani insanî bir toplumun uzağında- gerçekleştirilecek bir şey değildir. Bilakis eğitimin meydana gelmesi için fertlerden oluşan insanî bir toplumun var olması gerekir. Yoksa eğitimin varlığından söz edilemez. Bilindiği üzere toplumların sistemleri, kurumları, kanunları ve hedefleri birbirinden farklıdır. Bu anlam ışığı altında eğitim, toplum araçlarından veya aletlerinden bir alet olmaktan ya da toplumun mirasını koruyacak ve sonraki nesillere aktaracak bir vesile olmaktan öte bir şey değildir. Fertler, yönelişleri, hayat tarzları, çevre ve toplumları nispetinde birbirinden farklıdır. Toplumun eğitim üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Çünkü eğitim dinamiklerini içinde bulunduğu insan toplumundan alır. Ayrıca eğitimin hedeflerini de toplumun felsefesine uygun olarak alması mümkündür. Zira herhangi bir toplum için elverişli olan bir şey diğer bir toplum için zorunlu olarak elverişli olmayabilir.

(106) Ahmed Şelebî, *Mevsûatu’n-Nuzum ve’l-Hadârati’l-İslâmiyye, s.55*

Ayrıca fertler arasında bireysel bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Toplumlar arası farklar da net olarak ortadadır. Eğitim, köklerini ve yapı taşlarını toplumun gerçeklerinden alır. Bir toplumdan diğer bir topluma ithal edilmez. Çünkü her toplumun diğer insanî toplumlardan farklı olarak kendine özgü özellikleri, doğası, emelleri, elemleri, arzuları, beşeri, tabiî ve çevresel imkânları bulunmaktadır. Eğitim, hedeflerini, yöntemlerini, kurum ve düzenlemelerini, üslup ve usullerini aynı toplumdan ve o toplumdaki egemen kültürden aldığı için o toplumu ifade eder. O toplumun sorunlarını çözmek için uygun yöntemler meydana getirmek için çalışır. Hem sonra bu toplum hedeflerini gerçekleştirmek konusunda fertlerin hazırlanması ve toplumlarına mensubiyetlerinin güçlendirilmesi ile ilişkili temel ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal müesseseler meydana getirir."[107]

4- Arkadaşlar:

Arkadaşlar da etki bakımından topluma dahildirler. Fakat önemine binaen ve olumlu ya da olumsuz etki açısından direkt bir rolleri bulunması hasebiyle özel olarak ele almak istedim. Çocuktaki arkadaşlık genellikle çocuğun okula başlamasıyla başlar. Kendi hemcinslerinden ve akranlarından olan birçok kişiyle tanışır. Onlar içinden arkadaşlar dostlar edinir. Çocuğun genellikle onlara meylettiğini, onlarla birlikte oynadığını görürsünüz. Bu yaşlardaki arkadaşlık masumdur ve sadece okuldaki beraberliğe dayanır.

Daha önce eğitimin kalıtıma değil, kazanıma dayalı olduğu geçmişti. İşte bu noktada arkadaşın arkadaşı üzerindeki olumlu ya da olumsuz yöndeki rolü ortaya çıkmaktadır. Çokça

(107) Dr. Muhammed Said Fezzâz, Salih Ebû Arrâd eş-Şehrî, *el-Mebâdi el-Âmme li't-terbiye, s. 20, 70.*

duyarız arkadaş arkadaşını ne kötü hallere düşürmüş, suçluluk acılarını tattırıp cürüm çamuruna, bataklığına saplamış ve hayatı boyunca hatta ölümünden sonra bile azap görmesine sebep olmuştur. "Dünyada ve ahrette hüsrana uğramıştır. İşte apaçık hüsran budur." Peki sebep nedir? Kötü arkadaş, dinsiz arkadaş, ahlak ve değerleri hiçe sayan arkadaş, münkeri emreden, marufu yasak eden arkadaş, boş işlerle ilgilenen arkadaş, arkadaşını her türlü erdemden alıkoyan ve her türlü rezilliğe davet eden arkadaş. İşte mutsuzluğun ve belanın sebebi budur. "Arkadaş, senin her şeyini tasdik eden değil, sana dürüst davranandır." denilmiştir. Biliyoruz ki birçok kimse alçaklık uçurumuna kötü arkadaş sebebiyle düşmüştür hatta cehennem çukuruna da arkadaşının dümen suyuna gitmesi ve onu kör bir taklitle taklit etmesi nedeniyle düşmüştür. Ebû Talib'i hayatının son anlarında küfür ve şirk içerisine kim düşürmüştür? Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* kendisini davet edip duruyor, son anında kelime-i tevhidi söyleyerek çene kapamasını talep ediyordu. Ama o bunu reddederek, Abdulmuttalip milleti üzere olduğunu söyleyip küfür ve şirk içinde kalmaya ısrar etmişti. Bunun nedeni, yaşamının son demlerinde dahi hemen yanı başında bulunan kötü arkadaşları, küfür içindeki dostlarıdır. Ona "Abdulmuttalib'in milletinden yüz çevirme." diyorlardı. O kötü arkadaşları, küfür, şirk ve dalalet içindeki o dostları Ebû Cehil ve Ebû Leheb idi. Ebû Talib'in bedbahtlığına sebep bu ikisi idi. Ardında saadet olmayan, -Allah muhafaza!- cehennemde ebediyen kalınacak bir bedbahtlık… Şeytanın ağlarına takılıp toplumu ile alakalı birçok çirkin cürüm işleyen, hapishane köşelerinde, güvenlik güçlerinin kovalamacası altında korku ve zillet içinde ya da hayatı boyunca günahın verdiği zelillik ve endişe acısıyla yaşayan çoğu kimsenin bu hali, kötü arkadaştan başka bir sebepten dolayı değildir. Nitekim bir sözde "Zinakâr kadın, kadınların

hepsinin zinakâr olmasını ister." denilmiştir. Buna mukabil salih arkadaşın arkadaşı üzerinde büyük bir role sahip olduğunu görmekteyiz. Arkadaşının rolü ve etkisi ile sapkınlığı bırakıp tevbekârların, Allah'a dönenlerin kervanına katılan nice insanları duymuş, görmüşüzdür. Bu nedenle büyük olsun, küçük olsun herkesin arkadaşını iyi seçmesi gerekmektedir. Hayrı emretmeyen, şerri nehyetmeyen kimseyle arkadaşlık yapılmaz. Kur'an-ı Kerim bizlere bu kategoriden olman arkadaşlıktan, arkadaş seçiminin ve arkadaş edinmede ölçüp biçmenin faydasından bahsetmiştir.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"İçlerinden biri: "Benim, bir arkadaşım vardı" der. Derdi ki: Sen de (dirilmeye) inananlardan mısın? Biz ölüp kemik, sonra da toprak haline geldiğimiz zaman (diriltilip) cezalanacak mıyız? (O zat, dünyada geçmiş olan hadiseyi bu şekilde anlattıktan sonra Allah Teala orada bulunanlara:) Siz işin gerçeğine vakıf mısınız? dedi. İşte o zaman konuşan baktı, arkadaşını cehennemin ortasında gördü. "Yemin ederim ki, sen az daha beni de helak edecektin. Rabbimin nimeti olmasaydı, şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurdum." dedi." (Sâffât, 51-57)

Hadis-i şerifte şöyle yer alır:

"Salih arkadaş ile kötü arkadaşın misali misk taşıyanla demirci körüğü üfletene benzer..."[108]

İdeal eğitim, sahibinin her şeyi şeriat ölçüsüne vurmasını sağlar. Dolaysıyla sadece hayırlı kimselerle arkadaşlık kurar; oyun, eğlence, şarkı-türkü, uyuşturucu ve sarhoş edici maddeler düşkünü şerli kimselerden tamamen uzak durur. Cüzamlıdan kaçar gibi onlardan kaçar. "Aslandan kaçar gibi cüzamlıdan kaç." Sakın ha sakın kötü arkadaşa yaklaşmayın.

(108) Sahîh-i Buhârî, 2/74.

Hayırlı insanlardan ayrılmayın. Hayırlı kimselerle arkadaşlık etmeye nefsini mecburî tut.

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme." (Kehf, 28)

5- Öğretmen:

Öğretmen, eğitim, yetiştirme, düzeltme ve öğretim konusunda ana-babanın ortağıdır. Her bir öğretmen, ev ile okul arasındaki ilişki ve bağın güçlendirilmesi konusunda oldukça hırslı olmalıdır. Her gerektiğinde baba ile görüş alış verişinde bulunur. Öğretmen, temyiz çağından sonra çocuğu teslim alması hasebiyle eğitim konusunda babadan sonra gelir. Bu çağ, çocuğun hayır veya şer namına kendisine verilen her şeyi kabul edebildiği bir çağdır. Öğretmen talebe üzerinde olumlu veya olumsuz yönde direkt etkiye sahiptir. Çünkü öğrenci, ayırım yapmadan, süzgeçten geçirmeden her konuda öğretmenini bir örnek olarak görür. -Hatta öyle ki öğretmen yanılsa ve baba bunu düzeltmek istese, çocuk reddeder ve öğretmenin dediği üzerinde ısrar eder.- Bu nedenle yetkili mercilerin, toplum fertleri içinde öğretmen atamalarında bulunurken ilmî yeterliği, güzel örnekliği ve dengeli davranışları bulunan kimseleri seçmesi gerekir ki öğrenci ilmî bakımdan güçlü, davranış bakımından dengeli, ahlak ve muameleler açısından üstün bir seviyeye sahip olarak yetişsin. Müslüman Arapların bilinci, ilmin tek başına yeterli olmadığını bildiklerinden dolayı ilmin yanına eğitim sanatı ile yetkin eğitimci seçimini ekleme düzeyine ulaşmıştır. "Medine halkı Birinci Akabe Biati'nden sonra Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e mektup yazarak kendilerine dinde fakih kılacak, Kur'an'ı öğretecek birini göndermesini istediler. Rasûlullah onlara Medine

halkı üzerinde en büyük etkiye sahip ve hatta birçoğunun İslam'a girme sebebi olan Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Bu hususu -yani eğitim ve öğretime verilen önemi- Hz. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, h. 10 yılında Necran'a vali olarak atadığı Amr b. Hizâm'a gönderdiği mektup açıklamaktadır. Bu yazıda şeriatın kurallarını, usulünü, furûnu, insanları yönlendirip davranışlarını düzeltmeyi, yeni dinin öğretilerine göre düşüncelerini işlemeyi, değerlerini oluşturmayı tavsiye etmiştir. Komutan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in görevlerinden biri öncelikli derecede eğitim idi."[109]

Öğretmenin, öğrencilerin davranışlarının düzeltilmesinde büyük ve aktif bir rolü bulunmaktadır. Allah için ihlaslı olduğu ve yardımı O'ndan dilediği takdirde güç elinde olacaktır. O ne güzel Mevla, ne güzel destekçidir.

6- Okul:

Çocuk annesinden ve babasından duyduklarından etkilendiği gibi okulda duyduğu ve gördüğü şeylerden de etkilenir. Çevresindeki öğretmen ve talebelerin davranışlarından güçlü bir şekilde etkilenir... Okul çocuğun evden sonraki ikinci kucağıdır. Olumlu ve olumsuz etki bakımından okulun etkisi evin etkisinden az değildir. Çünkü okul, çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi, dinlerine ve inançlarına bağlılıklarını sağlamak hedefi ile toplum tarafından kurulmuş olan sosyal eğitim-öğretim kurumlarından biridir. Okulun olumlu hedeflerinden bazıları şunlardır:

1- Nesiller ve beşerî toplumlar arasında kültür aktarımı,

2- Değerlerin aktarımı ve okul çocuklarında belli bir yön kazandırılması,

---

(109) *el-Fikr et-Terbevî el-İslâmî, s. 721-724.*

3- Yetenekli olan çocukların keşfedilmesi ve takibinin sağlanması,

4- Okul; toplumun ve sahip olduğu şartların yönelişlere uygun olarak, İslam şeriatına muvafık ve şeriatın dışına çıkmayacak biçimde yenilenme, değişim ve gelişim vesilesidir.

5- Okul, yaydığı ilim, sanat ve sosyal hizmetlerle çevre ve toplumun aydınlanma merkezidir.

6- Aynı zamanda okul, ülfet, şefkat ve duyguların doygun bir hal alması için önemli bir faktördür.

7- Okul aile-okul arasında uzanan bir köprü mesabesindedir.

8- Okul, evrensel kültürlerin, ilimlerin ve deneyimlerin aktarımında evrensel bir bağ kurulmasının vesilesidir.

9- Okul, çocuğun evde ulaşmış olduğu eğitim-öğretim seviyesinin tamamlanması için bir araçtır.

10- Okul, çocuğun anlaması muhtemel hata ve değişik davranışların düzeltilmesi için bir araçtır.

11- Aynı şekilde hedeflerden biri de ev ile okul arasında dayanışma ve daimi bir bağlantının sağlanmasıdır.

12- Okulun modern hedeflerinden biri de öğrencinin arzu ve eğilimleri ile ilgilenmesidir.

13-Kendine güven duyması ve kişiliğinin saygın hale gelmesi konusunda öğrenciye yardımcı olmak ve bu konuda pratik eğitime tabi tutmak.

14- Diğer insanlarla güzel ilişkiler kurması konusunda talebeye yardımcı olmak.

15- Okulun, öğrencinin ve diğer insanların hayatındaki duygusal rolüne ehemmiyet vermesi.

Bunlar okulla ilgili olumlu yaklaşımlar, yüce ve sağlıklı hedeflerdir.

Fakat buna mukabil bazı okulların söz konusu hedefleri ve değerleri ihmal ettiğini ve hatta duvara çarptığını görmekteyiz. Bu okullarda istikrarsız bir atmosfer, zayıf bir öğretim, başarısız bir eğitim hakimdir. Buradan hareketle her akıl sahibi için belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır ki okulun öğrenci üzerinde olumlu ya da olumsuz yönde direkt bir etkisi bulunmaktadır.

7- Basın-yayın organları:

Medya, basın-yayın nedir bilir misiniz? Basın-yayın tüm renkleri, şekilleri ve çeşitleriyle yeni yetişen nesil üzerinde olumlu ve olumsuz yönde büyük etki etmektedir. Hatta etkisi sadece küçükler üzerinde kalmamakta erkek ve kadın olmak üzere büyüklere de sirayet etmektedir. Herkes gazete ve dergilerde sosyal konulara ilişkin gördüğü haber, ilan, reklam ve değerlendirmelerle bazı düşünce ve görüş analizlerine göre konuşmaktadır. Reklam ve kör bir taklitle moda peşinden koşmak üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Medya, sahip olduğu ve aklı hayretler içinde bırakan yol ve yöntemleriyle habbeyi kubbe, deveyi fare, koyunu kurt, kurdu kuzu, hakkı batıl, batılı da hak yapabilir. Medyanın toplum üzerindeki olumlu-olumsuz etkisi gayet güçlü ve şiddetlidir. Basın-yayın araçları, doğru ve sağlıklı yönlendirildikleri takdirde modern çağda en önemli ve başarılı eğitim araçlarındandır. Medyanın rolü, yayınladığı çeşitli programlarla, radyo, kaset gibi sesli, görüntülü ve gazete, dergi ve çeşitli basılı yayınlar gibi yazılı basın-yayın organları yoluyla okulun üstlendiği role bir destektir.

Basın-yayın organları, farklı yaşlardaki, farklı kültürlerdeki ve farklı çevrelerdeki insanları bir araya çekme gücü

bulunan eğitim araçlarından biri sayılır. Çeşitli şartlar içerisinde kamuoyu üzerinde güçlü bir etkisi bulunmak gibi bir ayrıcalığa da sahiptir.

Bu nedenle her bir devletin basın-yayın organlarının, arzu edilen eğitim hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için programlarının planlanması sırasında toplumun diğer eğitim kurumları ile birlikte hareket etmesi, bu eğitim kurumlarına aykırı düşmemesi gerekir. Aksi halde bir felaket olur. "Öyleyse toplumun eğitim kurumlarının, kültürel, edebî, dinî, eğlenceye ve yazılı, sesli ve görüntülü enformasyona yönelik yapılarının hedeflerinin aynı potada, aynı safta birleştirilmesi gerekmektedir. Bütün bu eğitim kurum ve kuruluşlarının hedefinin ortak olması gerekir ki fert toplumuna ve toplumunun ihtiva ettiği değerlere, kavramlara, saf inanca, adetlere, davranışlara ve benzeri hususlara göre salah ehli olarak yetişebilsin.

Yani her bir toplum içerisindeki bütün bu kurumlar arasındaki dayanışma, çocuktaki sosyal tecrübelerin gelişmesine ve toplum ile aynı niteliğe bürünmesine götürecektir. Bu kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışma ne kadar net ve açık olursa ferdin düzgün ve sağlıklı bir şekilde yetişmesi o derece sağlanmış olur. Bu dayanışma olmazsa ve ya ne kadar gizli olursa eğitim de rolünü bu dayanışmanın varlığı kadar veya sağlanabildiği kadar icra eder. Dayanışma ne kadar gizli ise veya gerçekleşmemiş ise çocuk üzerindeki sosyal hastalıklar o kadar tezahür eder."[110]

Şöyle diyen olabilir: Basın-yayın organlarına karşı ne yapabilirim ki? Azgın bir sel gibi. Geri çeviremiyorum, eve girmesine engel olamıyorum.

Malumdur ki medya organları hiçbir devlet kontrolü olmaksızın her topluma girmiş durumdadır. Ahlakı tahrip eden

---

(110) Dr. Muhammed Sa'd el-Kazzâz, *el-Mebâdi el-Âmme li't-Terbiye, s. 25.*

herhangi bir devletin zehrini yayması ve bu zehri alacak bu zehir ile yetişecek kişiler bulması gayet mümkündür. Lisan-ı hali şöyle demektedir: ...Söylediklerin doğru derim. Medya organlarından gördüğümüz şeyler aklı kamaştırmakta, halim-selim insanları bile şaşkına çevirmektedir. Fakat kullarının her halini bilen ve haberdar olan, içlerinde medya organlarının da bulunduğu her şeyin yaratıcısı olan Allah senin için bir çıkış yolu koymuştur.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Kim Allah’tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir.” (Talâk, 2, 3)

Allah’a itimad etmen, O’na tevekkül etmen, yardımı O’ndan dilemen, Rabbine dua etmen, seninle her türlü şerrin arasında engel olacaktır. O yüzden Allah’tan yardım dile! O’na tevekkül et! Ayrıca seni, aileni ve toplumunu koruyacak her türlü sebebe de sarıl! Ahlaksızlığın kol gezdiği, erdemin heba edildiği toplumlardan bizlere ithal gelen bu vebalara karşı çocuklarını sağlam kaleler içinde muhafaza et. İman eğitimi ile, bu medya organlarının, ahlaksız kanalların tehlikelerini, fert ve toplum üzerindeki risklerini göstermek, basiret kazandırmak suretiyle onları korumaya al ki çocuk bu tehlikeli sosyal hastalıklara, vebalara karşı korunarak yetişsin. Ey değerli okuyucu! Bu dini kıskanma, sakınma duygusu ne oldu, öldü mü? Bu yüce din için hamiyet duygusu, zafer isteği eriyip gitti mi? Önüne bir mukayese koyacağım. Buradan kendin bir hüküm çıkarırsın:

1- Yeni doğmuş çocuğun için doktorun belirlediği aşılarla ilgili ne yapıyorsun? Bu aşıları tek tek, zamanlarına riayet ederek takip ediyor musun? Yoksa önemsemez bir eda içinde öylece bırakıyor musun? Uzaktan yakından alakadar olmuyor musun?

2- İçinde yaşadığın toplumda veba hastalığını duyarsan eğer ve sağlık bakanlığının, hastalığın bu vebaya karşı aşılanmayan herkesi yakalayabileceğini ve aşılanan kimselerin de Allah'ın izniyle hastalanmayacağını ilan ettiğini işitirsen hem kendine, hem de ailene aşı yaptırmaz mısın? Hastalık topluma sirayet ederken, konu komşun ve bazı akrabaların hastalanmışken sen de öylece seyredip oturur musun?

Yoksa hemen kliniklere, sağlık merkezlerine koşup bu hastalığa karşı bir tedbir almanın yollarını mı ararsın? Cevabı sana ve bu değerli toplumun akıllı evlatlarına bırakıyorum.

Ben ahlakı tahrip eden olumsuz medya organlarının ve ahlaksız TV kanallarının tehlikesini herhangi bir hastalığın yayılmasından daha tehlikeli görüyorum. Çünkü bedensel bir hastalık belki sahibini öldürür. Ya cennete ya da cehenneme gider. Ama ahlak ve inançsızlık hastalığı, imanın elden gitmesi, ahlaksızlık içine düşmek, fuhşiyat ve mnünkerat işlemek ve bunların kana karışıp kalbe yerleşmesi ilk önce kalbi öldürür. Sonra da bedeni öldürür. Üçüncü olarak da kaçınılmaz olarak cehenneme sevk eder. Öyleyse tahrip edici medya organları toplumlar için atom bombalarından, hidrojen bombalarından, füzelerden, savaş uçaklarından, tanklardan daha da tehlikelidir. Yıkıcı basın-yayın organları yoğun bir savaş, düşmanın elinde istediği tarafa çevirdiği tahrip gücü yüksek birçok toplumda herhangi bir şekilde başarı sağlayan, diğer bazılarında da olumsuz etkisi olan bir silahtır. En düşük maliyet, en kolay kullanımla düşmana hizmet etmektedir. Kale gibi korunaklı olan toplumlara bu tür medya organları ulaşamamaktadır. Ulaşsa da karşı tedbir alınmış olan hastalık gibi etkili olamamaktadır.

Allah subhânehû ve teâlâ'dan kalplerimizi iman ile korumasını, nefislerimizi takva ile doldurmasını, dillerimizi yalan-

dan muhafaza etmesini, gözlerimizi hıyanetten korumasını, Arap ve İslam ülkelerindeki medya organlarını gençliğin İslam üzere yetişip eğitilmesine yöneltmesini dileriz. Bu münasebetle Suudi Arabistan'daki Kur'an-I Kerim Radyosu faydalı olan her şeyi yayınlamak, hurafe ve bidatlerden sakındırmak konusunda en güçlü medya organlarından biridir. 24 saat boyunca yayın yapmaktadır. Dünyanın dört bir yanında dileyen kimse bu radyodan istifade edebilir. Biz bunun ileri doğru atılmış iyi bir adım olduğunu söylüyoruz. Medya alanında faaliyet gösteren kişilerden roplum için faydalı ve doğru eğitim yolunu verimli adımlarla takip etmelerini ümit ederiz. Toplum yüzde yüz müslümandır ve zuhuru ile kayserlerin sırtını çökerten, kisraların kafalarını kıran ve Allah'ın kuvveti sayesinde, kendisine düşman tüm güçleri yok etmeye, kahr u perişan edip cizye vermeye mecbur bırakıncaya dek –*"küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın"* *(Tevbe, 29)*- haddini bildirmeye güç yetiren bu muazzam dine uygun olan şeylerden başkasını istememektedir. Fakat bu zafer bu dine temessük edip içerdiği tüm farzları, vacipleri, sünnetleri ve yasaklamaları gerçek alemde uygulayan birinin gelişine bağlıdır.

"Ey iman edenler! Siz Allah'a yardım ederseniz, Allah da size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar." *(Muhammed, 7)*

"Eğer yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar." *(Muhammed, 38)*

Özellikle de bizler, vahyin indiği, son risaletin menbaı olan bir mekanda, tüm dünya Müslümanlarının gözdesi olan Haremeyn-i Şerifeyn'in civarında yaşamaktayız ve medya organlarında birçok tashih olduğunu, hanif dinimizin öğretileriyle, Suudi Arabistan'ın genel eğitim planı ile ve eğitim siyasetindeki eğitime yönelik değişim ve dönüşüm kabul etmeyen

kural, esas ve sabitelerle uyum içinde olan eğitim programları konulduğunu görmekteyiz.

Bu öğretim siyaseti, bu ülkede olan her şeye tamamıyla uygundur. Buradan hareketle de içerdiği ve yetkin eğitimciler tarafından çizilmiş eğitime dönük kaide ve esaslar sebebiyle eğitimin her aşamasında uygulanması gerekmektedir. Bu kaide ve esasların gerçek dünyada uygulanmasından, ülkemizdeki medya organlarının bu kural ve esaslar üzere yol almasından ve çağrıda bulunduğu ahlak ve güzel davranışlara göre hareket etmesinden başka yol kalmamıştır. Aksi halde eğitimde çelişki ve ikilik meydana gelir. Ülkemizdeki bütün aktif ve eğitimde olumlu-olumsuz etkisi bulunan güçlerin birleştirilmesi gerekir. Bu mümkün değilse, gençlik üzerinde felaket meydana gelir. Gençler kimi tasdik edeceklerini, kimin izini takip edeceklerini, kimin görüşünü kabul edip alacaklarını bilemezler. Çürük bir düşünce ile, sığ bir akide ile, imandan yoksun olarak yetişirler. İşte bu yüzden herkesi hayatın tüm alanlarında, evde, okulda, sokakta, medyada eğitim birliğine, birliği sağlamaya davet ediyorum. Herkes aynı safta aynı hedefe doğru çevremizdeki gerçeği ve bu gerçek içerisinde gençliği savurabilen, sırat-ı müstakimden ve uğrunda yaratılmış olduğu gayeden, Allah'a, yalnız ve sadece Allah'a ibadetten alıkoyan ve birbiri peşi sıra gelen dönüşümleri, değişimleri basiretle görerek bir takım gibi çalışsın.

***

Eğitim ve Öğretimin Genel Hedefleri

Öğretimin gayesi İslam'ın sahih ve bütüncül bir şekilde anlaşılması, İslam inancının yetişen nesillerin gönlüne aşılanması, yayılması ve bu inanca davet edilmesi, talebenin İslamî değer ve öğretilerle, yüce ideallerle donanımlı kılınması, çeşitli bilgi ve becerilerin kendisine kazandırılması, yapıcı davranış yönlerinin geliştirilmesi ve bunların reel düzlemde uygulanarak toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yönden geliştirilmesidir. Ferdin, toplumunun inşasında ve dinine hizmet ve davette faydalı bir organ haline getirilmesidir.

Bu hedeflerin şöylece kategorize edilmesi mümkündür:

İslâmî Hedefler:

1- Ferde rabbini ve dinini tanıtmak; bütün davranış ve tasarruflarının Allah'ın şeriatına uygun olmasını sağlamak.

2- Rab olarak Allah'a; din olarak İslam'a; nebi ve rasûl olarak Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e iman etmek.

3- Kainat, insan ve hayat hakkında, her biri vazifesini herhangi bir bozulma ve istikrarsızlık olmaksızın yerine getirebilmesi için varlığın tamamının Allah subhânehû ve teâlâ'nın kanunlarına boyun eğdiği konusunda mükemmel bir İslamî tasavvur oluşturmak.

4- Dünya hayatı çalışma ve üretim merhalesidir. Bu merhalede Müslüman vaktini Allah'a itaat, yeryüzünü iman ve hidayet ile imar yolunda ebedi ahret yurdunda sonsuz bir hayat

için değerlendirir. Bugün iş var hesap yok; yarın ise hesap var iş yok.

5- Muhammedî risalet, insanoğlu için saadeti temin edecek, beşeriyeti içine düştüğü fesat ve bedbahtlık çukurundan kurtaracak erdemli hayatın en doğru, en düzgün yöntemidir.

6- Kur'an-ı Kerim'in belirttiği ve Allah'ın yeryüzündeki emaneti gerçekleştirmek üzere eksen kıldığı şeref ve insanlığa inanmak.

7- Tüm çeşitleri ve materyalleri ile ilimlerin ve yöntemlerin ümmetin sorunlarını tedavide İslamî metot, telif, öğretim ve yöne kanalize edilmesi. Bu suretle söz konusu yöntemler ümmetin sorunları ve yenilikleri ile koordine içerisinden İslam'dan kaynağını almış olacaktır.

8- İlim talebi, İslam'ın hükmünü uygulayan, yayan, çeşitli aşamalarda kolaylaştırılmasını sağlayan her bir müslümana farzdır. Kapasitesi ve imkanları nisbetinde de devletin görevidir.

9- Dinî ilimler ilk, orta ve lise seviyelerindeki her sınıf için temeldir. İslam kültürü yüksek öğretimin tüm sınıflarında temel derstir.

10- İslam'ın kefil olduğu, Müslüman toplumun emniyet ve istikrarını temin amacıyla himaye edilmesine yönelik kurallar koyduğu genel haklara, din, can, nesil, namus, akıl ve mal konusundaki haklarına saygı duymak.

11- Yeryüzünün doğusunda ve batısında hikmet ve güzel öğütle İslam'a davette bulunmak devletin ve fertlerin görevlerindendir. Bunun amacı bütün alemlerin hidayet bulması, karanlıklardan aydınlığa çıkarılması, beşeriyetin akide alanında uygulama düzeyine çıkarılmasıdır.

12- Allah yolunda cihad muhkem bir farz, ittiba olunan bir sünnet ve bir zorunluluktur. Kıyamet saatine kadar da sürecektir.

13- İslam şeriatına bağlılık (vela) farzlarının geliştirilmesi. Bunun yolu bu şeriata muhalif olan her türlü sistem veya ilkeden uzak durmak (berâ) ile, amel ve davranışları bu şeriatın genel ve kapsamlı ahkamı uyarınca düzeltmekle mümkündür.

14- Allah'ın Kitabı, Rasûlü'nün sünneti için, Kitabı ve sünneti koruyarak, itina göstererek, ilimleri ile alakadar olup içeriklerindekileri uygulayarak nasihatte bulunmak.

15- İslam risaletini sırtlanmak için fertlerin gerekli olan fikir, duygu ve güç içe donanımlı kılınması.

16- Müslümanda Kur'an ahlakının gerçekleştirilmesi, bilginin kullanımı için ahlakî disiplinlerin pekiştirilmesi. "Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."

17- Öğrencinin ümmetinin ve toplumun yapısında işe yarar, elverişli bir tuğla olabilmesi için, ülkesinin hizmeti ve savunulması sorumluluğunu hissetmesi için eğitilmesi.

18- İslam şeriatında bilim ile din arasındaki mükemmel ahengin açıklanması.

19- Fertlerde metodik düşünme melekesi oluşturmak suretiyle kainat, insan, hayat ve bunların detayları hakkında aynı İslamî tasavvurla hareket etmelerinin sağlanması.

20- Düşmanlarımıza karşı direniş için, şeref ve izzetimizi geri kazanmak İslam risaleti görevimizi yerine getirmek için İslamî cihad ruhunu uyandırmak.

21- İslam evlatlarını birbirine bağlayan, ümmetin birliğini gösteren sıkı bağların oluşturulması.

Bilgi Hedefleri:

1- Talebeyi, kendisini toplumun faal üyesi kılacak olan bir uygun kültürel bilgi ve çeşitli deneyimlerle donatmak.

2- İslam yapısının düzeyini yükseltmek, ümmetin izzetini artırmak amacıyla istifade edip yararlanmak üzere bu engin kainatta yer alan muazzam yaratıklarla ve hayret uyandırıcı sanatkârlıkla ilgili araştırmalar yapmak, içerdiği Yaratıcı'nın kudretindeki esrarı keşfetmek.

3- Bilim, insanlığa mal olmuş genel edebiyat alanlarında evrensel çalışmalarla ilgilenmek, İslamî fikir adamlarını gençlere tanıtmak, çeşitli ilim ve amel alanlarında bu kişilerin görüşlerinde ve çalışmalarındaki yenilikleri ortaya çıkarmak.

4- Okuma, yazma becerilerini geliştirmek.

5- Arap Dili'ni besleyen, manalarının zevkine ermede, dilin estetik yönlerini idrak etmede talebeye yardımı dokunan çeşitli vesilelerle dil gücünü geliştirmek.

6- Çeşitli türleri ile çevreyi anlamak, dünyanın değişik ülkelerini, üretim ve doğal servetleri gibi hususları tanıtmak suretiyle öğrencilerin ufkunu genişletmek. Bununla birlikte ülkemizin tabii zenginliklerine, kaynaklarına, bunların korunmasına vurgu yapmak, davet görevini yerine getirmek, İslam dünyasının sahip olduğu yeri ön plana çıkarıp ümmet arasında bağ oluşturmak için çalışmak.

7- Öğrencilere, yararlı bilimler, bilgiler ve keşiflere ulaşabilmek ve bizim bilgi ve ilimlerimizi diğer toplumlara ulaştırmak amacıyla İslam'ın yayılmasına, insanlığa hizmete katkı sağlamak üzere kendi ana dilleri yanında yaşayan dillerden en az birini öğretmek.

Becerilerle İlgili Hedefler:

Bu hedefler gençlerin kendilerine verilen işleri en mükemmel biçimde yapmalarını ve ayrıca hayatın çeşitli halleri içinde karşılaşacakları sorunları çözmelerini sağlamak için gerekli meslekî beceriler kazanmasına yöneliktir.

Becerilerden maksat, mümkün olan en kısa sürede, en düşük maliyetle en sağlam şekilde görevi yerine getirmektir. Bu hedeflerden bazısı şunlardır:

1- Sahip olduğu yeteneklerin geliştirilmesi için ferdin değerinin vurgulanması ve uygun fırsatların sağlanması. Böylelikle kişi ümmetin kalkınmasına katkıda bulunabilecektir.

2- Sağlıklı bir dil kullanarak ve sistematik düşünce ile konuşma, anlatma ve yazıda düzgün ifade becerisi kazanmak.

3- Talebelere, sağlıklı beden eğitimi için spor ve sağlık kurallarına dayalı hareket becerileri kazandırmak. Böylelikle kişi dinine ve toplumuna karşı hizmet görevini güçlü ve sebatkâr bir şekilde yerine getirebilecektir.

4- Öğrenciler arası bireysel farklılıkları tanımak; yeteneklerine, eğilimlerine göre yönlendirmede bulunup gelişimlerine yardımcı olmak.

5- Ders bakımından geri kalanlarla ilgilenip engelleri ve izalesi mümkün olan sebepleri gidermek için çalışmak. İhtiyaçlarına uygun olarak daimi ve geçici özel programlar koymak.

6- Eğitim-öğretimi ümmetin tüm fertleri için yaygın bir hak olarak gören İslam'ın hidayetini uygulamak suretiyle bedensel ve zihinsel engelli öğrenciler için özel eğitim ve bakım sağlamak.

7- Beşerî enerjiyi eğitmek, meslekî eğitime önem vermekle birlikte eğitimde çeşitliliği sağlamak.

8- Beceri sahibi olanları keşfetmeye ve onlara özen göstermeye önem vermek. Genel programlar çerçevesinde ve özel programlar koymak suretiyle becerilerinin gelişmesi amacıyla çeşitli imkanlar ve fırsatlar tanımak.

Bilimsel Düşünmeyle İlgili Hedefler:

Bu hedefler gençlerin eğitimine yardımcı olmaya yöneliktir. Ayrıca yenilik ve keşifler bakımından gençlerin beceri ve yeteneklerini geliştirmeyi hedefler. Herhangi bir toplum içindeki genç orijinallik ve yeniliğin öncüsüdür.

Bu hedefleri özetle şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Bilim, yöntemsellik ve uygulama arasındaki koordinasyon.

2- Ferdin sosyal hayatın inşasında ve sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesindeki etkin rolünü sıkı bir şekilde üstlenebilmesi için araştırma ve bilimsel düşünme ruhunun cesaretlendirilip geliştirilmesi, gözlem ve irdeleme gücünün takviye edilmesi, evrende ve evrenin içindeki varlıklarda Allah'ın ayetlerinin gösterilmesi, Allah'ın yaratıklarında var olan hikmeti algılamasının sağlanması.

3- Matematiksel düşünme becerisinin, hesap yeteneklerinin geliştirilmesi, sayıların dilini kullanma ve bilimsel ve pratik alanlarda bu dille ifade edebilme alıştırmaları yaptırılması.

Eğilimlerle Alakalı Hedefler:

Eğitim-öğretim, gençlerin sağlıklı eğilimler kazanmaları, çeşitli hobiler edinmeleri, davranış ve kişilik yapısının güzelleştirilmesi yönünde yardımcı olmaya gayret eder. Ayrıca

üretim için uygun şartların hazırlanması, gençlerin kazandıkları eğilimleri Hanif İslam Dini'nden kaynaklanan değerlere uydurmak için çalışır.

Bu hedefler şunlardır:

1- Gelişim fırsatları, içinde yaşadıkları toplumun kalkındırılmasına katkı sağlamak için öğrencilerin önünde hazır bulunmaktadır.

2- Gençlerin psikolojik gelişim aşamalarındaki her bir aşamanın özellikleriyle birlikte hareket edilmesi. Ferdin ruhen, zihnen, duygusal ve sosyal olarak dengeli bir şekilde gelişmesine yardımcı olunması. Fert ve toplumun özel ve genel davranışlarını ilk yönlendiren etken olması bakımından İslamî ruh yönünün pekiştirilmesi.

Yönelişler ve Değerlerle Alakalı Hedefler:

Bununla amaçlanan, kişinin yaşamı için meslekî değerler ve yönelişlerin daha da derinleştirilmesi için yardımcı olunmasıdır.

1- Genç kızların, fıtratlarına uygun olarak ve hayattaki misyonları için kendilerini hazırlayacak şekilde eğitim haklarının sağlanması. Bu eğitim, tüm vakar ve ihtişamı ile ve İslam şeriatının ışığında yerine getirilecektir.

2- Her aşamadaki eğitim ve öğretimin devletin genel kalkınma planı ile bağlantılı olması.

3- Müslümanların söz birliğini sağlamak uğrunda İslamî dayanışma, arka çıkma ve tehlikeleri engelleme.

4- Toplumun fertleri arasında yardımlaşma, sevgi, kardeşlik, özveri (îsâr), genel maslahatın özele tercih edilmesi bakımından sosyal bir dayanışma tesis edilmesi.

5- Öğrencilerin toplumun kültürel, ekonomik ve sosyal problemlerine yönelik hislerinin geliştirilmesi ve bu sorunların çözümüne katkı sağlamaları için hazırlanmaları.

6- İslam şeriatı nazarında bilim ve din arasında tam bir ahenk bulunduğunun açıklanması. Çünkü İslam hem din, hem dünyadır. İslam düşüncesi beşerî hayatın gereksinimlerini her zaman ve mekanda en yüce surette karşılar.

7- Ders almak amacına matuf olarak metodolojik bir şekilde tarih incelemelerinde bulunmak. İslam'a aykırı olan durumlarda İslam'ın bakış açısını açıklamak. İslam tarihindeki ölümsüz olayları, ümmetin medeniyetini göz önüne çıkarmak ve böylece Müslüman nesillerimiz için bir örneklik sergileyerek özgüven ve olumlu bir atmosfer oluşturmak.

8- Öğrencilere ilk Müslümanların şeref ve onurlarını, asil İslam medeniyetini, coğrafî, doğal ve ekonomik özelliklerini ve İslam ülkelerinin diğer toplumlar arasında sahip olduğu konumu göstermek.

9- Öğrencileri sağlıklı ve sağlam geleneklere, sağlıklı bilincin yayılmasına alıştırmak.

10- Düşmanlarımıza karşı direniş için, şeref ve izzetimizi geri kazanmak İslam risaleti görevimizi yerine getirmek için İslamî cihad ruhunu uyandırmak."

Aslında bu hedefler yayınlanmaya, hakkında paneller ve konferanslar düzenlemeye layıktır. Bakanından öğretmenine kadar öğretimden sorumlu herkes tarafından ciddiyetle ele alınıp uygulanmalıdır. Bütün çeşitleri ve renkleri ile medya organlarında yayınlanması gerekir. Her okulun girişinde büyük ve okunaklı harfler yazılıp asılmalıdır. Eğitim-öğretim esnasında aktif olarak uygulanmalıdır ki pratik hayatın gerçekliğinde davranışlara, muamelelere ve ahlaka yansımış olarak

semerelerini görebilelim. Böylelikle fert ve toplum sevginin, dayanışma ve yardımlaşmanın, kardeşliğin egemen olduğu mutlu bir hayata kavuşabilir.

Bu satırların kaleme dökülmesi h. 1425 yılı ders dönemi sonunda Rebiulevvel ayının 26. Cumartesi günü (14.05.2004 M.) sona erdi.

Riyad
Eski Eğitim Müfettişi
Nâcî b. Dâyil es-Sultân

İçindekiler

تم بحمد الله